

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ

Випуск XVI (2)

Альманах

Херсон – 2016

УДК 378.4
ББК 74.580.4

Магістерські студії. Альманах. Вип. 16 (2). – Херсон. ХДУ, 2016 – 225 с.

Рекомендовано до друку вченою радою ХДУ (протокол № 7 від 28.03.2016 р.)

Редакційна колегія: *Тюхтенко Н.А.*, канд. екон. наук, професор кафедри, проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи (голов. ред.); *Юркова Т.Ф.*, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту (відп. секр.); *Левченко М.Г.*, канд. пед. наук, професор кафедри, заслужений працівник культури України, декан факультету культури і мистецтв; *Пилипенко І.О.*, канд. геогр. наук, доцент, завідувач кафедри соціально-економічної географії, декан факультету біології, географії і екології; *Мохненко А.С.*, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства; *Полещук С.В.*, канд. біол. наук, доцент кафедри корекційної освіти; *Гавловська А.О.*, старший викладач кафедри галузевого права; *Манько Н.В.*, канд. пед. наук, доцент кафедри математично-природничих дисциплін та логопедії; *Заболотська О.О.*, канд. філ. наук, доцент кафедри англійської мови та методики її викладання; *Кузовова Н.М.*, канд. іст. наук, доцент кафедри історії України та методики викладання; *Голяка С.К.*, канд. біол. наук, доцент кафедри медико-біологічних основ фізичного виховання та спорту; *Храпко Т.А.*, канд. пед. наук, доцент кафедри технологічної освіти та побутового обслуговування; *Песчаненко В.С.*, канд. фіз-мат наук, доцент кафедри інформатики, програмної інженерії та економічної кібернетики; *Коваль Т.Л.*, канд. філ. наук, старший викладач кафедри соціальних комунікацій; *Французова К.С.*, старший викладач кафедри перекладознавства та прикладної лінгвістики.

Автори опублікованих праць несуть повну відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

© ХДУ, 2016

© Редакційно-видавничий
відділ ХДУ

Адреса: Херсонський державний університет,
вул. 40 років Жовтня, 27, м. Херсон, Україна, 73000

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

<i>Абрамець Світлана Володимирівна</i>	— магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
<i>Андрієць Юрій Миколайович</i>	— магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Анненкова Катерина Олександрівна</i>	— магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Атласюк Олена Миколаївна</i>	— магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Бабко Лілія Євгеніївна</i>	— магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Бараневич Олексій Пантелеймонович</i>	— магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Берднік Олександр Олександрович</i>	— магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Берега Юлія Олександрівна</i>	— магістрант факультету економіки і менеджменту
<i>Бірюкова Юлія Миколаївна</i>	— магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Бондар Денис Олегович</i>	— магістрант юридичного факультету
<i>Бриж Анастасія Василівна</i>	— магістрант юридичного факультету
<i>Бурковський Олександр Григорович</i>	— магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Василенко Катерина Сергіївна</i>	— магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Весіловська Анастасія Сергіївна</i>	— магістрант юридичного факультету
<i>Височанська Олена Олександрівна</i>	— магістрант юридичного факультету
<i>Власюк Лейла Еміліївна</i>	— магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Вольська Альона Василівна</i>	— магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Гавриш Андрій Геннадійович</i>	— магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Гинін Іван Олександрович</i>	— магістрант юридичного факультету
<i>Глуценко Артур Павлович</i>	— магістрант юридичного факультету
<i>Головка Наталія Юріївна</i>	— магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Горбенко Дмитро Валерійович</i>	— магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Горбушина Олександра Дмитрівна</i>	— магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Готліб Марина Григорівна</i>	— магістрант юридичного факультету
<i>Грецький Ігор Валентинович</i>	— магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Діденко Аліна Олександрівна</i>	— магістрант юридичного факультету

<i>Дмитренко Наталя Андріївна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Дрейман Ольга Юріївна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Дубенюк Олександр Олегович</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Дяченко Анастасія Володимирівна</i>	—	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Дяченко Ірина Ростиславівна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Забавська Марина Юріївна</i>	—	магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Зажерило Роман Леонідович</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Іванов Артем Сергійович</i>	—	магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
<i>Іванова Юлія Сергіївна</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Касьяненко Олександр Іванович</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Капустян Олена Михайлівна</i>	—	магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
<i>Кемен Ольга Миколаївна</i>	—	магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
<i>Коваленко Яна Костянтинівна</i>	—	магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Ковальчук Віктор Сергійович</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Ковтун Валерія Ігорівна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Козубенко Тетяна Миколаївна</i>	—	магістрант факультету економіки і менеджменту
<i>Конончук Віктор Володимирович</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Корнута Олена Валентинівна</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Косата Олена Володимирівна</i>	—	магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Кривенко Альона Ігорівна</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Лазник Маргарита Володимирівна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Лиса Сніжана Юріївна</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Литвиненко Людмила Іванівна</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Логвінов Іван Іванович</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Масляк Юлія Олегівна</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Мараховська Катерина Олексіївна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Матвєєва Юлія Олександрівна</i>	—	магістрант факультету економіки і менеджменту
<i>Меркотан Альона Вікторівна</i>	—	магістрант факультету економіки і менеджменту

<i>Мілованова Анна Геннадіївна</i>	—	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Моцбавер Олександр Васильович</i>	—	магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
<i>Мороз Олена Володимирівна</i>	—	магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
<i>Новосельський Віталій Вікторович</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Оволабі Антони Оладімеджі</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Олокоба Олаїя Йусуф</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Павлюк Марія Віталіївна</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Пелиховська Катерина Сергіївна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Петриченко Юлія В'ячеславівна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Піголь Ігор Володимирович</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Підлубна Оксана Петрівна</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Полєхова Ірина Сергіївна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Прокудіна Анастасія Сергіївна</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Проценко Катерина Павлівна</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Рзаєва Вероніка Аліївна</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Рипула Неля Миколаївна</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Ростецька Вероніка Андріївна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Руденко Дар'я Вячеславівна</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Руденко Євгеній Сергійович</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Руденко Яна Олександрівна</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Сараєва Тетяна Анатоліївна</i>	—	магістрант факультету економіки і менеджменту
<i>Сафарова Хураман Айюб кизи</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Сачук Тетяна Миколаївна</i>	—	магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
<i>Свириденко Юлія Ігорівна</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Сиволоцький Віталій Михайлович</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Сирчина Вікторія Сергіївна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Скорозінська Оксана Васиївна</i>	—	магістрант юридичного факультету

<i>Слободянюк Олександр Сергійович</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Терещенко Віталій Олександрович</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Тиркало Михайло Валерійович</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Тоуфак Едмонд Родрик</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Труба Ганна Ігорівна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Турова Ілона Сергіївна</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Уланов Владислав Борисович</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Уманець Аліна Олексіївна</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Уманський Олексій Володимирович</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Усатенко Андрій Валерійович</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Уткін Денис Сергійович</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Фалей Ольга В'ячеславівна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Фурса Сергій Сергійович</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Хоменко Владислав Вікторович</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Чайковський Віталій Віталійович</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Чумак Дмитро Віталійович</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Шапінов Станіслав Ігорович</i>	—	магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
<i>Шалагін Сергій Олександрович</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Шоповал Світлана Олександрівна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Шарафутдінов Руслан Ринатович</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Шевцова Юлія Олександрівна</i>	—	магістрант факультету економіки і менеджменту
<i>Шикишин Костянтин Валерійович</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Шкуронат Наталія Вікторівна</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Штрахов Олег Костянтинович</i>	—	магістрант факультету економіки і менеджменту
<i>Шульга Ганна Миколаївна</i>	—	магістрант факультету фізики, математики та інформатики
<i>Шумєєва Євгенія Леонідівна</i>	—	магістрант юридичного факультету
<i>Якущенко Юлія Олександрівна</i>	—	магістрант факультету фізичного виховання та спорту

РОЗДІЛ II

ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

**ФАКУЛЬТЕТ ПРИРОДОЗНАВСТВА, ЗДОРОВ'Я
ЛЮДИНИ І ТУРИЗМУ**

РОЗРОБКА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «АНАЛІЗ, МЕТРОЛОГІЯ І СТАНДАРТИЗАЦІЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ»

У статті розглядається удосконалення змісту та модифікація організації викладання курсу «Аналіз, метрологія і стандартизація харчових продуктів» шляхом розробки та впровадження нового методичного забезпечення.

Ключові слова: методичне забезпечення, лабораторні роботи, аналіз, метрологія та стандартизація.

In the article discusses the improvement of the content and modification of the organization of the subject "Analysis, metrology and standardization of food products" by developing and implementing new methodological support.

Key words: methodological support, laboratory work, analysis, metrology and standardization.

Якість, аналіз, метрологія і стандартизація є найбільш значущою частиною ресурсів охорони здоров'я, а забезпечення населення якісним продовольством має виняткове раціональне та політичне значення і є пріоритетним завданням Уряду України, котрий піклується про високу якість життя народу, збереження генофонду своєї нації, продовольчу та інтелектуальну незалежність країни. Тому вивчення та вдосконалення методичного забезпечення з курсу «Аналіз, метрологія і стандартизація харчових продуктів» для спеціальності Хімія* є особливо важливим.

Науково-методичне забезпечення дисципліни включає: конспекти та схеми лекційних занять, методичні рекомендації щодо організації і проведення лабораторних занять, що дозволяють організувати ефективну і продуктивну навчальну діяльність студентів вищих навчальних закладів. Методична робота на сьогоднішньому етапі робить переорієнтацію з екстенсивного завчання на інтенсивне, зі збільшенням обсягу інформації, призначеної для засвоєння студентами, на формування умінь з її використанням для досягнення певних цілей, тобто акцентується увага на інтелектуальному розвитку.

Лекція – провідна форма навчання у вищій школі. Її дидактичною метою є ввести студентів у наукову проблему, повідомити і розкрити основні питання теми, зосередити увагу на найскладнішому матеріалі, готувати їх до подальшої самостійної роботи. Ми пропонуємо деякий лекційний матеріал, який містить велику кількість теоретичного матеріалу предмету подавати у вигляді схем [2, с. 295-302]. Тому нами були розроблені схеми до таких лекцій як «Зерноборошняна група харчових продуктів», «Методи дослідження харчових продуктів».

Лабораторна робота – органічна частина навчально-виховного процесу. Вона безпосередньо пов'язана з навчальним експериментом, дослідженнями, виконанням експериментальних завдань, розв'язуванням задач з використанням спостережень. Розроблено методичні рекомендації щодо проведення лабораторних робіт з аналізу, метрології і стандартизації харчових продуктів: «Харчові жири. Визначення основних показників якості та виявлення фальсифікатів рослинних олій», «Методи дослідження харчових продуктів. Фальсифікація і безпека продуктів харчування», «Зерноборошняна група харчових продуктів. Визначення показників якості та виявлення фальсифікатів», «Молоко та молочні продукти. Визначення основних показників якості та виявлення фальсифікатів», «М'ясо та м'ясні продукти. Визначення основних показників якості та виявлення фальсифікатів», «Дослідження вмісту нітратів у овочах та фруктах», «Харчові добавки», які містять наступні розділи: тема, мета роботи, література для самопідготовки, обладнання та реактиви необхідні для виконання дослідів; хід роботи; контрольні питання та

завдання. Для цього були відібрані і відпрацьовані досліди, які можливі для проведення в умовах Херсонського державного університету.

Проведено апробацію лабораторної роботи на тему: «Зерноборошняна група харчових продуктів. Визначення показників якості та виявлення фальсифікатів» з використанням розроблених схем, та методичного забезпечення до лабораторної роботи. Апробацію було проведено на базі V курсу, спеціальності Хімія*, спеціалізація: Аналітичний контроль за станом навколишнього середовища, харчових продуктів та лікарських препаратів.

Аналіз результатів педагогічного експерименту показав, що рівень теоретичної підготовки, правильність виконання дослідів, якість виконання завдань тематичної контрольної роботи значно зріс, що може бути пов'язано з успішною апробацією методичного забезпечення. Апробація запропонованих змісту і організації проведення заняття показала, що лабораторні досліди, рекомендовані нами доступні, прості у виконанні і не потребують дорогих реактивів. Використання схем дозволило студентам узагальнити теоретичний матеріал, що сприяло більш повному розумінню теми [1, с. 75-85].

Удосконалення змісту та організації проведення предмету «Аналіз, метрологія і стандартизація харчових продуктів» сприяє підвищенню засвоєння знань і поліпшенню формування експериментальних вмінь студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кушнер Ю.З. Методология и методы педагогических исследований: [учебно-методическое пособие] / Ю. З. Кушнер. – Москва: МГУ, 2001. – 112 с.
2. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: [навчальний посібник] / А.І. Кузьмінський. – К.: Знання, – 2005. 486 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.Л. Пилипчук

УДК 74.26 57 (069) П 77

Коваленко Я.К.

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ХІМІЇ

У статті розглядаються питання вкладу шкільного курсу хімії у формування здорового способу життя підлітків

Ключові слова: шкільний курс хімії, здоровий спосіб життя

The questions of input by school course of chemistry in the formation of healthy lifestyle of adolescents are dealt in the article

Keywords: school chemistry, healthy lifestyle

Метою навчання хімії є формування засобами навчального предмета ключових компетентностей учнів, необхідних для соціалізації, творчої самореалізації особистості, розуміння природничонаукової картини світу, вироблення екологічного стилю мислення і поведінки та виховання громадянина демократичного суспільства. Серед найважливіших завдань, які має вирішити хімічна освіта, є формування культури ведення здорового способу життя.

У 7 класі на рівні складу речовини триває формування основних хімічних понять (атом, молекула, йон, хімічний елемент, прості й складні речовини, хімічна формула, валентність, хімічна реакція). На прикладі кисню відбувається ознайомлення школярів з чистими речовинами, що мають відношення до процесів окиснення, горіння, до способів припинення горіння, до утворення окремих оксидів, які входять до складу природної суміші сталого складу – повітря.

На прикладі води продовжується формування поняття про чисті речовини, про її властивості бути універсальним розчинником і забезпечувати, поряд з киснем, життя на Землі.

На уроках по вивченню складу, будови, властивостей цих речовин є можливість пояснити учням про значення кисню та збереження сталого складу повітря для здоров'я людини, адже він є одним з основних компонентів, що входять до складу повітря. Саме кисень забезпечує процеси дихання всього живого, а також є чинником появи ще одного компонента повітря – вуглекислого газу (продуктом від спалювання деревини та інших видів палива).

Школярі мають дізнатися, що через перебування людей тривалий час у приміщенні, повітря у ньому у порівнянні з навколишнім середовищем, забруднюється в 100 разів більше. Воно містить аерозолі, випари лаків та фарб, а досить часто і дим сигарет. Причому дим сигарет має шкідливий вплив на організм не тільки курців, а і оточуючих, адже тютюновий дим, а саме хімічні сполуки, що входять до його складу, є токсичними. У результаті через зменшення концентрації кисню у повітрі розвивається багато захворювань, пов'язаних з нестачею кисню в організмі. Передусім, це захворювання дихальної системи (бронхіти, астми, фарингіти), шлунково – кишкового тракту, імунної системи.

Аналогічно формуються знання і вміння користуватися ними для збереження свого здоров'я і здоров'я оточуючих при вивченні інших тем шкільного курсу хімії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Копа В.М. Здоровий спосіб життя – аксіологічні та валеометричні аспекти // Філософські пошуки / В.М. Копа. – Вип. XIV-XV. Львів-Одеса: Cogito – Центр Європи, 2003. – С. 365-374.
2. Копа В.М. Моніторинг індивідуальної і соціальної цінності здоров'я і здорового способу життя на прикладі студентської аудиторії // Матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції “Наука і освіта 2004”. Том 44. Фізична культура і професійний спорт. Тези доповідей/ В.М. Копа. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 25-27.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.М. Близнюк

УДК 74.26 57 (069) П 77

Косата О.В.

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ НЕОБХІДНОСТІ ВКЛЮЧЕННЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ, ЯК ЛАНКИ, В СИСТЕМУ БЕЗПЕРЕРВНОЇ БАЗОВОЇ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається питання пропедевтичної підготовки школярів молодших класів до вивчення систематичного курсу хімії.

Ключові слова: пропедевтична підготовка, молодші школярі, хімія.

The questions of the propaedeutic training of primary school children are considered in the article to study chemistry course systematically

Keywords: propedavtychna training, younger students, chemistry

Останні десятиріччя XX і початок XXI ст. позначилися бурхливим розвитком хімії. Це стосується, передусім, нано-, піко- фемтонаук, досягнення яких дозволяють розміри

структурних елементів наближати до молекулярних, зокрема у сучасній промисловій електро- і радіотехніці.

Перенесення фізико-технічних функцій з деталей на окремі молекули (сполуки) означає, що збирання електротехнічної або оптичної схеми (приладу), де електротехнічним елементом (провідником, напівпровідником, діодом тощо) є окрема молекула, здійснюється також хімічними методами.

Такий швидкий розвиток і впровадження у практику життя досягнень хімічної науки створив передумови до виникнення нових понять хімії і методів синтезу: супрамолекулярна хімія, поліатомні кластери, реакції самоскладання, дизайн і хімічний синтез матеріалу (плівки) з певною точно впорядкованою просторовою будовою, тощо.

Безумовно, враховуючи швидкість оновлення хімічних знань на сучасному етапі розвитку науки, інформація навіть одного такого характеру не може бути в повній мірі представленою у підручниках з хімії, а з іншого боку, школярі повинні бути обізнаними з сучасними новітніми хімічними технологіями, які мають забезпечити життя наступним поколінням і, в той же час, бути готовими до розробки і впровадження їх. Тому розпочинати навчати елементам хімічних знань потрібно з початкової школи. Саме у цей період розпочинається формування у них загальних життєвих, у т.ч. і природничих компетентностей, оволодіння якими є одним із завдань систематичного курсу хімії (7 – 11 класи).

Ознайомлення зі змістом програми навчального предмета «Природознавство» дозволяє виділити ряд питань, що мають зв'язок з окремими темами шкільного курсу хімії, а значить бути базовими для їх розвитку у систематичному шкільному курсі хімії. Такими питаннями є: склад і властивості повітря (природна суміш, від сталого складу якої залежить існування всього живого на нашій Планеті); кисень (чиста речовина), його властивості, значення і застосування; вода (чиста речовина, універсальний розчинник), її властивості, речовини розчинні і нерозчинні, очищення води, дистиляція, розчини (як окремий вид дисперсних систем), кристали, тощо. Тому майбутні вчителі хімії мають бути обізнаними з програмою і бути готовими до співпраці з вчителями початкової ланки освіти, бо від того, якою змістовно є хімічна складова природничої компетентності молодших школярів та на якому рівні у них будуть сформовані хімічні поняття, залежить доцільність використання їх у формуванні понять систематичного шкільного курсу хімії, а також їх готовність до сприймання матеріалу про сучасний стан розвитку цієї науки.

Отже, початкову школу слід включати в систему безперервної базової хімічної освіти, бо це соціально обумовлено:

а) технологізацією суспільства, що швидко зростає і вимагає хімічних знань вже від малих дітей. Тому виникає потреба у формуванні хімічно правильних понять, якими, завдяки збільшенню потоку інформації, вже оперують учні молодших класів. Це створить підґрунтя вивчати їх у систематичному курсі хімії вже на більш високому науковому рівні (атомно-молекулярному та електронному);

б) потребою підготувати учнів до навчання систематичному курсу хімії, яке має певні особливості при його здійсненні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний Стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.
2. Делягин М.Г. Мировой кризис: Общая теория глобализации: Курс лекций. / М.Г. Делягин. – М.: ИНФРА – М., 2003. – 768.
3. Програма для середньої загальноосвітньої школи. Хімія 7-11 класи. – К.: Перун, 2005. – 31 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.В. Вишневська

ФАКУЛЬТЕТ БІОЛОГІЇ, ГЕОГРАФІЇ І ЕКОЛОГІЇ

ВПЛИВ ІНТЕРФЕРОНОВОЇ АКТИВАЦІЇ ІМУННОЇ СИСТЕМИ НА МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ

У статті наведено відомості про морфофункціональні зміни щитоподібної залози після курсу введення препарату інтерферон.

Ключові слова: щитоподібна залоза, інтерферон, імунно-ендокринний комплекс, фолікула

This article provides information about the morphological changes of the thyroid gland after a course of the interferon.

Keywords: thyroid, interferon, immune-endocrine complex, follicle

Інтерферони являють собою групу аутогенних глікопротеїдів, механізм дії яких пов'язаний з одночасним протівірусним ефектом та здатністю посилювати експресію антигенів головного комплексу гістосумісності на клітинних мембранах, збільшувати активність цитотоксичних Т-клітин і природних кілерів [4]. Застосовуючи рекомбінантний інтерферон для профілактики та лікування будь-яких респіраторних вірусних інфекцій, гепатиту В, гепатиту С, розсіяного склерозу та ін., у пацієнтів виникають певні побічні ефекти від даного препарату. Ці ефекти можуть проявлятися як порушення травної, серцево-судинної системи, грипоподібні симптоми, дерматологічні реакції. Інтерферон може руйнувати тканину щитоподібної залози та викликати функціональні зміни, які, як правило, зникають після припинення лікування [5]. При дослідженні хворих, що приймають цей препарат були зафіксовані зниження гормонів щитоподібної залози і високий рівень антитіл до гормонів та залозистих клітин щитоподібної залози [2, 3].

При виконанні експериментального дослідження для даної роботи було створено три групи з піддослідних білих мишей, вагою 15 – 25 г та віком 3 місяці, яких тримали в нормальних умовах віварію при температурі 20 °С, на стандартному повноцінному харчуванні. Хворих тварин в дослід не брали. Контрольна група включала 4 білі миші – інтактні тварини, які отримували фізіологічний розчин. Експериментальна група 1 включала 2 білі миші, яким вводився препарат Лаферобіон (інтерферон альфа-2b рекомбінантний) (ЗАТ “Біофарма”, м. Київ) з питомою активністю 1 000 000 МО. Експериментальна група 1, що включала 3 білі миші, яким вводився препарат Лаферобіон (інтерферон альфа-2b рекомбінантний) з питомою активністю 3 000 000 МО.

Дослід тривав 38 діб. Піддослідним тваринам вводилися препарати кожні 74 години протягом 10 днів. Потім була зроблена перерва на два тижні і експеримент продовжився з однією білою мишею, що залишилася з групи, якій вводився препарат Лаферобіон 3 000 000 МО. Їй почали знову вводити таку ж саму дозу препарату кожні 74 години протягом ще 13 днів.

На початку, в середині та наприкінці дослід з кожної групи було взято по миші та зроблено розтин для взяття щитоподібної залози

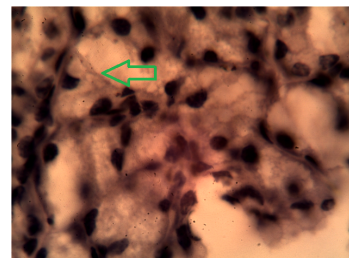
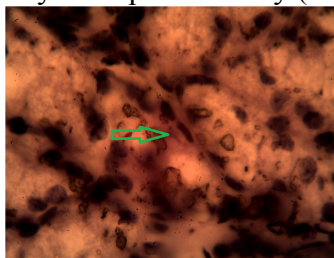
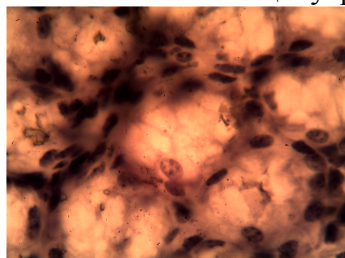
Тварин виводили з експерименту у відповідності з умовами евтаназії, що вказані в методичних рекомендаціях МЗ України і загальними етичними принципами проведення експериментів на тваринах, згідно «Європейської конвенції про захист хребетних тварин, що використовуються для експериментальних та інших наукових цілей».

Для отримання кількісних даних морфологічних змін в щитоподібній залозі були проведені морфометричні вимірювання та розрахунки.

Фолікулярні клітини є основною структурно-функціональною одиницею щитоподібної залози. Наприклад, у групі, що отримувала інтерферон 1 000 000 МО виявилось, що фолікули мають округлу форму (Рис.1.). Фолікули мають середній розмір,

фолікули великого та малого розміру зустрічаються рідко. При порівнянні діаметру фолікул другої групи з контролем виявилося, що у другої групи він менший за контроль. Форма клітин щитоподібної залози, у якої не виявлено ніяких відхилень, повинна мати кубічну форму [1]. Призматична форма спостерігається при гіперфункції. За умови гіпофункції клітини стають плоскими. У даному дослідженні виявилося, що переважає кубічна форма клітин у 88%. У 12% виявлена сплюснена форма (Рис. 2.). Форма ядра нормальної щитоподібної залози кулястої форми. Нами встановлено, що така форма ядра притаманна 67% клітин, які досліджували. При дослідженні групи, що отримувала інтерферон 3 000 000 МО було виявлено, що фолікули тканини округлі, мають малий розмір. Фолікули великого та середнього розміру зустрічаються рідко.

При дослідженні препаратів щитоподібної залози тварин переважає рожевий колір колоїду. Структура щитоподібної залози цієї групи була гомогенна у 60% випадків, зерниста у 30%, також зустрічалася гомогенна структура з жилками. В наслідок введення високої дози препарату рекомбінантного інтерферону переважала кубічна форма у 82% клітин. У 15% клітин виявлено сплюснену форму та у 3% призматичну (Рис. 3.).

Рис. 1. Тканина щитоподібної залози, що містить округлі фолікули, вилучена у піддослідної тварини, що отримувала препарат Лаферобіон 1 000 000 МО

Рис. 2. Тканина щитоподібної залози, що містить клітину сплюсненої форми, вилучена у піддослідної тварини, що отримувала препарат Лаферобіон 1 000 000 МО

Рис. 3. Тканина щитоподібної залози, що містить клітину призматичної форми, вилучена у піддослідної тварини, що отримувала препарат Лаферобіон 3 000 000 МО

У ході дослідження встановлено, що клітинам притаманна округла форма ядра (у 43,5%). 41% має овальну форму і 15,5% паличкоподібну. У 61,5% виявився щільний хроматин у ядрі, а у 38,5% наявні глибки.

Було встановлено, що введення терапевтичних доз інтерферону негативно впливає на структуру щитоподібної залози. Це проявляється зменшенням розмірів фолікулів та ядра клітин і, навпаки, у збільшенні розмірів тиреоцитів у порівнянні з контролем. Прояв зменшення фолікул більш чітко спостерігався у піддослідних тварин, що отримували Лаферобіон 3 000 000 МО. Найбільше збільшення розміру клітин виявилося у піддослідних тварин, що отримували препарат Лаферобіон 1 000 000 МО.

Отримані результати свідчать про можливість змін у будові та функціях тиреоїдної тканини щитоподібної залози.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Албертс Б. Молекулярная биология клетки: В 3-х т. – 2-ое, переработанное. – М.: «Мир», 1993. – Т. 2. – 539 с.
2. Балаболкин М. И. Эндокринология. – 2-е изд., перераб. и доп. / М.И. Балаболкин – М.: "Универсум паблишинг", 1998. – 582 с.
3. Дедов И.И. Биоритмы гормонов [Текст] / И.И. Дедов, В.И. Дедов. – М.: Медицина. – 1992. – 256 с
4. Петров Р.В. Иммунология. / Р.В. Петров – М.: Медицина, 1987. – 363 с.
5. Ярилин А.А. Иммунология. / А.А. Ярилин – М.: ГЭОТАР-Медиа. 2010. – 752 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач С.П. Бесчасний

ДИНАМІКА ЗАХВОРЮВАНOSTІ МЕШКАНЦІВ М. ХЕРСОНА НА ЗЛОЯКІСНІ НОВОУТВОРЕННЯ

У статті наведено відомості про сучасний стан захворюваності мешканців м. Херсона на онкологічні хвороби.

Ключові слова: онкологія, канцерогенез, статистика, новоутворення, верифікація, онкохворий.

This article provides information about the current state of cancer disease in residents of Kherson.

Keywords: oncology, carcinogenesis, statistics, cancer, verification, cancer patients.

Злоякісні новоутворення є складною медико-соціальною проблемою сучасного суспільства. Україна на другому місці в Європі за темпами поширення раку. Щороку від раку помирають близько 90 тис. осіб, з них 35% люди працездатного віку. Ризик розвитку онкологічних захворювань становить 27,7% для чоловіків і 18,5% для жінок. Злоякісні новоутворення вражають в Україні кожного четвертого чоловіка і кожну шосту жінку [5].

Станом на 01 січня 2014 року на обліку в обласному канцер-реєстрі перебувало 26559 хворих на рак. У 2014 році зареєстровано 4412 нових випадків захворювання на злоякісні новоутворення (2218 – у чоловіків, 2194 – у жінок, в т.ч. 34 у дітей віком до 17 років). До того ж, аналіз показників стверджує, що міське населення значно частіше страждає на онкологічні захворювання, ніж сільське [1, С. 4].

Захворюваність на злоякісні новоутворення в Херсонській області становить 409,7 на 100 тис. населення, що перевищує середній показник по Україні на 49,4.

Херсонському обласному онкологічному диспансері щорічно отримують консультативну допомогу понад 35 тис. чоловік, у відділеннях стаціонару щорічно проходять лікування більше 7 тис. хворих, виконується до 4 тис. операцій [1, с. 62-63].

Рівень морфологічної верифікації діагнозу раку складає 88,6% у 2013 році і перевищує показники по Україні 84,2%. 100% верифіковано візуальні локалізації (губи, меланома, злоякісні новоутворення шкіри, шийки матки, щитовидної залози) та злоякісні новоутворення гортані, кісток та сполучної тканини, лейкемії [1, с. 4].

Активне виявлення раку в цілому по області за даними обласного канцер-реєстру зросло з 22,4% до 25,4%, Україна – 30,6%.

Серед хворих на злоякісні новоутворення спеціальне лікування отримали 72,1% первинних хворих, Україна – 69,5%. Найнижчий показник охоплення спеціальним лікуванням було зареєстровано серед хворих на злоякісні новоутворення підшлункової залози (14,4%), легені (38,8%), шлунка (39,1%). Спеціалізованим лікуванням було охоплено 90% захворілих дітей. Таким чином, від 20 до 80% хворих різних локалізацій злоякісних новоутворень не отримали спеціальне лікування, що безумовно вплинуло на рівень смертності та виживаності хворих [4].

При дослідженні вікової структури захворілого та померлого від злоякісних новоутворень населення області встановлено, що в 2013 р. 27,0% захворілих і 19,2% померлих чоловіків складали особи віком до 55 років, а серед жінок – 19,8% і 17,4%, відповідно, тобто зазначені особливості онкоепідеміологічного процесу мали суттєвий вплив як на трудовий, так і на репродуктивний потенціал населення [2].

Накопичення контингентів хворих на злоякісні новоутворення теж відбувалося в основному за рахунок осіб старших вікових груп: 60,2% чоловіків та 55,2% жінок – це особи похилого та старечого віку, виживаність яких вища, ніж у молодших вікових групах.

Аналіз стану захворюваності населення області злоякісними новоутвореннями у розрізі районів показує, що найвищі рівні захворюваності спостерігаються в Дніпровському

та Суворовському районах м. Херсона (508,3 – 516,9 на 100 тис. населення). Показник максимального рівня захворюваності перевищує мінімальний в 1,8 разів (табл. 1) [1, с. 4].

Таблиця 1

Рейтингові показники захворюваності на рак за 2012-2013 роки

Райони міста	Дорічна летальність серед первинно виявлених онкохворих, %		Рейтинг	Питома вага ЗН, виявлених вперше в III стадії (візуальні форми), %		Рейтинг	Питома вага ЗН, виявлених вперше в IV стадії захворювання, %		Рейтинг
	2012	2013		2012	2013		2012	2013	
Дніпровський	16,6	21,1	3	6,2	5,1	3	16,2	19,4	3
Комсомольський	24,6	20,6	1	8,9	8,5	1	20,5	17,6	1
Суворовський	23,4	21,2	2	7,8	4,3	2	19,7	17,2	2

Розглядаючи вікову та статеву динаміку розвитку онкологічних захворювань ми бачимо, що у Херсонській області на рак хворіють переважно люди похилого віку 75+, але тенденції до його зростання відмічаються вже у віці 40-45 років. Також згідно соціальних досліджень та статистичних даних вчені відмічають «молодіння» раку. Так, наприклад, в Україні «помолодшав» рак молочної залози – тепер його діагностують не лише у жінок після 50, а починаючи з 24 [2].

Серед мешканців м. Херсона найбільш поширеними виявилися такі злоякісні новоутворення: у чоловіків – рак передміхурової залози, у жінок – рак молочної залози та тіла матки. Серед усього населення – рак шкіри та злоякісні новоутворення трахеї, бронхів і легень [3].

Онкологічні захворювання є соціальною проблемою, для вирішення якої необхідна державна підтримка, координація зусиль усіх центральних та місцевих органів виконавчої влади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Основні показники діяльності онкологічної служби Херсонської області за 2012-2013 роки. [збірник статистичних таблиць / Гол. ред. Сокур І.В.]. – Херсон: 2014. – 63 с.
2. Рак в Україні, 2011 – 2012 Захворюваність, смертність, показники діяльності онкологічної служби: бюлетень національного канцер-реєстру України № 14 / гол. ред. проф. І.Б. Щепотін. – К.: Національний інститут раку, 2013. – 118 с.
3. Херсонщина [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Херсонської обласної державної адміністрації. – Режим доступу: www.oda.kherson.ua. – Назва з екрану.
4. Черенков В.Г. Клиническая онкология: учеб. пособие для системы последиплом. образования врачей / В.Г. Черенков. – изд. 3-е, испр. и доп. – М.: МК, 2010. – 434с.; ил., табл.
5. oncoportal.net [Электронный ресурс]: всеукраинский онкологический портал. – Режим доступа: <http://oncoportal.net/stati/mirovaya-karta-raka.html>. – Название с экрана

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.М. Гасюк

СТАТЕВІ АСПЕКТИ ЕТІОЛОГІЇ АУТОСЕНСИБІЛІЗАЦІЇ

У статті надається аналіз статистичних даних стосовно виникнення аутоімунних захворювань в залежності від статі та вікової групи.

Ключові слова: ауто толерантність, ревматоїдний артрит, системний червоний вовчак, тиреоїдит, гіперчутливість.

The article analyzes statistical data on occurrence of autoimmune diseases depending on sex and age group.

Keywords: autotolerance, rheumatoid arthritis, systemic lupus erythematosus, thyroiditis, hypersensitivity.

Аутоімунними захворюваннями називають патологічні процеси, основою яких є самопідтримуюча імунна відповідь на власні антигени організму, що призводить до пошкодження клітин, експресуючих ці аутоантигени. Аутоімунні процеси розвиваються при порушенні механізмів розвитку і підтримки ауто толерантності [1, 2].

Поширеність аутоімунної патології, порівняно з іншими нозологіями незначна (8-15%), але з кожним роком спостерігається збільшення випадків захворювань. Дана патологія не є причиною високої смертності, як онкопатологія чи захворювання серцево-судинної системи, проте, саме хвороби цієї природи спричиняють інвалідність людей працездатного віку [3].

Для оцінки захворюваності використовували статистичні дані лікарні Комсомольського району м. Херсона за 2012-2014 роки. Отримані дані були розподілені на п'ять вікових груп: 0-17, 18-35, 35-60, 60-76 років, та за статтю. Статистичні дані оброблялись із використанням методів непараметричної статистики, застосовуючи критерій Мана-Уїтні [4].

Загальна кількість хворих за період 2012-2014 років складала 7688 осіб від 1 до 76 років. Найбільша кількість пацієнтів припадала на хронічний аутоімунний гепатит, та тиреоїдит, вона постійно збільшувалася (від 1044 до 1076 осіб). (рис.1).

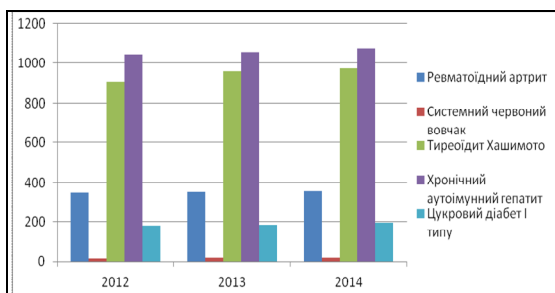

Рис. 1. Стан захворюваності у лікарні Комсомольського району за 2012-2014 роки.

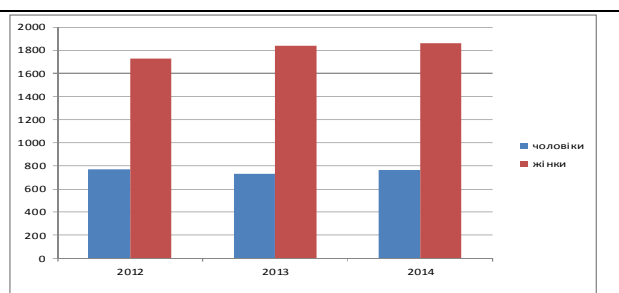

Рис. 2. Кількість захворілих серед чоловіків та жінок у 2012-2014 роках. (рис.2).

Серед усіх хворих переважали особи жіночої статі (5425 осіб), чоловіків було значно менше (2266 осіб), (рис.2). У лікарні Комсомольського району м. Херсона протягом 2012-2014 р. була захворюваність у пацієнтів віком від 1 до 76 років. При цьому спостерігалась тенденція збільшення аутоімунних розладів з кожним роком. Найбільше було зафіксовано хворих віком від 35 до 60 років, найменше – людей похилого віку (60-76 р.) протягом всього досліджуваного періоду.

Вивчення вікової структури пацієнтів показало значну частку хронічного аутоімунного гепатиту серед пацієнтів жіночої статі, зрілого віку другого періоду (35-60

років) та серед пацієнтів віком 18-35 років. Пацієнтів жіночої статі, віком від 1 року життя до 17 років з хронічним аутоімунним гепатитом незначна кількість, але у цієї групи переважає тиреоїдит Хашимото.

Таким чином, серед хворих у всіх вікових періодах за період 2012-2014 рр. спостерігалась велика захворюваність серед жінок, чоловіків – у 2,5 рази менше. Отже, отримані результати дослідження дозволяють зробити висновок, що жінки більш схильні до розвитку аутоімунної патології, обумовлено впливом жіночих статевих гормонів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беклемишев Н.Д./ Иммунопатология и иммунорегуляция.- Москва: Медицина, 1986. – 255 с.
2. Ярилин А.А. Иммунология. / А.А. Ярилин-М.: ГЭОТАР-Медиа. 2010. – 752 с.
3. Иммунопатология в клинике и эксперименте и проблема аутоантител, под ред. П. Мишера и К. Форлендера, М., 1963. – 320 с.
4. Гублер Е.В. Применение непараметрических критериев статистики в медико-биологических исследованиях / Е.В. Гублер, А.А. Генкин. Л., 1973. – 439 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач С.П. Бесчасний

УДК 575.167

Дяченко А.В.

МОЛЕКУЛЯРНО – ГЕНЕТИЧНІ ТА ЕПІГЕНЕТИЧНІ МЕХАНІЗМИ КЛІТИННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ РАКОВИХ ПУХЛИН МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ

У статті розглядаються генетичні і епігенетичні механізми клітинної трансформації при формуванні ракових пухлин молочної залози. Обґрунтовується молекулярно-генетична теорія раку.

Ключові слова: рак молочної залози, онкосупресори, метилювання ДНК, канцерогенез, теломераза.

The article deals with genetic and epigenetic mechanisms of cell transformation in the formation of cancerous breast tumors. Substantiates the molecular-genetic theory of cancer.

Key words: breast cancer, DNA methylation, carcinogenesis, telomerase.

Рак молочної залози (РМЗ) – найбільш поширена форма неоплазії у жінок (приблизно, один випадок на дев'ять жінок). При цьому тільки в 30% випадків захворювання успадковується. В абсолютно переважній більшості випадків причиною цього захворювання є спорадичні мутації і епігенетичні зміни. Серед останніх найчастіше відзначається гіперметилювання ДНК і, як наслідок, «пригнічення» генів BRCA1 і BRCA2, відомих онкосупресорів, що беруть участь в гомологічній рекомбінації під час репарації ушкоджень ДНК. Епігенетичні зміни представлені різними моделями метилювання ДНК, які включають в себе хімічні модифікації ДНК і беруть участь в контролі експресії генів. Хоча метилювання ДНК є нормальним і необхідним процесом, в клітинах пухлин молочної залози виявляються змінені процеси метилювання (в порівнянні з клітинами здорових тканин молочної залози). Отже, ознаки атипичного метилювання ДНК можна розглядати як передвісник розвитку раку.

Метою роботи є визначення головних молекулярно – генетичних і епігенетичних механізмів аномальної злоякісної трансформації соматичних клітин молочної залози.

На сьогодні не має сумнівів, що провідну роль в індукції та промоції канцерогенезу відіграють генетичні порушення. Близько 1% генів людини асоційовані з канцерогенезом. Ці гени поділяють на два класи: протоонкогени (домінантні гени), які приймають участь в

позитивному контролю клітинного росту, та супресори пухлин (рецесивні онкогени), які мають в нормі протипухлинний ефект. Таким чином в основі розвитку будь-якого онкологічного захворювання лежить накопичення мутацій в певних генах; цей процес відбувається в тих соматичних клітинах, які згодом залучаються у непластичну трансформацію [3]. В останні роки велика увага приділяється дослідженню ролі теломерази у цьому процесі. При кожному циклі поділу клітини відбувається втрата кінцевих ділянок хромосом, на яких знаходяться кластери специфічних гексамерних обертів. Це призводить до деградації хромосом і загибелі клітини, що пояснює «ліміт Хейфліка» – обмеження в кількості мітозів протягом життєвого циклу клітин. У ранніх ембріональних і стовбурових клітинах діє фермент теломераза, який відповідає за підтримку та дуплікацію теломерних повторів. При диференціації клітин теломеразна активність зникає. В трансформованих клітинах теломеразна активність відновлюється. Прикладом безсмертності ракових клітин є клітини HeLa, отримані з пухлини шийки матки Генрієти Лекс (Henrietta Lacks, звідси і назва культури) в 1951 р. Ця культура і нині використовується в лабораторних дослідженнях, оскільки ці клітини справді безсмертні, вони є потомками декількох клітин, отриманих з пухлини Г.Лекс. Таким чином, теломераза може використовуватись в якості маркера злоякісності і як мішень для протиракової терапії.

На сьогодні ідентифіковані також гени, вроджені мутації в яких призводять до розвитку спадкових форм злоякісних пухлин. До таких генів відносять гени BRCA1 та BRCA2, спадкові порушення яких підвищують ризик розвитку ряду форм раку. Ці гени є генами-супресорами пухлинного росту і відповідають за розвиток деяких форм раку молочної залози (ген BRCA2). Продукти цих генів можуть взаємодіяти з білком RAD51, який є основним білком системи репарації дволанцюгових розривів ДНК. Ці дані говорять про те, що порушення репараційного шляху BRCA2/ RAD51 можуть призводити до збільшення нестабільності геному. Аномалія цих генів може складати 10% всіх випадків раку молочної залози а також свідчить про сімейну схильність [2].

Епігенетичні механізми регуляції клітинного поділу активуються в умовах хронічного запалення, що супроводжується типовими явищами проліферації, ангіогенезу, імуносупресії та надлишку дії канцерогенних факторів [1].

Крім інших своїх властивостей, рак молочної залози є гормонозалежною пухлиною, швидкість росту та метастазування пухлини залежить не лише від співвідношення прогестерону та естрогенів, а, як стало відомо пізніше, і від переважання тієї чи іншої форми метаболітів останніх. У процесі обміну естрадіолу утворюється, з поміж інших, 2-гідроксиестрон, що ініціює короточасну експресію естрогенових рецепторів тканини молочної залози, та 16-гідроксиестрон, який виступає потужним стимулятором естрогенових рецепторів із відповідним каскадом проліферативних та мутагенних процесів. Певною мірою співвідношення «неагресивних» та «агресивних» метаболітів естрогенів також можна вважати механізмом епігеномної регуляції, адже дія стероїдних гормонів реалізується через активацію одних та пригнічення інших генів [4].

Таким чином, рак молочної залози – складне мультифакторіальне захворювання, в основі виникнення якого є сполучення генних мутацій та епігенетичних змін у геномі під впливом компонентів середовища.

Перспектива подальшого дослідження передбачає складання та аналіз родоводів жінок, хворих на рак молочної залози; визначення на основі проведеного генеалогічного аналізу співвідносної ролі генотипової та середовищної компоненти при формуванні захворювання; розрахунок ризику повторного виникнення сімейних форм раку молочної залози.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Holger Heyn, F. Javier Carmona, Antonio Gomez, Humberto J. Ferreira, Jordana T. Bell, Sergi Sayols, Kirsten Ward, Olafur A. Stefansson, Sebastian Moran, Juan Sandoval, Jorunn E. Eyfjord, Tim D. Spector, and Manel Esteller. DNA methylation profiling in breast cancer

- discordant identical twins identifies DOK7 as novel epigenetic biomarker. Carcinogenesis (2012) doi: 10.1093/carcin/bgs321 First published online: October 10, 2012.
2. Rodrigo Goncalves, Wayne A Warner, Jingqin Luo and Matthew J Ellis New concepts in breast cancer genomics and genetics. Breast Cancer Research (2014) doi: breast-cancer-research.com/content/16/5/460 First published online: October 23, 2014
  3. Горбунова В.Н., Имянитов Е.Н. Генетика и канцерогенез Методическое пособие. – СПб.: Изд-во СПбГПМА, 2007. – 24 с. – (Библиотека педиатрической академии). – Для студентов медицинских ВУЗов.
  4. Нові погляди на генетику раку грудної залози та можливості профілактики. [інтернет-джерело] doi: extempore.info/9-journal/412-eroziya-i-ektopiya-rasstavim-vse-po-mestam-vzglyad-onkoginekologa-natsional-nogo-instituta-raka-154 Вперше опубліковано: 5 жовтня 2015 р.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Г. Лановенко

УДК 612.82

Мілованова А.Г.

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ ПІДЛІТКІВ.

У статті наведено відомості про вікові особливості серцево-судинної системи підлітків.

Ключові слова: серце, вени, артеріальний тиск, венозний тиск, частота серцевих скорочень.

The article contains information age features cardio – sudinnoyi systems adolescents.

Keywords :heart, veins , blood pressure, venous pressure, heart contraction.

Підлітковий вік – це якісно новий період в розвитку людини, коли відбуваються різноманітні зміни в структурі і функціях ряду органів і систем, завершується становленням організму і формуванням особистості. Особливості росту і розвитку серця в багатьох випадках визначаються статтю та віком підлітків [3]. Вік визначає характер швидкості кровотоку, рівень артеріального і венозного тиску, ударний і хвилинний об'єм крові, ритм серцевих скорочень. В період статевого дозрівання серцево-судинна система характеризується значними змінами в анатомо-гістологічному і функціональному відношенні [2].

У віковому розвитку серця і судин має присутні статеві відмінності. Приріст маси серця у дівчат відбувається швидше і менш рівномірно, ніж у хлопців [3].

Послідовність змін систол з діастолами і навпаки, які спостерігаються при скороченні серця, називають серцевим циклом. Тривалість циклу роботи серця у 15-річного – 0,78 с, а у дорослих – 0,8 с. Серце підлітка здійснює за хвилину приблизно 72-80 скорочень, тоді як у дорослих – 68 – 70. Зниження частоти серцевих скорочень пов'язано з підвищенням впливу холінергічної системи на серце.[4] За один і той же проміжок часу через обидві половини серця проходить однаковий об'єм крові. Об'єм крові, який витискує серце за 1 секунду, називають систолічним об'ємом або ударним, у підлітковому віці спостерігається його значне підвищення. Всі систолічні об'єми за хвилину складають – хвилинний об'єм серця. Він відносно пропорційний вживанню кисню тканинами підліткового організму.[5]

При навантаженнях різного роду, у 14-15 річних дітей СОК підвищується до 100 мл, ХОК до 20-44 л/хв. [1].

Вени ростуть швидше артерій, тому в 16 років це співвідношення стає рівним 2 : 1.

Останньою особливістю роботи серцево-судинної системи підлітків є тимчасове порушення її нервової регуляції. Це пов'язано з перебудовою діяльності ендокринної і нервової системи і виражається розладнанням ритму серця, підвищенням або зниженням частоти серцебиття. [1]

Електрокардіографічні показники у здорових дітей відрізняються у хлопчиків та дівчаток (табл.1.). Частота серцевих скорочень майже на 9 одиниць більша у хлопчиків. Показники у інтервалі R–R' більші у дівчаток приблизно на 5 одиниць, а у інтервалі P–Q більші лише на 1 одиницю. У комплексі QRS показники більші також у дівчаток приблизно на 0,04 одиниці. У інтервалі Q-T показники більші у хлопчиків, приблизно на 1 одиницю.

Таблиця 1.

Електрокардіографічні показники у здорових підлітків($M \pm m$)

Елементи ЕКГ	Загалом по групі	Хлопчики (n = 10)	Дівчатка (n = 10)
ЧСС	79,97± 0,91	84,08± 0,78	75,86± 1,64♦♦♦
R–R'	0,72± 0,008	0,69± 0,01	0,74± 0,006♦♦♦
P–Q	0,14± 0,001	0,13± 0,003	0,14± 0,003
QRS	0,06± 0,002	0,04± 0,003	0,08± 0,003♦♦♦
Q-T	0,32± 0,002	0,32± 0,002	0,31± 0,003

Отже, електрокардіографічні показники у здорових дітей різняться у хлопчиків та дівчаток. ЧСС більша у хлопчиків.

Показники артеріального тиску у здорових дітей віком 12-14 років відрізняються у хлопчиків та дівчаток (табл.2.). Систолічний артеріальний тиск майже на 13 одиниць більший у дівчаток. Діастолічний артеріальний тиск більший у дівчаток майже на 8 одиниць, а пульсовий тиск – приблизно на 4 одиниці.

Таблиця 2.

Показники артеріального тиску у здорових дітей віком 12-14 років

Показники АТ	Загалом по групі	Хлопчики (n = 10)	Дівчатка (n = 10)
САТ	94,15 ± 0,89	87,70 ± 1,01	100,60± 0,91♦♦♦
ДАТ	57,45± 0,91	53,10 ± 1,28	61,80± 1,28♦♦♦
ПТ	36,7± 0,64	34,60 ± 0,97	38,80± 0,94♦♦♦

Отже, є відмінності в показниках артеріального тиску між дівчатками та хлопчиками, всі показники більші у дівчаток.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агаджанян Н.А., Руженкова И.В., Старшинов Ю.П. Особенности адаптации сердечно-сосудистой системы юношеского организма // Физиология человека. – 1997. – Т. 23, № 1. – С. 93.
2. Антропологический метод в медицине /Хелье Карма, Яан Касмел, Яана Петерсон, Гудрун Велдре, Март Линтси, Лидия Салусте, Керсти Лоолайд // Сборник материалов конференции “Биомедицинские и биосоциальные проблемы интегративной антропологи”. – Выпуск 3, Том 1. – СПб: Издательство СПбГМУ, 1999. – С. 123-124.
3. Антропометрична та соматотипологічна характеристика практично здорових міських підлітків обох статей Української етнічної групи /Мороз В.М., Гунас І.В., Кириченко І.М., Белік Н.В., Гудзевич Л.С., Сарафинюк П.В., Арашина О.П., Безрукова Н.Ю., Борецько Т.І., Васирик В.С., Власенко М.В., Костенко М.П., Поліщук І.В., Чайка Г.В., Шапаренко Є.Г., Ясько.В.В. // Вісник морфології. – 2002. – Т. 8. – № 1. – С. 131-147.

4. Динамика артериального давления и прогнозирование артериальной гипертензии: данные 20-летнего наблюдения детской когорты / Ю. Клумбене, Ж. Милашаускене, И. Мисявичене, А. Шачкуте // Kar-diologiia. – 2004. – № 2. – С. 30-34.
5. Исмагилова Н.В. Функциональное состояние сердечно-сосудистой системы детей 9-16 лет с различными типами кровообращения при ортостатической пробе: Автореф. дис...канд. биол. наук. – Казань, 1997. – 21 с.

**Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач, кандидат біологічних наук
І. В. Головченко**

**ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИКИ, МАТЕМАТИКИ ТА
ІНФОРМАТИКИ**

УЗАГАЛЬНЕНА ОБЕРНЕНА МАТРИЦЯ ТА ЇЇ ВЛАСТИВОСТІ

У статті для оператора A побудований узагальнений обернений оператор та зазначені його властивості у випадку, коли ядро $N(A)$ оператора A має довільну скінченну нетривіальну розмірність.

Ключові слова: узагальнений обернений оператор, ізоморфізм, однозначне відображення, ядро оператора.

In an article for the operator A built generalized inverse operator and listed its properties, when the core $N(A)$ of the operator A has an arbitrary non-trivial finite dimension.

Key words: generalized inverse operator, isomorphism, one mapping, the core operator.

Багато задач аналізу, теорії диференціальних рівнянь, квантової механіки призводять до необхідності узагальнення лінійних операторів. Матриці мають довготривалу історію застосування при розв'язуванні систем лінійних рівнянь.

Нехай A – лінійний оператор, який діє у просторі R^n .

Нехай оператор A задовольняє наступним умовам:

1. Ядро $N(A)$ і область значень $R(A)$ оператора A мають відповідно прями доповнення $M(A)$ і $L(A)$ в R^n :

$$R^n = N(A) \oplus M(A), \quad R^n = R(A) \oplus L(A). \quad (1)$$

2. Ядро $N(A)$ ізоморфне коядру $L(A)$.

Нехай $\tilde{A}: M(A) \rightarrow R(A)$ є звуження оператора A на $M(A)$.

Позначимо через P і Q оператори проектування відповідно, які породжені розкладами (1)

$$\begin{cases} Pf = f, & f \in N(A); Pf = 0, f \in M(A); \\ Qf = f, & f \in L(A); Qf = 0, f \in R(A). \end{cases}$$

Із визначень A , P , Q випливає

$$\begin{cases} APf = 0, & f \in R^n. \\ QAf = 0, & f \in R^n. \end{cases} \quad (2)$$

Так як підпростори $N(A)$ і $L(A)$ ізоморфні, то завжди існує обмежений оператор $C: N(A) \rightarrow L(A)$, який взаємно однозначно відображає $N(A)$ на $L(A)$.

Побудуємо оператори QC_0P і $PC_0^{-1}Q$, де C_0 і C_0^{-1} – відповідно нульові інваріантні розширення операторів C і C^{-1} на весь простір R^n .

Лема 1 (узагальнена лема Шмідта[1]). Оператор $G = (A + QC_0P)^{-1}: R^n \rightarrow R^n$ існує.

Визначення. Оператор $R_0 = (A + QC_0P)^{-1} - PC_0^{-1}Q$ називається узагальненим оберненим для оператора A відносно підпросторів $M(A)$ і $L(A)$.

Це визначення виправдовується наступною лемою, яка характеризує властивості узагальненого оберненого R_0 .

Лема 2.

$$\begin{cases} R_0Af = (I - P)f, & f \in R^n. \\ AR_0f = (I - Q)f, & f \in R^n. \end{cases} \quad (3)$$

$$PR_0f = R_0Qf = 0, \quad f \in R^n. \quad (4)$$

R_0 є нульове інваріантне розширення оператора $\tilde{A}^{-1}$ на весь R^n таке, що $\|R_0\| \geq \|\tilde{A}^{-1}\|$.

Доведення. У силу властивостей проекторів P і Q маємо дві очевидні рівності:

$$Af = (A + QC_0P)(I - P)f, \quad f \in R^n; \quad Af = (I - Q)(A + QC_0P)f, \quad f \in R^n.$$

Із першої рівності маємо

$$GAf = R_0 Af = (I-P)f, f \in R^n.$$

У другій, поклавши $f = Gu = AR_0 u = (I-Q)u$, $u \in R^n$, (3) доведено.

Потім, у силу (2) маємо

$$Pf = PC_0 - 1Q(A + QC_0P)f, f \in R^n; Qf = (A + QC_0P)PC_0 - 1Qf, f \in R^n.$$

Звідси, покладаючи у першій рівності $u = (A + QC_0P)f$, отримаємо $PGu = PC_0 - 1Qu$, $u \in R^n$. Із другої безпосередньо випливає $GQf = PC_0 - 1Qf$, $f \in R^n$, або $P(G - PC_0 - 1Q)u = PR_0 u = 0$, $u \in R^n$, $(G - PC_0 - 1Q)Qu = R_0 Qu = 0$, $u \in R^n$, і (4) доведено.

Наслідок. Узагальнений обернений R_0 для оператора A при фіксованих P і Q єдиним чином визначається умовами (3) та однією з умов (4).

Доведення. Нехай існують два узагальнених обернених оператора R_0 і S_0 , які задовольняють умовам (3) і, наприклад, першій із (4). Тоді

$$AR_0 f = AS_0 f = (I-Q)f, f \in R^n, \\ R_0 A f = S_0 A f = (I-P)f, f \in R^n, PR_0 = PS_0 = 0.$$

Із перших двох відношень маємо $R_0 - S_0 = P\tilde{C}Q$, де $\tilde{C}$ – довільний оператор, що діє в R^n . Звідси, враховуючи третє відношення, отримаємо $P\tilde{C}Q = 0$, тобто $R_0 = S_0$.

Друга із умов (4) випливає із (3) і першої із умов (4). Дійсно, $R_0 AR_0 = R_0 - R_0 Q = R_0 - PR_0$, звідки $R_0 Q = PR_0 = 0$ і, зокрема, $R_0 AR_0 = R_0$.

Зауваження 1. Узагальнений обернений R_0 є півоберненим для A : $R_0 AR_0 = R_0$, $AR_0 A f = A f$, $f \in R^n$.

Зауваження 2. Узагальнений обернений R_0 для A не залежить від виду ізоморфізму $C[2]$.

Зауваження 2. Якщо в просторі R^n задати базис $(e_1, e_2, \dots, e_n)$, то A задає матрицю, а R_0 – узагальнено обернену матрицю. Причому, всі властивості, зазначені вище, мають зміст.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Данфорд Н., Шварц Дж. Линейные операторы. Общая теория / Н. Данфорд, Дж. Шварц. – М.: Изд-во иностр. лит., 1962. – 895 с.
2. Обобщенное обращение операторов и асимптотический анализ сингулярно возмущенной двухточечной краевой задачи в банаховом пространстве: Препринт 85.76 / Я. Д. Плоткин. – К.: Ин-т математики АН УССР, 1985. – 36 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Я.Д. Плоткін

УДК 517.958

Бабко Л.Є.

РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧІ КОШІ ДЛЯ ХВИЛЬОВОГО РІВНЯННЯ МЕТОДОМ ХАРАКТЕРИСТИК

Метою статті є розв'язання задачі Коші для рівняння коливань нескінченної струни методом характеристик.

Ключові слова: задача Коші, формула Д'Аламбера, початкові умови, хвильове рівняння

The purpose of this paper is the solution of the Cauchy problem for the wave equation by method of characteristics

Key words: Cauchy problem, D'Alembert formula, entry conditions, wave equation

У багатьох музичних інструментах з давніх часів використовують струни – тонкі проволочи, виготовлені з металу, капронових ниток тощо. Натягуючи такий об'єкт (струну) та вдараючи по ньому молоточком, відтягуючи її зачепом, як правило, можна почути звук. Справа в тому, що струна коливається і збуджує у повітрі хвилі, які діють на барабанну перетинку в нашому вусі.

Припустимо, що довжина струни нескінченна. Тоді, якщо, наприклад, при $t=0$ вивести струну з положення рівноваги в деякій околиці її середини, то хвилі нешвидко досягнуть до її кінців.

Очевидно, що за такий проміжок часу граничні умови на кінцях довгої струни, кінці якої розміщені на значній відстані від тієї ділянки, де вивчаються коливання, практично не впливають на режим цієї ділянки [1, с.250].

1. Постановка задачі

Знайти розв'язок задачі Коші для рівняння коливання нескінченної струни:

$$\frac{\partial^2 u}{\partial t^2} = a^2 \frac{\partial^2 u}{\partial x^2}, \quad -\infty < x < \infty. \quad (1)$$

$$\begin{cases} u(x, 0) = f(x); \\ u_t(x, 0) = g(x). \end{cases} \quad (2)$$

де $f(x)$ і $g(x)$ – задані неперервні функції.

2. Розв'язання задачі

Оскільки країв в нескінченної струни немає, тому крайові умови відсутні. Для розв'язання задачі Коші (1), (2) використовується метод характеристик (метод біжучих хвиль або метод Д'Аламбера), заснований на інтегруванні канонічного вигляду диференційного рівняння з частинними похідними.

Загальна схема методу:

- 1) Привести вихідне рівняння до канонічного вигляду, за допомогою заміни змінних.
- 2) Проінтегрувати одержане рівняння за новими незалежними змінними.
- 3) Повернутись до вихідних змінних.
- 4) Врахувати початкові умови [1, с. 250].

Зведемо рівняння (1) до канонічного вигляду, що містить лише мішану частинну похідну, записавши рівняння (1) у вигляді

$$a^2 \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} - \frac{\partial^2 u}{\partial t^2} = 0 \quad (3)$$

Перейдемо у диференціальному рівнянні (3) до нових незалежних змінних ξ і η за формулами

$$\begin{cases} \xi = x - at; \\ \eta = x + at. \end{cases} \quad (4)$$

Тоді рівняння (3) буде зведено до вигляду

$$\frac{\partial^2 u}{\partial \xi \partial \eta} = 0 \quad (5)$$

Рівняння (5) розв'язуємо двома послідовними інтегруваннями, спочатку за ξ , а потім за η .

Позначимо $\varphi_2(\eta) = \int \varphi(\eta) d\eta$, тоді загальний розв'язок рівняння (5) запишеться у вигляді

$$u(\xi, \eta) = \varphi_1(\xi) + \varphi_2(\eta) \quad (6)$$

Повернемося до змінних x та t . Оскільки рівняння (5) рівносильне рівнянню (1), то в загальний розв'язок замість ξ та η підставимо вирази (4), одержимо

$$u(x, t) = \varphi_1(x - at) + \varphi_2(x + at) \quad (7)$$

Це є загальний розв'язок рівняння (1), тут φ_1 та φ_2 є довільні функції своїх аргументів. Підберемо функції φ_1 і φ_2 таким чином, щоб функція $u(x, t)$ задовольняла наведеним початковим умовам, і тоді отримаємо рішення вихідного рівняння

$$u(x, t) = \frac{f(x - at) + f(x + at)}{2} + \frac{1}{2a} \int_{x-at}^{x+at} g(z) dz \quad (8)$$

Формула (8) називається **формулою Д'Аламбера** [3, с. 41-44].

Теорема 1. Якщо функція $\varphi(x)$ має похідні до другого порядку включно, в функція

до першого порядку, то існує розв'язок задачі Коші.

При зазначених умовах формула (8) визначає розв'язання задачі, в чому неважко переконатися, підставивши її в рівняння (1) і умову (2).

Теорема 2. Якщо розв'язання задачі Коші (1), (2) існує, то воно єдине [4, с. 44-46].

Таким чином, викладений метод доводить як єдність (будь-який розв'язок виражається однією і тою ж формулою), так і існування розв'язку задачі.

З фізичної точки зору цей розв'язок цікавий тим, що будь-який частинний розв'язок (8) хвильового рівняння (1) можна розглядати як суперпозицію (накладання) прямої та зворотної хвиль.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бізюк В.В., Якунін А.В. Спеціальні розділи вищої математики для електротехніків: Навчальний посібник / В.В. Бізюк, А.В. Якунін – Харків: ХНАМГ, 2008. – 300 с.
2. Бицадзе А. В. Уравнения математической физики: Учебник. – 2-е изд., перераб. и дополненное / А.В. Бицадзе – М.: Наука, Главная редакция физико-математической литературы. 1982 – 336 с.
3. Краєвський В. О. Спецкурс математичного аналізу.: Навчальний посібник / В.О. Краєвський – Вінниця: ВНТУ, 2009. – 178 с.
4. Тихонов А.Н, Самарский А.А. Уравнения математической физики / А.Н. Тихонов, А.А. Самарский – Наука. – М., 1972. – 735 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.Г. Самойленко

УДК 004.94:004.382.6

Бараневич О.П.

ОГЛЯД ІСНУЮЧИХ РІШЕНЬ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ SAAS

У статті розглядаються існуючі платформи для реалізації програмного забезпечення як сервісу.

Ключові слова: програмне забезпечення як сервіс, хмарні обчислення, операційні системи.

The article reviews the existing platforms for implementation of software as a service.

Keywords: software as a service, cloud computing, operating systems.

Актуальність: Платформи для реалізації програмного забезпечення як сервісу(SaaS) схожі, але зазвичай відрізняються одна від одної. Аналіз дозволить визначити особливості кожної з розглянутих платформ.

Мета: Порівняти функціональні можливості та методи розробки платформ від наступних постачальників: Amazon, IBM, Joyent й Mosso.

Основним завданням роботи є порівняльна характеристика та огляд документальних матеріалів даних платформ.

Amazon – Elastic Compute Cloud (EC2) – одна з перших платформ «хмарних обчислень» і є однією з найпопулярніших [1]. Для роботи з EC2, потрібний екземпляр

Amazon Machine Instance (AMI). AMI являє повний образ сервера з операційною системою і додатками. EC2 дозволяє:

- використовувати програмне забезпечення без розгортання його на власному обладнанні;
- створювати додатки корпоративного класу в надійному середовищі;
- виконувати резервне копіювання (сервіс S3);
- практично миттєво змінювати продуктивність;
- виконувати керування й адміністрування за допомогою webсервісів;
- конфігурувати власну AMI.

EC2 працює на операційній системі (ОС) для віртуалізації – XEN («відкрите» ПЗ). Доступні мови програмування: Java, PHP, Python. Гнучкість EC2 більш приваблива для застосування «відкритого» ПЗ, але не обмежене використання й комерційного ПЗ. Стандартні образи AMI:

Linux-конфігурація з комплектом «відкритого» ПЗ: Apache Web Server, СУБД MySQL, інтерпретатор Python;

- Windows-конфігурація. З EC2 працює ПЗ фірми IBM з доступом до усіх функціональних можливостей й параметрів:
- DB2 Express-C V9.5;
- Informix® Dynamic Server Developer Edition V11.5;
- WebSphere Portal Server й Lotus Web Content Management Standard Edition;
- WebSphere sMash. Плата нараховується за використовуваний час і продуктивність.

Рішення IBM Blue Cloud надає віртуальне апаратного забезпечення (АЗ). Воно використовує ПЗ IBM Tivoli для автоматичного надання систем з різними параметрами (процесор/пам'ять/диск), що дозволяє задіяти значну обчислювальну потужність, а платити тільки за потребою. Фірма IBM – піонер у галузі «закритих» систем і надає переваги використанню технології «хмарних обчислень» для внутрішніх додатків організації, що перебувають за мережевим екраном[2].

Joyent Accelerator забезпечує хостинг з високим рівнем ОЕ [3]. Це актуально для додатків з мінімальними вимогами до ресурсів, які працюють в умовах пікових навантажень. Середовище Joyent орієнтоване на масштабованість. Вони пораються з піковими навантаженнями навіть за прийнятною ціною пропозицією. Joyent працює на ОС OpenSolaris і підтримує «відкриті» технології:

- LAMP (ОС Linux – web-сервер Apache Web-Server – СУБД MySQL – мова програмування PHP)
- мови програмування: Java, Ruby on Rails. Інформаційна безпека реалізована за допомогою інструментів Linux або UNIX з використанням протоколів обміну SSH й FTP.

Рішення компанії Mosso для реалізації технології «хмарних обчислень» – Cloud Site. Воно надає базові компоненти, які потрібні для роботи багатьох додатків. Існує дві базові конфігурації Cloud Site:

- класична LAMP-система, в якій використане ПЗ з «відкритим кодом»;
- конфігурація побудована на технологіях Microsoft (ОС Windows Server – web-сервер IIS – СУБД SQL Server).

Плата нараховується за пропускну здатність, об'єм сховища, «навантаження» процесора. Постачальник пропонує Cloud Server – Linux сервер з повною гнучкістю конфігурування.[4]

Таким чином, проведений аналіз дає зрозуміти що системи загалом відрізняються за типом використовуваного програмного забезпечення, мовами програмування що використовуються на цих платформах, типом та способом сплати отриманих послуг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Amazon Elastic Compute [Електронний ресурс] / Cloud User Guide API Version 2011-12-

15. – Режим доступу: <http://aws.amazon.com/ec2>.
2. IBM Introduces Ready-to-Use Cloud Computing [Електронний ресурс] / IBM. – Режим доступу: <http://www-03.ibm.com/press/us/en/pressrelease/22613.wss>
3. Kent Langley Talks About Joyent [Електронний ресурс] / Their New Accelerators And Their Use of Opensolaris. – Режим доступу: <http://www.agileweboperations.com/kent-langley-talks-about-joyent-their-new-accelerators-and-their-use-opensolaris>.
4. Mosso: Cloud Computing for the Rest of Us [Електронний ресурс] / Readwrite. – Режим доступу: http://readwrite.com/2008/02/19/mosso_cloud_computing

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.С. Песчаненко

УДК 004.021

Берднік О.О.

АЛГОРИТМИ ПОРІВНЯННЯ ТА АНАЛІЗУ ГЕНЕТИЧНОГО КОДУ ДЛЯ ОНЛАЙН СЕРВІСУ «ГЕНЕТИЧНА КАРТА СВІТУ».

Ця стаття розглядає теоретичні відомості необхідні для створення алгоритму порівняння ДНК для онлайн сервісу «Генетична карта світу».

Ключові слова: генетика, генетична генеалогія, порівняння ДНК, встановлення родинних стосунків.

This article examines theoretical information required for creation of DNA comparison algorithm for online service "Genetic map of world"

Keywords: genetics, genetic genealogy, DNA comparison, determining of kinship

У нашому проекті буде здійснюватися порівняння ДНК даних що подаються клієнтами нашого сервісу для виявлення між ними родинних зв'язків. Так як на даний момент вже існують компанії, які мають всю необхідну інфраструктуру для збору і аналізу ДНК даних їх клієнтів, ці дані ми і будемо використовувати в нашому сервісі.

У світі існує кілька компаній що займаються генеалогічним тестуванням аутосомної ДНК. Найбільш великих три: 23andMe, AncestryDNA, Family Tree DNA. Ці компанії займаються збором зразків ДНК у клієнтів і подальшим детектуванням в них спеціальних ДНК-маркерів, так званих однонуклеотидних поліморфізмів.

Однонуклеотидний поліморфізм (далі ОП) – це варіація розміром з один нуклеотид в геномі представника одного виду [4]. ОП використовуються в генетичній генеалогії завдяки тому, що вони дуже поширені по всьому геному людини, а також завдяки їх успадкованості від покоління до покоління. Всього в геномі людини виявлено близько 150 мільйонів ОП (станом на 8 червня 2015), але тільки приблизно 700 000 з них використовуються компаніями.

У нашому проекті використовуються дані по ОП надаються цими компаніями.

Кожна з цих трьох компаній дає можливість користувачеві завантажити необроблені ДНК дані, які згодом він може завантажити в наш сервіс. Дані складаються з сотень тисяч записів ОП, кожен запис містить наступну інформацію:

- Спеціальний ідентифікатор, який присвоюється для кожного ОП окремо
- Номер хромосоми, в якій даний ОП зустрічається
- Позиція даного ОП, яка позначає фізичне розташування в хромосомі
- Значення двох алелів

Використовуючи отримані дані від двох будь-яких індивідів, їх можна порівняти і виявити чи є між ними спадкоємний зв'язок. Процес порівняння ґрунтується на тому факті, що аутосомна ДНК дитини успадковується від батьків в рівних пропорціях (50/50) в процесі рекомбінації, що в свою чергу означає, що ДНК одного з батьків збігається з ДНК його

дитини на 50%. Відсоток збігу двох ДНК зменшується в два рази з кожним рівнем спорідненості [1].

Внаслідок того що під час рекомбінації ДНК успадковується цілими сегментами, виміряти ступінь збігу ДНК двох індивідів можна вимірявши довжину співпадаючих сегментів.

Сегменти що збігаються, поділяються на два види за ступенем збігу: пів-ідентичні, повністю ідентичні і неідентичних. Полу-ідентичним сегментом називається сегмент, в яких хоча б одна з двох алель ОП одного індивіда збігається хоча б з одною алеллю ОП іншого індивіда по всьому сегменту. Наприклад, ОП виду AG і AT є пів-ідентичними оскільки мають одну загальну алель A. Повністю ідентичним сегментом називається сегмент в якому дві алелі повністю ідентичні двом алелям іншого індивіда по всьому сегменту. Наприклад ОП виду AG і AG або ВП виду AA і AA. Незбіжним сегментом є сегмент не має загальних алель, наприклад ОП виду AG і СТ.

Пів-ідентичні і повністю ідентичні сегменти або ВП в свою чергу діляться на ідентичні за станом і ідентичні по спадкоємству. Збігається сегмент двох індивідів називається ідентичним по спадкоємству коли він був успадкований від одного загального предка і не було порушено рекомбінацією. Сегмент ідентичний станом, в контраст ідентичному по спадкоємства, не поділяє загального предка.

Довжини сегментів можуть вимірюватися в сантіморганх (величина вимірювання генетичної дистанції) або в мегабазах (величина вимірювання фізичної дистанції). Мегабаза – величина виміру фізичної довжини (в спарених підставах) ділянки між двома маркерами, одна мегабаза дорівнює одному мільйону спарених підстав. Сантіморган – це величина вимірювання генетичної довжини ділянки, на відміну від мегабаз, ця величина також враховує ймовірність рекомбінації для сегмента ДНК, яка різна по всьому геному і визначається тільки емпіричним шляхом. Дані по ймовірності рекомбінації на кожній ділянці генома надаються проектом НарМар у вигляді спеціальних "карт" в яких записані відносини фізичної дистанції до генетичної [2]. У нашому проекті довжина співпадаючих сегментів підраховується спочатку в мегабазах, потім використовуючи вищезгадану карту перекладається в сантіморгани, це робиться тому що значень в мегабазах недостатньо що б судити про ступінь відносин між двома індивідами. Повна довжина аутосомної ДНК людини в сантіморганх становить приблизно 6800 сМ.

Для того щоб розрізнити сегменти ідентичні за станом і ідентичні по спадкоємства а також зменшити впливу помилок і мутацій, враховуються тільки сегменти довжиною більше певної величини. У нашому проекті враховуються під час порівняння тільки сегменти довжиною більше 700 ОП і розміром більше 7 сантіморган, все, що нижче цього порога ігнорується [3].

Для перекладу сантіморган в відсотки збігу ДНК між двома людьми існують два методи:

Метод 1:

Перший метод підраховує загальну довжину пів-ідентичних сегментів, до яких додається подвоєна загальна довжина повністю ідентичних сегментів (тобто ті сегменти які збігаються по материнській і батьківській лініях). Таким чином рідні брати матимуть аутосомну ДНК на 50% пів-ідентичною і на 25% повністю ідентичною, що в цілому дає 50% щодо всієї ДНК

Метод 2:

Другий метод не враховує повністю ідентичні сегменти, вони в свою чергу вважаються як пів-ідентичні, таким чином загальний відсоток збігається ДНК не може перевищувати 50%

У нашому проекті використовується другий метод, так як завдяки тому що не потрібно розрізнити між собою повністю ідентичні і пів-ідентичні сегменти, порівняння двох ДНК відбувається значно швидше.

ЛІТЕРАТУРА:

1. DNAeXplained – Genetic Genealogy: Parent-Child Non-Matching Autosomal DNA Segments [Electronic resource]. – Mode of access: www.dna-explained.com/2015/05/14/parent-child-non-matching-autosomal-dna-segments . – Last access: 2016. – Title from the screen.
2. International HapMap Project: What Is the HapMap? [Electronic resource] . – Mode of access: <http://hapmap.ncbi.nlm.nih.gov/whatishapmap.html> . – Last access: 2016. – Title from the screen.
3. International Society of Genetic Genealogy: Identical by descent [Electronic resource] . – Mode of access: http://www.isogg.org/wiki/Identical_by_descent . – Last access: 2016. – Title from the screen.
4. Scitable: SNP [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.nature.com/scitable/definition/single-nucleotide-polymorphism-snp-295> . – Last access: 2016. – Title from the screen.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.В. Співаковський

УДК 517.98

Бірюкова Ю. М.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПРОСТОРИ

В статті розглядається розвиток функціонального аналізу та вивчення функціональних просторів видатними вченими фізико-математичних наук.

Ключові слова: функціональний аналіз, функціональні простори, метричні простори, лінійні простори.

In the article the development of functional analysis and study of the functional spaces of prominent scientists in physics and mathematics.

Keywords: functional analysis, functional spaces, metric spaces, line spaces.

Функціональний аналіз – це розділ сучасного математичного аналізу, основним змістом якого є дослідження функції $y = f(x)$, де хоча б одна із змінних x , y змінюється по нескінченновимірному простору. Таке дослідження включає вивчення запроваджуваних нескінченновимірних просторів, зокрема функціональних просторів; функціоналів, тобто функцій, у яких x є нескінченновимірним, а y – одновимірним; загальних функцій вказаного типу – операторів.

Найбільш вивчені лінійні простори і лінійні відображення. Для функціонального аналізу характерне поєднання методів класичного аналізу, топології і алгебри. Абстрагуючись від конкретних ситуацій, вдається виділити аксіоми і на їх основі побудувати теорії, що включають класичні завдання як окремий випадок і що дають можливість вирішувати нові завдання. Сам процес абстрагування має самостійне значення, прояснюючи ситуацію, відкидаючи зайве і відкриваючи несподівані зв'язки. В результаті вдається глибше проникнути в суть математичних понять і прокласти нові дороги дослідження.

Розвиток функціонального аналізу відбувався паралельно з розвитком сучасної теоретичної фізики, при цьому з'ясувалося, що мова функціонального аналізу найадекватніше відображає закономірності квантової механіки, квантової теорії поля. У свою чергу ці фізичні теорії зробили істотний вплив на проблематику і методи функціонального аналізу[1, с. 325].

Функціональний аналіз як самостійний розділ математики склався на рубежі XIV і XX століття. Велику роль у формуванні загальних понять функціонального аналізу зіграла створена Р. Кантором теорія безлічі. Розвиток цієї теорії, а також аксіоматичної геометрії

привело до виникнення в роботах М. Фреше і Ф. Хаусдорфа метричної теоретико-множинної топології, що вивчає абстрактні простори, тобто безліч довільних елементів, для яких встановлено тим або іншим способом поняття близькості.

Серед абстрактних просторів для математичного аналізу і функціонального аналізу виявилися важливими функціональні простори (тобто простори, елементами яких є функції). У роботах Д. Гілберта по поглибленню теорії інтегральних рівнянь виникли простори l_2 і L_2 (a, b). Узагальнюючи ці простори, Ф. Рис вивчив простори l_p і L_p (a, b), а С. Банах в 1922 виділив повні лінійні нормовані простори (банахові простори). У 1930–40-х рр. в роботах Т. Карлеману, Ф. Рису, американських математиків М. Стоуна і Дж. Неймана була побудована абстрактна теорія самосопряжених операторів в Гільбертовому просторі [2, с. 145].

В СРСР перші дослідження по функціональному аналізі з'явилися в 30-х роках, це роботи: А. Н. Колмогорова (1934) по теорії лінійних топологічних просторів; Н. Н. Боголюбова (1936) по інваріантних заходах в динамічних системах; Л. С. Канторовича (1937) і його учнів по теорії напіввпорядкованих просторів, вживанням функціональним аналізом до обчислювальної математики; М. Г. Крейна і його учнів (1938) по поглибленню вивченню геометрії Банахових просторів, опуклої безлічі і конусів в них, теорії операторів і зв'язків з різними проблемами класичного математичного аналізу та ін.; І. М. Гельфанда і його учнів (1940) по теорії нормованих кілець (Банахової алгебри) та інші [3, с. 76].

Для сучасного етапу розвитку функціонального аналізу характерне посилення зв'язків з теоретичною фізикою, а також з різними розділами класичного аналізу і алгебри, наприклад теорією функцій багатьох комплексних змінних, теорією диференціальних рівнянь з частинними похідними.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Колмогоров А.Н. Элементы теории функций и функционального анализа – 8-е изд. / А.Н. Колмогоров, С.В. Фомин. Издательство: Физматлит, 2012. – 572 с.
2. Люстерник Л.А. Краткий курс функционального анализа: Учебное пособие. 2-е изд., стер., / Л.А. Люстерник, В.И. Соболев, 2009. – 272 с.
3. Тевяшев А. Д. Функціональний аналіз у прикладах та задачах: Навч. посібник / А. Д. Тевяшев, Н.А. Головка. – Х.: ХТУРЕ, 1998. – 140 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.Г. Самойленко

УДК 621.383.5

Головка Н. Ю.

ВЗАЄМОДІЯ РЕЗОНАНСНОГО ДАТЧИКА АТОМНО СИЛОВОГО МІКРОСКОПУ З ПОВЕРХНЕЮ ЗРАЗКА

У статті представлено результати дослідження можливості застосування дискових резонаторів в якості датчиків взаємодії зонду в атомно-силовій мікроскопії.

Ключові слова: атомно-силова мікроскопія, п'єзоелемент, кантилевер, зонд.

The paper presents the results of a study using circular resonators as the sensor probe interactions in atomic force microscopy.

Key words: Atomic force microscopy, piezoelectric element, cantilever, probe.

Сучасне розуміння мікроскопії вже давно вийшло за рамки класичного уявлення про оптичні прилади. Протягом ХХ століття були розроблені нові підходи візуалізації, що дозволили вченим більш детально вивчати нано-світ. Одним з основних сучасних методів дослідження на мікро – та нано рівні є атомно-силова мікроскопія (АСМ), яка дозволяє досліджувати фізичні, біологічні та хімічні об'єкти . [1]

В основі роботи АСМ лежить силова взаємодія загостреного зонда з поверхнею зразка. Найпоширенішим методом вимірювання цієї сили є реєстрація відхилення пружної гнучкої балки – кантілевера, на якій закріплено зонд. Готові кантілевери випускаються промисловістю, але коштують досить дорого і тому мало придатні для застосування у навчальному процесі.

В той же час, існують альтернативні методи реєстрації взаємодії зонда з поверхнею зразка. Наприклад, у зондовому мікроскопі «Наноедюкатор» використовується резонансний метод [2]. Наближення зонда до досліджуваної поверхні змінює амплітуду і фазу коливань п'єзоелектричного резонатора. В «Наноедюкаторі» використовується зондовий датчик виготовлений на основі п'єзокерамічної трубки, довжина якої – 7 мм., зовнішній діаметр – 1,2 мм., товщина стінки усього 0,2 мм. Для дослідів ми перевірили схожі трубки від звукознімачів, але на практиці вони виявилися дуже крихкими. До того ж виникали проблеми з утворенням надійних електричних контактів зі смужками срібла на їх поверхні.

Як альтернативний варіант було вивчено можливість застосування уніморфних дискових п'єзоелементів. Останні являють собою металеву пластинку, зазвичай круглої форми, на яку наклеєно шар п'єзоелектричної кераміки. Під дією електричного поля п'єзоелектрик деформується, а уся пластина прогинається в тому чи іншому напрямку.

Попередні дослідження показали, що такий п'єзоелемент демонструє помітні резонансні властивості при частотах 6-7 кГц, з добротністю близькою до $Q=100$.

Дисковий п'єзоелемент було приклеєно до масивного сталевго тримача так, що 3/4 діаметра залишалися вільними. Для визначення ефекту взаємодії зонда з поверхнею, гостро заточена голка наближалася до металеві поверхні на вільному краю п'єзоелемента. Точне регулювання відстані здійснювалося допоміжним еталонним п'єзоелементом з відомою характеристикою, визначеною інтерферометричним методом. Подаючи на допоміжний п'єзоелемент напругу у межах $\pm 40\text{В}$ вдалося отримати зміну вихідного сигналу датчика від 7В при повному контакті, до 2В при повному відриві зонда. Результати такого вимірювання, вже з врахуванням крутизни еталону і видаленням сталої складової, показані на рис.2.

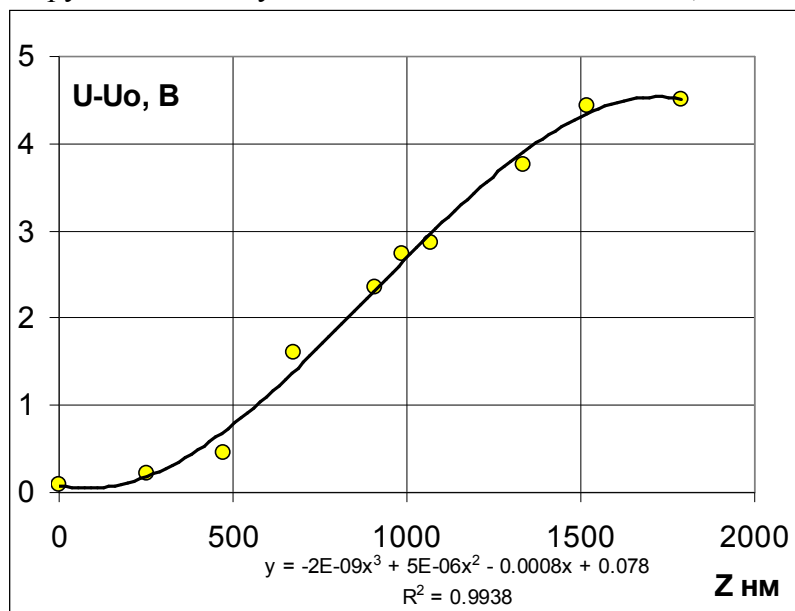

Рис.1. Залежність сигналу датчика від висоти зонда.

Відкидаючи крайні точки, де графік виходить на насичення, отримуємо крутизну робочої ділянки 0.0038В/нм, або 3800В/мм. Для порівняння, найкращий результат, отриманий нами на оптичних датчиках, становив 360 В/мм, тобто, був на порядок меншим.

Проведені дослідження, показали перспективність використання дискових резонаторів в якості датчиків взаємодії зонду в атомно-силовій мікроскопії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Атомно-силовая микроскопия: увидеть, прикоснувшись [Электронный ресурс]. – Режим доступа : URL: <http://biomolecula.ru/content/956>;
2. Зондовые датчики[Электронный ресурс]. – Режим доступа : URL: <http://ntspb.ru/products/pezorezonansnyie-zondovyye-datchiki/zondovyye-datchiki/>;

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. В. Немченко

УДК 517.9

Горбушина О.Д.

ПРО РОЗВ'ЯЗОК ОДНОГО ИНТЕГРО-ДИФЕРЕНЦИЙНОГО РІВНЯННЯ ТИПУ ВОЛЬТЕРА

У статті представлено розв'язок задачі Коші для рівняння вигляду:

$$\frac{\partial u}{\partial x} = H u(x, t) + \int_a^x K(x-s) u(s, t) ds.$$

Ключові слова: рівняння типу Вольтера, задача Коші, комутуючий оператор.

The article presents the solution of the Cauchy problem for equations of the form:

$$\frac{\partial u}{\partial x} = H u(x, t) + \int_a^x K(x-s) u(s, t) ds.$$

Key words: Volterra type of equation, Cauchy problem, commuting operator.

У просторі R^n розглянемо задачу Коші для рівняння

$$\begin{cases} \frac{\partial u}{\partial x} = H u(x, t) + \int_a^x K(x-s) u(s, t) ds \\ u(a, t) = \varphi(t) \end{cases} \quad (1)$$

Нехай (B) – простір n -мірних векторних безперервних функцій $\varphi(x, t)$ з чебишевською метрикою.

$K(x)$ – квадратна неперервна матрична функція.

H – n – квадратна матриця.

k – лінійні оператори, які переводять числові функції у числові функції, причому H не залежить від x , та оператор $H[\varphi]$ задовольняє умові (P) [1, с. 15].

Нехай оператор H комутуючий з оператором A [1], де

$$A[u] = \int_a^x K(x-s) [u] ds.$$

Позначимо у рівнянні (1):

$$\frac{\partial u}{\partial x} - H u = L_0(u).$$

$$-u = L_1(u),$$

$$A = P_1 = \int_a^x K(x-s) u(s, t) ds.$$

Отримаємо рівняння [2, стр.370]:

$$L_0(u) + P_1 L_1(u) = 0 \quad (2)$$

Рівняння (2) є частинним випадком попереднього рівняння і його розв'язок будемо шукати у вигляді:

$$U = \sum_m A_m B_m(x, t).$$

Тоді рекурентні співвідношення запишемо у вигляді:

$$\begin{aligned}\frac{\partial B_0}{\partial x} &= H B_0 \\ \frac{\partial B_1}{\partial x} &= H B_1 + Y(x)\varphi(t) \\ &\dots \dots \dots \\ \frac{\partial B_m}{\partial x} &= H B_m + B_{m-1}\end{aligned}$$

Нехай Y – операторне розв’язання рівняння $\frac{\partial u}{\partial x} = H u$, нормальне при $x=a$, тобто $Y(x)Y(a) = 1$.

Тоді з рівності системи отримаємо:

$$\begin{aligned}B_0(x, t) &= Y(x)[\varphi(t)] \\ B_1(x, t) &= \int_a^x Y(x)Y^{-1}(s)\varphi(t)ds = Y(x)(x-a)\varphi(t) \\ B_2(x, t) &= Y(x)\varphi(t)\frac{(x-a)^2}{2!} \\ &\dots \dots \dots \\ B_m(x, t) &= Y(x)\varphi(t)\frac{(x-a)^m}{m!}\end{aligned}$$

Маючи значення $B_0, B_1, \dots, B_m$ розв’язок задачі Коші можемо записати у вигляді:

$$U(x, t) = Y(x)[\varphi(t)] + \frac{\sum_{m=1}^{\infty} \int_a^x K_m(x-s)(s-a)^m}{m!} Y(s)ds [\varphi(t)],$$

де $K_m(x-s)$ – ітерація ядра $K(x-s)$.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Быков Я.В. О некоторых методах построения решений интегральных и интегродифференциальных уравнений/ Я.В. Быков. – Фрунзе: Издательство АН Киргизской ССР, 1961. – 107 с.
2. Розовский М.И. Задача Коши для интегро-дифференциального уравнения с частными производными в неограниченном пространстве/ М.И. Розовский// УМН. – 1957. – Т. 12. – № 3 (75). – С. 369 – 376.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Я.Д.Плоткін

УДК 371.64:681.3

Дубенюк О.О.

ПОРІВНЯННЯ ПЛАТФОРМ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ MOODLE, ATUTOR ТА «ХЕРСОНСЬКИЙ ВІРТУАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

У статті розглядаються існуючі системи дистанційного навчання та їх загальні характеристики.

Ключові слова: дистанційне навчання, модульні системи, платформи дистанційного навчання.

The article deals with systems of distance learning and their common characteristics.

Key words: distance learning, modular system, distance learning platforms.

Актуальність: Системи дистанційного навчання схожі, але зазвичай відрізняються одна від одної. Аналіз таких систем дозволить поліпшити проходження тестів, та додати необхідні функції, які потрібні у певних сферах.

Мета: Порівняти функціональні можливості та методи розробки платформ дистанційного навчання Moodle, ATutor та «Херсонський віртуальний університет»(ХВУ).

Основним завданням роботи є огляд документальних матеріалів даних платформ та їх порівняльна характеристика.

Так, система ХВУ має такі головні властивості: створено за допомогою технологій dotNet, використовуються база даних MS SQL Server, XML, HTML, JavaScript, Macromedia Flash й інші. Система побудована по архітектурі "клієнт-сервер". Об'єктно-орієнтоване програмне забезпечення системи побудовано по модульному принципу, що зручно у випадках повторного використання вже написаного коду, і у випадках перекомпіляції окремих модулів. У цих модулях були застосовані "користувальницькі елементи керування", які йменуються в dotNet як ASCX User Controls. Багато модулів сайту реалізовані у вигляді шаблонів [1, с. 67].

Moodle – навчальна платформа призначена для об'єднання педагогів, адміністраторів і студентів в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища. Moodle – це безкоштовна, відкрита (Open Source) система управління навчанням.

Moodle має широкий набір функціональності притаманний платформам електронних систем навчання, системам управління курсами (CMS), системам управління навчанням (LMS) або віртуальним навчальним середовищем (VLE). Moodle надає можливість викладачам створювати ефективні сайти для онлайн-навчання. Moodle можна використовувати як в навчанні школярів, студентів, так і при підвищенні кваліфікації, бізнес-навчанні.

Типова функціональність Moodle включає[2]:

- Здача завдань
- Дискусійні форуми
- Завантаження файлів
- Оцінювання
- Обмін повідомленнями
- Календар подій
- Новини та анонси подій (для різних рівнів: сайт, курс, навчальна група)
- Онлайн тестування

ATutor – веб-орієнтована система керування навчанням. Програмний продукт є простим у встановленні, налаштуванні та підтримці для системних адміністраторів; викладачі (інструктори) можуть досить легко створювати та переносити навчальні матеріали та запускати свої онлайн-курси. А оскільки система є модульна, тобто складається з окремих функціональних одиниць – модулів, то вона відкрита для модернізації і розширення функціональних можливостей.

Система є модульна, тобто складається з окремих функціональних одиниць – модулів, то вона відкрита для модернізації і розширення функціональних можливостей. Щодо операційної системи сервера, обмежень не має – система є кросплатформеною [3, с. 101].

Таким чином, проведений аналіз дає зрозуміти що системи в основному доволі складні та потребують кваліфікованої підтримки, вони розроблені за модульним принципом що полегшує роботу та налаштування цих платформ, впровадження таких систем у вищих навчальних закладах поліпшує роботу викладачів і студентів та покращує засвоюваність матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кравцов Г.М. Модель контроля знаний системы дистанционного обучения "Херсонский виртуальный университет" / Г.М. Кравцов, Д.Г. Кравцов // Информационные технологии в образовании. – 2008. – № 1. – С. 66-71.
2. Moodle [Електронний ресурс] / About Moodle. – Режим доступу: https://docs.moodle.org/27/en/About_Moodle

3. Демида Б., Сагайдак С., Копил І. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Комп'ютерні науки та інформаційні технології. – 2011. – № 694. – С. 98–107.

Рекомендує до друку науковий курівник професор М.І. Шерман

УДК 371.315:51

Іванова Ю. С.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ КООРДИНАТНОГО МЕТОДУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

У цій статті розглядається координатний метод, розв'язування математичних задач за допомогою даного методу. Переваги та недоліки методу на прикладах.

Ключові слова: координатний метод, задача.

The article deals with the coordinate method solve math tasks using this method. Advantages and disadvantage examples.

Key words: the coordinate method, task.

Координатний метод спрощує розв'язання багатьох геометричних задач, доведення теорем, дає можливість спростити виклад теоретичного матеріалу, що стосується векторів, тригонометричних функцій. Метод координат дає змогу встановити тісні зв'язки з алгеброю, фізикою, географією, астрономією, застосовувати сучасні інформаційні технології не тільки до розв'язування обчислювальних задач, але й до дослідження геометричних об'єктів, співвідношень, графічних завдань. Саме цими безперечними перевагами координатного методу визначені *актуальність теми*.

Об'єкт дослідження – це процес навчання геометрії. *Предметом дослідження* є вивчення методу координат у курсі геометрії загальноосвітньої школи.

Предмет, мета дослідження визначають наступні завдання:

1. Вивчити науково-методичну літературу з теми дослідження.
2. Розглянути використання методу координат і способів його застосування на прикладах розв'язування математичних задач різних видів в геометрії 9 класу.
3. Виокремити уміння, необхідні для успішного оволодіння методом координат, та здійснити відбір завдань, що формують в учнів дані уміння.

Методи дослідження, що використовувалися під час виконання роботи:

- теоретичні: системний аналіз та узагальнення педагогічної, наукової літератури, навчально-методичної документації;
- емпіричні: педагогічне спостереження.

Практичне значення результатів.

Метод координат – це спосіб визначення положення точки, фігури або тіла в системі координат за допомогою чисел або інших символів. Числа, за допомогою яких визначається положення точки, називають її координатами.

Застосовуючи цей метод, можна розв'язувати різноманітні задачі. Розглянемо алгоритм розв'язування задач наступних двох видів[2, с. 25].

1. За допомогою координат можна скласти рівняння і нерівності на підставі фактів з геометрії, і таким чином застосовувати геометрію до розв'язування алгебраїчних задач і задач курсу алгебри та початків аналізу. Побудова графіків функції та наочне її зображення є першим прикладом застосування методу координат.

2. Складаємо алгебраїчні рівняння, використавши відомі властивості геометричних фігур, та записуємо геометричні співвідношення в координатах. Таким чином ми

застосовуємо алгебраїчні знання до вивчення геометрії. Наприклад, можна виразити через координати основну геометричну величину – відстань між точками.

Для прикладу візьмемо завдання, яке розглянуте в посібнику [1, с. 150]: «Середина гіпотенузи прямокутного трикутника рівновіддалена від його вершин».

Розв'язання

Першим кроком при застосуванні методу координат є такий вибір осей і системи координат, при якому алгебраїчні викладки стануть простішими. Для даної задачі вдалий вибір системи координат зображений «Рис. 1»

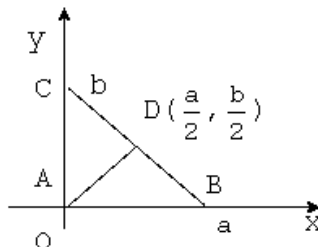

Рис.1 Прямокутний трикутник в системі координат

Таким чином, початок координат поміщаємо в точку A , а осі проводимо через точки B і C так, щоб ці точки лежали на позитивних променях осей. Отже, $B(a, 0)$ і $C(0, b)$.

Тому за формулою середини відрізка BC маємо $D\left(\frac{a}{2}, \frac{b}{2}\right)$. Тепер $AD = \sqrt{\left(\frac{a}{2} - 0\right)^2 + \left(\frac{b}{2} - 0\right)^2}$,

$$BD = \sqrt{\left(0 - \frac{a}{2}\right)^2 + \left(0 - \frac{b}{2}\right)^2}.$$

Тому $AD = BD$. А так як за визначенням середини відрізка $BC = CD$, то теорема доведена.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жаров В.А. Вопросы и задачи по геометрии / В.А. Жаров, П.С. Марголите, З.А. Скопец. – М.: Наука, 1975. – 216 с.
2. Крайзман М.Л. Розв'язування геометричних задач методом координат / М.Л. Крайзман. – К.: Рад. шк., 1983. – 114 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.В. Кузьмич

УДК 517. 95/52

Лиса С.Ю.

ОБЕРНЕНІ ТЕОРЕМИ ДЛЯ КЛАСИЧНИХ МЕТОДІВ ПІДСУМОВУВАННЯ РЯДІВ

У статті розглядаються класичні методи підсумовування рядів та обернені теореми тауберогового типу.

Ключові слова: C-властивість, теорія рядів, підсумовуючі ряди.

In the article the summation of classical methods and inverse theorems of Tauberian type.

Keywords: C-property, series theory, a summary rows.

Ряди широко використовуються в математиці, особливо при дослідженні різноманітних технічних проблем, пов'язаних з наближеним інтегруванням диференціальних

рівнянь, обчисленням значень функцій та інтегралів, розв'язуванням трансцендентних та алгебраїчних рівнянь.

Вони відіграють важливу роль у математиці принаймні з двох причин: є ефективним інструментом математичних досліджень і одним із найважливіших засобів побудови практичних чисельних методів.

Теорія рядів почала розвиватися в кінці XVII ст. але була створена лише в XIX ст. на основі поняття границі в роботах Гаусса, Коші. Багато математиків минулого працювали над проблемою знаходження суми ряду. Ейлер в статті «О расходящихся рядах» (1754-1755 р.) називає ряд збіжним, якщо його члени прямують до нуля, і розбіжним в іншому випадку. Надаючи кожному ряду числове значення, яке Ейлер називає сумою ряду, він підкреслює, що частинні суми не завжди мають точне значення, рівне сумі.

Отже, підсумовувати ряд вдалось в тому випадку, коли ряд збіжний: задача підсумовування зводилась лише до відшукування границі послідовності частинних сум. Що ж стосується розбіжних рядів, то в даному випадку застосування частинних сум не дає бажаного результату. Тому для підсумовування розбіжних рядів необхідно було побудувати іншу теорію.

Поставимо ряду UU у відповідність деяке число $S(U)S(U)$, яке будемо називати його сумою. Ми можемо вважати, що маємо справу з функцією SS , визначеною для деяких рядів і яка приймає числові значення. Функцію SS будемо називати підсумовуючою функцією. Прикладом такої підсумовуючої функції може бути

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \sum_{k=1}^n u_k.$$

Ця функція визначена на множині всіх збіжних рядів, і для кожного збіжного ряду її значення рівне звичайній сумі цього ряду. Так, визначену конкретну підсумовуючу функцію позначимо через $S_0 S_0$.

Можна побудувати надзвичайно велику кількість підсумовуючих функцій. Для виправдання своєї назви вони повинні мати властивості звичайних сум. По-перше, підсумовуюча функція SS не повинна суперечити звичайному підсумовуванню збіжних рядів. Іншими словами, якщо UU – деякий збіжний ряд, то значення $S(U)S(U)$ повинне існувати і бути рівним $S_0(U)S_0(U)$. Підсумовуюча функція SS , яка має цю властивість, називається регулярною.

По-друге, для будь-яких двох рядів UU і VV і чисел aa і bb з існування значень $S(U)S(U)$ і $S(V)S(V)$ слідує існування значення $S(aU + bV)S(aU + bV)$ і рівність $S(aU + bV) = aS(U) + bS(V)$.

Підсумовуюча функція, яка має цю властивість називається лінійною.

Теорія рядів є важливим і широко використовуваним розділом математичного аналізу, або іншими словами нескінченні ряди є найважливішим знаряддям дослідження в математичному аналізі і його додатках.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барон С.А. Введение в теорию суммируемости рядов. 2-е издание. «Валгус». Таллин 1977. – 277 с.
2. Фихтенгольц Г.М. Курс дифференциального и интегрального исчисления. 7-е изд. стереотипное. Т2 – М.: Наука, 1969. – 845 с.
3. Харди Г. Расходящиеся ряды. – М.:Ил, 1951. – 504 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.І. Кузьмич

ВІДШУКАННЯ КОРЕНІВ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РІВНЯНЬ МЕТОДОМ ІТЕРАЦІЙ (ПОСЛІДОВНИХ НАБЛИЖЕНЬ)

Головною метою статті є познайомити читача з ітераційним методом відшукування коренів функціонального рівняння $x = f(x)$, і особливо з випадком, коли оператор, що задається функцією $f(x)$, є оператором стиску. На базі розгляду цього методу викладається метод дотичних, що є одним з найбільш поширених методів рішення функціонального рівняння $f(x) = 0$.

Ключові слова: рівняння, функції, функціональні рівняння, ітераційна послідовність.

The main purpose of this paper is to acquaint the reader with the iterative method of finding the roots of functional equations $x = f(x)$, and especially with the case where the operator-defined function $f(x)$, is a compression operator. On the basis of the consideration of this method outlines a method of tangents, is one of the most common methods for solving functional equations $f(x) = 0$.

Key words: equations, functions, functional equations, iterative sequence.

Для відшукування кореня функціонального рівняння $x = f(x)$ ми використовуємо метод ітерації.

Введемо для цього рівняння поняття ітераційної послідовності.

Послідовність чисел $x_0, x_1, \dots, x_n, \dots$, скорочено позначаємо символом $\{x_n\}$, будемо називати ітераційною, якщо для будь-якого номера $n \geq 1$ елемент x_n виражається через елемент x_{n-1} за рекуррентною формулою $x_n = f(x_{n-1})$, а в якості x_0 взято будь-яке число з області задання функції $f(x)$ [2, с. 580].

Ми встановимо, що при певних умовах ітераційна послідовність $\{x_n\}$ збігається до кореня рівняння $x = f(x)$ і тому її елементи можуть бути взяті за наближені значення цього кореня.

Теорема 1. Якщо функція $f(x)$ неперервна в кожній точці сегмента $a \leq x \leq b$, всі елементи ітераційної послідовності $\{x_n\}$ лежать на цьому сегменті і ітераційна послідовність збігається до деякого межі « c », « c » є коренем рівняння $x = f(x)$.

Для доведення теореми припустимо наступне допоміжне твердження.

Лема. Якщо послідовність $\{x_n\}$ збігається до границі « c » і всі елементи цієї послідовності лежать на сегменті $a \leq x \leq b$, то і границі « c » лежить на цьому сегменті.

Теорема 2. Нехай число « c » є коренем рівняння $f(x) = 0$ і нехай в кожній точці деякого симетричного відносно « c » сегмента $[c - \varepsilon; c + \varepsilon]$, де $\varepsilon > 0$, функція $f(x)$ має похідну $f'(x)$ і ця похідна всюди на цьому сегменті задовольняє умові $|f'(x)| \leq a \leq 1$.

Тоді ітераційна послідовність $\{x_n\}$, у якій в якості x_0 взята будь-яка точка сегмента $[c-\varepsilon; c+\varepsilon]$, збігається до кореня « c ». Більш того, для n -го елементу ітераційної послідовності x_n справедлива нерівність $|x_n - c| \leq \varepsilon \alpha^n$ [1, с. 480].

Зауваження 1. Операція, задана функцією $f(x)$, що задовольняє нерівності $|f'(x)| \leq a \leq 1$, називається стисненням.

Зауваження 2. Нерівність $|x_n - c| \leq \varepsilon \alpha^n$ показує, що ітераційна послідовність $\{x_n\}$ збігається до кореня зі швидкістю геометричної прогресії.

Доведення теореми 2. В силу теореми 1 для доведення першого твердження теореми 2 про збіжність ітераційної послідовності $\{x_n\}$ до кореня з рівняння $x = f(x)$ достатньо довести, що всі елементи x_n лежать на сегменті $[c-\varepsilon; c+\varepsilon]$.

Доведемо це методом математичної індукції. Так як за умовою теореми x_0 належить сегменту $[c-\varepsilon; c+\varepsilon]$, то досить, припустивши, що x_n при $n > 0$ належить цьому сегменту, довести, що і x_{n+1} йому належить. Враховуючи, що $x_{n+1} = f(x_n)$, $c = f(c)$, ми отримаємо, що $x_{n+1} - c = f(x_n) - f(c)$.

Так як функція, що має похідну в цій точці є неперервною в цій точці, то для функції $f(x)$ на відрізку, обмеженому точками c і x_n , виконані всі умови теореми Лагранжа і за цією теоремою між c і x_n знайдеться така точка ξ_n , що справедлива формула Лагранжа $f(x_n) - f(c) = (x_n - c)f'(\xi_n)$.

З рівностей $x_{n+1} - c = f(x_n) - f(c)$ і $f(x_n) - f(c) = (x_n - c)f'(\xi_n)$ і умови $|f'(x)| \leq a \leq 1$, справедливого для похідної у всіх точках сегмента $[c-\varepsilon; c+\varepsilon]$, випливає, що $|x_{n+1} - c| \leq \alpha |x_n - c|$ [2, с. 600].

З нерівностей $|x_{n+1} - c| \leq \alpha |x_n - c|$ і з того, що $\alpha < 1$, випливає, що $|x_{n+1} - c| \leq |x_n - c|$. Нерівність $|x_{n+1} - c| \leq \alpha |x_n - c|$ означає, що точка x_{n+1} лежить на меншій відстані від c , ніж точка x_n , і так як x_n лежить на сегменті $[c-\varepsilon; c+\varepsilon]$, то і x_{n+1} лежить на цьому сегменті.

Отже, всі елементи ітераційної послідовності $\{x_n\}$ лежать на сегменті $[c-\varepsilon; c+\varepsilon]$, і перша частина теореми 2 доведена.

Залишається для будь-якого номера n довести нерівність $|x_n - c| \leq \varepsilon \alpha^n$. Записуючи нерівність $|x_{n+1} - c| \leq \alpha |x_n - c|$ для номерів n , рівних $0, 1, 2, \dots, n-1$, одержимо, що $|x_n - c| \leq \alpha^n |x_0 - c| \leq \varepsilon \alpha^n$.

Теорема 2 повністю доведена.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бродский Я. С. Функциональные уравнения / Я. С. Бродский, А. К. Слипенко – К. : Высшая школа. Головное издательство, 1983. – 96 с.
2. Ильин В.А. Основы математического анализа / В. А. Ильин, Э. Г. Позняк – М. : Наука, 1998, – Т. 1. – 616 с.

3. Ильин В.А. Математический анализ I: (Учебный курс) / В. А. Ильин, В. А. Садовничий, Бл. Х. Сендов – М. : Изд-во МГУ, 1985. – 660 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Я. Д. Плоткін

УДК 004.65

Логвінов І.І.

РЕЛЯЦІЙНА БАЗА ДАНИХ ДЛЯ ЗБЕРІГАННЯ ТА ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ ГЕНЕТИЧНОГО КОДУ ДЛЯ ОНЛАЙН СЕРВІСУ «ГЕНЕТИЧНА КАРТА СВІТУ».

Ця стаття розглядає теоретичні відомості необхідні для створення реляційної бази даних для запису, вилучення та обробки даних алгоритму порівняння ДНК для онлайн сервісу «Генетична карта світу».

Ключові слова: реляційні бази даних, проектування, схема бази даних, генетика, порівняння ДНК.

This article examines the theoretical information needed to create a relational database to record the extraction and processing of DNA comparison algorithm for the online service "genetic map of the world."

Keywords: relational database, database schema, genetics, DNA comparison.

У процесі створення проекту “Генетична Карта Світу” постала задача створити базу даних для зберігання, аналізу та відтворення даних користувачів сервісу. Задача полягала в аналізі класифікації баз даних, систематизації отриманої інформації та як наслідок вибір певної технології що підходить за критеріями пошуку для впровадження в сервіс.

В результаті систематизації отриманої інформації було виявлено такі класифікації за моделлю бази даних:

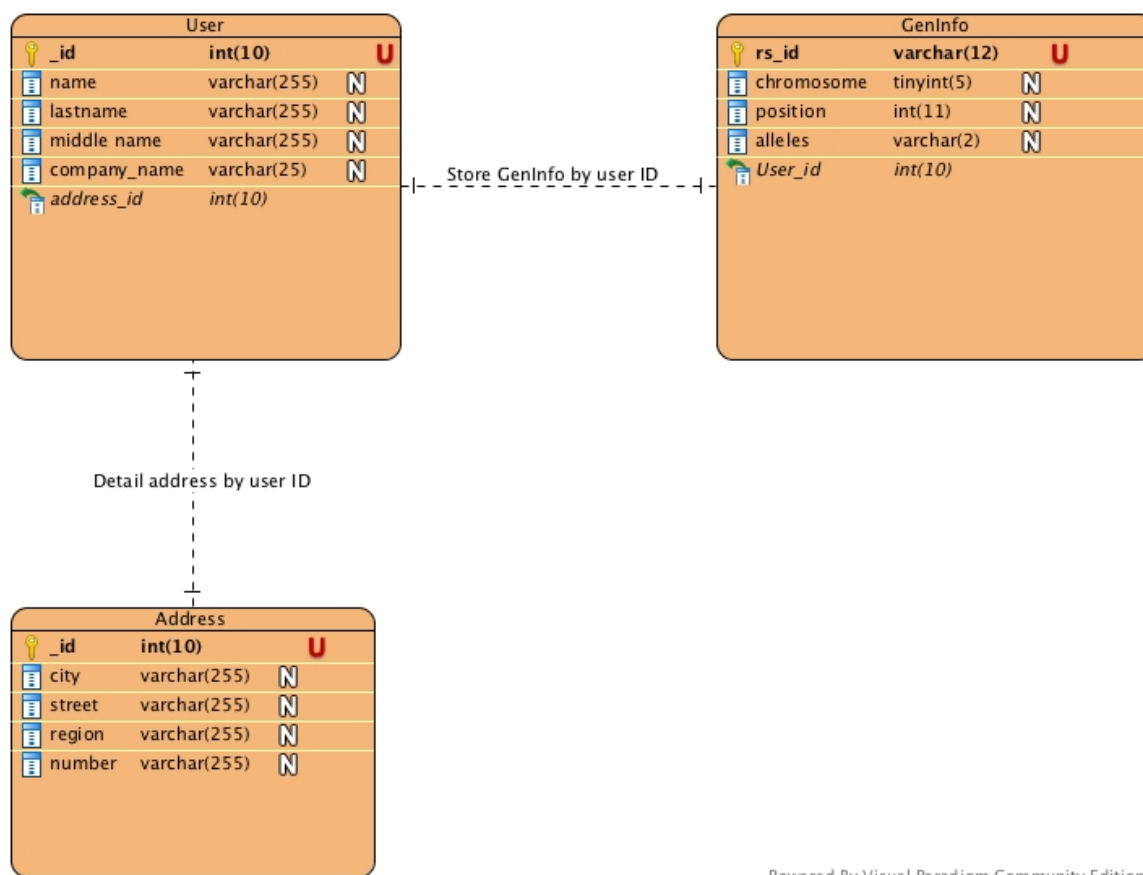
- Ієрархічна
- Об’єктно-орієнтована
- Реляційна
- Мережева
- Функціональна

Серед них виділяють класифікацію за вмістом:

- Наукова
- Мультимедійна
- Клієнтська

Окремо слід виділити об’єктно-орієнтований тип або документарний, який є сучасним, новітнім підходом до використання баз даних. Такий тип дозволяє оперувати великими об’ємами даних без втрат по швидкості роботи, але по-SQL формат не дозволяє легко створювати складні залежності як в SQL. Прикладом реляційного типу баз даних є поставник MySQL який поширено використовується у WEB програмуванні та є простим у використанні, слід зазначити, що за вмістом обраний тип бази даних є клієнтським, отже підключатись та працювати з базою необхідно на стороні клієнта.

Враховуючи специфіку сервісу, необхідно було створити таблиці та зв’язки між ними. Наступна малюнок показує вже створену мінімальну структуровану схему базу даних. Схема знаходиться на етапі розробки, тому буде доповнюватись.

Powered By Visual Paradigm Community Edition

1.1. Схема реляційної бази даних

Реляційна база даних “Генетична Карта Світу” має три таблиці: User, GenInfo та Address. Кожна з них слугує для зберігання певної інформації про користувача сервісу.

Таблиці мають унікальні ідентифікатори які є ключовими, має зв’язки між таблицями для контролю залежностей, створених для полегшення проведення вибірки даних під час роботи сервісу, а також є легко розширюваною з точки зору проектування на даному етапі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Когаловский М. Р. Энциклопедия технологий баз данных. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 800 с.
2. Date, C. J. Date on Database: Writings 2000–2006. – Apress, 2006. – 566 с.
3. Дейт К. Дж. Введение в системы баз данных = Introduction to Database Systems. – 8-е изд. – М.: Вильямс, 2005. – 1328 с.
4. Кузнецов Максим, Симдянов Игорь. MySQL на примерах. – Спб.: «БХВ-Петербург», 2008. – С. 952.
5. Роберт Шелдон, Джоффри Мойе. MySQL 5: базовый курс = Beginning MySQL. – М.: «Диалектика», 2007. – 880 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.В. Співаковський

ВИВЕДЕННЯ РІВНЯННЯ ТЕПЛОПРОВІДНОСТІ НА ОСНОВІ ЗАДАЧІ З ФІЗИЧНИМ ЗМІСТОМ

У статті розглядається варіант розв'язку задачі з фізичним змістом, під час розв'язування якої відбувається виведення рівняння теплопровідності.

Ключові слова: рівняння, теплопровідність, стержень.

The article considers the option of solution of the problem of the physical meaning, during which the solution is removing heat equation.

Key words: equation, thermal conductivity rod.

Типове завдання що має зміст – поширення тепла в стержні, розв'язується одним з методів математичної фізики – методом поділення змінних, або як його інакше називають – методом Фур'є [1, с. 18].

Отже для виведення рівняння теплопровідності розглянемо однорідний стержень довжиною L при таких припущеннях:

стержень зроблений з однорідного матеріалу (Рис.1);

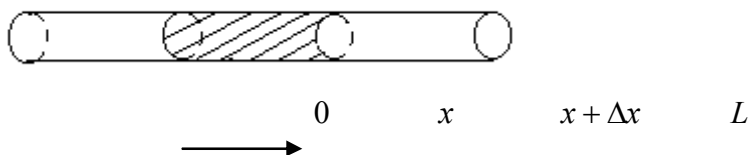

Рис.1 Однорідний стержень з довжиною L .

1. бічна поверхня стержня теплоізолювана (тепло може розповсюджуватись тільки вздовж осі OX);
2. стержень тонкий, тобто температура всіх точок у кожному поперечному перерізі стержня постійна і змінюється тільки від перерізу до перерізу.

Якщо розглянемо частину стержня на відрізок $[x; x + \Delta x]$ і скористаємось законом збереження тепла, тобто загальна кількість тепла на відрізок $[x; x + \Delta x]$ дорівнює сумі кількості тепла, що проходить через межі, й тепла створеного всередині відрізка, тобто:

$$Q = Q_1 + Q_2 \quad (1)$$

З іншого боку, якщо ввести позначення:

$U(x, t)$ – температура стержня,

c – питома теплоємність матеріалу,

ρ – густина матеріалу,

A – площа поперечного перерізу стержня

і скористатися формулою обчислення тепла на відрізок $[x; x + \Delta x]$ стержня, то маємо

$$Q = \int_x^{x+\Delta x} c\rho AU(s, t) ds.$$

Тоді закон збереження енергії (1) можна записати в математичній формі:

$$\frac{\partial}{\partial t} \int_x^{x+\Delta x} c\rho A \Delta U(s, t) ds = c\rho A \int_x^{x+\Delta x} U_t(s, t) ds =$$

$$= kA[U_x(x + \Delta x; t) - U_x(x; t)] + A \int_x^{x+\Delta x} f(s; t) ds \quad (2)$$

де k – теплопровідність матеріалу (здатність матеріалу проводити тепло),

$f(s, t)$ – об’ємна потужність зовнішнього джерела тепла.

Задача полягає у тому, що треба записати рівняння (2) у формі, в якій нема інтегралів.

Для розв’язку цієї задачі треба вжити теорему про середнє значення: якщо функція $f(x)$ неперервна на відрізку $[a, b]$, то існує не більш, як одна точка $\xi \in [a, b]$ така, що

$$\int_a^b f(x) dx = f(\xi)(b - a).$$

В результаті одержимо наступне рівняння:

$$c\rho A\Delta U_t(\xi, t)\Delta x = kA[U_x(x + \Delta x; t) - U_x(x; t)] + Af(\xi, t)\Delta x,$$

$$x < \xi < x + \Delta x$$

або, якщо поділити на $A\rho c\Delta x$, то

$$U_t(\xi, t) = \frac{k}{c\rho} \left(\frac{U_x(x + \Delta x, t) - U_x(x, t)}{\Delta x} \right) + \frac{1}{c\rho} f(\xi, t).$$

Спрямуємо Δx до 0 і одержимо шукане рівняння:

$$U_t(x, t) = a^2 U_{xx}(x, t) + F(x, t),$$

де $a^2 = \frac{k}{c\rho}$ – коефіцієнт теплопровідності,

$$F(x, t) = \frac{1}{c\rho} f(x, t) \text{ – щільність джерела тепла.}$$

Розглянемо випадок, коли бічна поверхня стержня не теплоізована. Відомо, що величина теплового потоку через бічну поверхню стержня в цьому випадку пропорційна різниці між температурою стержня і температурою навколишнього середовища, яка підтримується постійною і дорівнює нулю.

У цьому випадку закон збереження кількості тепла призводить до рівняння:

$$U_t = a^2 U_{xx} - \beta U(x, t) + F(x, t),$$

де β – коефіцієнт пропорційності для потоку через бічну поверхню.

Таким чином отримали шукане рівняння теплопровідності [2, с. 123].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Доценко І.С. Методи математичної фізики: методичний посібник для студентів фізичного факультету./ І.С. Доценко, О.І. Якименко, – К.: ВПЦ «Київський університет», 2007. – 50 с.
2. Жугасвич А.Я. Математична фізика в прикладах і задачах./ А.Я. Жугасвич, А.П. Юрачківський. – К.: ВПЦ «Київський університет», – 2005. – 157 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.Г. Самойленко

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

У статті проведено аналіз існуючих на даний час електронних ресурсів дистанційного індивідуального навчання для занять з репетитором.

Ключові слова: індивідуальне дистанційне навчання, біржа репетиторів, система дистанційного навчання.

The article analyzes existing electronic resources of distance individual learning with coach.

Keywords: individual distance learning, exchange of coaches, distance learning system.

Удосконалення інформаційного забезпечення освітніх процесів потребує сьогодні нових підходів до організації управління та формування освітньої політики у галузі дистанційного навчання, яка базується на використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Важливим етапом цього процесу є постійний моніторинг стану розвитку та впровадження інформаційних технологій, а зокрема – і систем дистанційного навчання у вищих навчальних закладах [2, с. 83].

У наш час системи дистанційного навчання використовуються у навчальному процесі більшістю вищих навчальних закладів, набувають популярності в школах та ліцеях. Проте, біржі репетиторів ще не набули такого поширення.

Ресурсів індивідуального дистанційного навчання існує значно менше, ніж звичних СДН. До того ж вони мають доволі обмежений функціонал (табл. 1), що є серйозною проблемою для вирішення задач, поставлених цьому класу систем.

Дана стаття має на меті аналіз та визначення проблем використання існуючих електронних ресурсів індивідуального навчання студентів.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця функціональних можливостей ресурсів індивідуального навчання (бірж репетиторів)

Ресурс	Категорії	Відгуки	Зв'язок в системі		Графік зайнятості
			Текст	Відео	
100balov.info	-	+	-	-	-
RusRepetitors.ru	+	+	+	-	-
birep.ru	+	+	-	-	-
Навчу.com	+	-	-	-	+
Фритичерс	+	+	+	-	-

Як видно з таблиці, майже всі проаналізовані ресурси мають розділення курсів на категорії (за предметною областю, тощо), дозволяють залишати та читати відгуки про викладача. Кожна з даних інформаційних систем включає сторінку профілю, де знаходиться загальна інформація та контактні дані викладача. Власне, на цьому функціональні можливості вищезазначених сервісів і закінчуються.

Для зв'язку з викладачем використовуються такі програмні засоби, як Skype чи ICQ, електронна пошта, або мобільний телефон. RusRepetitors.ru та Фритичерс дозволяють, також, написати текстове повідомлення викладачу на самому сайті. Відеозв'язок функціоналом не передбачений, тому для даного типу зв'язку, чи занять в режимі відео доводиться використовувати сторонні засоби (Skype чи інші).

Заняття проводяться в виді приватної зустрічі, чи онлайн, що узгоджується заздалегідь.

У випадку дистанційних занять, викладач не має ніяких засобів перевірки знань учня, окрім як дивитися через камеру, що написав студент (що є незручно та непрактично) [1].

Виходячи з отриманих даних, можна зробити висновок, що в цій області є над чим працювати, а саме:

- вбудовані в систему засоби зв'язку;
- система розподілення навантаження (розклад занять);
- модуль перевірки засвоєного матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ДВОЙКАМ.нет!ua – Биржа репетиторів [Електронний ресурс] // ДВОЙКАМ.нет!ua – Биржа репетиторів. – Режим доступу до ресурсу: <http://dvoikam.net.ua/>
2. Кравцов Г.М., Вінник М.О., Тарасіч Ю.Г. Дослідження впливу якості електронних освітніх ресурсів на якість освітніх послуг з використанням дистанційних технологій навчання / Г.М. Кравцов, М.О. Вінник, Ю.Г. Тарасіч // Інформаційні технології в освіті. – 2013. – № 16. – С. 83-93.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.С. Круглик

УДК 801.675.2

Оволабі Антони Оладімеджі

ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АРМ ДИСПЕТЧЕРА ТАКСІ

У даній статті описується визначення місця розташування та навігації в якості найбільш важливих функцій в мобільних телефонах. Більшість людей знайомі з GPS системами для автомобілів. У режимі реального часу система моніторингу таксі призначена для надзвичайних ситуацій, що працює за допомогою технології GPS, яка включає в себе функції збору даних в режимі реального часу, визначення місця розташування, відстеження та моніторингу пасажирських перевезень. Програма розроблена і запрограмованій як відправка тексту довідки та інформації про широту та довготу через один дотик, які вже зареєстровані в системі.

Ключові слова: GPS, навігація, збір даних, мобільні телефони, система, диспетчер, АРМ.

This article deals with the location determination and navigation are the most important features in mobile phones. Most of people are familiar with GPS tracking systems for cars. A real-time taxi monitoring system for urgent situations by using GPS technology is put forward, which includes the functions of data acquisition in real time, positioning, tracking and monitoring in passenger transportation. For urgent situations, application is designed and programmed as sending help text and information of latitude and longitude coordinates to the numbers that have already registered with the system via one touch.

Keywords: GPS, navigation, data collection, mobile phones, dispatcher, APM.

У наш час багато мобільних телефонів та інших девайсів мають встроєну GPS-навігацію. Наприклад, додатки на системах стеження, що складаються з систем стеження, систем моніторингу, а також системи визначення місця розташування додатків через Інтернет і навігаційне програмне забезпечення. Принцип роботи веб-системи управління GPS полягає у негайному реагуванні в разі виникнення аварійної ситуації, водій таксі натискає тільки одну кнопку, кнопку "HELP". Таким чином, дані про місцезнаходження і текст довідки відправляються на таксі. Розташування даних йде через GPS і сигнал

навігаційного програмного забезпечення. Запит постачається на стоянку таксі. Цей процес відстежується через інтерфейс.

Апаратні засоби відстеження транспортних засобів встановлюються в транспортному засобі. Він встановлений таким чином, що працює як прихований блок, який безперервно передає дані про місцезнаходження в блок монітору. Коли автомобіль виявляється, то визначаються дані про його місце розташування. Перегляд карти Google здійснюється за допомогою програмного забезпечення. Це, в свою чергу, економить, багато зусиль, щоб знайти місце розташування автомобіля шляхом заміни ручного виклику водія. Система стеження за автотранспортними засобами дозволяє таксі виявляти в будь-який час і з будь-якої точки світу. Система слідкування за автотранспортними засобами поєднує в собі установку електронного пристрою в транспортному засобі зі спеціально спроектованим комп'ютерним програмним забезпеченням.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Y. Jianxin, Z. Xiaomin and Z. Hongyu, "Design and Implementation of Taxi Calling and Dispatching System based on GPS Mobile Phone", Proceedings of 2009 4th International Conference on Computer Science & Education
2. Z. Konjović, D. Petrovački and M. Govedarica, "Land Use Management Based on GPS Technology, and Satellite and Ground Remote Sensing Technologies", Telecommunications in Modern Satellite, Cable and Broadcasting Services, TELSIKS 2007. 8th International Conference on. pp. 369 – 384.
3. M. Han, X. Tian and S. Xu, "Research on Data Collection and Database Update of GIS Based on GPS Technology", Geoscience and Remote Sensing Symposium, 2005. IGARSS '05. Proceedings, Vol. 2, 2005 IEEE International.
4. J. Bao and Y. Tsui, "Fundamentals of Global Positioning System Receivers A Software Approach", John Wiley & Sons Inc, 2005, 352p.
5. V. Patel, P. Shukla and M. Kumar, "Improved Circular Correlation Methods for Acquisition in Software GPS Receiver", Computer Technology and Application, pp. 389-395, 2011.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г. М. Кравцов

УДК 801.675.2

Олокоба Олаїя Йусуф

РОЗРОБКА МОБІЛЬНОГО КЛІЄНТА ОН-ЛАЙН СИСТЕМИ ВЗАЄМОДІЇ «СТУДЕНТ-ВИКЛАДАЧ»

Взаємодія «студент-викладач» в середовищі і онлайн-навчання забезпечує успішні стратегії і процедури, щоб домогтися усвідомлення практики, які підвищують ефективність он-лайн навчання. Стаття допомагає поліпшити результати онлайн курсових робіт і обговорює соціальну присутність, щоб допомогти поліпшити продуктивність, взаємодію і почуття спільності для всіх учасників інтернет-арени. Ця стаття показує види застосування для онлайн-викладачів, адміністраторів, дослідників і студентів.

Ключові слова: Інтернет навчання; Мобільний дизайн програми; програмування; App Inventor (AI); віртуальне навчання спільноти (VLC)

Student-Teacher Interaction in Online Learning Environments provides successful strategies and procedures for developing policies to bring about an awareness of the practices that enhance online learning. The project helps to improve the outcome of online coursework and discusses social presence to help improve performance, interaction, and a sense of community for all

participants in an online arena. This project is of essential use to online educators, administrators, researchers, and students.

Keywords: Onlinelearning; mobile app design; programming; App Inventor (AI); virtual learning community (VLC)

У дослідженні розглянуто інструмент AppInventor як ефективний веб-інструмент візуального програмування для розробки унікальних, корисних і повністю функціонуючих мобільних додатків. У мобільному додатку, що розробляється, присутнє відчуття комунікації. Додаток призначений для роботи, що буде професійно вирішувати питання у навчальному процесі. Навчальні заходи, включаючи спільне використання цього додатку, буде забезпечувати зворотний зв'язок з боку однолітків, складання проектних пропозицій, і ведення проектних журналів (блогів), доповнюючи один одного, щоб підтримати позитивне почуття спільності і сформувати сильне віртуальне співтовариство навчання через взаємодію між студентом і учителем, використовуючи мобільний додаток.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Baker, A., Jensen, P., & Kolb, D. (2002). Conversational learning: An experiential approach to knowledge creation. London: Quorum.
2. Carnegie Mellon University (2008). What is Alice? Retrieved from http://www.alice.org/index.php?page=what_is_alice/what_is_alice.
3. Ferdig, R., & Trammell, K. (2004). Content delivery in the 'blogosphere.' T.H.E. Journal. Retrieved from <http://www.thejournal.com/articles/16626>
4. Glinert, E. P. (1986). Towards "second generation" interactive, graphical programming environments. Proceedings of 2nd IEEE Computer Society Workshop on Visual Languages, Dallas, Texas, USA.
5. Hsu, Y. -C., & Ching, Y. -H. (2011). Microblogging for strengthening a virtual learning community in an online course. Knowledge Management & E-Learning: An International Journal, 3(4), 375-388.
6. Hsu, Y. -C., & Ching, Y. -H. (2012). Mobile microblogging: Using Twitter and mobile devices in an online course to promote learning in authentic contexts. The International Review of Research in Open and Distance Learning, 13(4), 211-227.
7. Hsu, Y. -C., Ching, Y. -H., & Grabowski, B. (2013). Web 2.0 applications and practices for learning through collaboration. In M. Spector, D. Merrill, J. Elen & M. J. Bishop (Eds.), Handbook of research on educational communications and technology (4th ed.). New York, NY: Springer Academics.

Рекомендує до друку науковий керівник професор М. С. Львов

УДК 51:371.3:373.5

Павлюк М.В.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЛІНІЙ ФУНКЦІЙ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуті протиріччя між вимогами суспільства і реальним станом освіти в її загальноосвітній ланці (зокрема що стосується теми функцій).

Ключові слова: вивчення функцій, компетентнісний підхід, процес навчання, змістовна лінія.

The article examines the contradiction between the demands of society and the real state of education in its secondary link (in particular in the theme functions).

Key words: study of functions, methodical system, learning process, content line.

Актуальність дослідження. Національна доктрина розвитку освіти, визначає, що розвиток сучасного суспільства, потреби України інтегруватися у спільноту найбільш розвинутих країн світу вимагають від школи виховання творчої особистості, здатної адаптуватись до динаміки змін та професійних пріоритетів. З огляду на це шкільний курс математики має спрямовуватися на розвиток компетентностей учнів.

Важлива роль у підготовці майбутніх фахівців належить розвитку умінь будувати та досліджувати різноманітні залежності, зокрема функціональні. Функції дозволяють у багатьох випадках розглядати з єдиних позицій різні теорії та факти всередині самої математики. Таким чином, вивчення функцій є центральним у курсі математики як з теоретичного, так і прикладного погляду. Водночас практика навчання показує, що при вивченні функцій учні часто стикаються з труднощами, роблять помилки під час їх знаходження, дослідження та використання. Проте наявність цих знань та умінь, на думку викладачів математичних кафедр університетів, є конче потрібною для якісного опанування математики у вищих навчальних закладах. Тому запровадження компетентнісного підходу в навчанні функцій – нагальна потреба сьогодення.

Концепції змісту навчання функції розробляли математики і методисти О.Д. Александров, П.С. Александров, Н. Я. Віленкін, В.Г. Дорофєєв, Г.М. Карпенко, А.М. Колмогоров, В.Г. Кузнецов, О.І. Маркушевич та багато ін. Широке коло питань пов'язане з організацією вивчення функцій, досліджено в працях М.М. Білецького, М.І. Жалдака, Т.В. Крилової, В.І. Лагна, Н.А. Тарасенкової та ін.

Існує протиріччя між вимогами суспільства до якості математичної підготовки випускників класів ЗНЗ і реальним станом освіти в її загальноосвітній ланці, необхідність розв'язання якого зумовлює актуальність теми «Лінія функцій в старшій школі».

Вивчення та аналіз науково-педагогічних і теоретико-методологічних праць вітчизняних та зарубіжних учених дозволили виявити низку існуючих на сьогодні в дослідницькій сфері **суперечностей**:

- між вимогами суспільства і реальним станом освіти в її загальноосвітній ланці (зокрема що стосується теми «Функції»);
- між обсягом навчальної теоретичної інформації з даної теми і недостатньою розробленістю методики вивчення її в старшій школі;
- між необхідністю поглибленого розгляду теми «Функції» в старшій школі і функціональною теоретичною спрямованістю курсу алгебри старшої школи;
- між об'єктивною роллю математичних знань в професійній діяльності фахівця і відсутністю системи навчання, яка б демонструвала їм цю роль та сприяла ефективному застосуванню знань.

Мета дослідження – на основі державних вимог до знань та вмінь учнів, дослідити шкільну літературу, що стосується теми вивчення функцій в старшій школі та виділити сучасні тенденції вивчення функцій у старших класах.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1. проаналізувати психолого-педагогічну, методичну та математичну літературу дослідження, з'ясувати стан організації вивчення функцій у загальноосвітніх навчальних закладах, її специфіку та основні тенденції розвитку;
2. прослідкувати закономірності розвитку та введення поняття функції.
3. окреслити теоретичні засади реалізації компетентнісного підходу в навчанні функцій в старших класах.

Об'єкт дослідження – процес навчання математики в старших класах.

Предмет дослідження – цілі, зміст та організація вивчення функцій у старших класах.

Для досягнення мети і розв'язання поставлених завдань були використані такі методи дослідження:

теоретичні – системний і порівняльний аналіз психолого-педагогічної і науково-методичної літератури для виявлення провідних тенденцій у навчанні математики, з'ясування цілей та завдань вивчення функцій при вивченні математики, висвітлення

психолого-педагогічних основ навчання математики в старших класах; аналіз програм, підручників і навчальних посібників для окреслення основних підходів до вивчення функцій учнями, уточнення класифікації основних задач, пов'язаних з функціями;

емпіричні – спостереження, бесіди з учителями, учнями та викладачами вищих навчальних закладів, аналіз уроків, письмових робіт учнів, анкетування, тестування для виявлення труднощів і помилок, що виникають в учнів при вивченні функцій.

Аналіз програм і підручників дозволив виділити сучасні тенденції вивчення функцій у старших класах, а саме: одночасне використання як генетичного підходу, так і теоретико-множинного підходу до побудови змісту лінії функцій з певним домінуванням останнього; застосування теоретико-множинної концепції в геометрії, що пов'язано з геометричними перетвореннями; поглиблення прикладної спрямованості вивчення функцій.

З'ясовано, що у шкільному курсі математики функціональні залежності можуть задаватися як строгими так і нестрогими методами. Після введення поняття функції, особливо при поглибленому вивченні, домінують строгі способи задання функцій. При цьому залишається можливість для пропедевтики вивчення наступних класів функцій на нестрогому рівні з тим, щоб створити інтуїтивну змістову базу для їхнього застосування. Прийнятий нині порядок вивчення функцій передбачає після початкового введення поняття функції ознайомлення з елементарними методами дослідження функцій (щонайперше лінійної, дробово-лінійної, квадратичної), вивчення рухів та перетворень у планіметрії, розширення відомостей про функції та систематичне вивчення тригонометричних функцій, вивчення показникової, логарифмічної та степеневі функцій, елементів диференціального та інтегрального числення, перетворень у просторі. Хочеться наголосити, що на нашу думку необхідним і можливим є посилення фундаментальності викладу змісту лінії функцій та його практичної спрямованості, більш широке врахування міжпредметних зв'язків, професійної орієнтації, підготовки учнів до самостійної дослідницької роботи. У результаті навчання учні мають набути вмінь знаходити, досліджувати та використовувати функціональні залежності. Звідси, вивчення функцій має спрямовуватися на розвиток компетентностей, пов'язаних з функціями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бевз Г.П. Методика викладання математики: навч. посібник / Г. П. Бевз. – К.: Вища школа, 1989. – 367с.
Слепкань З.І. Методика навчання математики: Підручник. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Вища шк., 2006. – 582 с.: іл.
2. Тарасенкова Н. А. Зміст і структура математичної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. А. Тарасенкова, В. К. Кірман // Математика в школі. – 2008. – № 6. – С. 3 – 9.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.І. Таточенко

УДК 004:371.64:681.3

Піголь І. В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРОБКА ОНЛАЙНОВОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРВІСУ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ І СТУДЕНТІВ

У статті розглядаються шляхи удосконалення вже існуючої системи дистанційного навчання.

Ключові слова: Електронне навчання, дистанційна освіта, онлайн репетиторство

The article deals with ways of improving the distance learning system.

Key words: E-learning, distance learning, online tutoring

Всі ми потребуємо росту, але з різних причин не кожен може виділити час для відвідування курсів, спеціалізованих шкіл. І хоча-б раз кожен з нас шукав лістинги, підручники, відеоуроки в інтернеті. Деякі користуються новітніми сервісами, що передбачають щоденні тренінги з вивчення обраної теми. Для ознайомлення або поверхнево вивчення цього цілком достатньо, але для професійного і тісного розуміння, наприклад, англійської мови студенту потрібно набагато більше.

В якості одного з перших прикладів дистанційної освіти можна назвати 1840 рік у Англії, коли винахідник системи стенографії сер Айзек Пітман став розсилати свій курс поштою.

Сьогодні світова аудиторія всіляких електронних курсів складає 100 млн чоловік. Одне з найпопулярніших напрямків дистанційного навчання в світі – курси іноземних мов.

В свою чергу електронні курси, навчальні онлайн матеріали, дистанційна освіта має ряд деяких проблем, які роблять навчання не таким ефективним, як звичайне навчання під керівництвом і наглядом вчителя, а саме [2]:

- Відсутність очного спілкування між учнем та викладачем. Тобто всі моменти, пов'язані з індивідуальним підходом і вихованням, виключаються. А коли поруч немає людини, яка могла б емоційно скрасити знання, це значний мінус.
- Необхідність наявності цілого ряду індивідуально-психологічних умов. Для дистанційного навчання необхідна жорстка самодисципліна, а його результат безпосередньо залежить від самостійності і свідомості студента.
- Як правило, учні відчують нестачу практичних занять.
- Відсутній постійний контроль над учнями, який для студентів є потужним спонукальним стимулом.
- Відсутність можливості негайного практичного застосування отриманих знань і з наступним обговоренням виниклих питань з викладачем і роз'яснення ситуації на конкретних прикладах
- В дистанційній освіті основа навчання тільки письмова. Для деяких відсутність можливості викласти свої знання також і в словесній формі може перетворитися на камінь спотикання. [2]

Метою цієї роботи є подолання стіни під назвою «Відстань» між учителем і студентом, дати якомога більше можливостей для живого і продуктивного навчання з максимально зручним, дружелюбним інтерфейсом для учнів (в ідеалі). На ділі ж планується доповнити соціальну систему набором функцій для тісної взаємодії та інтерактивності на сучасному рівні. За основу взята робота компанії BigBlueButton, у них є дуже цікава система для проведення веб-конференцій. Це велика система, що має солідний набір можливостей з інтеграцією в популярні на сьогоднішній день CMS (Система управління контентом).

BigBlueButton дозволяє працювати в групах, за допомогою чатів (особистих і публічних), відеозв'язку, обмінюватися документами, завантажувати і спільно переглядати презентації, відеоролики. Також маємо спеціальну дошку (whiteboard) з можливістю малюванням та масштабуванням для зображення прикладів, графіків, якою можуть користуватися всі учасники. Суттєвою перевагою системи, це те, що у всіх процесах студенти можуть активно брати участь, а не бути пасивним глядачем, де тебе можуть, як і в школі викликати до дошки з проханням вирішити представлене завдання.

Розроблюваний сервіс є спробою імітувати засобами дистанційного навчання, традиційний очний навчальний процес з можливістю безпосередньої взаємодії з викладачем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Хаснутдінов М.В. Інтернет технології (E-learning) у дистанційному навчанні [Електронний ресурс] / Хаснутдінов М.В. – Режим доступу : http://informatika.udpu.org.ua/?page_id=1205

2. Ковальчук Е. Інші сучасні технічні пристрої, що можуть використовуватися у навчальному процесі. [Електронний ресурс] /Ковальчук Е. – Режим доступу : http://kovalchuk-ellia.blogspot.com.tr/2012_12_01_archive.html

Рекомендує до друку науковий керівник професор М.С. Львов

УДК 004:371. 64:681.3

Руденко Д. В

ІНТЕРАКТИВНІ ПРОГРАМНІ МОДУЛІ 3D ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ

У статті розглядаються структура створення віртуальних лабораторних робіт з фізики та технології розробки інтерактивних програмних модулів 3D об'єктів, створених за технологією Unity 3D, а також інтерфейс програмного модуля управління цими об'єктами.

Ключові слова: 3D об'єкт, інтерфейс, інтерактивний модуль, модель, Unity 3D.

The article deals with the structure of the creation of virtual laboratory works on physics and technology development of interactive software modules 3D objects created by Unity 3D technology as well as software these objects control module interface.

Key words: 3D object, interface, interactive module, model, Unity3D.

Моделювання програмного модуля виконано за методологією об'єктно – орієнтованого проектування. Програмне забезпечення 3D об'єктів віртуальної лабораторної роботи розроблено за технологією Unity3D, яка дозволяє розробку універсальних віртуальних навчальних лабораторій з високим рівнем деталізації опису складних процесів. Розробка програмного інтерфейсу управління 3D об'єктами виконана за технологією ASP.NET в середовищі Visual Studio. Реалізація програми дозволить користувачам системи дистанційного навчання виконувати фізичний експеримент віртуально без використання додаткового обладнання [1].

Метою роботи є розробка сценарію лабораторних робіт з фізики, проектування та створення програмного модуля інтерактивних 3D об'єктів для «Віртуальної Лабораторії», що зумовило завдання роботи:

- моделювання та проектування програмного модуля 3D об'єкту;
- розроблення графічного інтерфейсу 3D об'єктів;
- розробка інтерфейсу програмного модуля управління об'єктами використовуючи технологію Unity3D.

3D об'єкт – це об'ємний предмет, який побудовано в середовищі 3ds Max та конвертовано в середовище програмування Unity3D Наприклад, це може бути обладнання, матеріальне забезпечення віртуальної лабораторії, прилади, реактиви, тощо.

Розроблення програмного продукту розділено на два етапи, яким у відповідність ставить розробка одного із зазначених програмних модулів:

1. Розробка графічного інтерфейсу 3D об'єктів;
2. Розробка інтерфейсу програмного модулю управління 3D об'єктами.

Розробка інтерфейсу програмного модуля управління 3D об'єктів за допомогою технології Unity3D демонструє нам можливість реалізувати 3D моделі для бібліотеки модуля «Віртуальна лабораторія».

Використовуючи тривимірні моделі технологія Unity3D дозволяє розробити інтерфейс програмного модуля управління 3D об'єктами. Нижче представлена схема етапу розробки та управління 3D об'єктами, що відображено на Рис. 1.

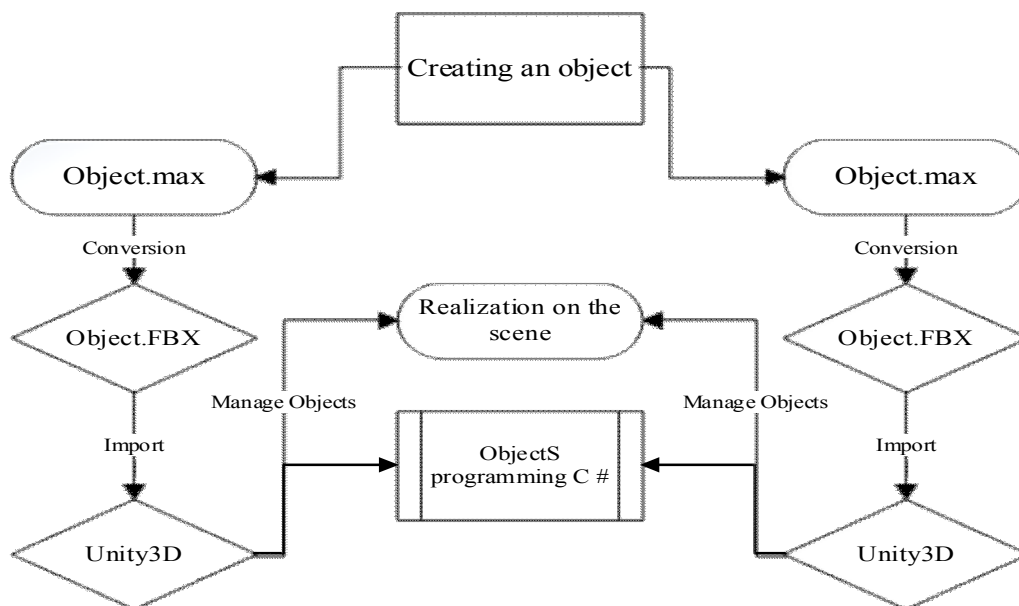

Рис.1. Схема етапу розробки та управління 3D об'єктами

Графічний інтерфейс об'єкта реалізується за допомогою технології 3ds Max Autodesk. Після чого об'єкт конвертується в формат FBX. На наступному етапі графічна модель імпортується в середовище розробки Unity3D [2]. Об'єктам розташованим на сцені задаються різні параметри і вбудовані функції, якими володіє дана технологія. А сам процес управління об'єктами створюється за допомогою скриптів, використовуючи такі мови програмування як C # та JavaScript.

Таким чином, нами було розроблено графічний інтерфейс 3D об'єктів та спроектовано інтерфейс програмного модуля управління цими об'єктами у віртуальній лабораторній роботі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кравцов Г.М. Мультимедійна віртуальна лабораторія по фізиці в системі дистанційного навчання / Г.М.Кравцов, Е.О.Козловський // Інформаційні технології в освіті. – 2014. – № 18. -[Електронний ресурс] /.- Режим доступу: <http://ite.kspu.edu/issue-18/p-80-89/full>
2. Unity3D [Електронний ресурс] / Unity3D.- Режим доступу: <http://unity3d.com>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г. М. Кравцов

УДК 004:415:378.14

Свириденко Ю.І.

КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМУВАННЯ НА МОВІ PYTHON

У статті розглядається структура інтегрованого навчального середовища для вивчення програмування на мові Python та визначається призначення кожного з компонентів системи.

Ключові слова: інтегроване навчальне середовище, Python, об'єктно-орієнтоване програмування.

The article deals with the structure of an integrated educational environment for learning of programming in Python language and determined the appointment of each component of the system..

Keywords: integrated learning environment, Python, an object-oriented programming.

На сьогодні інтеграційні процеси мають велике значення для вищої освіти, а саме в процесі підготовки майбутніх спеціалістів. Використання інтеграційних процесів у процесі навчання дозволяє покращити якість підготовки студентів [1].

Навчальне середовище – це програмна система, створена для забезпечення досягнення цілей навчання, структура і складові якої формуються у відповідності до сучасного рівня розвитку науки і можливостей матеріального забезпечення [1].

Специфіка предметної області передбачає розробку компонентів системи, які б надавали користувачеві можливість вивчати програмування на мові Python від найлегшого рівня до найскладнішого, а також забезпечували концентрацію уваги на необхідній інформації і виникненню інтересу у користувача до самостійного навчання.

Для виконання даної мети вважається доцільним розробити наступні компоненти:

- Авторизація/ Реєстрація
- Підручник
  - Розділи
    - Підрозділи
- Вправи
- Тести
- Автори
- Адміністрування

Можливість реєстрації/авторизації, в першу чергу, необхідна для того, щоб система могла зберігати прогрес виконання завдань користувача.

Python – інтерпретована об'єктно-орієнтована мова програмування високого рівня з динамічною семантикою [2, с. 7]. В мові програмування Python підтримується декілька парадигм програмування, зокрема: об'єктно-орієнтована, процедурна, функціональна та аспектно-орієнтована [2, с. 8].

У розділі «Підручник» мають розташовуватися посилання на розділи підручника, які мають бути ієрархічно-структуровані, тобто логічно розташовуватись від найлегшого до найскладнішого. Теми розділів мають охоплювати алгоритмічне та об'єктно-орієнтоване програмування мовою Python.

У кінці кожного розділу мають розташовуватись посилання на тести та вправи, що відносяться до цього розділу.

У розділі «Вправи» має міститись середовище для написання та перевірки правильності коду. Користувач отримає завдання у вигляді текстового пояснення та вхідних даних. Модуль перевірятиме написану користувачем програму, порівнюючи на підготовлених наборах даних результати роботи програми з еталонними вихідними даними. У випадках із вправами з об'єктно-орієнтованого програмування вхідні дані мають бути задані атрибутами, методами та властивостями класів. Вправи мають забезпечувати засвоєння основних парадигм об'єктно-орієнтованого програмування, а саме інкапсуляцію, наслідування та поліморфізм.

У модулі «Тести» має знаходитись набір концептуальних тестів з кожної теми підручника. По проходженні тесту користувач має бачити свій прогрес і результат у вигляді відношення правильних відповідей до загального числа тестів та переліку запитань з поміченими відповідями користувача та вірними варіантами. Має бути надана можливість пройти тест повторно.

У розділі «Автори» має розташовуватись інформація про авторів посібника та зворотний зв'язок.

У зв'язку з швидким старінням інформації, актуальною є розробка комп'ютерного навчального засобу з можливістю доповнювати, редагувати та видаляти навчальний та практичний матеріал в процесі експлуатації. Саме цю роль виконуватиме модуль «Адміністрування».

Включення в структуру інтегрованого навчального середовища елементів мультимедіа дозволить здійснити одночасну передачу різних видів інформації. Використання в поєднанні тексту, звуку, графіки, анімації і відео дозволять поліпшити сприйняття нового матеріалу, включити в процес запам'ятовування не тільки слухові, а й зорові центри.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Kruglyk V.S. REQUIREMENTS TO STUDENT AND TEACHER INFORMATION SYSTEM / V.S.Kruglyk // Informational Technologies in Education. – 2013. – № 14. – P. 80-85.
2. Круглик В.С. Основи алгоритмізації та програмування на мові Python: навч. посіб. / В.С. Круглик, М.С. Львов, А.В. Спиваковский. – Херсон: „Айлант”, 2015. – 252 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор М.С. Львов

УДК 004.274

Сиволоцький В.М.

АРХІТЕКТУРА ПРОЕКТУ, АРІ ОНЛАЙН-СЕРВІСУ «ГЕНЕТИЧНА КАРТА СВІТУ».

Ця стаття розглядає теоретичні відомості необхідні для створення архітектури онлайн сервісу «Генетична карта світу».

Ключові слова: архітектура, інтерфейс, API, онлайн-сервіс, SOA.

This article examines the theoretical information needed to create architecture online service "Genetic Map of the World"

Keywords: architecture, interface, API, Online-Service, SOA.

Сервіс-орієнтована архітектура (SOA, англ. Service-oriented architecture) – модульний підхід до розробки програмного забезпечення, заснований на використанні розподілених, слабо пов'язаних (англ. Loose coupling) замінних компонентів, оснащених стандартизованими інтерфейсами для взаємодії за стандартизованими протоколами.

Програмні комплекси, розроблені відповідно до сервіс-орієнтованою архітектурою, зазвичай реалізуються як набір веб-служб, взаємодіючих по протоколу SOAP, але існують і інші реалізації (наприклад, на базі jini, CORBA, на основі REST).

Інтерфейси компонентів в сервіс-орієнтованій архітектурі інкапсулюють деталі реалізації (операційну систему, платформу, мова програмування) від інших компонентів, таким чином забезпечуючи комбінування і багаторазове використання компонентів для побудови складних розподілених програмних комплексів, забезпечуючи незалежність від використовуваних платформ та інструментів розробки, сприяючи масштабованості і керованості створюваних систем.

Для реалізації онлайн-сервісу «Генетична карта світу», була розроблена архітектура з наступних модулів:

1. Front-end модуль, представлений у вигляді сайту;
2. Модуль взаємодії з соціальними мережами;
3. Модуль роботи з базою даних;
4. Модуль роботи з алгоритмом системи;
5. API – інтерфейс для взаємодії всіх вищесказаних модулів.

Архітектура не прив'язана до якоїсь певної технології. Вона може бути реалізована за допомогою використання широкого спектру технологій, включаючи такі технології як REST, RPC, DCOM, CORBA або веб-сервіси. SOA може бути реалізована, використовуючи один з

цих протоколів і, наприклад, може використовувати додатково механізм файлової системи для обміну даними.

Головне, що відрізняє SOA – це використання незалежних сервісів з чітко визначеними інтерфейсами, які для виконання своїх завдань можуть бути викликані якимось стандартним способом, за умови, що сервіси заздалегідь нічого не знають про програму, яка їх викличе, а програма не знає, яким чином сервіси виконують своє завдання.

SOA також може розглядатися як стиль архітектури інформаційних систем, який дозволяє створювати додатки, побудовані шляхом комбінації слабо-пов'язаних і взаємодіючих сервісів. Ці сервіси взаємодіють на основі будь-якого строго певного переносних незалежного і мовно-незалежного інтерфейсу (наприклад, WSDL). Визначення інтерфейсу приховує мовно-залежну реалізацію сервісу.

Детально схему роботи модулів показана на (рис.1):

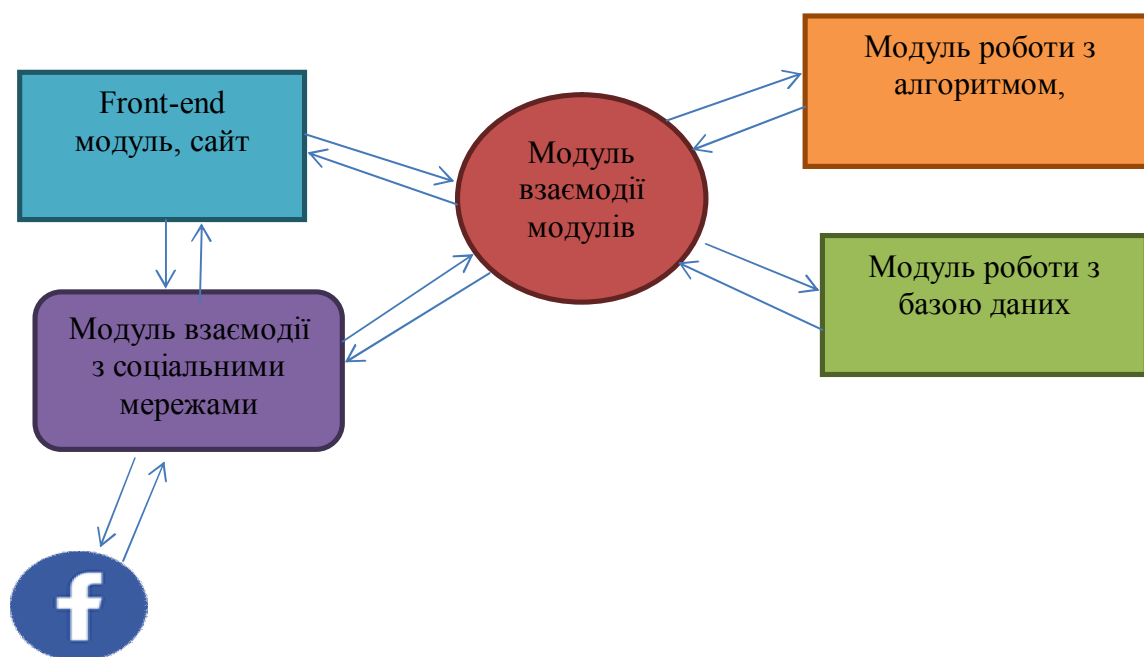

Рис1. (Схема роботи модулів)

Процес обміну даних представляє наступний цикл:

1. Користувач авторизується;
2. Через модуль взаємодії з соціальними мережами отримує інформацію з Facebook;
3. Завантажує код ДНК;
4. Данні зберігаються в базі даних;
5. Запускається модуль роботи алгоритму;
6. З допомогою API архітектури, алгоритм паралельно отримуючи данні з бази даних вираховує результат;
7. Результат передається на сайт, та виводиться користувачеві;
8. Користувач результатом може поділитись в соціальні мережі.

При запиті до алгоритму є можливість вказати степінь співпадіння ДНК.

Для забезпечення захисту даних користувача, весь інтерфейс користувача розроблений на протоколі https, забезпечує необхідну захищеність даних.

Розроблена архітектура є унікальною за своєю структурою, та робить великий крок для впровадження онлайн-сервісу який дозволить людям з майбутнього побачити своє минуле.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сервис-ориентированная архитектура https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%B8%D1%81-%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0.
2. Сервис-ориентированная архитектура <http://citforum.ck.ua/internet/webservice/soa/>
3. Что такое SOA? <http://www.finecosoft.ru/soa>.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.В. Співаковський

УДК 53(07):004.85(083.13)

Терещенко В.О.

МОТИВАЦІЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ДО ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ ЗАСОБАМИ ІКТ

У статті розглядаються можливості застосування електронного навчального середовища «Взаємодія тіл. Сила» як засіб мотивації учнів основної школи до вивчення фізики.

The article examines the possibility of using an electronic learning environment "Interaction bodies. Power" as a means of motivating secondary school pupils to study physics.

Key words: motivation of students, physics, elementary school, e-learning environment.

Актуальність проблеми інформатизації навчального процесу з фізики обумовлена рядом чинників, серед яких: низький рівень підготовки школярів з природознавства; відсутність мотивації учнів до вивчення фізики; перехід суспільства у фазу інформаційного розвитку, функціонування в якому вимагає від учнів опанування комп'ютерними технологіями, а від учителів шкіл – внесення відповідних змін до організації навчального процесу. Одним із способів вирішення цих соціально значущих завдань є застосування ІКТ як засобу мотивації школярів до вивчення фізики

Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) призвів до розширення функціональних можливостей комп'ютерної техніки, що дозволяє все ширше використовувати комп'ютери в навчальному процесі.

Але виникають суперечності між можливостями комп'ютерного навчання і відсутністю системи застосування нових інформаційних і телекомунікаційних технологій у навчанні фізиці; між значною кількістю робіт в області інформаційних технологій і практичною відсутністю методики їх застосування у навчальному процесі. У зв'язку з цим актуальності набуває проблема використання комп'ютера та нових ІКТ в навчальному процесі, зокрема, при навчанні фізики.

Аналіз останніх досліджень. Проблема впровадження ІКТ у навчальний процес досліджувалась у працях таких вчених як М.Моїсєєва, Є.Полат та ін. Дидактичні проблеми, пов'язані психологічними основами комп'ютерного навчання і системою підготовки вчителя до їх застосування, досліджували та розробили М. Жалдак, Є. Машбіц, А.Раков, С.Семеріков, В.Сергієнко, О.Співаковський, Ю.Триус та ін.. Можливості застосування ІКТ у навчанні учнів фізики вивчали С.Величко, Ю.Жук, І.Семещук, В.Сумський, В.Шарко та інші. На їх думку, саме під час викладання фізики ІКТ стають потужним засобом навчання: їх використання сприяє підвищенню якості підготовки учнів до уроку, підсиленню зв'язку фізики з життям, підвищенню рівня наочності матеріалу, що, у свою чергу, приводить до зростання інтересу учнів, підвищення їх навчальної мотивації й пізнавальної активності.

Мета статті. Розкрити можливості застосування розробленого нами електронного інформаційного навчального середовища (ЕІНС) «Взаємодія тіл. Сила» як засобу мотивації учнів до вивчення фізики.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основу розробки нашої версії електронного інформаційного навчального середовища «Взаємодія тіл. Сила» було покладено:

- сучасні погляди на можливий вплив ЕІНС на розвиток мотивації учнів до навчання фізики;
- ідею про доцільність поєднання в ЕІНС двох можливих шляхів впливу на розвиток пізнавального інтересу: через зміст навчального матеріалу і через залучення учнів до різних видів самостійної діяльності, яке реалізуються створенням різних типів електронних оболонок у середовищі;
- розуміння змін у навчальній діяльності школярів, які пов'язані з трансформуванням пізнавальної діяльності учнів, що здійснюється під керівництвом учителя, у самопізнавальну, здійснення якої пов'язане з розвитком внутрішньої мотивації та здатності до рефлексивного управління процесом навчання;
- необхідність дотримання існуючих вимог до змістовної, технічної, методичної та психологічної складових ЕІНС;
- урахування досвіду попередніх розробників подібного типу ППЗ.

Дотримання цих позицій дало підстави для створення структури ЕІНС «Взаємодія тіл. Сила», яке відкриває значні можливості для організації самостійної роботи учнів. Необхідність здійснення такої роботи обумовлена, з одного боку, збільшенням об'єму нової інформації, з іншого, – збільшенням джерел і прийомів обробки інформації. У межах середовища вчитель має можливість самостійно відібрати інформацію, розробити на її основі завдання та запропонувати учням самостійно виконати їх, користуючись посиланнями на відповідні електронні джерела.

ЕІНС надає викладачам можливість викласти інформацію, пов'язану з темою, що вивчалася, або з темою, що буде вивчатися, підготувати і викласти тести для опитування, розмістити домашні завдання, доступ до яких матимуть всі учні. Виходячи з вище сказаного, було вирішено розробити навчальне інформаційне середовище в вигляді сайту, головна сторінка якого представлена на рис. 1.

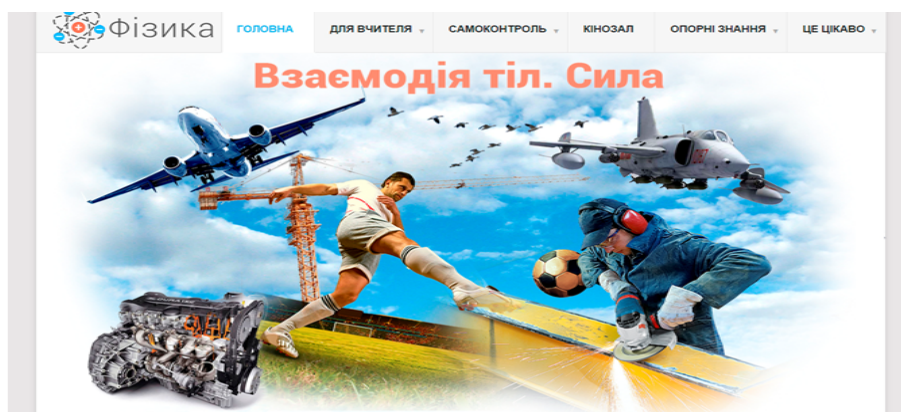

Рис. 1. Вигляд головної сторінки Веб-сайту «Взаємодія тіл. Сила»

Найголовнішим фактором, який вплинув на наш вибір форми ЕІНС, була його мобільність, пов'язана з тим, що дане середовище можна відкрити, як на комп'ютері так і на будь-якому сучасному гаджеті, тобто доступ до нього є у кожного учня і він завжди «під рукою». Для розробки сайту нами була використана платформа Word Press 4.2.2., яка зручна у використанні і дозволяє створити сайт безкоштовно, що є важливим для вчителя.

Під час розробки нашого віртуального ЕІНС було детально вивчено попередні розробки студентів фізичного відділення ХДУ М. Власова, В. Голосенка, Є. Кірваса, А. Федорова, В. Малашенка, О. Високого, Р. Гелиха, Р. Каліна, А. Андрійчука, Ю. Краснощока, М. Шишковського, Р. Миронюка, В. Борового, які під керівництвом В. Шарко розробили ІНС «Світлові явища», «Теплові явища», «Електричні явища», «Основи механіки», «Основи кінематики», «Механічний рух», «Атомна фізика», «Хвильова оптика» та ін. [8,7] Спираючись на їх досвід з розробки віртуальних ІНС, нами було створено ЕІНС у вигляді Веб-сайту, що включає 7 електронних оболонок, кожна з яких містить по декілька інформаційних середовищ, які мають різне методичне призначення і характеризуються відповідним змістом.

Сайт складається з трьох головних блоків. Верхня частина – головка (header), в якій розміщене головне меню програмного педагогічного засобу та система пошуку інформації в ньому. Зліва розташоване допоміжне меню, в якому відображаються підрозділи основної сторінки, та головний інформаційний блок, в якому відображається зміст обраної учнем сторінки.

До головних сторінок, що презентовані на веб-сайті ЕІНС «Взаємодія тіл. Сила», увійшли такі: «Кінозал», «Опорні знання», «Самоконтроль», «Учням», «Фотогалерея», «Це цікаво», «Для вчителя». При цьому:

- в оболонці «Опорні знання» розміщено три інформаційні середовища: «Фізика», «Математика», «Опорні конспекти»;
- в оболонці «Самоконтроль» розміщено чотири інформаційні середовища: «Задачі», «Фізика в кросвордах», «Експерименти», «Тести»;
- в оболонці «Учням» розміщено три інформаційні середовища: «Елективні курси», «Література», «Підручник фізики»;
- в оболонці «Фотогалерея» розміщено одне інформаційне середовище «Фото – задачі»;
- в оболонці «Це цікаво» розміщено чотири інформаційні середовища: «Ігри», «Біографії вчених», «Історія винаходу», «Історія розвитку техніки»;
- в оболонці «Для вчителя» розміщено три інформаційних середовища: «Вимоги», «Плани», «Конспекти уроків».

Націленими на розвиток мотивації учнів під час вивчення фізики є інформаційні середовища: «Література», «Ігри», «Практика», «Кінозал», «Експеримент», «Учням», «Опорні знання», «Історія винаходів», «Історія виникнення техніки», «Тести», «Фото – задачі», «Елективні курси», «Задачі», «Фізика в кросвордах». Інформація, наведена у цих електронних середовищах, дає можливість впливати на розвиток пізнавального інтересу учнів і змістом зібраних у них повідомлень, і видами завдань, які вчитель може запропонувати учням.

Використання Веб-сайту «Взаємодія тіл. Сила» на уроках сприяє розвитку в учнів мотивації до вивчення предмета, підвищує ефективність їх самостійної роботи, реалізує вимоги до індивідуалізації процесу навчання шляхом: застосування різних видів наочності, урахування нахилів і інтересів кожного учня, поглиблення знань з предмету, залучення до самостійних робіт різних типів, створення комфортних умов проведення різних форм контролю знань, що забезпечує можливість вживання індивідуальних заходів щодо корекції знань учнів у межах досягнення визначених цілей навчання. Окрім того, вони надають учителю певний обсяг інформації, яку він може використати на уроці з метою формування відповідних умінь і навичок, передбачених навчальною програмою для даного класу і конкретного етапу навчання.

Висновок. Впровадження ІКТ у навчальний процес є потужним засобом впливу на рівень навчальних досягнень учнів з фізики та їх інтерес до цієї навчальної дисципліни. Створений нами Веб-сайт «Взаємодія тіл. Сила» може бути використаний вчителями на уроках фізики в 8 класі як засіб активізації учнів до навчання фізики, як чинник впливу на їх

мотивацію до навчального процесу і засіб формування в них предметної, міжпредметної і ключових компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Відеоуроки, уроки, презентації, корисні матеріали, бібліотека вчителя. http://osvita.ua/school/lessons_summary/physics – Освітнянський сайт (розробки уроків та інше)
2. Інтернет – ресурси для уроку фізики. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://lib.sowa.com.ua/pytivnuk_fizuka.htm – Назва з екрана <http://fizkabinet.ru>
3. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : Навчальний посібник / Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. / – Вінниця, ТОВ «Планер». – 2011. – 220 с.
4. Освітні ресурси Інтернету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sites.google.com/site/osvitnires/> – Назва з екрана
5. Сайт присвячено підтримці вивчення фізики в загальноосвітніх навчальних закладах України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sites.google.com/site/matematikaonline> . – Назва з екрана
6. Шарко В.Д. Розвиток творчого мислення учнів на уроках фізики. «Фізика та астрономія в школі» – Київ: Видавництво «Педагогічна преса», 2015 – № 5- С.12-16
7. Шарко В.Д., Андрійчук А.Б. Розробка інформаційного середовища для учнів як засіб підвищення інформатичної компетентності викладача фізики. Інформаційні технології в освіті: Збірник наукових праць. Випуск 9.- Херсон, видавництво ХДУ, 2011. – С. 117-123.
8. Шарко В.Д., Зеленчук С.Г. Використання інформаційних технологій як засобу активізації учнів у навчання фізики. Пошук молодих : матеріали Всеукр. студ. наук.-практ. конф. [«Актуальні проблеми природничо-математичної освіти в середній і вищій школі»], (Херсон, 18-19 квітня 2013 року) / – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2013. – Вип. 12. – С. 227-229.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.Д. Шарко

УДК 372.852

Тиркало М.В.

НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ З АСТРОНОМІЇ В 11- КЛАСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто розроблене віртуальне навчальне середовище з астрономії для учнів 11-класу загальноосвітньої школи в контексті фундаменталізації освіти.

Ключові слова: фундаменталізація освіти, астрономічна освіта, віртуальне навчальне середовище.

The article deals with the developed virtual learning environment for students of astronomy 11th class of secondary school in the context fundamentalization of education.

Keywords: fundamentalization of education, astronomical education, virtual learning environment.

У сучасному освітньому процесі в загальноосвітній школі актуальним є здійснення фундаменталізації освіти. Чітко вибудовані фундаментальні знання сприяють успішній соціалізації особистості учнів, що є особливо важливим в умовах сучасного суспільства.

За визначенням С.У. Гончаренка «фундаменталізація освіти— це акцентування уваги на засвоєнні найбільш істотних, фундаментальних, стійких і довготривалих знань, котрі лежать в основі цілісного сприймання наукової картини сучасного світу, репрезентованого світом космосу, світом людини й суспільства, світом людської цивілізації і глобальних фундаментальних процесів, які в них відбуваються» [1].

Беручи до уваги визначення С.У. Гончаренка, можна визначити що фундаменталізація освіти передбачає:

1. створення системи освіти, що спрямована на формування й засвоєння інваріантних, методологічно важливих, системних, довготривалих, функціональних знань;
2. орієнтацію на висвітлення глибинних, сутнісних зв'язків і засад, що становлять сучасну наукову картину світу, її цілісне сприйняття;
3. перехід на системне, цілісне пізнання й самопізнання, саморозвиток [3].

Проаналізувавши стан сучасної загальної астрономічної освіти в Україні, ми виділили три основні причини низького рівня загальної астрономічної освіти, а саме:

1. відсутність належної мотивації в учнів (як внутрішньої, так і зовнішньої);
2. недостатню кількість годин, що відводиться на предмет (як у школі, так і у ВНЗ для підготовки вчителя астрономії);
3. відсутність засобів наочності (як системи) і астрономічного обладнання [4].

Тому, для підвищення ефективності астрономічної освіти нами було розроблене віртуальне навчальне середовище з астрономії для учнів 11- класу загальноосвітніх шкіл.

Використання глобальних мереж як засобу навчання в старших класах загальноосвітньої школи не викликає сумнівів. Проте недостатньо уваги приділяється розробці навчальних середовищ з природничо-математичних дисциплін, зокрема з астрономії, для фундаменталізації освіти.

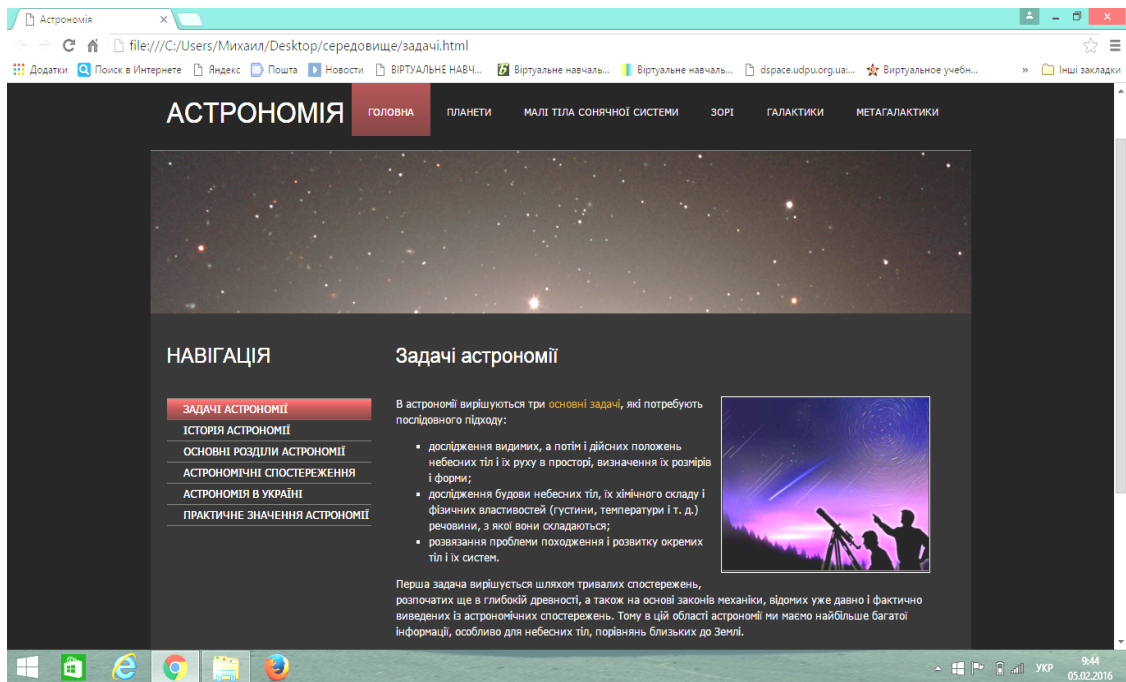
У процесі дослідження нами було з'ясовано, що віртуальне навчальне середовище (ВНС) – це програмна система, створена для підтримки процесу дистанційного навчання з наголосом саме на навчання, на відміну від керованого навчального середовища, для якого притаманний акцент на управлінні процесом навчання. ВНС зазвичай використовує мережу Інтернет і надає засоби для оцінки, комунікації, завантаження матеріалів. Це мережевий сервіс для щоденного користування, що містить усі необхідні елементи теоретичних і практичних знань, контролю і самооцінки навчальної діяльності, форми організації, адаптації, мотивації і творчої спрямованості [5].

Останнім часом з'являються дослідження, присвячені віртуалізації освіти, в яких розглядаються як позитивні, так і негативні впливи цього феномену. В них наголошується на тому, що віртуалізація освіти відкриває принципово нові можливості для розв'язання важливих і актуальних проблем сучасності. Зокрема віртуальний світ дає змогу учням не боятися своїх помилок, не боятися реакції вчителів та однокласників, а також підвищує доступність якісної освіти. Поділяючи точку зору Р.М. Грановської, зазначимо, що віртуальна реальність створює комфорт, зручність, відчуття безпеки, необмежений інформаційний сервіс.

Розроблене ВНС функціонує як віртуальний сайт, тому для його розробки використовувалися: мова розмітки гіпертекстових сторінок HTML5 та формальна мова опису зовнішнього вигляду документів, написаних за допомогою мови розмітки гіпертексту CSS.

Під час розробки ВНС в якості головних категорій ми обрали такі базові фундаментальні поняття астрономічної освіти:

1. мале космічне тіло (комета, астероїд, метеороїд);
2. планета;
3. зоря;
4. галактика;
5. метagalactica.

Рис. 1 Розроблене ВНС

Розроблене ВНС має в своїй структурі горизонтальне та вертикальне меню (рис.1) . Вертикальне меню відповідає головним категоріям, які були визначені вище. Горизонтальне меню виступає в якості списку підкатегорій, що сприяє зручнішому пошуку потрібного матеріалу.

Створене ВНС містить теоретичний матеріал, цікаві відео про видатних астрономів та астрономічні дослідження. Відібрані матеріали, на нашу думку, сприятимуть мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Перевагою даного ВНС є те, що воно може бути використане як для роботи з учнями в класі, так і для їх самостійної роботи вдома.

Отже, використання віртуального навчального середовища під час навчання учнів дасть змогу реалізувати ідею співробітництва учителя й учня, створити в процесі навчання доброзичливу атмосферу, ситуацію успіху, сформувати в учнів цілісну астрономічну картину світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С.У. Принцип фундаменталізації освіти // наук. зап. Кіровоград: КДПУ ім. Винниченка, 2004.– Вип 55.– сер.: Пед. науки.– С. 4–9.
2. Єфремов В.С. Виртуальное обучение как зеркало новой информационной технологии // Менеджмент в России и за рубежом. – 1999. – №6.
3. Кузьменков С.Г. Фундаменталізація астрономічної освіти. 1. Стрижневі ідеї / С.Г. Кузьменков // Фізика та астрономія в школі. – 2010. – № 11–12. – С. 28–31.
4. Кузьменков С.Г. Фундаменталізація астрономічної освіти. 2. Головні базові поняття / С.Г. Кузьменков // Фізика та астрономія в школі. – 2011. – № 1. – С. 24–28.
5. Педагогика в виртуальній освітній середі: хрестоматія / сост. и отв. ред. М. Е. Вайндорф-Сысоева. М. : Изд-во МГОУ, 2006. – 167 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор С.Г. Кузьменков

ЯКІСТЬ І ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ ОН-ЛАЙН СЕРВІСУ "ГЕНЕТИЧНА КАРТА СВІТУ"

У цій статті розглядаються якості і проблеми онлайн послуг у соціальній мережі. Більшість людей знайомі з соціальною мережею. У режимі реального часу система моніторингу сайтів знайомств пропонує користувачам використовувати технологію генетичної карти, яка включає в себе розпізнавання особи і унікальні додаткові можливості для створення єдиного облікового запису користувача. Для реклами, генетична технологічна карта, включена в соціальній мережі, може дозволити платформу Entertainment (реклама), пропагуючи зовнішній вигляд розпізнавання осіб на фотографіях, які будуть відповідати розмірності 60x60.

Ключові слова: он-лайн сервіс, соціальна мережа, генетична карта світу.

This article deals with the quality and problems online services in social network. Most of people are familiar with social network. A real-time monitoring system dating sites for users using genetic card technology is put forward, which includes facial recognition and unique optional features to create a single user account. For advertising situations, the genetic card technology included in social network could allow platform of Entertainment (advertising) while advocating appearance facial recognition on photos that will only answer to scribed 60x60 dimension.

Keywords: online services, social network, genetic map world.

У наш час багато сайтів знайомств утворюються із появою Інтернету. Наприклад, додатки, такі як KickApps допомогти забезпечити покращення платформи для інтеграції компонентів соціальних мереж в існуючі веб-сайти і поліпшення онлайн персоналізованих комунікацій. Принцип генетичної карти є принципом сповіщення найближчим часом. Інтеграція генетичної карти в соціальних мережах дозволяє кожному користувачеві мати один обліковий запис. Принцип спирається на розпізнавання осіб для визначення користувача.

Підкреслюється, що Департамент США використовує цей принцип генетичної карти в процесі лотереї.

Соціальні мережі сполучають різних людей. Соціальні групи, об'єднані навколо однієї теми (релігія, соціальний клас, освіта), утворюють тип неформальної мережі. Соціальні мережі можуть самоорганізуватися в певну форму професійного або "рекреаційного" типу, на платній чи безкоштовній основі. Отже, шлюбні агентства пропонують послуги соціальних мереж для особистих потреб, тоді як рекрутингові агентства пропонують мережеві сервіси професійного характеру. З появою Інтернету та соціальних мереж з'являються нові форми різноманітності генетичних карт світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. J. Bao and Y. Tsui, "Fundamentals of Global Positioning Design. A Website Approach", John Wiley & Sons Inc, 2005, 352 p.
2. <https://openclassrooms.com/courses/les-services-web>

Рекомендує до друку науковий керівник професор О. В. Співаковський

ТЕОРІЯ МІЖЗОННОГО ПОГЛИНАННЯ У КВАНТОВИХ ЯМАХ ЯКІ БАЗУЮТЬСЯ НА МАТЕРІАЛАХ З АНІЗОТРОПНИМИ НЕПАРАБОЛІЧНИМИ ЗОНАМИ

У статті розглянуто теорію оптичного поглинання в прямокутних нескінченно глибоких КЯ, що базуються на таких матеріалах.

Ключові слова: квантова яма, квантовий каскадний лазер, квантовий інфрачервоний детектор.

The article discusses the theory of optical absorption in infinitely deep rectangular QC based on such materials.

Key words: quantum well, quantum cascade laser, quantum well infrared photodetector.

Після створення перших квантових каскадних лазерів і детекторів (біля 20 років тому) кількість експериментальних робіт, у яких вивчалися фізичні процеси в цих наноприладах, щорічно збільшується, хоча виконуються вони лише в наукових установах тих країн, де є високорозвинена технологічна база з устаткуванням молекулярно-променевої епітаксії. Незважаючи на поки що високу вартість створення квантових каскадних лазерів і детекторів, їх ексклюзивні фізико-технічні характеристики постійно приваблюють увагу дослідників до вивчення умов покращення функціонування й оптимізації робочих параметрів цих наноприладів.

Квантова яма (КЯ) – плоска напівпровідникова гетероструктура, в якій тонкий шар напівпровідника з вузкою забороненою зоною затиснутий між двома напівпровідниками з широкою забороненою зоною таким чином, щоб забезпечити розмірне квантування електронних рівнів [1].

Важливість впливу непараболічності зон на правила відбору та на значення сили осцилятора КЯ було показано [3, 4] та в ряді інших робіт. Проте, існують багато напівпровідників (безщілинні II-V та одновісно деформовані III-V матеріали, напівпровідники зі структурою халькопіриту) які характеризуються не тільки суттєвою непараболічністю енергетичного спектру, але також енергетично залежною анізотропією електронних та діркових енергетичних зон унаслідок одновісної симетрії цих кристалів.

Тема дослідження є **актуальною з практичної точки зору**, оскільки квантові ями на основі матеріалів класу $A_3^{\text{II}}B_2^{\text{V}}$ є перспективними для використання в якості інфрачервоних фотодетекторів та квантових каскадних лазерів.

Тема дослідження також є **актуальною з наукової точки зору**, тому що узагальнена, порівняно з існуючими версіями, теорія оптичного поглинання може застосовуватися для коректного опису оптичних властивостей квантових ям на основі широкого класу одновісних кристалів.

Мета дослідження полягає в узагальненні теорії оптичного поглинання в квантових ямах шляхом врахування як анізотропії так й непараболічності електронного зонного спектра та у відстеженні специфічних рис крайового фундаментального поглинання в таких системах.

Виклад основного матеріалу дослідження. В цій статті буде побудовано теорію оптичного поглинання в прямокутних нескінченно глибоких КЯ, що базуються на таких матеріалах. Для досягнення цієї мети можна скористатися модифікованою версією восьмизонної моделі Кейна (так зване квазікубічне наближення) котра добре зарекомендувала себе під час опису електронних властивостей напівпровідників цього типу. Чисельні розрахунки робляться для арсеніду кадмію (Cd_3As_2) – тривимірний напівметал Дірака з унікальними властивостями [2, 5].

Було отримано дисперсійне рівняння (1), яке описує чотири множини підзон з різними значеннями квантового числа n двократно вироджені при довільній величині $k_{\perp}$: підзони провідності (c), підзони важких дірок ($j=1$), підзони легких дірок ($j=2$) та спін-орбітально розщеплені зони ($j=3$):

$$\gamma(\varepsilon) = f_1(\varepsilon)k_{\perp}^2 + f_2(\varepsilon)k_n^2. \quad (1)$$

Знання енергетичної структури підзон та хвильових функцій дозволяє вивести вираз для уявної частини діелектричної проникності, яка відповідальна за оптичне поглинання в кристалах. У випадку прямих оптичних переходів загальна формула для неї має вигляд:

$$\varepsilon_i(\omega) = \frac{\pi e^2}{\varepsilon_0 m_0^2 \omega^2 V} \times \sum_{n,m} |\langle n | (\mathbf{u}, \hat{\mathbf{p}}) | m \rangle|^2 (f(\varepsilon_m) - f(\varepsilon_n)) \delta(\varepsilon_n - \varepsilon_m - \hbar\omega) \delta_{\mathbf{k}_{\perp} \mathbf{k}'_{\perp}}, \quad (2)$$

де $\mathbf{u}$ – вектор поляризації електромагнітної хвилі; $\hat{\mathbf{p}} = -i\hbar\nabla$ – векторний оператор імпульсу; $f(\varepsilon)$ – функція Фермі-Дірака; $\delta(\varepsilon_n - \varepsilon_m - \hbar\omega)$ – дельта-функція.

На рисунку наведено результати числових розрахунків залежності $I_{\perp}(\varepsilon_{ph})$ у випадку поперечної поляризації електромагнітної хвилі для товщин двовимірного шару: $a = 10\text{ nm}$ та $a = 50\text{ nm}$ відповідно. Аналіз наведених кривих показує, що абсолютно переважний внесок в прикорйове оптичне поглинання дають переходи між підзонами важких дірок та підзонами провідності. Поглинання обумовлене переходами із підзон легких дірок та спін-орбітально відщеплених підзон є порівняно настільки слабким, що ним можна знехтувати.

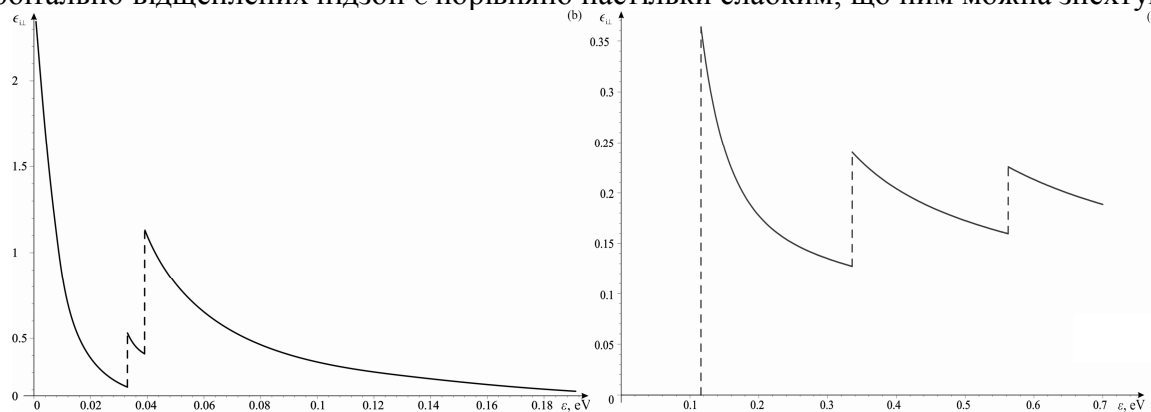

Рис. Залежності $I_{\perp}(\varepsilon_{ph})$ для товщин двовимірного шару: а) $a = 10\text{ nm}$
б) $a = 50\text{ nm}$

Серед пріоритетних **результатів**, які були отримані у ході дослідження принциповий характер мають наступні:

У межах квазікубічного наближення отримано дисперсійне рівняння та хвильові функції станів електронів, які описують ефекти непараболічності і анізотропії енергетичних підзон у квантових ямах для випадку коли нормаль до двовимірного шару співпадає за напрямком з головною віссю кристалу.

Отримано аналітичний вираз для уявної частини діелектричної функції для квантових ям в межах квазікубічного наближення для двох взаємно перпендикулярних поляризацій світла.

Теоретично досліджені особливості міжзонного поглинання в квантових ямах на основі арсеніду кадмію для різних товщин двовимірного шару. Показано, що абсолютно

переважний внесок в прикрайове оптичне поглинання дають переходи поміж підзонами важких дірок та підзонами провідності. Поглинання обумовлене переходами із підзон легких дірок та спин-орбітально відщеплених підзон є порівняно настільки слабким, що ним можна знехтувати.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Квантова яма [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Квантова_яма
2. Arushanov E.K. Pb_3V_2 compounds and alloys // Prog. Cryst. Growth Charact. – 1992. – v. 25. – P. 131-201.
3. Bazhenov N.L. Optical transitions in $\text{Cd}_x\text{Hg}_{1-x}\text{Te}$ -based quantum wells and their analysis with account for the actual band structure of the material Semiconductors / N.L. Bazhenov, A.V. Shilyaev, K.D.Mynbaev, G.G. Zegrya. June 2012, Volume 46, Issue 6, pp 773-778
4. Liu W., Zhang D. H., Fan W. J. Modeling of intersubband transitions in quantum well infrared photodetectors with complex potential profiles Optical and Quantum Electronics September 2006, Volume 38, Issue 12-14, pp. 1101-1106
5. Neupane M., Xu SY, Sankar R., Alidoust N., Bian G., Liu C., Belopolski I., Chang TR., Jeng HT., Lin H., Bansil A., Chou F., Hasan MZ. Observation of a three-dimensional topological Dirac semimetal phase in high-mobility Cd_3As_2 . Nat Commun. 2014 May 7

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.В. Одінец

УДК 004.925.4

Уманець А. О.

РОЗРОБКА ІНТЕРАКТИВНОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ АСТРОНОМІЇ

У статті розглядаються особливості розробки та використання інтерактивного програмного засобу для вивчення курсу "Сонячна система" – "SOL Traveller".

Ключові слова: ігровий рушій, тривимірна графіка, сонячна система, модель, шейдери.

The article deals with features of the design and use of interactive software tool for the study astronomy course "Solar System" – "SOL Traveller".

Keywords: game engine, graphics, solar system models, shaders.

Тривимірне моделювання стає розповсюдженою і необхідною у різних сферах діяльності. Одна зі сфер застосування 3D моделювання – його використання у навчанні. За допомогою 3D моделювання можна створити якісний продукт для інтерактивного вивчення певного матеріалу у різних сферах науки. Основною одиницею будь-якої тривимірної сцени є модель. Для того, щоб 3D модель мала застосування, вона повинна відповідати багатьом критеріям створення. Крім того, саме створення – важкий та багатоетапний процес. Він включає в себе десятки, а інколи сотні етапів, до кожного з яких є багато підходів.

Та мало створити модель, як структуру, що включатиме геометрію, текстурні карти та програмний код. Для її використання повинно існувати власне середовище – рушій візуалізації. Це дуже комплексна і багатобічна програма, яка дозволяє використовувати вашу модель за її призначенням.

Предметна область даного проекту – астрономічна модель сонячної системи. Сонячна система є системою гравітаційно пов'язаних небесних тіл, що складається з центрального масивного тіла – Сонця, восьми великих планет, які рухаються навколо нього: Меркурій,

Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун, понад 100 їх супутників, поясу астероїдів та поясу Койпера, які складаються з метеоритної речовини, пилу та комет.

В даній роботі розглядаються етапи проектування, створення та шляхи використання програми SOL Traveller.

Система SOL Traveller створювалася для інтерактивного вивчення матеріалів про сонячну систему, в якій користувач від першого лиця подорожує між планетами, вивчає їх особливості та проходить тестування на базі отриманої інформації.

SOL Traveller розробляється на основі рушія Unity3D, робочою мовою програмування було обрано C#. Програма поділена на 3 модулі:

1. Енциклопедія даних – створена як довідник для основної програми, вона дозволяє ознайомитися ще раз із інформацією, що буде викладена в основній програмі, а також надає змогу вивчити інформацію більш поглиблено та дізнатися цікаві факти та містить довідник астрономічних даних
2. Головна програма – безпосередньо 3D модель сонячної системи, подорож між її елементами, вивчення інформації, тощо.
3. Система тестування – поєднана із головною програмою, так як тестування планується проходити під час подорожей між секторами сонячної системи.

Створення реалістичної моделі сонячної системи, особливо планет, потребує багато часу та зусиль. У моделі враховані особливості керування космічним кораблем у космосі (на базі Ньютонівської фізики). В програмі користувач має повну свободу керування, тому його корабель має шість ступінів свободи: це три вектори руху, та три осі обертання. Корабель має три види обертання – Pitch (обертання навколо себе вгору-вниз), Roll (обертання навколо себе вліво-вправо) та Yaw (зміна горизонтального курсу).

Одним з найскладніших етапів було створення шейдерної бази для коректного відображення поверхні планет. Відповідно найскладнішими планетами для цього є планети, що мають щільну атмосферу.

На даний час проект все ще розробляється та додаються нові астрономічні об'єкти – малі супутники планет, астероїди, тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Patrick Felicia, Getting Started with Unity – Packt Publishing, 2013.
2. Wittayabundit Jate, Unity 3 Game Development Hotshot. – Packt Publishing, 2011.
3. Penny de Byl, Holistic Game Development with Unity: An All-in-One Guide to Implementing Game Mechanics, Art, Design and Programming. – Focal Press, 2011 .
4. Е. Енджел. Інтерактивна комп'ютерна графіка. Вступний курс на базі OpenGL. – 2-е вид. – М.: Вільямс, 2001.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.В. Осипова

УДК 004.514

Уманський О.В.

ЕКСПОРТИ ТА ІНТЕРФЕЙС КОРИСТУВАЧА ДЛЯ ОНЛАЙН СЕРВІСУ «ГЕНЕТИЧНА КАРТА СВІТУ».

Ця стаття розглядає теоретичні відомості необхідні для створення інтерфейса користувача онлайн сервісу «Генетична карта світу».

Ключові слова: інтерфейс користувача, інтерфейс, WEB-інтерфейс, Angular JS.

This article examines the theoretical information needed to create a user interface online service " Genetic map of the world ."

Keywords: user interface , interface , WEB- interface , Angular JS.

У нашому проєкті будуть застосовані найновіші тенденції у WEB-технологіях. Основою побудови інтерфейса стане Angular JS.

AngularJS – це JavaScript фреймворк призначений для створення односторінкових веб додатків . Оскільки досі існує певна плутанина пов'язана з визначенням цих слів , то варто внести ясність . В першу чергу , як я вже сказав AngularJS – це фреймворк . Фреймворк має на увазі під собою те , що замість того , щоб писати весь код самому розробник " грає по заздалегідь обумовленими правилами " . Ці правила – це стандарти і інструменти обраного фреймворку .

AngularJS наділений величезною кількістю інструментів полегшують життя програмісту. Зрозуміло, що в завдання розробника при цьому входить вивчити правила їх використання. В арсенал інструментів ангулара входять: фільтри, директиви, двостороння прив'язка даних і багато іншого.

AngularJS спочатку спроектований для створення односторінкових веб додатків. Таким чином браузер спочатку відкриє тільки одну сторінку і додатковий контент буде завантажуватися в міру необхідності. При такому підході економиться трафік і зменшується навантаження на сервер [1].

Істотною частиною того, що прийнято називати «простота у використанні», є інтуїтивне розуміння користувачем веб-інтерфейсу Лендінзі / окремої сторінки сайту. Так ми підходимо до визначення інтуїтивного дизайну (Intuitive design): коли відвідувач бачить такий дизайн, він точно знає, що йому робити.

Головне в такому дизайні те, що він «невидимий». Шаблон Лендінзі буде вважатися інтуїтивно зрозумілим, якщо користувачі зможуть зосередитися на конверсійній задачі, ні на секунду не відволікаючись на роздуми. Інтуїтивний дизайн безпомилково спрямовує людей до скоєння дії, необхідного у цій професії.

Інтуїтивний дизайн фокусується на позитивному користувацькому досвіді (User eXperience, UX), що, врешті-решт, що робить його практично синонімом наукового дизайну [2].

Незважаючи на зростання кількості фахівців з розробки інтерфейсів, мало хто зі споживачів заявляє, що нові продукти, наприклад електронні чотири кнопковий наручний годинник, тепер значно легше у використанні, ніж кілька десятиліть тому. Якщо ви скажете, що наручний годинник, так само як і комп'ютери, сьогодні мають набагато більшу функціональність (з чим можна погодитися) і що, отже, інтерфейси цих пристроїв повинні стати більш складними (що сумнівно), то я дозволю собі зауважити, що ця складність невинновато постає щодо навіть тих завдань, які раніше вдавалося виконувати без зусиль. Складні завдання можуть вимагати складних інтерфейсів, але це не виправдовує ускладнення простих завдань. Порівняйте, наприклад, наскільки важче встановити час на електронних наручних годинниках з чотирма кнопками, ніж виконати те ж саме діяння на механічній моделі годин. Прості завдання повинні залишатися простими незалежно від рівня складності всієї системи.

З усіх безглуздостей, що створюються абсурдними конструкціями інтерфейсів, саме ускладнення простого найчастіше виявляється приводом для висміювання в коміксах або комедійних сценах. Наприклад, у фільмі «Міські шахраї» (City Slickers) три товариша женуть стадо корів. Один з героїв, його грає Біллі Крістал (Billy Crystal), безуспішно намагається, мабуть, вже не одну годину, пояснити друзям, як за допомогою відеоманітофона записати якусь програму на одному каналі під час перегляду іншого. Коли, врешті-решт, друзі виходять з себе від довгого і незрозумілого пояснення, персонаж Кристала з радістю погоджується змінити тему і пропонує натомість розповісти, як встановлювати час на годиннику в тому ж відеоманітофоні. Ця пропозиція призводить друзів в лютю, що викликає сміх у глядача. Комічний ефект породжується невідповідністю між очевидною простотою завдання і складністю інтерфейсу [3].

Застосовувані сьогодні методи розробки проектів часто не зважають на необхідність розробки інтерфейсу. Це упущення може бути наслідком того, що фахівці з розробки інтерфейсів залучаються до проекту занадто пізно, коли можливості поліпшення якості взаємодії між користувачем і продуктом здебільшого вже втрачені. Інтерфейсом найзручніше займатися саме на початкових стадіях розробки. І якщо фахівці з інтерфейсів залучаються вже після того, як програмне забезпечення спроектовано та визначено його інструменти або коли розробка програми вже майже завершена, то їх рекомендації можуть зажадати переробки всієї виконаної роботи, що, природно, є неприйнятним. Коли бюджет проекту вже вичерпаний і робочий план майже завершено, перспектива відмови від більшої частини або навіть всього дизайну і готового коду, звичайно, не може викликати ентузіазму у менеджерів проекту. Так що навіть у такій сучасній книзі з управління проектами, як «UML Toolkit» (Eriksson and Magnus, 1998), ані слова про необхідність розглядати інтерфейс вже на стадії аналізу вимог до проекту, яку автори позначають як першу фазу його розробки. Однак насправді розробка інтерфейсу не повинна відкладатися до стадії технічної реалізації, яка в плані Еріксона і Магнуса є третьою фазою. Визначивши завдання, для якої продукт призначений, спочатку спроектуйте інтерфейс, після чого приступайте до його реалізації. Це повторюваний процес. Визначення завдання буде змінюватися під час розробки інтерфейсу. Тому весь процес розробки продукту буде проходити відповідно до змін в завданні продукту і його інтерфейсі. Тут необхідно прагнути до максимальної гнучкості. На першому етапі розробки слід визначити, що саме повинен зробити користувач для отримання того чи іншого результату і як система повинна відповідати на кожне його дію[4].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Что такое Angular JS? <http://artemdemo.me/blog/%D1%87%D1%82%D0%BE-%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B5-angular-js/>.
2. Интуитивный веб-дизайн: как сделать лендинг пейдж удобным для пользователя? <http://lpgenerator.ru/blog/2014/06/26/intuitivnyj-veb-dizajn-kak-sdelat-lending-pejdzh-udobnym-dlya-polzovatelya/>.
3. Д. Раскин: "Интерфейс: новые направления в проектировании компьютерных систем" <http://raskin-interface.narod.ru/interface/chapter1.htm#s1.1>.
4. Д. Раскин: "Интерфейс: новые направления в проектировании компьютерных систем" <http://raskin-interface.narod.ru/interface/chapter1.htm#s1.5>.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.В. Співаковський

УДК 517.95

Шульга Г.М.

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНІ РІВНЯННЯ У ЧАСТИННИХ ПОХІДНИХ ПЕРШОГО ПОРЯДКУ

У статті розглядається проблематика чисельного рішення диференціальних рівнянь в частинних похідних першого порядку.

Ключові слова : проблематика, диференціальні, похідна.

In the article the problems of numerical solution of differential equations in partial derivatives of the first order.

Key words: issues, differential, derivative.

Актуальність теми. Диференціальні рівняння в частинних похідних складають у даний час одну з галузей чисельного аналізу, які набувають дуже швидких темпів розвитку. Області науки і техніки, де розглядаються рівняння в частинних похідних, численні і

важливі. До них відносяться, наприклад, ядерна фізика, метрологія, аеро-, гідро-, теплодинаміка, теорія управління і т.п. При цьому існує достатньо невелика кількість задач, які вирішуються у явному вигляді.

Диференціальні рівняння в частинних похідних класифікуються: залежно від їх математичної природи (наприклад, еліптичні, параболічні тощо) [3, с. 304].

У світі, який нас оточує, відбувається багато різних процесів – фізичні, хімічні, біологічні та інші. Для вивчення цих процесів будують математичні моделі. Велика кількість задач зводиться до рівнянь у частинних похідних. Великий інтерес являє собою знаходження розв’язків для систем рівнянь, які підпорядковуються тим або іншим додатковим умовам. Ці додаткові умови, як правило, являють собою завдання невідомих функцій та деяких їхніх похідних на межі області, в якій шукається розв’язок, або складаються у тому, що невідомим функціям предписується той або інший характер властивості. В загальному випадку ці додаткові умови називаються граничними умовами. Задачі на відшукування розв’язків системи рівнянь у частинних похідних, підлеглих вказаним додатковим умовам, в загальному випадку називаються граничними задачами [2, с. 86].

Мета роботи – придбання знань, вмінь та навичок, необхідних для розв’язання та обчислення диференціальних рівнянь у частинних похідних першого порядку. Обґрунтувати застосування описаного вище методу для знаходження розв’язків деяких систем лінійних диференціальних рівнянь з частинними похідними першого порядку.

Об’єктом дослідження є нескінченна система диференціальних рівнянь, що описує динаміку дискретних моделей.

Предметом дослідження є умови існування та єдиності розв’язків задачі Коші.

Метою дослідження є одержання умов існування та єдиності локальних і глобальних розв’язків задачі.

Методи дослідження: в роботі використано методи функціонального аналізу.

Завдання:

- вивчення класичних і сучасних наближених методів розв’язання диференціальних рівнянь та їх систем;
- придбання умінь використання методів розв’язання задач з початковими умовами та крайових задач для звичайних диференціальних рівнянь та диференціальних рівнянь з частинними похідними першого порядку [1, с.196].

Висновок: Результати роботи мають теоретичний характер. Вони можуть бути використані у подальшому дослідженні задачі Коші та двоточкових задач для систем диференціальних рівнянь із частинними похідними та при розв’язуванні конкретних задач механіки. Диференціальні рівняння в частинних похідних є широко вживаним математичним апаратом при розробці моделей в самих різних областях науки і техніки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головач Г.П. Збірник задач з диференціальних та інтегральних рівнянь / Г.П Головач, О.Ф. Калайда. – К. :Техніка, 1997. – 285 с.
2. Гудименко Ф.С. Збірник задач з диференціальних рівнянь / Ф.С. Гудименко, В.О. Волкова, І.А. Павлюк. – К. :Вища школа, 1972. – 156 с.
3. Диференціальні рівняння / І.І.Ляшко, О.К. Боярчук, Я.Г. Гай, О.Ф. Калайда – К. : Вища школа, 1981. –504 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент **В.Г. Самойленко**

**ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА
СПОРТУ**

ПЕРЕДУМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ФУТБОЛУ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Стаття присвячена питанням пошуку ефективних шляхів навчання футболу з використанням новітніх технологій та впровадження їх на уроках фізичної культури в загальноосвітній школі.

Ключові слова: футбол, технологія навчання, урок, фізична культура, програма.

Article dedicated to the search for effective ways of teaching football using the latest technologies and implementing them on the lessons of physical culture in schools.

Keywords: football, technology training, lessons, physical education, program.

У національній системі фізичного виховання одним з пріоритетних завдань є підвищення якості підготовки тренерсько-викладацьких кадрів і вдосконалення технічної майстерності школярів з футболу. У зв'язку з цим поряд із традиційними методами та підходами навчання необхідно використовувати принципово нові технології. Електронні посібники й електронні навчальні програми у сучасному спорті з кожним роком набувають все більшої популярності. Переваги електронних видань у порівнянні із звичайними книжками достатньо вагомі – це можливість дистанційного навчання, за допомогою мережі Інтернет викладачі з фізичного виховання, старші школярі, або студенти можуть отримати цікаву для них інформацію у лічені секунди [1, 2].

Мета – проаналізувати передумови впровадження технологій навчання футболу на уроках фізичної культури.

Питання методики використання технологій навчання юних футболістів висвітлюється досить недостатньо, і, як правило, автори наукових робіт обмежуються узагальненням досвіду підготовки кваліфікованих футболістів.

Технологія навчання – це система, що припускає певні програми, навчальні посібники, містить у собі різні методи, форми і прийоми залежно від дидактичної мети, і завдань, що виходять з визначеної системи принципів [3, 4].

Крім того, під технологією навчання прийнято розуміти керований за допомогою визначеної системи (алгоритму) педагогічний процес, спрямований на вивчення якої-небудь дисципліни.

До найважливіших понять технології навчання відносяться способи програмування матеріалу та принципи побудови відповідей [4].

Комп'ютерні технології навчання в одних випадках передбачають вивчення однієї дисципліни, наприклад навчання футболу старшокласників на уроках фізичної культури в обсязі програми для загальноосвітніх шкіл. В інших випадках за допомогою різних навчальних машин і автоматизованих пристроїв проводиться самостійна робота школярів [2].

На сучасному етапі у фізичному вихованні розробляється два основних напрямки технології навчання. Перше пов'язано зі специфікою рухової діяльності юного спортсмена і містить у собі не тільки лабораторні і природні експерименти, але й теоретичні розробки.

У спорті використовується також низка спеціальних програм технології навчання тієї чи іншої спортивної діяльності, наприклад, шкільна навчальна мультимедійна програма “Урок футболу – в школі” (2003, 2004) [1].

Як визначають вчені, комп'ютерні технології у фізичній культурі на сьогоднішній день не набули широкого науково-обґрунтованого застосування. Існуючі комп'ютерні програми, які розраховані на використання у фізичному вихованні, допомагають учителям у вирішенні проблеми індивідуального підходу, але носять більше нормативно-статистичний характер, ніж практичний.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильчук А.Г. Програмоване навчання на уроках футболу учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів / А.Г. Васильчук // Молода спортивна наука України: 36. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Вип. 8. – Т. 3. – Л., 2004. – С. 198-204.
2. Віхров К.Л. Футбол у школі: [навчально-методичний посібник] / К.Л. Віхров. – К.: Комбі ЛТД, 2002. – 255 с.
3. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры: [учебник для ин-тов физ. культуры] / Л. П. Матвеев. – М.: Физкультура и спорт, 1991. – 543 с.
4. Освітні технології: навч.-метод. посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.: за заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.В. Маляренко

УДК 796.332.071.5

Бурковський О.Г.

СПОРТИВНИЙ ВІДБІР У ФУТБОЛІ

У статті розглядається питання спортивного відбору у ДЮСШ.

Ключові слова: спортивний відбір, футбол, дитячо-юнацька спортивна школа.

The article discusses the selection of sports in youth sports school.

Key words: sport selection, football, junior sports school.

Футбол пред'являє найвищі вимоги до комплексного прояву гравцями фізичних якостей (швидкість, витривалість, сила, спритність і гнучкість) – різноманітної рухової діяльності з постійно зростаючою кількістю єдиноборств. Виходячи з цього однією з тенденцій сучасного футболу є подальший пошук і відбір фізично обдарованих спортсменів, здатних під час гри вчиняти від 10 до 12 км різних рухових дій, підтримувати частоту серцевих скорочень в межах 140-200 уд./хв. Переносити великі навантаження і досить швидко відновлюватися. Футболісти «ростуть» на наших очах – середній зріст гравців провідних європейських і українських команд – 182 см і вище. Збільшується швидкість. Про це говорять і провідні тренери світу. «Швидкість і варіативність темпу гри – головне для досягнення кінцевого успіху», – вважає Алекс Фергюсон. «Якщо у гравця немає достатньої швидкості, у нього немає жодних шансів грати на найвищому рівні», – підтверджує Жозе Моурінью.

Розвиток сучасного футболу прямо пов'язаний з удосконаленням організації командної гри, виразом якої є різні тактичні системи, що використовуються футбольними клубами. Основною рушійною силою появи нових тактичних систем є постійна боротьба між захистом і нападом. Свого часу знаменитий голландський тренер Рінус Міхелс не раз говорив: «Перед тим як стати атакуючим, необхідно забезпечити свої тили». Удосконалення оборонних дій в рамках різних тактичних систем є однією з головних тенденцій сучасного футболу [2].

Кожен вид спортивної діяльності пред'являє до спортсмена певні вимоги.

Проблема відбору у футболі досить актуальна. Це пояснюється тим, що відділення футболу ДЮСШ, СДЮШОР та інших до теперішнього часу просто фізично не в змозі прийняти всіх бажаючих.

Необхідність відбору обумовлена тим, що у різних людей ступінь тренуваності рухових навичок, фізичних, психічних та інших якостей різна. Не кожна людина здатна досягти висот спортивної майстерності видатні досягнення у футболі – результат не тільки наполегливих тренувань, а й великої кількості спадкових та інших даних, якими володіє

спортсмен. Ось чому одним з головних завдань відбору є пошук талановитих хлопців, що володіють необхідними якостями для досягнення великих успіхів у футболі. Але так як талант – це рідкість, то буде неправильним орієнтування тільки на людей, які мають значні або навіть видатні здібності. Очевидно, навчальна група повинна формуватися з найбільш здібних (із усього числа відібраних) хлопців, серед яких можуть бути і таланти. У цьому випадку є можливість як для розквіту особливо талановитих, так і для максимального вдосконалення решти гравців.

Найбільша складність – в умінні розгледіти у дитини комплекс якостей, які йому будуть потрібні як висококваліфікованому футболісту і визначати успішність його майбутньої спортивної діяльності. Виявлення цих якостей зумовлює принцип комплексного підходу. Такий підхід дозволяє не тільки отримати велику інформацію про юного гравця, але й, зіставивши різні показники, намітити можливості формування спеціальних здібностей [1].

Таким чином, комплексні показники, що характеризують перспективність хлопців у футбольній діяльності, засновані на індивідуальних особливостях, а спортивний відбір необхідно розглядати як тривалий за часом процес, який враховує динамічний характер розвитку спортивних та людських якостей

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волков Л.В. Теория спортивного отбора: способности, одаренность, талант / Л.В. Волков. – К.: Вежа, 1997. – 128 с.
2. Сергієнко Л.П. Спортивний відбір: теорія та практика. У 2-х кн. – Книга 1. – Теоретичні основи спортивного відбору: Підручник / Л.П. Сергієнко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. – 672 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.В. Маляренко

УДК 796.012.13

Василенко К.С.

ВИКОРИСТАННЯ ПЛІОМЕТРИЧНОГО МЕТОДУ В ШВИДКІСНО-СИЛОВІЙ ПІДГОТОВЦІ БАСКЕТБОЛІСТІВ

Дана стаття присвячена визначенню основних питань розвитку швидкісно-силових якостей, понять пліометричного методу, його історія та використання цього методу в навчально-тренувальному процесі баскетболістів.

Ключові слова: пліометричний метод, баскетбол, швидкісно-силові якості.

The article deals with the definition of basic questions of speed-power quality, concepts plyometric method, its history and use of this method in the training process of basketball.

Keywords: plyometric method, basketball, speed-power quality.

Актуальність. Сучасний баскетбол характеризується атлетичністю гри, швидкою зміною ігрових ситуацій, причому, все це відбувається при постійному єдиноборстві суперників на фоні ліміту часу володіння м'ячем. Щоб досягти високої техніко-тактичної майстерності спортсмену, перш за все, необхідний високий рівень розвитку фізичних якостей провідними серед яких є швидкісно-силові. В практиці спортивного тренування існує значна кількість засобів та методів розвитку швидкісно-силових якостей, серед яких є пліометричний метод розвитку швидкісно-силових якостей баскетболістів [3].

Мета дослідження: розкрити поняття про пліометричний метод як спосіб розвитку та удосконалення швидкісно-силових якостей баскетболістів.

Під терміном «швидкісно-силові якості» розуміють здатність людини до прояву зусиль максимальної потужності в найкоротший проміжок часу, при збереженні оптимальної амплітуди руху [3].

Швидкісно-силові якості, а саме вибухова сила, необхідні для ефективного виконання стрибків – це головні специфічні рухові якості баскетболіста [2, 6]. Стрибки застосовуються у грі при відштовхуванні як двома ногами, так і однією ногою в різних ігрових ситуаціях, наприклад, при підборі м'яча під кошиком. Якщо гравець володіє високою стрибучістю і вміє грамотно розташуватися у зоні кошика під час боротьби під щитом, то можна з упевненістю стверджувати, що він виконає підбір і оволодіє м'ячем. Добра стрибучість необхідна і при виконанні кидків у кошик, оскільки всі досвідчені гравці виконують їх у стрибку. Чим вище гравець відштовхнеться при виконанні кидка у кошик, тим складніше виконувати проти нього ігрові дії в захисті [6].

Високий рівень розвитку швидкісно-силових якостей необхідний і при накритті м'яча під час виконання кидка у кошик. Аби виконати цей технічний прийом, баскетболіст повинен уміти високо вистрибнути.

Більшість стрибків у грі баскетболісти виконують на фоні втоми. Інколи баскетболісту доводиться виконувати декілька стрибків підряд в умовах інтенсивного опору гравців команди-суперника. Все це пред'являє великі вимоги до їх здатності високо стрибати.

Швидкісно-силові якості юних спортсменів – найважливіші для гри у баскетбол – це надійний фундамент високого рівня їх спеціальної підготовленості та покращення на цій основі спортивної результативності їх змагальної діяльності.

Таким чином, можна ствердити, що швидкісно-силові якості, необхідні для швидких переміщень і високих стрибків – надзвичайно важливих якостей для гри у баскетбол.

Проаналізовані нами методи розвитку та удосконалення швидкісно-силових якостей баскетболістів ми зупинились на пліометричному методі, який і спрямований на покращення стрибучості та швидкості баскетболістів.

Пліометрика – спортивна методика, що використовує ударний метод; в сучасному розумінні – стрибкові тренування. Поняття «пліометричне тренування» та назву «пліометрика» придумав в 1980-х роках Фред Уїлт, член збірної США з бігу на довгі дистанції («plyo» походить від грецького слова «plytbein» і означає збільшуватись, а «metrics» означає мати розміри). Спостерігаючи за розминкою радянських легкоатлетів, Фред помітив, що, поки американці приділяли час статичної розтяжки, радянська збірна виконувала інтенсивні стрибки. Згодом Уїлт був глибоко переконаний, що ці стрибки є ключовим елементом успіху радянських спортсменів.

Після повернення до Сполучених Штатів, Уїлт дізнався про роботи Майкла Йезіса з вивчення радянського підходу до тренувань, а саме «ударного методу», розробленого професором Юрієм Верхошанським, і їх спільними зусиллями термін «пліометрика» набув широкого поширення в Штатах, а потім і за їх межами. Однак при популяризації пліометрики сенс терміна розмився, і зараз їм називають будь-які стрибкові вправи, незалежно від інтенсивності. Зустрічаються навіть «пліометричні» віджимання або підтягування.

В практичному значенні пліометрика – це швидке, потужне розтягування з наступним скороченням м'язів. Пліометрика використовується атлетами для поліпшення спортивних результатів, які вимагають швидкості і потужності. Пліометрика іноді використовується у фітнесі, і є одним з основних елементів тренувань в ігрових видах спорту.

Цей метод заснований на використанні для стимуляції скорочення м'язів кінетичної енергії тіла, що накопичена при його падінні з певної висоти. Тобто в пліометричних вправах передбачається послідовний перехід від уступаючої роботи м'язів до долаючої роботи.

На даний час існують дуже багато пліометричних вправ для розвитку швидкісно-силових якостей, а саме вибухової сили, баскетболістів, тому на нашу думку пліометричний метод самий ефективний для розвитку саме швидкісно-силових якостей баскетболістів.

Висновок. Пліометрика – відмінний метод тренування для професійних спортсменів і аматорів, ефективно розвиває атлетичні якості (силу і швидкість). Пліометричні вправи широко використовуються у тренувальних процесах таких видів спорту, які цінують вибухову швидкість м'язів. Пліометричне тренування сприяє ефективному зміцненню і розвитку м'язів ніг, що вкрай важливо для легкоатлетів і багатьох командних видів спорту. Прикладами пліометричних вправ є різного характеру стрибки з місця, висоти або з перешкодами, віджимання від підлоги з виштовхуванням вгору на максимальну висоту. Такого роду вправи збільшують вибухову реакцію м'язових скорочень людини в результаті ексцентричних рухів. Тому це ефективний метод розвитку швидко-силових якостей баскетболістів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грасис А.М. Методика подготовки баскетболистов / А.М. Грасис. – М.: Наука, 2007. – 193 с.
2. Зельдович Т. Подготовка юных баскетболистов / Т. Зельдович, С. Кераминас. – М.: Физкультура и спорт, 1964. – 216 с.
3. Кудряшов В.А. Физическая подготовка юных баскетболистов / В.А. Кудряшов. – Минск.: Здоровье, 2001. – С. 25-28.
4. Менхин Ю.В. О выборе методик для развития скоростно-силовых качеств / Ю.В. Менхин // Теория и практика физ.культуры, 2006. – № 8. – С. 25 – 28.
5. Семашко Н.В. Баскетбол: учебник для институтов физической культуры / Н.В. Семашко. – М: Физкультура и спорт, 2006. – 215 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Є.А. Стрикаленко

УДК 796.011.3:796.332

Вольська А.В.

СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ У ПІДГОТОВЦІ ФУТБОЛІСТІВ

У статті проаналізовані особливості педагогічного контролю за підготовкою юних футболістів.

Ключові слова: юні футболісти, педагогічний контроль, контрольні вправи.

The article analyzed the features of the pedagogical control over training of young football players.

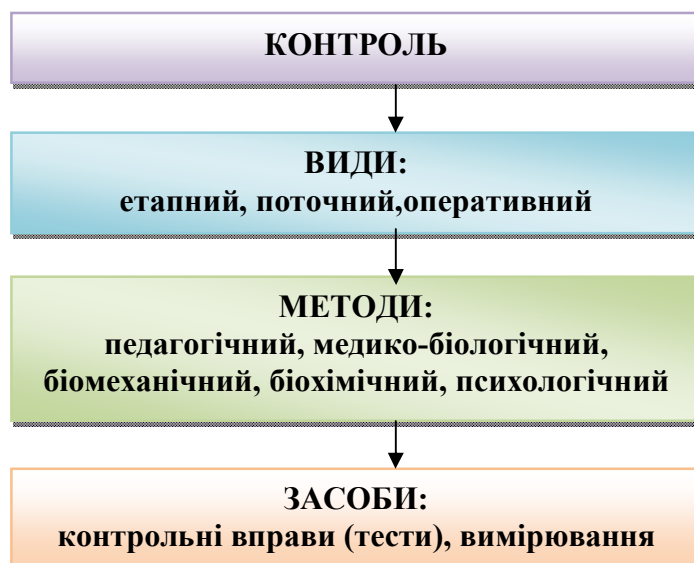
Keywords: young football players, pedagogical control, control exercises.

Постановка проблеми. Фізичний стан і працездатність юних спортсменів змінюються під впливом зовнішнього середовища та навчально-тренувальних занять. У зв'язку з цим, своєчасний контроль та оцінка різних сторін підготовленості дозволяють раціонально будувати тренувальний процес і визначити його ефективність [2, с.24-26]. При цьому, систематичне спостереження за руховою підготовленістю окремо спортсмена дозволяє своєчасно виявити нагальну картину розвитку рухових якостей та навичок, і на основі диференційованого підходу, за допомогою спеціальних педагогічних впливів, досягти необхідного ефекту у вирішенні завдань спортивного тренування.

Проблемам організації контролю за фізичної підготовленості спортсменів були присвячені роботи провідних науковців галузі Васильчук А.Г. зі співав. (2001), Волкова Л.В. (2002), Авдєєвої Т.Г. (2007) [1, 2, 3]. Однак сутність комплексного контролю за підготовкою юних футболістів вимагає більш детального вивчення.

Мета роботи – проаналізувати особливості педагогічного контролю у підготовці футболістів.

Результати дослідження та їх обговорення. В цілому контроль у спортивній практиці може бути охарактеризований наступною схемою (рис. 1).

Рис. 1. Система контролю підготовки юних спортсменів

У навчально-виховному процесі за допомогою тестування здійснюються три види педагогічного контролю:

- етапний контроль – визначаються зміни стану спортсмена під впливом відносно тривалого періоду тренувальних впливів і розробляється стратегія на наступний період тренувань;
- поточний контроль – визначається стан протягом одного або декількох занять;
- оперативний контроль – оцінюється стан в процесі одноразового виконання фізичних вправ і здійснюється оперативна корекція тренувального впливу [4, с.30-31].

Отже, основним завдання педагогічного контролю є облік тренувальних і змагальних навантажень, визначення різних сторін підготовленості спортсменів, виявлення можливостей досягнення запланованого спортивного результату, оцінка поведінки юного спортсмена на змаганнях [1, с. 264-268]. Основними засобами педагогічного контролю є педагогічні спостереження і контрольні випробування (тести), що характеризують різні сторони підготовленості юних спортсменів.

У підготовці юних футболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки особливої уваги набуває контроль за рівнем розвитку складових технічної, фізичної та тактичної підготовленості, при цьому вагоме значення займає медичний контроль [2, с. 24-26]:

- контроль технічної підготовленості забезпечує перевірку ступеня стійкості рухових навичок, у тому числі під час навантажень, а також якість виконання технічних прийомів;
- контроль фізичної підготовленості передбачає виконання контрольних і перевірних нормативів або спеціальних тестів;
- контроль тактичної підготовленості дозволяє виявити ступінь реалізації індивідуальних та групових тактичних дій під час змагань;
- медичний контроль застосовується для визначення стану здоров'я та рівня адаптації до тренувальних та змагальних навантажень.

В процесі тренувань юних футболістів з метою здійснення педагогічного контролю за фізичною підготовленістю використовуються переважно вправи бігового та стрибкового характеру, що обумовлено специфікою ігрової діяльності футболістів. Зокрема, для контролю за рівнем розвитку загальної фізичної підготовленості застосовуються різні варіації бігу (на різні дистанції – 15, 30, 50, 300 м; з різних вихідних положень – з місця, з ходу; човниковий та 12-хвилинний біг) та стрибків (в довжину та вгору з місця; потрійний та 5-кратний стрибок).

Оцінка рівня розвитку показників спеціальної фізичної та технічної підготовленості здійснюється батареєю тестів з обов'язковим урахуванням ігрового амплуа юних футболістів. Так, на етапі спеціалізованої базової підготовки для польових гравців передбачені біг на 30 м з веденням м'яча, удар по м'ячу та кидання м'яча на дальність, жонглювання м'ячем; а для воротарів – удар по м'ячу з рук та кидок м'яча на дальність.

Висновки. Планування та організацію навчально-тренувального процесу необхідно розглядати у єдності. В цьому контексті, контроль постає як оперативне управління, що забезпечує підготовку спортсмена відповідно до запланованих завдань з наступним корегуванням тренувальних впливів у разі їх невідповідності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авдеева Т.Г. Детская спортивная медицина / Т.Г.Авдеева. – Ростов н-Д.: Феникс, 2007. – 320 с.
2. Васильчук А.Г. Педагогічний контроль за швидкістю та спритністю висококваліфікованих футболістів: [практикум з футболу] / Васильчук А.Г., Тий Ю.В., Останович М.В. – К. : “Факт”, 2001. – С.24–26.
3. Волков Л.В. Теория и методика детского и юношеского спорта / Л.В.Волков. – К.: Олимпийская литература, 2002. – 296 с.
4. Сергієнко Л. П. Спортивна метрологія: теорія і практичні аспекти: [підручник] / Л. П. Сергієнко. – К. : КНТ, 2010. – 776 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.Л. Смульський

УДК 37.037

Горбенко Д.В.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглядаються питання формування мотивації та пізнавальних інтересів учнів на уроках фізичної культури. Встановлено, мотивація і пізнавальний інтерес до фізичної культури і спорту у школярів є результатом дії існуючої виховної системи.

Ключові слова: мотивація, пізнавальні інтереси, учні, урок фізичної культури.

The article deals with the formation of motivation and cognitive interests of students in physical education classes. Established motivation and cognitive interest in physical culture and sports in school children is the result of the current educational system.

Keywords: motivation, cognitive interests, the students, the lesson of physical culture.

Важливим моментом ефективного проведення уроків з фізичної культури є підвищення мотивації та активізації пізнавального інтересу на заняттях. Оскільки цей момент проводиться на початку уроку, отже від його якості проведення залежить, в більшості випадків, і весь урок.

Відомо, що кожний урок у загальноосвітній школі повинен сприяти розвитку пізнавальних інтересів учнів, придбанню ними навичок самостійного поповнення знань. Це

також стосується ставлення учнів до фізичного виховання. Учителям з фізичної культури потрібно наполегливо й цілеспрямовано формувати в учнів навички й звички до самостійних занять фізичними вправами, теоретичної самоосвіти стосовно фізичної культури і спорту [1, 3].

Проблема цілеспрямованого формування інтересів у сучасній психології ще мало розроблена, але її вирішення має велике значення для практики навчання і виховання особливо підростаючого покоління. Слід також зазначити, що й проблема формування мотивів та інтересів безпосередньо до занять фізичною культурою і спортом також досить мало висвітлена у зв'язку з недостатнім обсягом психолого-педагогічних досліджень, що й обумовило актуальність вивчення цієї важливої для суспільства проблеми [2].

Мета роботи – визначити фактори, які обумовлюють формування мотивації та пізнавального інтересу до занять фізичною культурою у школярів.

У дослідженні прийняли участь учні 5-6 класу Ново-Каховської загальноосвітньої школи № 8 Херсонської області у кількості 38 осіб (18 – п'ятого класу та 20 – шостого класу). Анкетування здійснювали двічі: перший раз для визначення вихідного рівня пізнавальних інтересів, другий раз після впровадження заходів з підвищення рівня пізнавальних інтересів) Дослідження проводилося протягом грудня 2015 року.

Аналіз факторних структурних елементів пізнавальних інтересів, що визначався в результаті анкетування показав, що після впровадження деяких підходів формуванні пізнавальних інтересів учнів (цікаві тематичні розповіді, показ відеофільму, лекторій, розв'язування тематичних кросвордів тощо) в учнів 5-6 класів підвищилося відсоткове співвідношення кількості осіб з високим рівнем розвитку пізнавальних інтересів на уроках фізичної культури.

З усіх привабливих сторін занять фізичною культурою і спортом учні віддають найбільшу перевагу на першому етапі дослідження розвитку сили (61,1% – 5 клас та 45% – 6 клас), збереженню та зміцненню здоров'я (50% – 5 клас та 55% – 6 клас). На другому етапі дослідження більшість в обох класах відповіла, що заняття фізичною культурою та спортом в першу чергу сприяють збереженню і зміцненню здоров'я (72,2% – учні 5-го класу та 85% учні 6-го класу), а також формуванню красивої статури (50% учні 5-го класу та 55% учні 6-го класу).

Учні вважають, що серед факторів, які визначають задоволення від уроків фізичної культури варто виділити взаємини з учителем (75% учні 6-го класу та 77,8% учні 5-го класу), сприяння фізичному розвитку (61,1% учні 5-го класу та 65 % учні 6-го класу) та отримання загальної задоволеності від уроків фізичної культури (61,1% учні 5-го класу та 65% учні 6-го класу).

Нами виявлено, що більшість учнів 5-го класу регулярно займаються фізичною культурою (44,5%), а серед учнів 6-го класу також більшість регулярно займаються, або займаються періодично з бажанням (по 35 %).

В результаті дослідження рівня мотивації до занять фізичною культурою нами встановлено, що більшість учнів 5-6 класів не пропускають уроки фізичної культури або намагаються не пропускати, що пояснює досить стійкий інтерес до уроку фізичної культури, таких школярів в дослідженнях становить: 72,2% хлопчиків та 65,0% дівчаток. Хоча залишається відносно високий відсоток, осіб, що пропускають уроки фізичної культури (18,8% хлопчиків та 35 % дівчаток 5-6 класів).

Зниження зацікавленості та мотивації до уроків фізичної культури у більшості випадків залежить від відсутності вправ, які подобаються (22,2-33%), недостатності змагальних моментів (18,2-33,3%), в меншій мірі від відсутності музичного супроводу на уроках фізичної культури (11,1-22,2%) та взагалі не цікавих уроків (11,1-22,2%).

Основними чинниками, які впливають на формування мотивації учнів 5-6 класів вважають спортивний зміст телебачення, журналів та інтернет-джерел (54,5-77,8%), позитивний вплив сімейного впливу (33,3-45,4%).

Висновки. При здійсненні аналізу літературних джерел встановлено, що спрямованість пізнавального інтересу підлітків залежить від їх схильностей та здібностей. Обов'язковою умовою виникнення пізнавального інтересу є їх попередні знання та практичний досвід у певному виді діяльності, емоційне задоволення. Пізнавальний інтерес до фізичної культури і спорту у школярів 5-6 класів є результатом дії існуючої виховної системи, яка здійснюється через засоби масової інформації про великий спорт і фізичну культуру, через спортивні заходи в місті, в школі, під цілеспрямованим впливом учителів, батьків, друзів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безверхня Г.В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5-11-х класів. Автореф. дис. ... канд. наук .фіз. вих. та спорту. / Г.В. Безверхня. – Умань, 2004. – 18 с.
2. Ведмеденко Б. Ф. Виховання в учнів інтересу до фізичної культури / Б. Ф. Ведмеденко // Фізичне виховання в школі. – 2003. – № 4. – С. 46–49.
3. Шалар О.Г. Мотиваційно-організаційний етап – важливий крок у підготовці підлітків до самостійних занять фізичною культурою. // Фізична культура в школі./ О.Г. Шалар. – 2003. – № 2. – С. 12-14.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Ю.О. Ромаскевич

УДК 796.011.3:796.894

Грецький І.В.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В СИЛОВИХ ВИДАХ СПОРТУ

В статті розкривається структура та зміст фізичної підготовки спортсменів в силових видах спорту.

Ключові слова: фізична підготовка, сила, мікроцикл, навантаження.

In the article the structure and contents of physical training athletes in power sports.

Keywords: physical training, strength, microcycle, load.

У спортивній науці одним з основних принципів підготовки спортсменів прийнято вважати циклічність, яка виявляється в систематичному повторенні самостійних структурних одиниць тренувального процесу – окремих занять, мікроциклів, мезоциклів, періодів, макроциклів.

Основні методичні положення, що ґрунтуються на принципі циклічності, достатньо виразно сформулював Л.П. Матвеев:

- при побудові тренування варто враховувати потребу систематичного повторення окремих вправ і одночасної зміни тренувального процесу відповідно до завдань підготовки;
- розглядати будь-який елемент процесу підготовки у поєднанні з іншими великими складовими структурами тренувального процесу;
- вибір тренувальних засобів, характер і величину навантажень треба проводити відповідно до вимог етапів, що закономірно чергуються і періодів тренування, визначаючи їхнє місце в структурі тренувальних циклів.

Сьогодні в структурі спортивного тренування виокремлюють здебільшого три періоди: підготовчий, змагальний і перехідний. Така періодизація є природною передумовою фазовості розвитку спортивної форми спортсмена. Періодизація, що спрямована на удосконалення різних аспектів тренувальної програми, посідає важливу роль у

тренувальному процесі. Її мета здебільшого полягає у поступовому зниженні обсягу при збільшенні інтенсивності.

У підготовчому періоді відбувається комплексний і концентрований вплив на розвиток силових (та інших фізичних) якостей здебільшого за допомогою вправ, що становлять частини (фази) змагальних вправ.

Найменшим структурним елементом підготовчого періоду є мікроцикл. Розрізняють мікроцикли тривалістю від 2-3 до 7-10 днів; мезоцикли – від 3 до 5-6 тижнів; періоди – від 2-3 тижнів до 4-5 місяців; макроцикли – від 2-4 до 12 місяців і більше.

На етапі формування (розвитку) спортивної форми доцільно застосовувати стандартні за деякими показниками комплекси тренувальних навантажень. А.П. Бондарчук, зокрема, наголошує:

- такі комплекси повинні використовуватися доти, доки спортсмен не набуде спортивної форми;
- доцільно вводити нові вправи; протягом кожного заняття треба зберігати визначену послідовність вправ;
- упродовж кожного тижневого циклу потрібно дотримуватися чергування днів тренувальних занять з днями відпочинку;
- дотримуватися динаміки обсягу та інтенсивності тренувальних навантажень;
- дотримуватися співвідношення зон інтенсивності, оскільки з розвитком спортивної форми, коли підвищуються тренувальні і змагальні результати, інші зони набувають інтенсивності.

Структура мікроциклів закономірно змінюється залежно від логіки змісту тренувального процесу і зовнішніх обставин, що впливають на цей зміст. Коректуючи зміст і структуру мікроциклів, тренер і спортсмен виконують необхідну загальну тенденцію розвитку тренувального процесу.

Кількість тренування в мікроциклах і мезоциклах залежить від кваліфікації. Чим вища кваліфікація, тим частіше тренуються спортсмени. Наприклад, штангістам III розряду рекомендується тренуватися в середньому 13 разів щомісяця; II розряду – 14 разів; спортсмени I розряду повинні займатися 15,7 рази; кандидати в майстри спорту – 16,3 рази; майстри спорту – 18,5 рази; майстри спорту міжнародного класу – 24,6 рази.

У важкій атлетиці набула широкого вжитку система програмування тренувального процесу. Її суть полягає у вираженні тренувального навантаження через кількість підйомів штанги, як показника обсягу навантаження, а також обчисленням середньої тренувальної ваги штанги і коефіцієнтів інтенсивності з відносною інтенсивністю, що відображає інтенсивність навантаження. За основу визначення інтенсивності навантаження (ваги штанги) береться максимальний результат, зафіксований до цього спортсменом, здебільшого, під час змагань.

Значне навантаження характеризується великим сумарним обсягом роботи в умовах стійкої працездатності і не супроводжується її зниженням. У цьому випадку роботу припиняють, коли з'являються ознаки компенсованої втоми. Обсяг роботи в заняттях зі значними навантаженнями становить 70% обсягу роботи, що виконується до появи явної втоми.

Середнє навантаження відповідає початку другої фази стійкої працездатності, що супроводжується стабільністю рухів. Обсяг роботи в цьому випадку коливається в межах 40-50 % обсягу роботи, що виконується до появи явної втоми.

Мале навантаження значно активізує діяльність різних функціональних систем, супроводжується стабілізацією рухів. Кількість вправ, що виконують спортсмени на заняттях з малим навантаженням, становить 20-25% обсягу роботи, яка виконується до появи втоми.

Зважаючи на завдання мезоциклу, в тренуванні спортсменів можуть застосовуватися мікроцикли, що сприяють підвищенню рівня підготовленості, умов для адаптивних процесів після великих сумарних навантажень попередніх мікроциклів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарчук А.П. Тренировка легкоатлета / А.П. Бондарчук. – К.: Здоров'я, 1986. – 160 с.
2. Дворкин Л.С. Тяжелая атлетика и возраст / Л.С. Дворкин. – Свердловск: Изд-во Уральского университета, 1989. – 200 с.
3. Матвеев Л.П. Основы спортивной тренировки / Л.П. Матвеев. – М.: Физкультура и спорт, 1977. – 271 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.В. Маляренко

УДК 796.5 (477.722) “312”

Зажерило Р.Л.

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТОКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ НА ХЕРСОНЩИНІ

В статті розглядається динаміка зміни розвитку спортивного туризму на Херсонщині за останні роки.

Ключові слова: спортивний туризм, розвиток, похід.

The article considers dynamics of changes in the development of sports tourism on Hermann in recent years.

Key words: sports tourism, development, hike.

Сучасний стан спортивного туризму як соціального явища, обумовлений змінами суспільного життя протягом останніх десятиліть. В Україні самодіяльний туризм (спортивний туризм у сучасному розумінні) розпочав своє існування в 30-х рр. ХХ ст. Свою назву він отримав завдяки тому, що виник на самодіяльних засадах із масової ініціативи туристів. За часів незалежності України створений величезний інтелектуальний потенціал, який сформував зрештою вид спорту – спортивний туризм, що ґрунтується на самодіяльному туристському русі та не має аналогів у світі.

Феномен спортивного туризму полягає в тому, що за мінімальної підтримки держави він може успішно реалізовуватися у складних економічних умовах сьогодення. Цьому сприяє висока доступність спортивно-оздоровчих видів туризму для всіх категорій та вікових груп населення, починаючи від дітей-дошкільнят і закінчуючи людьми похилого віку, а також придатність більшої частини території України для занять спортивним туризмом. Для заохочення і розвитку туристичного руху держава і сама людина витрачає мінімальні фінансові кошти. Не потрібні дорогі басейни, стадіони й інша матеріально-технічна база – необхідні лише туристські клуби як організаційно-методичні центри, доступне туристське спорядження і система туристських притулків.

Виділяють дві основні форми спортивного туризму, це спортивні змагання та походи. Змагання зі спортивного туризму проводяться районного, обласного та всеукраїнського рівня. На сьогодні держава фінансує лише діяльність учнівської молоді, тому кількість учасників змагань серед дорослого населення з кожним роком постійно зменшується.

У вересні 2000 року було створено Федерацію спортивного туризму України, що безумовно вплинуло на відновлення спортивного туризму в державі, тому нами було проаналізовано походи саме з періоду створення федерації спортивного туризму, дані яких наведені в таблиці 1.

**Показники проведення походів дитячо-юнацькими групами
в період з 2000 по 2015 рр.**

Рік	Пішохідний		Гірський		Водний		Велосипедний	
	кі-ть	уч-ки	кі-ть	уч-ки	кі-ть	уч-ки	кі-ть	уч-ки
2000	54	712			1	8	2	21
2001	55	70			1	8	2	22
2002	47	567			1	8		
2003	44	494			1	8		
2004	40	432			1	8	3	32
2005	33	406			2	20	2	22
2006	34	434					3	24
2007	41	437			1	10	3	38
2008	47	627	1	6	1	9	3	33
2009	51	586			2	25	4	40
2010	48	515	2	15	2	32	1	10
2011	42	494	1	5	1	12	4	34
2012	38	441			1	8	5	57
2013	46	503			1	8	2	26
2014	17	207					2	21
2015	3	38	1	6			1	8
Разом	637	6925	5	32	16	164	37	388

На основі аналізу походів здійснених Херсонцями з 2000 по 2015 рр., по кожному з виду спортивного туризму, бачимо що в цей період було проведено 695 походів, з чотирьох видів спортивного туризму, 92 % яких складають пішохідні походи. Найменша кількість гірських походів, а з деяких видів спортивного туризму за цей час взагалі не проводились походи, тому вони не представлені у табл.1. Спостерігаємо стабільний стан проведення походів, і лише в 2014 і 2015 році спостерігається різке зменшення походів та їх учасників. Це пов'язано насамперед з анексією автономної республіки Крим, на території якої здійснювалась переважна більшість пішохідних походів.

В той-же час, більшого значення у цей період набули змагання з техніки спортивного туризму. Це пояснюється більшою доступністю змагань та, відповідно, має менше складностей у підвищенні спортивної кваліфікації.

Аналізуючи сучасний стан спортивного туризму в цілому, ми дійшли висновку, що труднощі, з якими він зіткнувся сьогодні, насамперед пов'язані із загальним соціально-економічним станом, у якому перебуває наша країна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Булашев А.Я. Спортивный туризм: Учебник /А.Я. Булашев. – Харьков: ХГАФК, 2009. – 332 с.
2. Фокін С.П. Спортивний і спортивно-оздоровчий туризм: питання термінологічного апарату /С.П.Фокін //Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія //Ред. С.С. Єрмаков. – Харків: ХДАДМ (ХХП), 2006. – № 8. – С. 88-90.
3. Фрей Л. В. Історія розвитку самодіяльного спортивно-оздоровчого туризму в Україні /Л. В. Фрей // Гуманітарний вісник. Сер. : Історичні науки. – 2014. – Число 20, Вип. 4(1). – С. 69-77. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Gvi_2014_20_4\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Gvi_2014_20_4(1)_10).

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ю.А. Грабовський

ХАРАКТЕРИСТИКА ВОРКАУТУ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ СИЛОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ

У статті розглядаються характеристика воркауту як засобу розвитку силових здібностей. Описуються основні (базові) вправи для розвитку сили, які можна виконувати як у домашніх умовах без спеціального обладнання, так і на спеціально облаштованих спортивних майданчиках. Дається короткий опис виникнення та розвитку воркауту та розкривається суть тренувань.

Ключові слова: воркаут, силові здібності, тренування.

In the article the characteristic workout as a means of power quality. It describes the main (basic) exercises to develop strength, you can do both at home without special equipment and a specially equipped playground. We give a brief description of the origin and development workout and reveals the essence of training.

Keywords: workout, power quality, training.

Актуальність. Чимало людей різних вікових груп, що живуть в умовах сучасних міст, прагнуть стати на шлях здорового способу життя. І фізичні навантаження є одним з ключових моментів, що допомагають досягненню цієї мети. Серед різних методів формування здорового і красивого тіла особливе місце займає воркаут. Це фактично один з найпопулярніших видів вуличного спорту на даний момент.

Якщо звернутися до значення безпосередньо самого терміна, то варто відзначити, що воркаут – це вуличне тренування. Суть якого зводиться до того, що робота йде тільки з власною вагою за допомогою різних спортивних снарядів (турніки, бруси та ін.) Як на відкритому повітрі так у приміщенні, які не мають спеціального обладнання.

Варто відзначити і той факт, що воркаут не можна назвати повноцінним спортом, це, швидше, напрямок гімнастики, але з поєднанням силового тренування. Хоча ця обставина не заважає проведенню міжнародних турнірів. Якщо звернути увагу на динаміку зростання популярності воркауту в різних країнах світу, то можна сміливо припустити, що через якийсь час він буде офіційно визнаний одним з видів спорту.

Мета дослідження: охарактеризувати воркаут як засіб розвитку силових здібностей.

Спочатку воркаут – вправи в якому припускали заняття на звичайних майданчиках зі спортивними снарядами, розвинувся в Америці. Датувати першою помітний прояв вуличних тренувань в США можна початком 1993 року. У цей час на Заході розвивався напрямок занять, що отримало назву Calisthenics. Суть цих вправ зводилася до роботи виключно з вагою власного тіла.

Завдяки тому факту, що на початку 2000-х Інтернет став набагато доступнішим, обмін інформацією вийшов на принципово новий рівень. Це, у свою чергу, дозволило жителям СНД дізнатися про досвід американських громадян і підхопити культуру прогресивного фізичного розвитку. У даний період широко поширювалися відеоролики, які презентували заняття афроамериканських шанувальників вуличних тренувань. Представники спортивної молоді демонстрували вражаючі м'язи і виконували складні вправи на звичних російській публіці снарядах. Називалися такі відео гетто-тренуваннями. Пізніше подібні ролики все частіше стали підписуватися як Street Workout (стріт воркаут).

У міру того як популярність даного напрямку вуличного спорту росла, почали з'являтися сайти, які були присвячені виключно темі тренувань на майданчиках під відкритим небом. Далі подібні комплекси вправ набули широкого поширення на вулицях пострадянського простору і проводилися в кращих традиціях американських роликів. У підсумку воркаут став мало не більш популярним в країнах СНД, ніж в США. Офіційний перехід Workout у формат самостійного напрямку стався в 2008 році.

Основні вправи воркауту для розвитку сили.

Воркаут – це застосування спеціальних вправ, які не можливо виконувати без прояву сили.

Оскільки культура вуличних тренувань вже давно активно практикується в країнах СНД, на даний момент можна знайти багато різних комплексів вправ, які розраховані на конкретну цільову аудиторію. Якщо говорити про класику жанру, то є сенс виділити кілька ключових силових елементів, що складають кістяк дворової гімнастики

- "горизонт";
- "прапорець";
- "спис";
- "вихід принца";
- "ластівка";
- "офіцерський вихід";
- "хода бога";
- "вихід ангела";
- "силовий вихід" (на одну і дві руки).

Висновки. Якщо оцінити вплив вуличних тренувань на стан здоров'я і фігуру середньостатистичної людини, то можна зробити очевидний висновок: воркаут – це один з найкращих варіантів фізичних навантажень для працюючої молоді та людей зрілого віку. Даний вид вправ фактично виключає ризик отримання травми, у тому числі і хребта, розвиваючи при цьому м'язовий корсет. Варто відзначити, що на серцево-судинну систему воркаут також робить найсприятливіший вплив. Адже якісний кровотік – це одна з основ здорового тіла. Таким чином, силова вулична гімнастика однозначно має право на визнання в сучасному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Хартманн Ю. Сучасна силова тренування / Ю. Хартманн, Х. Тюннеманн. – Берлін: Шпортферлаг, 1988. – 336 с.
2. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б.М. Шиян. – Ч. 1. – Тернопіль, : Богдан, 2001. – 272 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Б.Г. Кедровський

УДК 796.011.3:796.2-053.4

Корнута О.В.

РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В статті розкривається значення рухливих ігор як засобу фізичного виховання дошкільнят.

Ключові слова: дошкільнята, рухливі ігри, фізичне виховання, навантаження.

The article reveals the importance of mobile gaming as a means of physical education of preschool children.

Keywords: preschoolers, outdoor games, physical education, activity.

Гра — головний зміст дитячого життя. Саме в грі проявляються перші набуті дитиною уміння, починаючи з уміння володіти своїм тілом. В подальшому, гра служить важливим засобом для нових надбань [1].

Рухливі ігри є одним із важливих засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку. Вони сприяють формуванню та вдосконаленню життєво необхідних рухів, всебічному

фізичному розвитку та зміцненню здоров'я дитини, вихованню позитивних моральних і вольових якостей [2].

Мета – охарактеризувати рухливі ігри як засіб фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Правильно підібрані рухливі ігри активно впливають на розвиток організму дошкільнят. Різноманітні рухи та ігрові дії дітей під час гри, при вмілому керівництві ними, позитивно впливають на серцево-судинну, дихальну та інші системи організму, збуджують апетит і сприяють міцному сну. Рухливі ігри задовольняють потребу зростаючого організму дитини в русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду. За допомогою ігор у дошкільнят закріплюються та вдосконалюються різноманітні вміння і навички з основних рухів (ходьби, бігу, стрибків, рівноваги та ін.). Швидка зміна обставин під час гри привчає дитину користуватися своїми рухами відповідно до тієї або іншої ситуації. Все це позитивно впливає на вдосконалення рухових навичок.

Значний вплив мають рухливі ігри на виховання морально-вольових якостей. У колективних іграх у дітей формується поняття про норми громадської поведінки, виробляються організаційні навички, виховуються стійкість, сильна воля, витримка. Спільний інтерес, викликаний грою, об'єднує дітей у дружній колектив. Рухливі ігри також впливають на розумовий розвиток дітей, допомагаючи уточнити уявлення про навколишній світ, різні явища природи тощо. Виконуючи різні ролі, імітуючи дії тварин, птахів, комах, діти на практиці з'ясовують здобуті знання про життя, способи пересування живих об'єктів.

З дітьми дошкільного віку проводять три види рухливих ігор: сюжетні ігри, ігрові вправи (несюжетні ігри) та ігри з елементами спорту (городки, настільний теніс, бадмінтон, баскетбол, футбол, хокей) [1].

В основу сюжетних рухливих ігор покладено життєвий досвід дитини, її уявлення про навколишній світ (дії людей, тварин, птахів). Наприклад, з оповідей дорослих, телепередач, спостережень за навколишнім життям діти дізнаються про поведінку тварин і птахів (як стрибає зайчик, як він ховається від лисички, як дзьобає зернятко горобчик), а потім під час гри відтворюють рухи, характерні для того чи іншого образу.

Для ігрових вправ (несюжетних ігор) характерна конкретність рухових завдань відповідно до вікових особливостей і фізичної підготовки дітей. Якщо в сюжетних іграх основну увагу гравців спрямовують на створення образів, досягнення певної мети і точне виконання правил, що часто призводить до ігнорування чіткості у виконанні рухів, то під час ігрових вправ дошкільнята повинні бездоганно виконувати основні рухи (влучити м'ячем у ціль, підлізти під мотузку, не доторкнувшись до неї, та ін.). Такі вправи застосовують здебільшого для вдосконалення в дітей певних рухів. Дозування вправ в цих іграх, на відміну від сюжетних ігор, визначають конкретніше, що також є однією з їхніх позитивних сторін.

Проведення ігор з елементами спорту вимагає чіткого пояснення правил, які обумовлюють процес змагань між окремими дітьми або командами. Обов'язковим є оволодіння кожною дитиною руховими навичками (технікою рухів), які визначають результат змагань.

За ступенем фізичного навантаження ігри бувають великої, середньої і малої рухливості [2].

До ігор великої рухливості відносять ті, зміст яких становлять інтенсивні рухи: стрибки, біг у поєднанні з метанням, подоланням перешкод (пролізання в обруч, перестрибування через кубики та ін.).

Ігри середньої рухливості передбачають активну участь в них дітей. Характер рухової діяльності учасників гри відносно спокійний (метання предметів у ціль, ходьба в поєднанні з іншими рухами: переступання через предмети).

Під час ігор малої рухливості не всі діти виконують рухи одночасно. Іноді активно рухається лише частина з них, інші перебувають у статичному положенні і спостерігають за діями тих, хто грає, рухи, які становлять зміст гри, виконуються у повільному темпі.

Однак рухлива гра як засіб фізичного виховання корисна лише тоді, коли вихователь обізнаний з анатомо-фізіологічними та психічними особливостями дошкільнят кожної вікової групи, з методикою проведення ігор, а також дбає про дотримання відповідних санітарно-гігієнічних умов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильков И.И. От игры к спорту / И.И. Васильков. — М.: Физкультура и спорт, 1985. — 135 с.
2. Христюк Г. П. Місце рухливих ігор та фізкультурних засобів у режимі дня дошкільного закладу / Г.П. Христюк // Сучасні проблеми розвитку теорії та методики спорту: тези II Всеукр. наук.-практ. конференції. — Львів, 1997. — С. 54-55.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.В. Маляренко

УДК 796.011.3

Кривенко А.І.

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ КИДКІВ В БАСКЕТБОЛІ

Дане дослідження присвячене вивченню шляхів оптимізації тренувального процесу юних баскетболістів, а саме їх кидкової підготовленості. В статті експериментально обґрунтована доцільність використання розробленої методики навчання кидкам та наведені типові помилки, що виникають при навчанні та вдосконаленні кидків м'яча в кошик.

Ключові слова: баскетбол, технічна підготовка, засоби та методик навчання кидкам.

The article deals with the definition of the basic concepts of competitive activities (theoretical aspects), the characteristic typology, structure and characteristics of play high-end players.

Keywords: competitive activity, efficiency of competitive activity, technical and tactical actions, the team's, goalkeeper.

Актуальність. Баскетбол належить до тих видів спорту, які постійно вдосконалюються та розвиваються. В наш час ведеться активний пошук підвищення динамічності, видовищності гри, оптимального співвідношення між атакою та захистом.

Техніка гри в баскетбол багатогранна. При чому найважливішим технічним прийомом в баскетболі безперечно є кидки м'яча в кошик. Так, як мета гри влучити м'ячем в кошик суперника, то саме від влучності кидків залежить успіх в грі. За ствердженнями Л.Ю. Поплавського, Х.М. Бусета, В.З. Бабушкіна, П. Варі в баскетболі існує велика кількість різних видів кидків серед яких найбільш розповсюдженим є кидок однією рукою зверху з підтримкою [2, 3]. Для підвищення реалізації кидків необхідно узагальнення засобів та методів навчання та вдосконалення даного технічного прийому. Серед одних з перспективних напрямків в даному питанні є використання в тренувальному процесі теоретичного аналізу якості виконання, яке ґрунтується на детальному розборі техніки даного технічного прийому. Саме тому дослідження засобів та методів навчання та вдосконалення кидкам м'яча в кошик у баскетболі безумовно є актуальним.

Проведення основної частини експерименту відбувалось на базі двох загальноосвітніх шкіл м. Херсона під час роботи секцій з баскетболу при дитячо-юнацькій спортивній школі № 4. В якості тестових випробувань юним баскетболістам 1-го року навчання було запропоновано виконання наступних вправ: кидки м'яча з під кошика з правої та з лівої сторони, кидки м'яча в кошик з відстані прямо напроти щита; 3-го року навчання – штрафні кидки, кидки з трапеції, кидки після переміщень, дистанційні кидки.

Після визначення вихідного рівня технічної підготовленості юних баскетболістів ми розробили спеціальні комплекси вправ та методику їх застосування спрямованих на оптимізацію процесу навчання та вдосконалення кидків однією рукою зверху з підтримкою. Протягом чотирьох місяців розроблена методика впроваджувалась на заняттях в експериментальній групі баскетболістів.

Зміни показників рівня технічної (кидкової) підготовленості протягом експерименту по кожній окремій групі представлені на рисунку 1.

1— кидки м'яча з права; 2 — кидки м'яча з ліва; 3 — кидки з дистанції; 4 — штрафні кидки; 5 — кидки з трапеції; 6 — кидки після переміщень; 7 — дистанційні кидки

Рис. 1. Результати порівняння показників першого та другого тестування в обох групах дослідження

Аналізуючи зміни в технічній підготовленості в ГПП 1-го року навчання видно, що протягом експерименту в контрольній групі кількість влучань з правої сторони та з дистанції збільшилась на 4 рази, з лівої сторони на 3 влучення. В експериментальній групі зрушення по кількості влучань були більш суттєвими і складали за першим тестом понад 11 раз, за другим тестом 8 раз проте найбільші зрушення відмічені за тестом кидків з дистанції – 15 влучних кидків.

Обробка результатів тестування в ГПП 3-го року навчання вказує на наступні зрушення в показниках: за тестом штрафні кидки показники збільшились в Е.Г. на 10 раз, а в К.Г. на 3 рази; за тестом кидки з трапеції результати покращились в Е.Г. на 3 влучних кидка, а Е.Г. взагалі змін не визначено; за тестом кидки після переміщень середні значення підвищились в Е.Г. на 11 раз, а в К.Г. всього на 4 рази; за тестом дистанційні кидки результат змінився в сторону збільшення в Е.Г. на 11 раз, а в К.Г. всього на 3 рази.

Висновки. Експериментально встановлено, що запропонована методика навчання та вдосконалення кидків м'яча однією рукою зверху дозволяє значно підвищити якість виконання та відповідно і результативність влучань м'яча в кошик.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бусета Х.М. Баскетбол для молодых игроков / Х.М. Бусета, М. Мондам, А. Аввакумов. – ФИБА, 2000. – 318 с.
2. Поплавський Л.Ю. Баскетбол / Л.Ю. Поплавський. – К.: Олімпійська література, 2004. – 447 с.

3. Хромаев З.М. Упражнения баскетболиста / З.М. Хромаев, Е.В. Мурин, А.В. Обухов, Г.С. Защук.. – К.: Денді баскет, 2006. – 87 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Є. А. Стрикаленко

УДК 796.323.2/.085

Підлубна О.П.

ТЕСТУВАННЯ УЧНІВ ПРИ КОМПЛЕКТУВАННІ ШКІЛЬНОЇ КОМАНДИ З БАСКЕТБОЛУ

Стаття присвячена проблемі комплектування шкільної команди з баскетболу на основі застосування батареї тестів.

Ключові слова: баскетбол, етап початкової підготовки, відбір, комплектування, тести, команда.

The article deals with the problem of completing school basketball teams through the use of a battery of tests.

Key words: basketball, stage of initial training, selection, completing, team.

Комплектування та підготовка шкільної команди з баскетболу є надзвичайно відповідальним етапом у роботі тренера. Від цього залежить спортивний результат, який досягається спільними зусиллями, як спортсменів, так і тренера. Дуже добре, коли в якості тренера шкільної команди виступає їх вчитель фізичної культури. Він працює в тісному контакті з батьками, вчителями інших предметів, лікарем. З одного боку, він вчитель – предметник, який проводить уроки, а з іншого, тренер – спеціаліст, який веде навчально-тренувальну роботу, направлену на виховання та вдосконалення майстерності юних спортсменів, розвиток їхніх функціональних можливостей.

Мета дослідження полягає у визначенні батареї тестів оцінки фізичної та спеціальної підготовки школярів для комплектування шкільної команди з баскетболу.

Баскетбол є одним із розділів шкільної програми та представлений як один із обов'язкових видів спортивних ігор. Загальною метою проведення занять з баскетболу в загальноосвітніх навчальних закладах є всебічний розвиток юнаків та дівчат, зміцнення їхнього здоров'я, набуття певного рівня техніко-тактичної майстерності в баскетболі, підготовка до суспільно корисної діяльності в майбутньому житті [1, 4]. Підготовленість школярів до занять баскетболом визначається за параметрами наявності певних рухових навичок, теоретичних знань з основ баскетболу, особистої мотивації до занять, окремих психологічних якостей.

Тренеру, який працює вчителем фізичної культури в школі, треба бути більш відповідальним при комплектуванні шкільної команди з баскетболу. Як підкреслено в роботах багатьох авторів [2, 3, 5], основне завдання відбору на етапі початкової підготовки полягає в пошуку обдарованих дітей, які виявляють здібності для досягнення високих результатів у баскетболі. Пошук спортсменів є актуальним протягом всього навчального року. При вивченні варіативного модулю «Баскетбол», який складається з теоретичних відомостей, спеціальної фізичної та техніко-тактичної підготовки. Учні після опанування програмним матеріалом складають навчальні нормативи, які можуть бути використані при комплектуванні шкільної команди.

Крім цього, ми пропонуємо враховувати не тільки результати тестування варіативного модулю «Баскетбол», але й деякі результати загальної фізичної підготовки.

Існують різні підходи до відбору ефективних тестових завдань для визначення фізичної підготовленості учнів. Оскільки, гра баскетбол вимагає від гравців високої технічної та фізичної підготовленості (швидкості, вибухової швидкості, координації тощо),

уміння добре орієнтуватися і взаємодіяти з партнерами у ході гри, нами запропонована батарея тестів, результати яких, допомагають тренеру при комплектуванні баскетбольної команди (див. табл.1).

Таблиця 1.

Орієнтовна група тестів для комплектування баскетбольної команди

Назва тесту	Низький		Середній		Достатній		Високий	
	Х	Д	Х	Д	Х	Д	Х	Д
Ведення м'яча з обвідкою стійок (через 3 м). Відрізок 15м. туди та назад (с)	9.2	10.2	9.0	10.0	8.7	9.6	8.4	9.4
Човниковий біг 4х9 м (с)	11.7	12.8	11.2	12.3	10.6	11.8	10.1	11.3
Штрафний кидок. 10 спроб – хлопці, 12 спроб – дівчата (кількість влучень)	4	4	5	5	7	7	9	9
Стрибок у довжину з місця (см)	<160	<135	160	135	180	150	200	170
6-ть кидків однією рукою зверху на відстані 3м. від щита (кількість влучень)	1	0	2	1	3	2	4	3
Біг 30 м (с)	> 6.0	> 6.0	6.0	6.7	5.6	6.5	5.0	5.5
Ведення м'яча та кидок у кошик з подвійного кроку з 10 спроб – хлопці, з 12 спроб – дівчата (кількість влучень)	3	3	4	4	6	6	8	8

Примітка: Х – хлопці; Д – дівчата

Дослідження було організовано на базі Херсонської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів №14. У тестуванні взяли участь 68 учнів з 9-го класу – 28 осіб, з двох 8-х класів – 40 осіб.

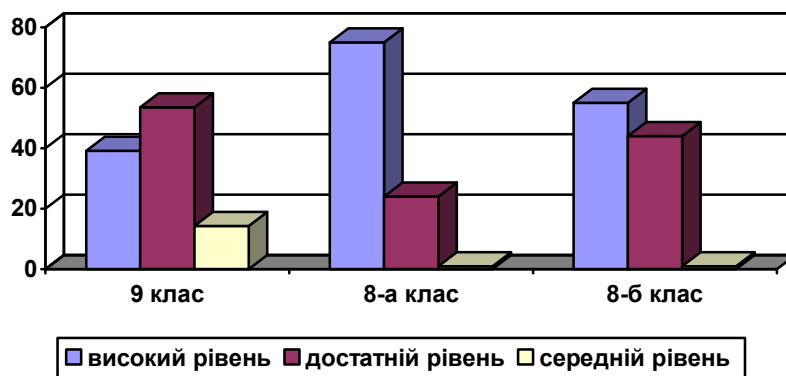

Рисунок 1. Результати тестування

Як бачимо на рис.1., в 9 класі – 39,2% учнів здали тестування на високому рівні, 53,5% – на достатньому та 14,3% – на середньому. В 8-а класі – 75% – на високому, 25% – на достатньому. В 8-б класі – 55% – на високому, 45% – на достатньому. Це дає змогу вчителю фізичної культури виділити з цих класів найталановитіших учнів, які увійдуть до складу шкільної баскетбольної команди та почнуть підготовку до змагань.

Висновок. За результатами тестування фізичної підготовленості учнів виявлено, що переважна більшість учнів 8–9 класів загальноосвітньої школи І – ІІ ступенів №14 має високий та достатній рівні підготовки. Батарея тестів дозволила достатньо ефективно

оцінити різні сторони підготовленості учнів при комплектуванні шкільної команди з баскетболу для подальших тренувань і участі у змаганнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарь А.І. Учись играть в баскетбол /А.І.Бондарь. – Минск: Полинья, 1996. – 247 с.
2. Гатмен Б. Все о тренировке юного баскетболиста /Б.Гатмен, Т.Финеган. – М.: АСТ. Астрель, 2007. – 145 с.
3. Зельдорович Т. Подготовка юных баскетболистов /Т. Зельдорович. – М.: Физкультура и спорт, 1994. – 48 с.
4. Круцевич Т.Ю. Фізична культура для загальноосвітніх навчальних закладів. 5 – 9 класи / Т.Ю. Круцевич, В.В. Дерев'янка, С.М. Дятленко. – К.: Літера ЛТД, 2012. – 178 с.
5. Кузин В.В. Баскетбол. Начальный этап обучения / В.В. Кузин, С.А. Полиевский. – Изд. 2 – е. – М.: Физическая культура и спорт, 2002. – 273 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ю.А. Грабовський

УДК 796.42

Прокудіна А.С.

ДИНАМІКА РІВНЯ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ЛЕГКОАТЛЕТІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ МАКРОЦИКЛУ

У статті розглядаються питання вивчення динаміки спеціальної фізичної підготовленості легкоатлетів на різних етапах макроциклу. Представлені дані динаміки фізичної підготовленості та спеціальної працездатності бігунів на середні дистанції.

Ключові слова: фізична підготовленість, спеціальна працездатність, бігуни на середні дистанції.

The article deals with the study of the dynamics of general and special physical fitness of athletes at different stages of the macrocycle. The data of the dynamics of physical fitness and special performance runners on average distances.

Keywords: general physical fitness, special performance, middle-distance runners.

Досягнення високих спортивних результатів у різних видах легкої атлетики можливе лише за умови тривалої, систематичної і цілеспрямованої підготовки, починаючи з юних років. Багаторічна підготовка легкоатлетів є складною системою, яка об'єднує виховання, навчання і тренування.

Один з найважливіших елементів системи управління підготовкою спортсменів – метрологічний контроль, під яким розуміється сукупність організаційних заходів для оцінки різних сторін підготовленості спортсменів, реакцій організму на тренувальні і змагальні навантаження, ефективності тренувального процесу, а також обліку адаптаційних перебудов функцій організму спортсменів. Метрологічний контроль в спорті передбачає практичну реалізацію різних видів контролю (етапного, поточного, оперативного), вживаного в структурних ланках тренувального процесу (річний цикл, мезоцикл, мікроцикл, окремі заняття) для отримання об'єктивної різносторонньої інформації про стан спортсмена і його динаміку з метою управління процесом спортивної підготовки [1, 2].

Тому, з огляду на вище перераховане, актуальним є вивчення різних сторін підготовленості спортсменів, їх реакцію організму на тренувальне і змагальне навантаження.

Мета роботи – визначити динаміку розвитку фізичної підготовленості спортсменів-легкоатлетів на різних етапах макроциклу підготовки.

Дослідження проводилось на базі СНВКСП "ЗОШ-інтренат-ХВУФК". Загалом до експерименту були задіяні 12 спортсменів 15-18 років (III-I розрядника), що брала участь в дослідженні, виконувала тренувальну програму без корекцій з нашого боку, при цьому в якості контрольних показників використовувалися кращі результати, показані протягом певного етапу підготовки в наступних вправах: стрибок в довжину з місця; потрійний і десятикратний стрибки з місця; біг на 30 м; біг на 60 м; біг на 1000 м; біг на 100 м; біг на 400 м; біг на 800 м; біг на 1500 м; біг на 3 км; біг на 15 км.

Узагальнюючи отримані результати динаміки спеціальної підготовленості, ми можемо відмітити у більшості випадків, рівномірне зростання показників у групі легкоатлетів-бігунів на середні дистанції різних етапах обстеження. Під час змагального етапу макроциклу середньостатистичний показник виконання потрійного стрибка покращився порівняно з показником виконання потрійного стрибка на початку макроциклу на 6,1%, але не виявлено достовірних відмінностей між показниками виконання потрійного стрибку бігунів на середні дистанції на кожному етапі відносно показників попереднього етапу. Стосовно результатів десятикратного стрибка можна відмітити схожу тенденцію щодо результатів виконання вправи, приросту показників та аналізу достовірності різниць між показниками які порівнювалися.

Під час змагального етапу макроциклу середньостатистичний показник виконання десятикратного стрибка покращився порівняно з показником виконання стрибка на початку макроциклу на 9,1%. При обробці отриманих результатів нами не виявлено достовірних відмінностей між показниками виконання десятикратного стрибка на різних етапах тестування ($t=0,4-1,6$, $p>0,05$). Лише між показниками виконання десятикратного стрибку під час перед змагального та змагального етапі спостерігалася певна тенденція у достовірності різниці ($t=1,6$, $p>0,05$).

Наступним завданням було проаналізувати рівень розвитку спеціальних фізичних якостей при виконанні різних бігових тестів: на 100 м, 400 м, 800 м, 1500 м, 3 км та 15 км.

При аналізі динаміки показників виконання тесту «Біг на 100 м» слід відмітити не суттєві показники проросту показників на всіх етапах тестування, окрім спеціально-підготовчого етапу, де показник виявився гіршим за показник попереднього етапу. При аналізі отриманих даних за критерієм Ст'юдента нами не виявлено достовірно статистичних різниць ($t=0,2-0,6$, $p>0,05$).

Стосовно аналізу отриманих показників бігу на 400 м можна відмітити позитивну динаміку зростання показників за весь період макроциклу.

При обробці отриманих результатів нами не виявлено достовірних відмінностей між показниками виконання бігу на 400 м на різних етапах тестування ($t=0,4-1,6$, $p>0,05$). Лише між показниками виконання бігу на 400 м під час передзмагального та змагального етапу спостерігалася певна тенденція у достовірності різниці ($t=1,6$, $p>0,05$).

Схожа картину у динаміці змін показників спеціальної фізичної підготовленості, як і у випадку бігу 400 м, ми також спостерігаємо і за динамікою показників бігу 800 м у легкоатлетів.

Окрім вивчення динаміки результатів тестування виконання бігу на 800 м легкоатлетами-бігунами на середні дистанції, ми також досліджували в них динаміку показників бігу на 1500 м. В цілому можна відмітити схожу тенденцію щодо результатів виконання вправи, приросту показників та аналізу достовірності різниць між показниками які порівнювалися.

Порівняно з динамікою показників виконання бігу на 1500 м показники приросту під час передзмагального та змагального етапів виявилися більш значимими (5,1%). Тобто найбільш ефективно покращився показник за період між передзмагальним та змагальним етапом.

При обробці отриманих результатів нами не виявлено достовірних відмінностей між показниками виконання бігу на 1500 м на різних етапах тестування ($t=0,5-1,8$, $p>0,05$). Лише

між показниками виконання бігу на 1500 м під час перед змагального та змагального етапі спостерігалася певна тенденція у достовірності різниці ($t=1,8$, $p>0,05$).

Середньостатистичний показник бігу на 3 км з початкового етапу становив до закінчення експерименту на 4,7 %, що достовірно відрізнявся від показника вихідного рівня ($t=2,7$, $p\leq 0,05$). Найбільший показник приросту ми спостерігали під час загально-підготовчого етапу порівняно з вихідними даними (2,2%).

Аналізуючи динаміку показників виконання тесту «Біг на 15 км» відмічаємо не суттєві показники проросту показників на всіх етапах тестування. При аналізі отриманих даних за критерієм Стюдента нами не виявлено достовірно статистичних різниць ($t=0,3-0,9$, $p>0,05$).

Вивчення спеціальної працездатності, проведене на різних етапах підготовки, дозволило виявити певну закономірність розвитку спортивної форми кваліфікованих бігунів на середні дистанції.

Висновки. Результати дослідження в цілому підтвердили припущення та вже відомі з літературних джерел істини: за умови правильної побудови навчально-тренувального процесу з фізичної підготовки, спостерігається позитивна динаміка приросту показників як загальної, так і спеціальної фізичної підготовленості бігунів на середні дистанції на різних етапах підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Верхошанский Ю.В. Теория и методология спортивной подготовки: блоковая система тренировки спортсменов высокого класса / Ю.В. Верхошанский // Теория и практика физ.культуры. – 2005. – № 4. – С. 2-14.
2. Туманян Г.С. Стратегия подготовки чемпионов: настольная книга тренера. / Г.С. Туманян. – М.: Советский спорт, 2006. – 494 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.Л. Смульський

УДК 796:159.942.5

Проценко К.П.

ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ В СПОРТІ

У статті розглядаються питання подолання спортсменом негативних емоційних станів під час участі в змаганнях.

Ключові слова: фізична культура, емоційний стан, змагання.

The article deals with the overcoming of negative emotional states athlete during participation in competitions.

Keywords: physical training, emotional state competition.

Незадовільний вплив негативних емоційних станів на хід змагань у спортсменів проявляється, в основному, в наступному:

а) спортсмени втрачають впевненість в своїх силах («нічого не вийде, не зможу, не пригну, впаду, не зможу змагатися»);

б) знижується гострота тактичного мислення спортсмена («наче правильно відміряв розбіг і невдала спроба, не пам'ятаю вказівки тренера, не знаю, що робити»);

в) виникає надмірне збудження або, навпаки, апатія; відчуття байдужості, не бажання діяти, в'ялість;

г) ускладнюється прояв у спортсменів вольових якостей: сміливості, рішучості, ініціативності, самостійності та ін. («зникла сміливість», «не можу наважитись», «махнув рукою»).

Здатність спортсмена керувати своїм психічним станом розвивається в процесі тренувальних занять та змагань. Здатність ця невід'ємно пов'язана з вихованням всієї особистості спортсмена, в тому числі й емоційних відносин, які являються провідними компонентами в складних людських ситуаціях [2].

Мета дослідження – проаналізувати способи подолання негативних емоційних станів спортсменів.

Для формування у спортсменів здатності долати негативні емоційні стани потрібно виховувати в них морально-вольові якості і, в першу чергу, відчуття відповідальності перед командою. Чим вище моральна вихованість спортсмена, тим легше і швидше він переконає себе в необхідності продовження боротьби в умовах великого психологічного напруження і неприємних емоційних переживань [1].

Якщо спортсмен виконав невдалу спробу під час змагань, він здійснює значні зусилля, щоб відволікти свою увагу від думок про можливу поразку, тому тренеру не потрібно ускладнювати цей процес занадто категоричними вимогами обов'язково виграти та погрозами в разі поразки.

Щоб відволікати увагу спортсмена від негативних переживань, багато досвідчених тренерів дають спортсменам завдання, виконання яких потребує максимальної уваги свідомості.

При аналізі проведених змагань потрібно наголосити спортсменові на допущених ним технічних, тактичних помилках і недоліках в психологічній підготовці. Необхідно привчити спортсмена самостійно проводити аналіз особистих дій та виявляти причини помилок під час самого змагання. Вміння знаходити недоліки в своїх рухових діях, звичка до аналізу допомагатиме спортсмену відволіктися від невдачі [1].

Дуже важливо навчити спортсмена вмінню добре володіти собою під час змагань. Він повинен вміти стримувати свої зовнішні реакції, характерні для емоцій. В контексті цієї проблеми важливого значення набувають методи ідеомоторного тренування (відтворення подумки змагальної вправи) та самонавіювання, що проявляється у проговоренні про себе заспокійливих і підбадьорюючих слів: «я спокійний», «ще трішки», «адже все йде добре»; слів, які наказують що робити: «обережно», «ближче до краю», «триматися по далі»; самонаказів: «не звертати уваги», «не думати», «опустити плечі», «потрібно виграти» [2, 3].

Виходячи з цього можна сказати, що необхідно допомагати спортсменові знаходити слова, які найбільш вдало і узагальнено виражають саму суть його зусиль та прагнення. Потрібно напрацювати у спортсмена правильне відношення до поразки, виховувати загальний оптимістичний погляд на результат своїх дій. Під час тренування необхідно закріплювати позитивні емоції переживання і реакції спортсмена, допомагати йому відчувати емоцію радості в зв'язку з вдалим рішенням в складній ситуації. Не менш важливим є поведінка тренера, його такт у відношенні до спортсмена, який здійснив невдалу спробу або невдало виступив на змаганнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жилкин А. И. Легкая атлетика: [учеб. пособ.] / А. И. Жилкин, В. С. Кузьмин. – М. : Академия, 2007. – 189 с.
2. Келлер В. С. Теоретико-методические основы подготовки спортсменов / В. С. Келлер, В. Н. Платонов. – Львов : Украинская спортивная ассоциация, 1993. – 270 с.
3. Холодов Ж. К. Теория и методика физического воспитания и спорта / Ж. К. Холодов, В. С. Кузнецов. – М. : Академия, 2008. – С. 32-37.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.В. Маляренко

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ МЕТОДИКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ШВИДКОСТІ У ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ

У статті розглядаються методи та засоби удосконалення швидкості у юних футболістів.

Ключові слова: швидкість, методи, засоби.

In the article review the methods and tools speed of improvement of young players.

Keywords: speed, methods, tools.

Сучасний футбол характеризується високою руховою активністю гравців, що відрізняється нерівномірністю фізичних навантажень і аритмічним чергуванням роботи і відпочинку. Від того, наскільки футболіст добре володіє своїм руховим апаратом, наскільки в нього розвинені рухові здібності, залежить швидкість, точність і своєчасність виконання конкретної тактичної задачі гри.

У футболі, де постійно змінюється інтенсивність і динаміка рухів, вимога до швидкості й швидкісних якостей гравця особливо високі. Насамперед, це стосується вміння швидко мислити й реагувати на поле, здійснювати просту й складну рухову діяльність, «знаходити» партнерів [1, 2]. Швидкість футболіста виступає головним чинником, що визначає результативність змагальної діяльності [3, 4].

В процесі змагальної діяльності футболістам притаманні такі прояви швидкості: швидкість реакції мислення (проста реакція – відповідь на один імпульс "старт" і складна – вибіркова реакція на різні імпульси, одержувані в конкретній ігровій обстановці); швидкість виконання простих ігрових дій (фаза зростаючої швидкості і фаза стабільної швидкості); швидкість виконання складних ігрових дій (комбінації стартів, поворотів і стрибків; зміни манери й напрямку бігу; рух з м'ячем); швидкість взаємодії футболістів (залежить від організації гри, споруджуваній на взаємозв'язку окремих ланок футболістів, які вирішують типові ігрові ситуації).

Кожен з наведених вище проявів швидкості можна розвивати окремо або в комплексі. Максимальна результативність у тренуванні швидкості досягається сполученням навантаження й високою активністю гравців. Футболісти не повинні бути сильно стомлені: у втомленому організмі більше розвиваються вольові якості, ніж швидкісні.

Розвиваючи реакцію на зовнішні сигнали, перевагу віддаємо вправам, у яких рух (наприклад, ривок) починається в результаті дії зорового імпульсу (мах рукою, кидок м'яча), тобто так, як це буває в грі. Між вправами обов'язкові паузи для відпочинку: без них не досягти максимальної інтенсивності руху. Разом з традиційними методами розвитку швидкості у юних футболістів нами використовувались такі методи:

- метод повторення рухів з максимальним зусиллям. В його основі – повторення простих і складних рухів з максимальною витратою сил. Час відпочинку повинен бути достатнім для відновлення витрачених сил;
- метод відпрацьовування реакції на несподіваний імпульс. Розвиває швидкість реакції гравця при оцінці ситуації, допомагає швидко й результативно вирішувати ігрові завдання. Використовується для розвитку простої та складної реакції;
- метод повторних рухів у полегшених умовах. Застосовується для розвитку стабільної швидкості (спринтерської) і для підвищення частоти руху ніг. У цих умовах розвиваємо так звану "надшвидкість", що значно вище швидкості, яку гравець показує під час матчу. Так вдається переборювати "швидкісний бар'єр" гравця і руйнувати "швидкісний стереотип".

У тренуванні юних футболістів нами використовувались різні засоби. Наприклад, підготовчі вправи на швидкість (біг з дрібним кроком, біг з високим підніманням колін, з

підскакуванням, стрибки); старту з різних положень (5-10 м; кількість повторень: 4-6, час відпочинку: 20-40 с); ривки на 10-20 м (кількість повторень: 4-6, час відпочинку 60-90 с); біг по прямій, розділений на відрізки 30-40 м швидкість: середня – максимальна – середня – максимальна й т.д.); естафети; рухливі ігри; біг з перешкодами; біг у гору; біг з гори; максимально швидке виконання ігрових дій; підготовчі ігри (3-1, 3-2, 4-2 в одне торкання) тощо. Запропонована методика сприяє покращенню розвитку швидкості юних футболістів.

Для удосконалення швидкості мислення, швидкості виконання простих ігрових дій, швидкості виконання складних ігрових дій, швидкості взаємодії між гравцями, необхідно застосовувати: метод повторення рухів з максимальним зусиллям; метод відпрацьовування реакції на несподіваний імпульс; метод повторних рухів у полегшених умовах та використовувати різні засоби.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдула А.Б. Диагностика и развитие двигательных качеств юных футболистов 8-9 лет /А.Б. Абдула, А.А. Перцухов // Слобожанський науково-спортивний вісник, 2012. – №1. – С. 35- 39.
2. Годик М.А. Физическая подготовка футболистов [Электронный ресурс] – М.: Терра-Спорт, Олимпия Пресс, 2006. – 272 с. – Режим доступа: <http://grushnitskiy.ru/literature/books/Fizpodgotovka..>
3. Коваль С.С. Исследование взаимосвязи скоростных качеств и технико-тактических действий юных футболистов 8-12 лет /С.С. Коваль //Слобожанський науково-спортивний вісник, 2010. – № 1. – С. 99-102.
4. Лебедев С. І. Визначення рівня швидкісних здібностей юних футболістів у віці від 10 до 12 років / С.І. Лебедев //Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 8 – С. 56-60.
5. Насонкина Е.Ю. Определение уровня скоростной подготовленности / Е.Ю. Насонкина // Слобожанський науково-спортивний вісник, 2012. – № 1. – С. 51 – 54.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ю.А. Грабовський

УДК 796:612.01

Рипула Н.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНОГО СТАНУ ЛЮДИНИ

У статті проаналізовані вікові особливості визначення показників фізичного стану.

Ключові слова: фізичний стан, фізичне здоров'я, морфо-функціональні показники.

In the article is conducted analysis the determination of the age characteristics of physical condition.

Keywords: physical state, physical health, morphological and functional performance.

Постановка проблеми. Організм людини розвивається протягом всього його життя, але найбільший розвиток відбувається з дитячого до юнацького віку. У кожного вікового періоду існують певні особливості росту і розвитку, як окремих органів, так і всього організму в цілому [3, с. 4-7].

Особливу тривогу в останні роки викликає стійке погіршення стану здоров'я сучасної молоді. За даними статистики відомо, що майже 90 % дітей і осіб молодого віку в Україні мають різні відхилення у стані здоров'я, при цьому понад 50 % – недостатню фізичну підготовленість та низькі функціональні показники організму [2, с. 181-199]. Водночас спостерігається значне підвищення біологічного віку (майже у 2-2,5 рази), який відображає ступінь “вікового зносу” відповідно хронологічному віку людини. Ряд авторів вважають, що

різко прискорені темпи біологічного старіння є однією з суттєвих причин скорочення тривалості життя та омолодження багатьох захворювань [4, с. 27-36].

Вище зазначене дає можливість стверджувати, що оптимальні навантаження повинні повністю відповідати функціональним здібностям індивідуума, та мати адекватний вплив на виконання м'язової роботи без зайвого напруження. Окреслені особливості вимагають пошуку раціональних засобів підвищення показників фізичного стану та їх експериментального обґрунтування.

Мета роботи – проаналізувати особливості фізичного стану людини за різними віковими групами.

Результати дослідження та їх обговорення. Для повноцінної оцінки поведінки дітей, підлітків і юнаків, для правильного підходу до їхнього виховання, організації раціонального режиму освіти і відпочинку слід враховувати вікові закономірності розвитку організму. В підлітковому віці відбувається основний ріст і формування організму, перебудова роботи всіх органів і систем, особливо ендокринної та нервової системи, гіпофізу, щитовидної та статевих залоз. В дитячому віці на ріст тіла, органів і тканин впливає гормон росту, виділяється гіпофізом, а в підлітковому віці основний вплив на зростання надають статеві гормони і гормон щитовидної залози, також регульовані гіпофіз [2, с. 181-199].

За умови порушення функції цих залоз може виникнути негативний вплив на процеси формування кісткової системи і зростання всього організму, при цьому настає відсталість фізичного розвитку організму.

Зрозуміло, що важливим критерієм оцінки фізичного стану дитячого, підліткового і юнацького організму, його здоров'я, правильність формування, буде стан фізичного розвитку.

На фізичний стан може впливати, як спадковість, хвороби, інфекції, так і зовнішні соціально гігієнічні фактори (умови проживання, клімат, режим харчування, навантаження, відпочинок та ін.)

Щоб правильно організувати режим життя дітей, необхідно знати закономірності їх фізичного розвитку і фізичного стану в будь-який момент їх життя [1, с. 3-4]. Основні зовнішні показники фізичного розвитку: ріст (довжина тіла), маса тіла і окружність грудної клітки. Не менш важливо знати стан постави, розвиток мускулатури, м'язовий тонус, м'язову силу, жировідкладення, життєву ємність легень тощо.

Вимірявши, всі антропологічні і фізіологічні показники, можна оцінити рівень фізичного здоров'я школярів за допомогою тесту “Оцінка фізичного стану школярів”, що складається з п'яти морфо-функціональних показників [1]:

- індексу Кетле (рівень розвитку маси і росту);
- індексу Робінсона (якість регуляції серцево-судинної системи);
- індексу Скибінського (функціональні можливості органів дихання і кровообігу);
- індексу Шаповалової (рівень розвитку рухових якостей – сили, швидкості, витривалості, а також функціональні можливості кардіо-респіраторної системи);
- індексу Руф'є (рівень адаптаційних резервів кардіо-респіраторної системи).

З допомогою цієї методики можна отримати результати по кожному індексом і інтегральну оцінку рівня фізичного здоров'я учнів віком від 6 до 18 років.

З юності людина вступає в період активного життя, у неї багато сил, вона здорова, ініціативна, працездатна. Ось саме тоді й треба подбати про те, щоб зберегти та поліпшити здоров'я, продовжити свій активний стан, поліпшити свою працездатність, забезпечити собі довге працездатне життя.

Для покращення психічного і фізичного стану людини, його працездатності можна скористатися фізичними, психотехнічних вправами і точковим масажем. Спортивними лікарями встановлено [4], що поняття “практично здорова людина” включає в себе наступні характеристики: людина психічно врівноважена, стримана в суспільстві (в сім'ї), зберігає найважливіші фізіологічні функції: сон, апетит, працездатність, її реакції на життєві події адекватні.

Висновки. В ході аналізу науково-методичної та спеціальної літератури нами було виявлено, що у кожної людини свої фізіологічні особливості – реактивність нервової системи, пристосувальні можливості, фізіологічні константи. В цілому, ступінь здоров'я визначає можливості людини справлятися з повсякденними рядовими навантаженнями, використовуючи власні резерви організму для виконання життєвих вимог.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Апанасенко Г.Л. Експрес-скринінг рівня соматичного здоров'я населення при профілактичних оглядах: [методичні рекомендації] / Г.Л. Апанасенко, Л.Н Волгіна. – Київ, 2000. – 8 с.
2. Гусева А.А. Вегетативный статус и функциональное состояние сердца / А.А. Гусева, С.Д. Поляков, И.Т. Корнеева // Медицинский научный и учебно-методический журнал. – 2005. – № 27. – С. 181-199.
3. Єрьоміна О.Л. Спортивна медицина / О.Л. Єрьоміна, Л.І. Котова. – Полтава: УМСА, 2005. – 44 с.
4. Майкели Л. Энциклопедия спортивной медицины. Пер. с англ. Л. Майкели, М. Дженкинс. – СПб.: Лань, 1997. – 400 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Ю.О. Ромаскевич

УДК 159.938:371.78-053.4

Руденко Я.О.

ПРОБЛЕМА ДЕЗАДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПРИЧИНИ ТА ФОРМИ ПРОЯВЛЕННЯ

У статті розглянуті проблеми шкільної дезадаптації дітей молодшого шкільного віку, її причини та форми проявлення.

Ключові слова: школа, дезадаптація, адаптація, школярі, сім'я.

In the article the problems of school exclusion primary school children, its causes and forms of manifestation.

Keywords: school, exclusion, adaptation, students, family.

Рання шкільна дезадаптація – негативне явище, що заважає своєчасній повноцінній соціалізації дитини, гармонійному розвитку особистості, перешкоджає подальшій успішності в навчанні, загальній соціально-психологічній адаптації. Тому пошук шляхів подолання шкільної дезадаптації є важливою і актуальною проблемою для теорії і практики педагогічної науки.

Мета – розглянути причини та форми проявлення шкільної дезадаптації дітей молодшого шкільного віку.

Шкільна дезадаптація – це утворення неадекватних механізмів пристосування дитини до школи у формі порушень навчання і поведінки, конфліктних відносин, психогенних захворювань і реакцій, підвищеного рівня тривожності, які зовні не проявляються, але дитина досить боляче переживає всі шкільні проблеми (це супроводжується тривогою, відсутністю апетиту та розладами сну), тобто в неї спостерігають реакції як активного, так і пасивного процесу. Це може виявитися у настороженості, невпевненості, плаксивості без причин [1].

Р.В. Овчарова зазначає, що проблема шкільної дезадаптації може проявлятися в різних формах, мати різні причини, наслідки:

Перша форма – не сформованість елементів і навичок навчальної діяльності.

Причина: індивідуальні особливості інтелектуального розвитку, педагогічна занедбаність.

Наслідок: погана успішність.

Друга форма – не сформованість мотивації учіння, спрямованість на інші, позашкільні види діяльності.

Причина: інфантилізм виховання, гіперопіка, несприятливі фактори, що зруйнували позитивну мотивацію (шкільні міжособистісні відносини, неадекватне оцінювання навчальної діяльності).

Наслідок: погана успішність і поведінка на фоні достатньо високого рівня пізнавальних здібностей.

Третя форма – нездатність до довільної регуляції поведінки, уваги, навчальної діяльності.

Причина: особливості сімейного виховання (гіперпротекція або домінуюча гіпопротекція), той самий тип виховання в дитячому садочку і початковій школі.

Наслідок: неорганізованість, неуважність, залежність від дорослих, порушення спілкування, слабка успішність [3].

Овчарова Р.В. бачить головну причину шкільної дезадаптації в молодших класах у характері сімейного виховання. Інша причина шкільної дезадаптації молодших школярів, полягає в тому, що труднощі у навчанні й поведінці усвідомлюються дітьми в основному через ставлення до них учителя, а причини виникнення дезадаптації часто пов'язані зі ставленнями до дитини та її навчання в сім'ї [3].

Картину шкільної дезадаптації можна представити у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Прояви шкільної дезадаптації в молодших школярів

<i>Форми дезадаптації</i>	<i>Причини</i>	<i>Корекційні заходи</i>
Неприспосованість до предметної сторони навчальної діяльності	Недостатній інтелектуальний та психомоторний розвиток дитини, відсутність допомоги та уваги з боку батьків та вчителів	Спеціальні бесіди з дитиною, які дають можливість встановити причини порушень навчальних навичок і надати рекомендації батькам
Невміння довільно керувати своєю поведінкою	Неправильне виховання в сім'ї (відсутність зовнішніх норм, обмежень)	Робота із сім'єю, аналіз власної поведінки вчителем із метою запобігти можливій неправильній поведінці
Невміння увійти в темп шкільного життя (частіше зустрічається в соматично ослаблених дітей, дітей із затримкою розвитку, слабким типом нервової системи)	Неправильне виховання в сім'ї або ігнорування дорослими індивідуальних особливостей дітей	Робота із сім'єю, визначення оптимального режиму навантаження учня
Шкільний невроз або фобія школи – невідання розв'язати протиріччя між сімейними і шкільними "ми"	Дитина не може вийти за межі сім'ї	Необхідно залучати шкільного психолога – сімейна терапія або групові заняття для дітей у співвідношенні з груповими заняттями для їхніх батьків

Вирішення проблеми шкільної дезадаптації пов'язане з ранньою діагностикою симптомів і факторів ризику, з розробкою диференційованих програм корекційного навчання, з пошуком ефективних засобів психолого-педагогічної підтримки вчителів та батьків дезадаптованих учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Александровський Ю.А. Состояния психологической дезадаптации и их компенсация / Ю.А. Александровский . – М.: Наука, 1976. – 145 с.
2. Лескова-Савицкая А.А. Проблема адаптации первоклассников к школе: Методические рекомендации для школьных психологов / А.А. Лескова-Савицкая. – Одесса, 2001 – 60 с.
3. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога / Р.В.Овчарова – М., 2001 – 37 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.С. Куц

УДК 796.41:159.9

Уткін Д.С.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ГІМНАСТІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ЗАНЯТЬ

В статті розкриті види, завдання та особливості психологічної підготовки юних гімнастів на початковому етапі занять спортом.

Ключові слова: гімнастика, психологія, тренування, завдання, початківці.

The article disclosed types, objectives and features of psychological preparation of young gymnasts at the initial stage of sports.

Keywords: gymnastics, psychology, training, objectives, beginners.

У перші два роки, на етапі відбору і початкової підготовки, навчання направлено на виховання вміння проявити волю, долати страх під час виконання гімнастичних вправ, пов'язаних з можливим падінням, терпіти втому, невдачі.

Малий вік спортсменів-початківців підвищує роль психологічної підготовки, на даному етапі. Стати хорошим гімнастом в наш час можна тільки при повному і всебічному використанні всіх фізичних і психічних можливостей людини, які необхідно починати розвивати з перших днів перебування дитини в залі [1].

Мета – визначити види та завдання психологічної підготовки юних гімнастів на початковому етапі занять.

В основі психологічної підготовки лежать, з одного боку, психологічні особливості виду спорту, з іншого боку – психологічні особливості спортсмена. Чим більше відповідності між тим і іншим, тим швидше можна очікувати від спортсмена високих результатів.

Виділяють наступні види психологічної підготовки:

- психологічна підготовка тренера;
- психологічна підготовка спортсмена до тривалого тренувального процесу;
- загальна психологічна підготовка до змагань;
- спеціальна психологічна підготовка спортсмена до конкретного змагання;
- корекція психічних станів з метою зміцнення психологічного захисту спортсмена на заключному етапі підготовки до відповідальних змагань [2].

На етапі відбору і початкової підготовки гімнастів вирішуються наступні завдання загальної психологічної підготовки:

- формування у гімнастів позитивного ставлення до гімнастики;
- формування значущих мотивів до напруженої тренувальної роботи;
- розвиток вольових якостей: цілеспрямованості, наполегливості та завзятості.

Ці завдання вирішуються в процесі лекцій і бесід, під час яких перед юними гімнастами ставляться важкі, але здійсненні завдання.

Особливу увагу слід приділяти процесу розвитку у гімнастів самооцінки власних можливостей і сил. Якщо не контролювати цей процес і не приділяти цьому належної уваги, відсутність чіткого відчуття власних можливостей може негативно відбитися на формуванні психіки юних гімнастів, що призводить, надалі, до завищеної або заниженої самооцінки, пере- або недооцінювання власних можливостей. В подальшому, це може негативно вплинути на темп і результат тренувального процесу в цілому.

На етапі початкової підготовки гімнастів необхідно навчати не тільки реально оцінювати свої можливості і сили, а й контролювати їх. Адже одна річ розвинути ці якості, і зовсім інша справа навчитися ними користуватися. І чим раніше почати приділяти цьому питанню увагу, тим менше негативних наслідків можна буде очікувати в подальшому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Психологическая подготовка: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://helpiks.org/5-52238.html>. – Название с экрана.
2. Хан Э. Место психологии в подготовке тренеров / Э. Хан; сост.: А.В. Родионов, Н.А. Худатов // Психология и современный спорт: международный сборник научных работ по психологии спорта. – М.: Физкультура и спорт, 1982. – С. 66-74.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.С. Куц

УДК 796.011.3

Хоменко В.В.

РОЛЬ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ

У роботі розглядається значення рухової активності для підлітків.

Ключові слова: рухова активність, рух, стан здоров'я.

We consider the significance of motor activity for teens.

Keywords: physical activity, movement, health.

Важливе значення для оптимального функціонування організму школярів, ефективного засвоєння ними знань, умінь та навичок має належний стан здоров'я, який одночасно є інтегральним показником благополуччя суспільства і чутливим індикатором соціальних та екологічних негараздів. Численними науковими дослідженнями (Г.Л. Апанасенко, 2005; Е.М. Лукьянова, 2003; В.М. Оржеховська, 2011; І.В. Патюшнюк, 2012) встановлено, що близько 90% учнів мають порушення стану здоров'я, 30% – хронічні захворювання. Понад половину дітей мають низьку розумову та фізичну працездатність, що не відповідає їхньому навантаженню в школі. Протягом навчання в школі в 1,5 рази зростає частота порушень зору, у 3-4 рази – патології органів травлення, у 2-3 рази – порушень опорно-рухового апарату, в 1,5 рази – нервово-психічних розладів [4].

Важливий і невід'ємний чинник здорового способу життя школярів – належний рівень рухової активності.

Результати аналізу наукової літератури засвідчують, що основною ефективною життєдіяльністю людини є рух, який здійснюється в результаті скорочення скелетних м'язів, які забезпечують переміщення окремих частин і всього тіла у просторі і часі [4]. Рух – це біологічна потреба людини, головний прояв адаптаційної реакції організму на зміни навколишнього середовища. Важливість рухової діяльності підкреслюються тим, що вона стала предметом дослідження фізіології, медицини, педагогіки, психології.

Результати наукових досліджень засвідчили, що між фізичним навантаженням, добовою руховою активністю й здоров'ям людини існує тісний взаємозв'язок [2]. Із цієї проблеми в науковій літературі наявний значний фактичний матеріал [3].

Визначення терміну «рухова активність» включає в себе суму рухів, які виконує людина в процесі своєї життєдіяльності. Рухова активність – невід’ємний компонент життєдіяльності людини, що виявляється у виконанні певної кількості рухових дій. Вона визначається соціально-економічними й культурними чинниками, залежить від віку та виду занять, індивідуальних, психологічних, фізичних і функціональних особливостей, кількості вільного часу й характеру його виконання, наявності спортивних споруд і місць відпочинку, а також від кліматогеографічних умов, що сприяють активному відпочинку.

В.К. Бальсевич, Т.Ю. Круцевич вважають, що рухова активність – це невід’ємна частина способу життя та поведінки людини. За даними Г.Л. Апанасенко, рухова активність – це діяльність індивідуума, скерована на досягнення та підтримку фізичних кондицій, необхідних і достатніх для покращення стану здоров’я, фізичного розвитку, фізичної діяльності. Рухова активність – це поєднання всіх рухів, які виконує людина в процесі життєдіяльності. Розрізняють звичайну й спеціально організовану рухову активність.

До звичайної рухової активності, згідно з визначенням ВООЗ, належать усі види рухів, пов’язані з природними потребами людини (сон, гігієна, їжа, зусилля, спрямовані на її приготування тощо), а також навчальна та виробнича діяльність. Спеціально організована м’язова діяльність (фізкультурна активність), передбачає різноманітні форми занять фізичними вправами, активний рух до школи, зі школи (на роботу). Характеризуючи проблематику компонентів рухової активності потрібно відзначити недостатню розробку питання поєднання всіх форм спонтанної та спеціально організованої рухової активності.

О.С. Куц для визначення кількісної оцінки рухової активності виділив також два види рухової активності, назвавши їх побутовою (спонтанною) й фізкультурно-оздоровчою, розширивши перелік спеціально організованих і самостійних занять, що принципово не відрізняється від визначення в трактуванні поняття «рухова активність» ВООЗ.

Комплексна програма з фізичної культури, прийнята в нас передбачає, крім трьох навчальних уроків на тиждень, додаткові й факультативні заняття. Згідно з нею, діти повинні близько двох годин щоденно займатися фізичними вправами. Однак фактично загальноосвітня школа не може забезпечити необхідний обсяг рухової активності не перевищує 3-4 год на тиждень, що становить лише 30% гігієнічної норми.

Численними науковими дослідженнями доведено, що фізичний стан і здоров’я людини перебуває в прямій залежності від обсягу рухової активності. Рухову активність доцільно розглядати також як важливий чинник збереження високої не лише фізичної, а й психічної працездатності людини. Вона не лише засіб здійснення рухової функції, а й має загальне біологічне значення. На всіх етапах життя людини рухова активність відіграє важливу роль. У дитинстві вона забезпечує нормальний ріст і розвиток організму, сприяє повноцінному вияву генетичного потенціалу, підвищує опір до захворювань. Саме в період росту організм найбільш чутливий до впливу негативних чинників зовнішнього середовища, включаючи й обмежену рухову активність.

У наукових працях здійснювалося обґрунтування оптимальних обсягів рухової активності: розглянуто питання виміру й оцінки режиму рухової активності [1]; досліджено добовий та тижневий обсяги рухової активності осіб різного віку й фізичного стану, встановлено норми рухової активності залежно від статевих-вікових особливостей, визначено способи оцінки рухової активності: підрахунок локомоцій, добових енерговитрат та метод формалізованої самозвітності.

Науково-дослідницький інститут фізіології дітей і підлітків рекомендував для школярів щоденний двогодинний обсяг рухової активності, щоб задовольнити потреби у русі. За цей час можна досягти достатнього фізіологічного навантаження, яке залежить від виду вправ. Величини навантажень на перервах, моторної насиченості уроків фізичної культури та додаткових занять у позаурочний час. Міжнародна рада з фізичного виховання і спорту у 1968 р. оприлюднила спеціальний маніфест про спорт, у якому здійснено спробу визначити щоденну тривалість занять фізичними вправами в школі. На думку експертів, для них потрібно відвести від 1/6 до 1/3 навчального часу. Отже, науковці сходяться на думці,

що оптимальний обсяг рухової активності має становити 12-14 год на тиждень за умови належних фізіологічних навантажень.

Аналіз наукових джерел дав підставу констатувати, що одним із пріоритетних напрямів підвищення ефективності фізичної культури є розвиток рухової активності підлітків.

Рухова активність – це природна біологічна потреба, що визначається сукупністю рухів, які виконує людина у процесі життєдіяльності. Сума рухів людини протягом певного проміжку часу визначає звичайну (побутову діяльність, активний відпочинок) рухову активність.

Протягом останніх десятиліть чимало досліджень, у яких обґрунтовано роль і значення рухової активності для організму людини, встановлено взаємозв'язки рухової активності та фізичного стану учнів, розроблено критерії нормування фізичних навантажень, визначено добові та тижневі обсяги рухової активності для окремих груп населення. Проте значна кількість локальних досліджень, які часто не об'єднанні єдиною кінцевою метою, призвели до того, що висновки й рекомендації інколи мають доволі суперечливий характер. Питання організаційно-методичного забезпечення оптимальної рухової активності підлітків залишається без достатньої уваги авторів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васкан І.Г. Значення рухової активності в способі життя школярі / І.Г. Васкан // Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти : наук.-метод. журн. – 2014. – № 4 (18). – С. 136 – 140.
2. Войнаровська Н. С. Розвиток рухової активності дівчат 5–9 класів засобами ритмічної гімнастики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)» / Н.С. Войнаровська. – Луцьк, 2011. – 20 с.
3. Кривенко А.Г. Обсяг рухової активності школярів в залежності від виконання домашніх завдань / А.Г Кривенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. / за ред. С.С. Єрмакова. Харків: ХХПІ, 2008. – № 19. – С. 44 – 48.
4. Ровний А.С. Фізіологія рухової активності / А.С Ровний, В.А Ровний, О.О. Ровна. – Харків: Ранок, 2014. – 344 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Г. Шалар

УДК 796.012.11:159.9

Чумак Д.В.

ВРАХУВАННЯ СЕНСИТИВНИХ ПЕРІОДІВ – ЕФЕКТИВНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

В статті розкриті чутливі періоди розвитку силових якостей та особливості їх удосконалення.

Ключові слова: вік, період, сила, удосконалення, розвиток.

The article revealed sensitive periods of power quality features and improvements.

Keywords: age, time, strength, improvement, development.

Знання вікових періодів, які забезпечують ефективний розвиток фізичних якостей, який досягається в результаті цілеспрямованих педагогічних впливів – важливий шлях, ще не зовсім використаний у справі всебічного розвитку функцій дитини. Ось чому виникає необхідність детально розглянути дане питання. Доцільність нашого дослідження

підкреслює і факт відсутності єдиної точки зору фахівців з питання сенситивних періодів у розвитку різних фізичних якостей.

Мета – проаналізувати сенситивні періоди розвитку силових якостей.

Сенситивні періоди в розвитку м'язової сили

Розвиток м'язової сили є необхідним компонентом всебічного гармонічного розвитку підростаючого покоління. Силова підготовка стимулює функції деяких систем організму, сприяє ефективному прояву інших фізичних якостей, формуванню життєво важливих рухових навичок і вихованню правильної постави. Силу людини можна визначити її здібністю долати зовнішній опір або протидіяти йому завдяки м'язовій напруги.

Серед фахівців існує декілька точок зору про те, чи доцільно розвивати м'язову силу на заняттях з дітьми і підлітками. Одні вважають, що приступати до систематичного розвитку можна лише в юнацькому віці, інші наполягають на тому, щоб силовій підготовці відводилось певне місце уже в дитячому віці. Тому необхідні подальші дослідження з виявлення рівнів розвитку м'язової сили у дітей різних вікових груп.

Для обґрунтування ефективних методів фізичного виховання необхідно знати онтогенез цієї якості.

Б.Р. Головошаповим [2] виявлена вікова динаміка сили і статичної витривалості м'язів у школярів 7-17 років. Активний її ріст відмічений з 10 до 14 років, далі вона стабілізується.

За О.С. Куцом та В.А. Леоновою [3] показники абсолютної сили м'язів у хлопчиків шкільного віку збільшувались від 8 до 14 років.

За даними ряду авторів виявилось, що в молодшому шкільному віці природний ріст показників сили найбільш доцільно її розвивати.

Проте, за даними більшості авторів найсприятливіший для розвитку сили визначився віковий діапазон від 14 до 17 років.

Виявлено також, що для здійснення диференційованого підходу в процесі розвитку фізичних якостей важливе значення має врахування таких чинників: морфофункціональні особливості молодших школярів, найбільш активні періоди в розвитку фізичних якостей, обсяг рухової активності та рівень фізичної працездатності [1].

Сенситивні періоди в розвитку швидкісно-силових якостей

Під терміном „швидкісно-силові якості” розуміють здібність людини до прояву зусиль максимальної потужності в короткий проміжок часу при збереженні оптимальної амплітуди руху. Ступінь прояву швидкісно-силових якостей залежить не тільки від величини сили, але і від здібності людини до високої концентрації нервово-м'язових зусиль, мобілізації функціональних можливостей організму [1].

З фізіологічної точки зору швидкісно-силові якості характеризуються збільшенням м'язової сили за рахунок підвищення швидкості скорочення м'язів і зв'язаною з цим напругою [3].

Серед численних форм прояву швидкісно-силових якостей виділяють стрибкові вправи. Фахівці розглядають стрибучість як швидкість скорочення м'язів і координацію рухів, які характеризують здібність до прояву миттєвого „вибухового” нервово-м'язового зусилля, яке, в свою чергу, ґрунтується на великій силі певних м'язових груп, на швидкість їх скорочення і на здібність прояву концентрованого вольового зусилля [1, 2].

Аналіз науково-методичної літератури показав, що серед фахівців відсутня єдина думка про найсприятливі періоди для розвитку швидкісно-силових якостей. Більшість із них вважають, що це періоди з 10-12 до 15 років (Н.Н. Гончаров, Л. Денисюк, О.С. Куц, С.И. Філатова та ін.).

Вивчення динаміки розвитку рухових якостей у зв'язку з природним ростом дітей і під впливом спеціально організованої діяльності (заняття фізичною культурою, рухливими іграми, вправами спортивного характеру та ін.) є важливою умовою раціонального управління процесом фізичного виховання дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волков Л.В. Физические способности детей и подростков / Л.В. Волков. – К.: Здоровье, 1989. – 114 с.
2. Головощапов Б.Р. Развитие выносливости мальчиков 9-11 лет в процессе совершенствования их физической подготовленности во внеурочное время: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Б.Р. Головощапов. – Л., 1983. – 14 с.
3. Куц А.С. Развитие двигательных качеств школьников посредством тренажеров: [метод. рекоменд.] / А.С. Куц, В.А. Леонова. – Винница, 1988. – 78 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Б.Г. Кедровський

УДК 612.8:159.928

Шалагін С.О.

ВЛАСТИВОСТІ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ, ЯК ПСИХОФІЗИЧНА ОСНОВА ЗДАТНОСТЕЙ

В цій статті було розглянуто нервову систему, як психофізичну основу здатностей юних гімнастів.

Ключові слова: психофізична, підготовка, гімнасти, змагання.

Key words: psycho-physical, preparation, gymnasts, competition.

В спортивній гімнастиці важливе значення займає психофізична підготовка юних гімнастів. При сучасному рівні результатів і всезростаючій конкуренції, коли технічна і фізична підготовленість провідних спортсменів досить висока і приблизно однакова, перемогу здобуває той спортсмен, який може чітко й осмислено керувати своїм станом на етапі безпосередньої підготовки до змагань і під час виступу на них. Клас спортсмена багато в чому визначається тим, як він уміє провести останні дні та години перед відповідальними змаганнями. Цей етап підготовки багато в чому визначає успіх або поразка в майбутніх змаганнях. Завданням етапу є збереження позитивних факторів, придбаних за багаторічну тренувальну та змагальну діяльність, і створення оптимального емоційного тону на час змагань. Для одних спортсменів змагання – стимул для підвищення активності ряду функцій організму.

Перша й найбільш докладно вивчена властивість – сила нервової системи у відношенні до збудження. Основна визначальна ознака цієї властивості – здатність нервової системи витримувати, не виявляючи позамежного гальмування, тривале чи часто повторюване збудження. Це властивість було встановлено як витривалість нервової системи до тривалого чи часто повторюваного дії збудження.

Експериментальні роботи показали, основним показником сили нервової системи у відношенні до збудження корелює така група показників:

1. Опір до гальмуючої дії сторонніх подразників.
2. Деякі особливості концентрації (чи, навпаки, іррадіації) процесу збудження.
3. Характер прояви закону сили
4. Розмір абсолютних порогів зору слуху.

Другою властивістю нервової системи Б.М. Теплов вважав силу з її відношення до гальмування. Основна ознака цієї властивості – здатність нервової системи витримувати тривалу чи часто повторювану дію гальмівного подразника.

Розглядаючи третю властивість нервової системи – рухливість нервових процесів, до лабораторій Б.М. Теплова шляхом експериментів дійшли висновку, що рухливість може бути єдиною властивістю нервової системи, оскільки входять такі різні прояви, як швидкість

переробки знаків подразників і швидкість виникнення і припинення нервових процесів. Показники цих процесів не корелюють один з одним, а показники швидкості виникнення і припинення процесу збудження не корелюють зі швидкістю переробки, але добре корелюють один з одним. Властивість нервової системи, що вони характеризують запропонували називати «лабільністю». Отже, співробітниками лабораторії Теплової виділилася наступна структура властивостей нервової системи: 1) сила (витривалість), 2) динамічність (легкість генерації нервового процесу), 3) рухливість (швидкість переробки ознак подразників), 4) лабільність (швидкість виникнення і припинення нервового процесу). Кожна з цих властивостей не завжди однаковий стосовно процесу збудження та процесу гальмування.

Загальна психологічна підготовка характеризується спрямованістю на формування і розвиток універсальних (різнобічних, придатних для багатьох цілей) властивостей особистості та психічних якостей, які є головними в спорті, цінуються і в багатьох інших видах діяльності людини. Сюди належать: підготовка до тривалого тренувального процесу, соціально-психологічна підготовка, вольова підготовка, змагальний досвід, здатність до самовиховання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гогун Е.М., Мартянов Б.И. Психология физического воспитания и спорта: Учеб. пособие для студ. высших пед. заведений. – М.: «Академия», 2000. – 288 с.
2. Стоунс Е. Психопедагогика. Психологическая теория и практика обучения. – М.: Педагогика, 1984. – 472 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.С. Куц

УДК 796.012.11

Шкурпат Н.В.

ФІЗИЧНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ЮНИХ ПЛАВЦІВ

У роботі розглядається значення фізичної підготовленості для підлітків-плавців.

Ключові слова: спортивна діяльність, фізична підготовка, загальні та спеціальні вправи.

We consider the importance of physical fitness for adolescent swimmers.

Keywords: sports activities, physical education, general and special exercises.

Актуальність. Однією зі специфічних особливостей спортивної діяльності, яка забезпечує вдосконалення особистості спортсмена, що здійснюється безпосередньо в навчально-тренувальному процесі та спрямовується на задоволення його інтересів до спорту, є те, що вона добре відома спортсмену, заздалегідь їм вивчена. І тим не менш у всіх видах спорту на змаганнях спортсмени часто не можуть показати свої найкращі результати: допускають помилки в техніці проливання дистанції; не можуть максимально швидко бігати та ін. І все це тому, що спортсмен не завжди в змозі проявити, мобілізувати свої психічні функції та фізичні можливості на тому рівні, який необхідний для досягнення максимального результату.

Спортивна діяльність вимагає від спортсмена узгодженої єдності фізичного розвитку, індивідуально-психологічних якостей, внутрішніх ресурсів і технологічної організації самої діяльності [3, 4].

Теоретичний аналіз наукової літератури та вивчення досліджень у цьому напрямку вказують на недостатність розгляду особливостей впливу фізичної підготовленості плавців на впевненість у собі. Дослідження цього питання є конче важливим на сучасному етапі розвитку суспільства, що зумовлено потребою у здоровій та всебічно розвиненій

особистості, красивої духом і тілом. Звідси виникає необхідність вивчення та аналізу сучасного вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо проблеми формування спортивного стилю життя та його мотиваційної складової у сучасних дітей.

Все викладене вище зумовило вибір та актуальність теми нашого дослідження.

Фізична підготовка плавців займає центральне місце в тренувальних програмах плавців дитячого і підліткового віку. Вона включає виховання силових здібностей, гнучкості, швидкості, спритності, здатності до розслаблення м'язів, підвищення фізичної працездатності.

За спрямованістю впливу вправ, що застосовуються фізична підготовка плавця поділяється на загальну (ЗФП) і спеціальну (СФП) [3].

ЗФП спрямована на всебічний розвиток організму спортсмена і вирішує наступні завдання:

1. Підвищення рівня розвитку сили, витривалості, швидкості, гнучкості, спритності і на основі цього створення функціональної бази для спортивного вдосконалення.
2. Загартовування.

ЗФП проводиться на суші і у воді.

На суші застосовуються такі основні засоби:

- для виховання сили: загальнорозвиваючі вправи для шиї, рук, тулуба, ніг; стрибки; метання; вправи з обтяженнями;
- для виховання витривалості: ходьба, біг, веслування, туристські походи;
- для розвитку швидкості: волейбол, футбол, біг з прискореннями;
- для розвитку гнучкості: вправи для підвищення рухливості в суглобах, рухи кінцівками і повороти тулуба з максимальною амплітудою;
- для розвитку спритності: елементи акробатики – перекиди, стійки, перекати, прості елементи гімнастики на снарядях, баскетбол, волейбол, ручний м'яч.

У воді в процесі занять з ЗФП застосовуються такі вправи:

- плавання різними способами за допомогою рухів тільки рук, тільки ніг і з повною координацією рухів, комплексне плавання,
- плавання із затримкою дихання, пірнання, стрибки у воду, прийоми рятування потоплюючих, рухливі ігри у воді, водне поло.

СФП спрямована на розвиток і вдосконалення спеціальних фізичних якостей плавця і вирішує наступні завдання:

1. Розвиток сили і спеціальної витривалості м'язів, які виконують навантаження при плаванні обраним способом.
2. Розвиток специфічних якостей: швидкості, гнучкості та спритності, необхідних для плавання обраним способом, виконання старту і поворотів [1, 2].

СФП проводиться на суші і у воді.

На суші для розвитку спеціальної сили плавця застосовуються вправи з обтяженнями, з гумовими амортизаторами. При виконанні вправ траєкторія руху кінцівок, розподіл зусиль в часі і темп повинні бути за можливістю подібними з рухами плавця.

У процесі розвитку абсолютної сили вправи з великим опором, підтягування на перекладині, лазіння, виси, упори, стрибки, віджимання на брусах з додатковим опором, ізометричні вправи з граничним зусиллям тощо.

Для виховання спеціальної силової витривалості плавця застосовуються на суші вправи на тренажерах, що дозволяють імітувати зусилля при виконанні «гребкових» рухів (блокові пристрої, «ковзаючі» похилі лавки, що пересуваються, візки, амортизатори).

У воді для розвитку спеціальної сили застосовуються плавання з лопатками, одягнутими на руки, і плавання з різними гальмівними пристроями (тренувальна дошка між ногами, пояс з гальмівним диском, плавання із закріпленим амортизатором та ін.).

Абсолютна швидкість плавця підтримується повторними пропливаннями відрізків до 25 м з максимальною швидкістю з великими інтервалами між їх виконанням.

У нашому дослідженні прийняли участь 15 юних спортсменів, віком 12-14 років. Дослідження проходило в дитячо-юнацькій спортивній школі №6 Херсонської міської ради на відділенні плавання.

Для виявлення рівня фізичної та плавальної підготовки юних плавців були використані нормативи *навчальної програми* з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів (варіативний модуль з плавання) 5-9 класи „Рекомендовано Міністерством освіти і науки України” від 11.02.2010 №1/11-733, навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класи Рекомендовано Міністерством освіти і науки України Лист від 01.07.09 №1/11-4630 та нормативи дитячо-юнацькій спортивній школі № 6 (Бубе Х, 1968).

Рівень фізичної підготовленості юних спортсменів визначався за наступними тестами: згинання і розгинання рук в упорі лежачи на підлозі (сила); стрибок в довжину з місця (швидкісно-силові якості); нахил тулуба вперед з положення сидячи (гнучкість); «Викрут» з гімнастичною палицею (рухливість у плечових суглобах). Плавальна підготовленість визначалася плаванням 50 м кролем на грудях.

За всіма показниками у вихованців ДЮСШ № 6 відділення плавання були виявлені результати, що відповідали високому та достатньому рівням (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Фізична та плавальна підготовленість юних спортсменів ДЮСШ №6

Фізичні якості	Високий рівень, %	Достатній рівень, %,	Середній рівень, %,	Низький рівень, %
Сила	100	-	-	-
Швидкісно-силові	52,9	47,1		
Гнучкість	94,1	5,9	-	-
Рухливість в плечових суглобах	5,9	88,2	5,9	-
Плавальна підготовка	100	-	-	-

Аналізуючи результати отримані в ході дослідження зазначимо, що розвиток сили у юних плавців був виявлений на високому рівні (100%); розвиток швидкісно-силових якостей (вибухової сили) – на високому рівні 52,9%, на достатньому 47,1%, на середньому та на низькому рівні показників не виявлено; розвиток гнучкості – на високому рівні 94,1%, на достатньому 5,9%, на середньому та на низькому рівні немає; розвиток рухливості в плечових суглобах – на високому рівні 5,9%, на достатньому 88,2%, на середньому 5,9% та на низькому рівні немає;

У юних спортсменів був виявлений високий рівень (100%) плавальної підготовленості, що можна пов'язати з досить високим рівнем фізичної підготовленості.

Отже, фізична підготовка юних плавців поділяється на підготовку на суші та плавальну підготовку. Фізична підготовка на суші спрямована на зміцнення здоров'я, підвищення функціональних можливостей організму юного спортсмена, рівня його фізичного розвитку і працездатності, розвиток силових здібностей, гнучкості, швидкості та спритності, розслаблення м'язів. Основне завдання плавальної підготовки – розвиток функціональних можливостей спортсмена в нерозривному зв'язку з удосконаленням його технічної та тактичної майстерності, підвищенням бійцівських якостей.

У вихованців ДЮСШ №6 розвиток сили та плавальна підготовка була виявлена на високому рівні. Цьому сприяли застосовуваних на тренуваннях загальні та спеціальні вправи: для розвитку сили – лазіння, виси, упори, стрибки, вправи з гумовими амортизаторами; для розвитку гнучкості- вправи для підвищення рухливості в суглобах. У воді в процесі занять застосовувалось плавання різними способами за допомогою рухів тільки рук, тільки ніг і з повною координацією рухів, комплексне плавання, плавання з лопатками, плавання з різними гальмівними пристроями, стрибки у воду.

Це свідчить про те, що діти стали впевнені в собі, у своїх силах, відповідальні, ініціативні й активні. Їх відрізняє наполегливість у досягненні мети, цілеспрямованість досягнення результатів на змаганнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абсаямов Т.М. Силовые тренажеры в практике подготовки высококвалифицированных пловцов. В сб.: Плавание. Вып. 1-й / Сост. З.П. Фирсов. – М.: Физкультура и спорт, 1979. – 105 с.
2. Макаренко Л.П. Юный пловец / Л.П. Макаренко. М.: Физкультура и спорт, 1983. – 214 с.
3. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте / В.Н. Платонов. – К. : Олимпийская литература, 1997. – 583 с.
4. Тимакова Т.С. Особенности биологического развития и спортивный результат в плавании. В сб.: Плавание. Вып. 2-й / Т.С. Тимакова. М.: Физкультура и спорт, 1980. – 103 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Г. Шалар

УДК 796.012.3-053.5

Якущенко Ю.О.

ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття присвячена основним закономірностям розвитку рухових якостей дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: рухові якості, діти, молодший вік, закономірності.

The article is devoted to the basic laws of development of motor skills of children of primary school age.

Keywords: movement as children, the youngest age, laws.

Вивчення динаміки розвитку рухових якостей у зв'язку з природнім ростом дітей і під впливом спеціально організованої діяльності (заняття фізичною культурою, рухливими іграми, вправами спортивного характеру та ін..) є важливою умовою раціонального управління процесом фізичного виховання дітей.

Мета – проаналізувати закономірності розвитку рухових якостей.

Дослідженнями встановлено [1-3], що рухові якості є основою для формування різноманітних умінь і навичок. Від рівня їх формування залежить ефективність навчання фізичним вправам, техніка виконання рухів і становлення рухових функцій дитини, розвиток рухових якостей, які обумовлені різними чинниками – насамперед біологічними і соціальними [1]. Природній біологічний ріст організму супроводжується збільшенням рухових можливостей дітей. При цьому розвиток моторики визначається соціальними умовами, а рухова функція організму виступає як компонент, на який спрямований педагогічний вплив.

Найбільш активний період становлення довільної рухової функції дитини починається в ранньому шкільному віці. Проте, в цей період взаємодія сигнальних систем не має чіткої віддаленості. Тому молодшим школярам при навчанні рухам необхідний показ з постійним словесним супроводом.

Молодший шкільний вік вважається найбільш важливим в розвитку рухових аналізаторів [3]. На думку авторів [2, 3] розвиток рухових функцій молодших школярів –

активний процес. Формування моторики дітей у цьому віку залежить від трьох основних груп-факторів:

- а) генетично обумовлені руховими здібності;
- б) довільними руховими діями (активність) дітей;
- в) спеціально організовані педагогічні впливи, які стимулюють природний хід онтогенетичного розвитку моторики.

Цілеспрямований педагогічний вплив на розвиток якої-небудь рухової якості у дітей молодшого шкільного віку надає певний вплив на розвиток інших якостей. Наприклад, при розвитку швидкості у дітей одночасно удосконалюються сила, спритність та інші якості, що передбачає комплексність їх розвитку в указаний віковий період.

У дослідженнях [1, 3] було виявлено, що природний хід розвитку моторики дитини в більшій мірі залежить від його рухового режиму, від змісту і методики занять фізичними вправами. Шляхом цілеспрямованого підбору фізичних вправ можна впливати на біологічний хід розвитку різних фізичних якостей дітей. Зокрема, встановлено, що під впливом активного рухового режиму відбувається значне збільшення сили, швидкості, витривалості.

Таким чином, враховуючи анатомо-фізіологічні, морфологічні і психологічні особливості молодших школярів, можна заключити, що в молодшому шкільному віці є сприятливі передумови для формування міцних навичок в основних рухах. Даний віковий період є найбільш активним для розвитку фізичних якостей. Ось чому його необхідно максимально повно використовувати для розширення арсеналу руху, збагачення дітей різними формами рухової діяльності.

Проте, аналіз науково-методичної літератури свідчить про те, що основна увага більшості дослідників спрямовано, головним чином, на вивчення закономірностей розвитку фізичних якостей у дітей і підлітків, які регулярно займаються спортом. Робіт, присвячених активізації рухових функцій дітей молодшого шкільного віку, недостатньо. Майже повністю відсутні роботи, в яких зроблена спроба виявити взаємозв'язок між рівнем розвитку фізичних якостей, їх динамікою і показниками рухової активності та вибором з врахуванням ознак адекватності ефективних методів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ашмарин Б.А. Теория и методика физического воспитания: [учеб. пособие для студентов институтов] / Б.А. Ашмарин. – М. : Просвещение. 1999. – 360 с.
2. Волков Л.В. Физические способности детей и подростков / Л.В. Волков. – К.: Здоровье, 1989. – 114 с.
3. Теория и методика физического воспитания: [учебник для институтов физич. культуры] / Под ред. Л.П. Матвеева, А.Д. Новикова. – М.: Физкультура и спорт, 1985. – 307 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Б.Г. Кедровський

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО СИСТЕМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

У статті розглянуті проблемні питання щодо системи особливої частини кримінального права України.

Ключові слова: система, кримінальне право, особлива частина кримінального права України.

In the articles considered problem questions are in relation to the system of the special part of criminal law for Ukraine.

Keywords: system, criminal law, criminal law special part of Ukraine.

Розбудова в Україні демократичної, правової держави, стрімкий розвиток суспільних відносин потребують вдосконалення системи кримінального права України. Від досконалої систематизації кримінального права залежить ефективність його застосування і, таким чином, ефективність захисту суспільних відносин, які ним охороняються.

Кримінальне право структурно поділяється на Загальну й Особливу частини.

Загальна частина об'єднує норми, що визначають завдання, принципи й основні інститути кримінального права. Вони закріплюють підстави кримінальної відповідальності; чинність кримінального закону в просторі й часі; поняття злочину та його види; осудність і неосудність; форми вини; співучасть; покарання та його види; порядок застосування деяких видів покарання, правила їх призначення; регулюють інститути, пов'язані зі звільненням від кримінальної відповідальності й покарання, погашенням і зняттям судимості; визначають особливості відповідальності неповнолітніх.

Особлива частина кримінального права конкретизує обсяг і зміст кримінальної відповідальності щодо кожного складу злочину. Між нормами обох частин кримінального права існує тісний і нерозривний зв'язок, тому що практично неможливо застосувати норми Особливої частини без правил, закріплених у Загальній частині. Їхня нерозривність визначена єдністю змісту.

Нерозривний зв'язок норм Загальної та Особливої частин КК полягає ще й у тому, що при кваліфікації діянь, вирішенні питань, пов'язаних зі звільненням від кримінальної відповідальності та покарання, застосовуються водночас норми обох частин. Так, при кваліфікації замаху на злочин застосуванню підлягають як норма Загальної частини, так і норма Особливої частини, у яких передбачено злочин, на який вчинювався замах.

Зазначені питання раніше вже досліджувалися українськими та зарубіжними вченими, однак низка питань до теперішнього часу залишається дискусійними.

Так, розподіл особливої частини кримінального права на розділи здійснюється законодавцем у залежності від важливості об'єкту кримінально-правової охорони для суспільства та держави.

Перший розділ особливої частини Кримінального кодексу України має назву «Злочини проти основ національної безпеки України» [1].

Водночас, згідно ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [5].

Злочини проти волі, честі та гідності особи взагалі віднесені законодавцем до третього розділу особливої частини Кримінального кодексу України [1].

Таким чином, не зважаючи на те, що життя, здоров'я, честь та гідність людини є найвищою соціальною цінністю в Україні, саме злочини, що посягають на інтереси національної безпеки винесені законодавцем у перший розділ особливої частини Кримінального кодексу України і, виходячи з логіки побудови зазначеної частини Кримінального кодексу України, мають цінність, вищу за життя та здоров'я людини.

Розгляд проблемних питань щодо системи кримінального права України дозволяє зробити висновки про необхідність приведення системи особливої частини Кримінального кодексу України до стандартів, зазначених у Конституції України. Стан науки відображає стан суспільства. Оскільки в Україні поки що не сформоване громадянське суспільство, то й наука в першу чергу обслуговує державу та її інтереси.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрушко П.П. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (2-е вид., перероб. та доп.) / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.
2. Матвійчук В.К. Становлення і розвиток системи Особливої частини кримінального законодавства України / В.К. Матвійчук // Форум права. – 2011. – № 2, С. 603–608 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/20112/11mvkkzu.pdf>.
3. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навчальний посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
4. Навроцький В.О. Наступність кримінального законодавства України (порівняльний аналіз КК України 1960 р. та 2001 року). – К.: Атіка, 2001. – 272с.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Є.Л. Стрельцов

УДК 343.94

Бриж А.В.

ЩОДО КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИКІВ

У статті розглянута структура особи злочинця, що вчиняє злочини пов'язані з незаконним обігом наркотиків.

Ключові слова: особа злочинця, структура особи злочинця, злочини пов'язані з незаконним обігом наркотиків.

In the article the structure personality of a criminal who commits crimes linked to drug trafficking.

Keywords: a person criminal, structure personality of a criminal, crimes related to drug trafficking.

У сучасній юридичній літературі виокремлені різні аспекти вивчення особи злочинця: кримінально-правовий, процесуальний та кримінологічний. На відміну від перших двох, кримінологічний аспект вивчає різні рівні узагальнення цього поняття: конкретну особу, різні категорії злочинців, внутрішні та зовнішні обставини, що сформували особу злочинця [1, с. 91]. Таке розширене розуміння особи злочинця у кримінології, на нашу думку, впливає й на уявлення про структуру особи злочинця.

Л.Г. Козлюк визначає особу злочинця як цілісне утворення, яке складається з декількох елементів, сукупність яких формує її структуру [2, с. 11-12]. В українській кримінології А.М. Бандурко та Л.М. Давиденко наводять схему, за якою поділяють ознаки особи злочинця на п'ять основних блоків: 1) демографічні ознаки (стать, вік, соціальний та сімейний стан і т.ін.); 2) ознаки, що характеризують особу в аспекті освітнього рівня, знань т. ін.; 3) якості морально-психологічного характеру (честь, порядність, принциповість,

готовність взяти на себе відповідальність і т. ін.); 4) психічні якості (емоційна стійкість, внутрішня дисциплінованість, тверезість характеру та ін.); 5) біофізіологічні якості (стан здоров'я, особливості фізіологічної конституції і т.ін.) [3, с. 368]

Однак дана класифікація не є єдиною, так, А.І. Долгова, спираючись на роботи Ю.І. Антоняна, П.С. Дагеля, А.Б. Сахарова, Б.С. Волкова, виділяє шість груп ознак, які найбільш відомі у сучасній кримінології: соціально-демографічні; кримінально-правові; соціальні прояви у різних сферах життєдіяльності (соціальні зв'язки); моральні властивості; психологічні ознаки; фізичні (біологічні) характеристики [4, с. 280].

Таким чином, у кримінології існує велика кількість варіантів структури особистості злочинця. Враховуючи наведені приклади структур, спробуємо надати характеристику особи, що вчиняє злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків.

Кримінально-правова характеристика осіб, що вчиняють злочини, пов'язані із незаконним обігом наркотиків визначається неоднорідністю, їх поділом на дві основні групи: особи, що вживають наркотики, і особи, які приймають участь у незаконному обігу наркотиків. При цьому особи, що зловживають наркотиками, у кінцевому результаті стають на злочинний шлях (починають розповсюджувати наркотики або вчиняють злочини проти власності чи насильницькі злочини з метою отримання коштів для придбання наркотиків).

Соціально-демографічні ознаки особи, яка здійснює збут наркотиків, має такий вигляд: у більшості випадків це особи чоловічої статі (68,4 %) зрілого віку від 29 до 35 років (58,9 %), не зайняті суспільно-корисною працею (71,4 %), які мають середню або середньо-спеціальну освіту (89 %), вживають алкоголь або наркотики (49,3 %). Як правило, раніше не судимі. Що стосується організатора наркобізнесу, то у переважній більшості це особи 18-24 (36 %) або 30-39 (40 %) років, з середньою професійною (36 %) або повною загальною середньою (42 %) освітою, як правило, без постійного джерела доходу (87 %) [5].

Особистісно-рольові властивості розкривають функції індивіда, обумовлені його становищем у системі відносин, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. Наприклад, у злочинних групах, що займаються організацією діяльності підпільних лабораторій існує розподіл ролей між учасниками: організатори злочинних угруповань, збувальники, скупники-оптовики, виробники наркотичної сировини та наркотичних засобів.

Наступною складовою структури особи можна назвати її *моральну та психологічну характеристики*, до яких кримінологи відносять світогляд, духовність, погляди, переконання, установки та ціннісні орієнтації, особливості емоційних, інтелектуальних і вольових властивостей. Так, особи, що займаються виготовленням та збутом наркотичних речовин відрізняються жорстокістю, впевненістю, наполегливістю, умінням знаходити і переконувати «клієнтів» тощо.

Визначивши окремі елементи структури особи, що вчиняє злочини, пов'язані із незаконним обігом наркотиків слід звернути увагу й на її практичне значення. Зокрема, ми погоджуємося із баченням В.М. Косарева, який визначає, що практичне значення структури особи злочинця, у тому числі й насильницького, полягає у тому, щоб абстрактну модель особи злочинця розглядати як цільову програму, на підставі якої встановлюються і вивчаються ознаки, що характеризують осіб, які вчиняють злочини [6, с. 231].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лихолоб В.Г. Кримінология: Учебник / В.Г. Лихолоб, В.П. Филонов, О.И. Коваленко, А.Е. Михайленко / Под ред. В.Г. Лихолоба и В.П. Филонова. – Киев-Донецк, 1997. – 398 с.
2. Бандурко А.М. Преступность в Украине: причины и противодействие / А.М. Бандурко, Л.М. Давиденко. – Х.: Гос. спец. изд-во «Основа», 2003. – 368 с.
3. Козлюк Л.Г. Кримінологічна характеристика особистості злочинця, який вчинив статевий злочин щодо неповнолітнього: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Л.Г. Козлюк. – К., 2009. – 21 с.

4. Криминология. Учебник для вузов / Под общей редакцией доктора юридических наук, профессора А.И. Долговой. – М.: Издательство НОРМА (издательская группа НОРМА-ИНФРА-М), 2000. – 784 с.
5. Статистика МВС // Стан та структура злочинності в Україні 2012 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.npu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=67108>
6. Косарев В. Н. Структура и типология личности преступника и их значение для правоохранительных органов [Електронний ресурс] / В. Н. Косарев // Пробелы в российском законодательстве. – 2009. – №4. – С. 231-233. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/struktura-i-tipologiya-lichnosti-prestupnika-i-ih-znachenie-dlya-pravoohranitelnyh-organov>

Рекомендує до друку науковий керівник професор Є.Л. Стрельцов

УДК 343.979:343.914

Весіловська А.С.

ІСТОРИЧНО-ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ЖІНОЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У статті розглянуто явище жіночої злочинності. Висвітлюються основні історичні періоди та теорії кримінологічного вивчення жіночої злочинності. Надані основні погляди науковців.

Ключові слова : жіноча злочинність, моралістична теорія, кримінологія, кримінальна антропологія.

The article examines the phenomenon of female crime. Highlights the major historical periods and criminological theory study of female crime. Provided basic looks researchers.

Key words: female crime, moralistic theory, criminology, criminal anthropology.

Жінка за своєю природою асоціюється з такими цінностями, як турбота, ніжність, материнство, збереження домашнього затишку. Однак, існує й інша природа жінки – деструктивні прояви руйнівної поведінки, тобто те, що в кримінології відображає поняття жіноча злочинність. Жіноча злочинність – це сукупність злочинів, що вчиняються особами жіночої статі на певній території за певний проміжок часу.

Дослідженнями даного питання займалися у різні часи такі вчені як, О.А. Алексєєв, В.С. Батиргарєєва, А.Б. Блага, В.В. Голіна, М.М. Голоднюк І.М. Даньшин, О.М. Джужа, В.О. Меркулова, С.В. Нікітенко, І.Б. Степанова, В.В. Федусик, А.Ф. Зелінський Л.М. Щербакова, Т.М. Явчуновська, та ін.

Історія розвитку жіночої злочинності в кримінологічній науці є підґрунтям для більш глибокого та всебічного аналізу явища злочинності серед жінок. Розглядаючи історичні етапи кримінологічного вивчення жіночої злочинності, можна умовно поділити їх на наступні періоди: 1) період становлення кримінології (друга половина XIX століття); 2) дореволюційний період (1890 -1917 рр.); 3) період розвитку кримінології після 1917 р. і до 1950 р.; 4) період розвитку кримінології з 1960 р. по 1990 р.; 5) період розвитку кримінології з 1991 р. і закінчуючи 1998р.

З розвитком кримінологічної науки з'являлися і теорії які були притаманні певному періоду. В історичному процесі розвитку кримінології ці теорії можна розподілити на: моралістичні, антропологічні (біологічні) і соціологічні. Кожна з цих теорій має свої особливості.

Моралістична теорія полягала в тому, що жінка з часів Єви здатна на злочини. Німецькі інквізитори Шпренгер і Інститоріс писали у «Молоті відьом» (XV ст.), що через брак розуму жінки швидше за чоловіків відступають від віри. Тому немає нічого дивного у

тому, що серед жінок так багато відьом. На сьогоднішній день цю теорію можна вбачати в тому, що грань між добром і злом є досить розмитою.

В період становлення кримінології існував і набував розвитку антропологічний підхід до вивчення злочинця і злочинності. У теоретичній свідомості кримінально антропологія досить міцно асоціюється з ім'ям Чезаре Ломброзо, основна ідея полягає в тому, що злочинець є особливий природний тип, скоріше хворий, ніж винний. Злочинцями не стають, а народжуються. Саме жіноча злочинність як явище стала предметом дослідження в кримінології Ч. Ломброзо який у своїй роботі «Жінка злочинниця та повія» висвітлював дане явище [1]. Він же започаткував систематичне вивчення жінок-злочинниць. Сучасний стереотип сприйняття наукового дослідження Ч. Ломброзо звичайно має негативний характер, але не зважаючи на первісну невірність своїх поглядів на дану проблему, які ґрунтуються на буцімто природжених злочинних ознаках, кримінологія все ж чимало завдячує йому в тому, що він замислився над причинами злочинної поведінки. Він же започаткував систематичне вивчення жінок-злочинниць. Його вчення зробило величезний вплив на наступні пошуки в цій галузі. Історик психіатрії Т. І. Юдін вважав, що погляди Ломброзо є предтечею фашистських теорій про «недолюдей» – нижчих рас і що Ломброзо пропонував ті ж методи боротьби з нижчою расою – знищення [2, с. 353].

Прихильником цієї теорії також був Е. Феррі який приєднується до думки Ч. Ломброзо про те, що жінки більш злочинні, жорстокі, вперті і виявляють менше каяття, ніж найлютіші злочинці-чоловіки [3, с. 178].

В подальшому розвитку вчені схилилися до думки, що при поясненні причин жіночої злочинності, як і злочинності взагалі, крім фізіологічних ознак злочинців не можна не враховувати соціальні фактори, що зумовлюють злочинність. Значна роль соціальної теорії належить

М. М. Гернет він стверджував, що причини вчинення злочинів жінками треба пояснювати умовами життя жінок. Їх життя менш цікаве і різнобічне, ніж у чоловіків, жінка більш прикута до сім'ї і менше бере участь у боротьбі за існування. Багато сфер праці залишається для неї закритими [4, с. 134]. Неабияку роль в цьому відіграли представники соціологічної школи і її засновник Еміль Дюркгейм. Злочинність не була основним об'єктом досліджень цього вченого, що тим не менш не завадило йому визначити фундаментальні соціологічні закономірності розвитку кримінального феномену. Французький професор соціології, детально проаналізувавши анатомію суспільного організму, виявив соціальні фактори, які можуть як стримувати, так і генерувати злочинність. При поясненні причин жіночої злочинності прихильники соціологічної теорії враховували, перш за все, соціальне становище жінки, її відокремленість від політичного і суспільного життя, замкнутість рамками домашньої роботи тощо.

Повністю погодитися з вищезазначеними авторами, які дотримувалися позиції, що причини жіночої злочинності криються лише в соціологічних умовах, ми не можемо, так як причинами жіночої злочинності також виступають: поширення таких явищ, як пияцтво, алкоголізм, аморальність, наркоманія, психопатія, проституція, бродяжництво, жебрацтво, істотне послаблення основних соціальних інститутів і у першу чергу сім'ї [5, с. 34].

Підсумовуючи наше дослідження, можна дійти висновку, що жіноча злочинність здавна привертала увагу. З історичним розвитком правової культури населення змінилося й положення жінки в суспільстві. Вивчення історичних особливостей поглядів на кримінологію жіночої злочинності дає змогу поширювати ефективну роботу щодо профілактики, запобігання та протидії даній категорії злочинів. Вважаємо, що найдоречнішими в демократичному середовищі заходами протидії жіночій злочинності є заходи індивідуального запобігання злочинам, а саме: переконання, примусу, застереження, допомоги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ломброзо Ч., Ферреро Г. Жінка злочинниця і повія. – Ставрополь. 1991. – 193 с.

2. Юдин Т.И. Очерки истории отечественной психиатрии / Под редакцией Б.Д. Петрова. - М.: Государственное издательство медицинской литературы «Медгиз». 1951. – С. 353
3. Ферри Э. Уголовная социология. – М., 1908. – С. 178
4. Гернет М.Н. Моральная статистика. Уголовная статистика и статистика самоубийства: Пособие для статистиков и криминалистов. Вып. 1 / М.Н. Гернет. – М.: Изд. ЦСУ, 1922. – С.134
5. Голіна В.В. Кримінологія України: Навчальний посібник. Голіна В.В. – Х.; Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.М. Стратонов

УДК 343.98

Височанська О.О.

ЩОДО ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 332 КК УКРАЇНИ

У статті розглянуті об'єктивні ознаки незаконного переправлення осіб через державний кордон як злочину, передбаченого ст. 332 Кримінального кодексу України

Ключові слова: незаконне переправлення через державний кордон, об'єкт злочину, об'єктивна сторона злочину

The article deals with objective evidence of illegal conveyance of persons across the state border as a crime under Art. 332 of the Criminal Code of Ukraine

Keywords: illegal conveyance of across the state border, the object of the crime, the objective side of the crime

Загострення ситуації щодо незаконного перетину державного кордону країн Європейського Союзу, введення заборон та штрафних санкцій щодо біженців, є прикладом неготовності закону до подій, які склалася внаслідок військового конфлікту в Сирії. Україна не відчуває подібної кризи, але повинна бути готовою до схожих ситуацій, вчитися на чужих помилках, з метою захисту прав та свобод власних громадян.

Як зазначає В.В. Федосєєв, міграція (тобто переміщення населення), може здійснюватися як у межах закону, так і здійснюватися незаконно. Зокрема це може відбуватися поза пунктами пропуску або шляхом з приховування від прикордонного та митного контролю, з використанням підроблених документів. При цьому зазначені дії можуть здійснюватися самостійно чи за допомогою третіх осіб [1, с. 86].

Розділ XIV КК України, зокрема ст. 332, передбачає кримінальну відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон України. Об'єктом даного злочину є встановлений порядок перетинання державного кордону України, який закріплений Законом України «Про державний кордон України від 04.11.1991 року [2]. Згідно ч. 2 ст. 9 даного Закону залізничне, автомобільне, морське, річкове, поромне, повітряне та пішохідне сполучення через державний кордон України здійснюється через пункти пропуску, а також поза пунктами пропуску лише у випадках, визначених законодавством. Частина 8 цієї ж статті чітко вказує, що порушенням державного кордону України є також перетинання його будь-якими технічними або іншими засобами без відповідного на те дозволу чи з порушенням встановленого порядку [2].

Стаття 9 Закону України «Про державний кордон України» встановлює й випадки, за якими не є порушенням правил перетинання державного кордону України вимушене перетинання у стані крайньої необхідності та у випадках аварій і катастроф (ч.ч. 9,10) [2]. Таким чином, всі інші дії вважаються незаконними та підлягають юридичній відповідальності згідно діючого законодавства.

У контексті визначеного, І.Б. Похіла характеризує незаконність переправлення через кордон як забезпечення умов, або безпосереднє переправлення через державний кордон поза пунктами пропуску або в пунктах пропуску, але без відповідних документів та без дозволу уповноважених органів державної влади [3, с. 64]. При цьому об'єктивна сторона злочину розкривається через три форми сприяння незаконному перетину: 1) організація незаконного переправлення осіб через державний кордон; 2) керівництво незаконним переправленням осіб через державний кордон; 3) сприяння вчиненню незаконного переправлення осіб через державний кордон [4, с. 1088].

У тактиці розслідування злочинів, дані форми, або групи обставин визначаються як обставини, що характеризують події злочину. Розглянемо їх більш докладно.

Організація незаконного переправлення через державний кордон може полягати у плануванні, підшукуванні місць здійснення перетину кордону, встановленні корумпованих зв'язків тощо. У свою чергу керівництво таким перетином може представляти собою активну діяльність по забезпеченню переправлення шляхом прийняття рішень, організації переправлення, розпорядження стосовно дій учасників злочину та інше [3, с. 64-65; 4, с. 1088]. П.П. Андрушко визначає сприяння вчиненню незаконному переправляння осіб через державний кордон України як надання порад, вказівок, необхідних для незаконного перетину засобів, усунення перешкод тощо [4, с. 1088].

Таким чином об'єктивні ознаки злочину, передбаченого ст. 332 КК України включають в себе об'єкт та об'єктивну сторону вчиненого злочину. Саме об'єктивні ознаки злочину, передбаченого ст. 332 КК України є тими елементами, що підлягають доказуванню та дозволяють обрати правильний напрямок розслідування, з'ясувати обсяг необхідних для розкриття таких злочинів фактичних даних.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Федосєєв В. В. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України (питання відмежування) [Електронний ресурс] / В. В. Федосєєв // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2013. – Вип. 2. – С. 85-90. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2013_2_11
2. Закон України «Про державний кордон України від 04.11.1991 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>
3. Саїнчин О.С. Методика розкриття незаконного переправлення осіб через державний кордон України : монографія / Саїнчин О.С., Похіла І.Б., Притула А.М.
4. Андрушко П.П. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (2-е вид., перероб. та доп.) / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.С. Саїнчин

УДК 343.98

Гинін І.О.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ ТА ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ

У статті надається історичний аналіз військових злочинів і теоретичні засади запобігання їм та сформована багаторівнева та діюча система правових джерел, що регламентують правила ведення збройних конфліктів та регулювання військових злочинів.

Ключові слова: військовий злочин, конфлікти, методи, заборони, протидія, профілактика.

The article a historical analysis of war crimes and theoretical principles prevention them and formed a multi-operating system and legal sources that regulate the rules of armed conflict and regulation of war crimes.

Key words: military crime, conflicts, methods, prohibitions, opposition, prevention.

Військові злочини зародилися й одержали міжнародно-правове значення не відразу. Вони мають багаторівневу історію свого становлення. Загальновідомо, наприклад, що в древньому індійському історичному пам'ятнику – Законах Ману – знаходилося положення, яке стосувалося обмежень у способах ведення війни. Даними положеннями заборонялося використовувати віроломну та отруєну зброю, вбивати беззбройних, поранених та відступаючих [4].

Спроби регламентації ведення воєнних дій спостерігалися й у древній Греції. Наприклад, отруєння води або позбавлення ворога води оцінювалося греками як нікчемний вчинок. Коли македонський цар Пилип II (батько Олександра Великого) хотів позбавити ворога води, йому було зазначено, що не можна порушувати закон богів і поважати клятви старців (малися на увазі закони Солона IV ст. до н.е.). Відомо, що древні греки першовідкривачами у Європі, які встановили «закони війни» під час Пелопоннеської війни між Афінами і Спартою [5, с. 354–356].

Військові злочини у Стародавньому Римі досить суворо упорядковували правила початку воєнних дій, оголошення перемир'я й мирної угоди. Але ними військове насильство практично не обмежувалося: дозволялося вбивати беззбройних і обертати в рабство не тільки військовополонених, але й мирне населення завойованих територій. Хоча древня цивілізація римлян не визнавала таємного вбивства ворога під час бою, ворог повинен був бути чесно переможений, і тоді це було гордістю переможця, його тріумфом. Письменники, філософи й історики засуджували використання отрути в бою, говорячи про те, що людська гідність і чеснота вимагають чесного бою, а не схованого вбивства отруєною стрілою [2].

На території сучасної Європи з середини XVII сторіччя, після руйнівної і вкрай жорстокої Тридцятирічної війни у Європі (1618 – 1648 роки), стала поступово створюватися тенденція до заборони військового свавілля. Угодами між конфліктуючими сторонами починають встановлюватися норми про обмін військовополоненими, про гуманне відношення до поранених і хворих.

Відомо, що в Київській Русі правила ведення війни були не настільки жорстокими, ніж в інших державах. Відома з історії звичайна для Давньоруської держави норма про завчасне оголошення війни (наприклад, виречення князя Святослава – “хочю на ви итти”).

Вперше у військовому Артикулі Петра першого з'являється вимога зберігати школи, лікарні, церкви, приватні будинки в населених пунктах, захоплених російськими військами [1].

Але, більшість норм, які регулювали відносини між державами з питань застосування правил ведення війни, були сформовані в середині XIX – на початку XX століття і набули свого розвитку після Другої світової війни.

Одним з перших міжнародно-правових документів, що регулював права ведення війни в історії Європи, була Паризька декларація про правила ведення морської війни від 16 квітня 1856 року. На Паризькому конгресі 1856 року, що завершив Кримську війну, його учасники (Великобританія, Франція, Росія, Австрія, Прусія, Сардинія й Туреччина) прийняли декларацію, в якій проголошувалися чотири принципи захисту нейтралітету й приватної власності при веденні воєнних дій на морі. Перший із цих принципів забороняв каперство.

Одним із найважливіших документів правового регулювання відносин під час збройного конфлікту можна назвати Санкт-Петербурзьку декларацію про заборону застосування на війні вибухових та запалювальних куль від 29 листопада (11 грудня) 1868 року.

Як відомо, у міжнародно-правовій науці, право збройних конфліктів поділяється на дві групи: Женевське право й Гаазьке право. Женевські конвенції відстоюють захист

особистості від зловживання силою, в той же час Гаазькі конвенції – це міждержавні правила фактичного її застосування. Женевське право має чітко окреслену сферу дії, тоді як Гаазьке право захищає від всіх інших проблем права війни. Взагалі і Гаазькі конвенції, і Женевські мають на меті спроби систематизувати міжнародно-правове законодавство, що регулює правила ведення війни.

Вперше удосконалення законів і вирішення військових злочинів відбулося на конференціях у Гаазі в 1899 та 1907 роках. Перша конференція відбулася в Гаазі 18 травня 1899 року, на ній були присутні 26 держав. Вона одержала назву “мирної”, оскільки це була міжнародна конференція по обмеженню певних видів озброєнь.

Через деякий період, всі інші конвенції стали результатом першої в історії міжнародного права великої кодифікації правил ведення війни та мирного розв’язання міжнародних суперечок.

Якщо Гаазькі конвенції 1907 року визначали заборонені засоби й методи ведення війни, то Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил під час сухопутної війни від 22 серпня 1864 року (далі – Женевська конвенція 1864 року) встановлювала порядок поводження під час збройного конфлікту з певною категорією осіб, здоров'я та життя яких під час війни піддається найбільшій небезпеці [3].

Важливим вкладом у міжнародне право, внесеним Женевською конвенцією 1864 року, стало поняття нейтральності у тім вигляді, в якому його запропонував А. Дюнан. Лікарі та інший медичний персонал не повинні вважатися такими, що беруть участь у воєнних діях і не підлягають захопленню у полон. У цій Конвенції оговорювалося, що завжди й скрізь пораненим повинно виявляти повагу й проводити однакове лікування, незалежно від того, на чий стороні вони боролися [3].

Враховуючи все вищезазначене, ми можемо дійти висновку що, у міжнародному праві сформована багаторівнева та діюча система правових джерел, що регламентують правила ведення збройних конфліктів та регулювання військових злочинів. Основні ідеї щодо необхідності регламентації воєнних дій зазначені у міжнародно-правових документах ХІХ–ХХ століть.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артикул воинский от 26 апреля 1715 года [Електронний ресурс] // Гумер. – 2007. – Режим доступа: <http://www.gumer.info/bibliotek/Buks/History/Article/>.
2. Гадаскина И., Толоконцев Н. Яды – вчера и сегодня. Очерки по истории ядов. Серия “От молекулы до организма”, основана в 1981 году [Електронний ресурс] / Гадаскина И., Толоконцев Н. // НТ. – 2007. – Режим доступа: <http://n-t.ru/ri/gd/>.
3. Женевська конвенція про поліпшення положення поранених і хворих зі складу збройних сил під час сухопутної війни від 22 серпня 1864 року [Електронний ресурс] // Закон. – 2007. – Режим доступа: <http://zakon.rada.go.ua/>.
4. Законы Ману. Перевод С.Д. Эльмановича. – Санкт-Петербург: Типо-лит. Н.И. Евстифеева, 1913. – 309 с.
5. История Древнего Востока / Под ред. В. И. Кузищина. 2-е изд. – М: Наука. 1989. – 579 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.М. Стратонов

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДЕЗЕРТИРСТВО

Стаття присвячена аналізу сучасної кримінальної відповідальності за один з найнебезпечніших військових злочинів – дезертирство. У ній здійснюється аналіз наукових досліджень з даного питання, наводяться різні точки зору.

Ключові слова: служба, військовий злочин, триваючий злочин, об'єкт, нез'явлення на службу, військовослужбовець.

The article is devoted to the analysis of criminal liability for one of the most dangerous military pre offenses – desertion. Analyzed scientific researches on the subject, given the different points of view.

Keywords: military service, war crime, a crime that continues to object, the absence of the service, military personnel.

Конституція України визначає, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону (ст. 65 Конституції України) [1]. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості покладаються на Збройні Сили України. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави (ст. 17 Конституції України) [1].

На сьогодні, питання дезертирства гостро постало і для України. Адже, у зв'язку з політичною та економічною ситуацією, що склалася в нашій державі багато хто ухиляється від призову, покидає місце своєї служби тощо.

Питання, пов'язані з кримінальною відповідальністю за дезертирство висвітлено в працях вчених в галузі кримінального права, наприклад, М.І. Бажанова В.Г. Гончаренка, М.Й. Коржанського, В.Я. Тація, М.І. Хавронюка та інших. Слід зазначити, що праці цих та інших авторів мають важливе наукове і практичне значення, а висновки та рекомендації, які містяться в них, формують підґрунтя для подальшого дослідження даного явища.

Поняття військового злочину має всі ознаки, властиві загальному поняттю злочину. Крім того, воно має додаткові специфічні ознаки, зазначені у ст. 401. Такими ознаками є: 1) спеціальний об'єкт злочину – встановлений законодавством порядок несення або проходження військової служби; 2) спеціальний суб'єкт злочину – військовослужбовець або військовозобов'язаний під час проходження навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів; 3) караність діянь за нормами, які вміщені у розділі про військові злочини [2, с. 42].

Стаття злочину є встановлений законодавством порядок проходження військової служби, який зобов'язує кожного військовослужбовця нести військову службу протягом встановленого законом строку, завжди бути готовим до захисту держави, виконувати свій військовий обов'язок. дезертирства вчинюється шляхом дії (залишення військової частини чи місця служби) або шляхом бездіяльності (нез'явлення на службу у разі призначення, переведення, з відрадження, відпустки або з лікувального закладу) [3, с. 782].

Дезертирство є триваючим злочином, який починається з моменту самовільного залишення військової частини чи місця служби або нез'явлення на службу у разі призначення, переведення, з відрадження, відпустки або з лікувального закладу та закінчується затриманням дезертира чи з'явленням його із зізнанням, чи його смертю, або ж якщо з моменту досягнення дезертиром граничного віку перебування на військовій службі минуло п'ять років, якщо вчинене дезертирство кваліфікується за ч. 1 ст. 408, десять років – за ч. 2 ст. 408, п'ятнадцять років – за ч. 3 ст. 408 і давність не була перервана вчиненням нового злочину середньої тяжкості, тяжкого або особливо тяжкого злочину. Для визнання злочину закінченим тривалість незаконної відсутності військовослужбовця у військовій частині або місці служби значення не має. Нез'явлення на службу полягає в тому, що,

залишивши військову частину або місце служби на законній підставі, військовослужбовець, маючи об'єктивні можливості для повернення у встановлений час, в частину не з'являється. Суб'єктивна сторона дезертирства характеризується прямим умислом і метою ухилитися від військової служби. Ця мета може з'явитися у військовослужбовця перед залишенням частини або в процесі вчинення самовільної відлучки, самовільного залишення частини, під час повернення в частину з відрядження тощо. Наявність цієї мети відрізняє дезертирство від самовільного залишення військової частини або місця служби (ст. 407). Мотиви, які спонукають військовослужбовця ухилитися від військової служби, можуть бути різними: небажання переносити тягар військової служби, побоювання відповідальності за вчинене правопорушення, боягузтво у воєнний час, небажання служити в певній місцевості тощо. Суб'єктами злочину можуть бути військовослужбовці строкової служби, військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, кадрову службу та особи офіцерського складу, які проходять службу за призовом. Як дезертирство кваліфікуються дії військовослужбовців, які відбувають покарання в дисциплінарному батальйоні, якщо вони з метою ухилення від військової служби скоюють втечу. Не може бути суб'єктом цього злочину особа, яка незаконно призвана у Збройні Сили України [3, с. 782].

Дослідивши особливості кримінальної відповідальності за дезертирство, слід зробити такий висновок, що від стану законності і воєнного правопорядку у Збройних силах та інших військових формуваннях, що діють відповідно до законодавства України, багато в чому залежить ефективність виконання покладених на них найважливіших державних задач. Окремі закони, військові статuti та інші підзаконні нормативні акти чітко і точно регламентують усі сфери життя та діяльності Збройних сил. На військовослужбовців покладається неухильне дотримання Конституції України, законів і підзаконних актів, військової присяги, наказів командирів (начальників) Все це багато в чому зумовлює специфіку суспільних відносин у сфері несення військової служби, а також особливості і суспільну небезпеку їх порушень, у тому числі і злочинів (дезертирство).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти /М.І. Бажанов, Ю.В., Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. Професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація.- Київ-Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002 – 416 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Александров Ю.В., Андрушко П.П., Матишевський П.С., Фесенко Є.В. та ін.]; за ред. С.С. Яценка. – К.: А.С.К., 2005.- 848 с. – (Нормативні документи та коментарі).
4. Харченко В.Б. Уголовное право Украины. Особенная часть: новое законодательство в вопросах и ответах. Конспект лекций. Перекрестов Б.Ф.- Харьков: Скорпион, 2001. – 272 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.М. Єщук

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК, ЯКІ ВЧИНЕНІ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННОЮ ГРУПОЮ (ОЗГ)

Стаття висвітлює особливості криміналістичного розслідування крадіжок, вчинених організованою злочинною групою. Визначаються криміналістичні методи та методики проведення оперативно-розшукових та слідчих дій.

Ключові слова: розслідування крадіжок, організована злочинна група, криміналістичні методи та методики

The article reveals the peculiarities of criminalistical investigation of theft committed by the organized criminal group. Identify criminalistical methods and methodic of search operations and investigation.

Keywords: investigation of theft, the organized criminal group, forensic methods and techniques

Згідно статистичних даних, наданих Генеральною прокуратурою України, кількість крадіжок, вчинених за січень 2016 року групою осіб, складає 7749 зареєстрованих випадків [1]. Це складає 10,5 % від загальної кількості вчинених крадіжок за звітний період, що є достатньо вагомим показником. Більше того, вчинення крадіжок групою осіб, і, зокрема, організованою групою осіб, несе більшу суспільну небезпеку ніж звичайна крадіжка. Саме тому криміналістичні проблеми розслідування крадіжок, вчинених ОЗГ є предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених-правників: Л. Багрій-Шахматова, Р. Белкіна, П. Біленчука, В. Лисиченко, В. Лукашевича, В. Матвійчука, Н. Мірошника, О. Омельченка, М. Проценка, О. Саїнчина, М. Салтевського, В. Стратонова, В. Шепітька та інших.

Їх роботи стали фундаментом для розвитку та вдосконалення основ методики розкриття даного виду злочинів у зв'язку із ґрунтовним дослідженням стану сучасної злочинності; характеру її професіоналізації, згуртованості; ступеня її протидії владі та правоохоронним органам у процесі таємного викрадення майна тощо.

На сьогоднішній день криза, що відбувається в Україні протягом 2013-2016 років обумовлена цілою низкою факторів: революційними процесами, військовими подіями на Сході держави, анексією АРК, реформування правоохоронних структур та прокуратури, судової системи, підвищення нігілізму населення, спровокувало підвищення рівня організованої злочинності, дії якої спрямовані на швидке незаконне збагачення шляхом привласнення чужого майна.

Особливу увагу ОЗГ України привертає можливість контролю за привласненням та збутом бурштину, зброї, наркотичних речовин, антикваріату тощо. Ми вважаємо, що у зв'язку із активним розвитком та видозміною суспільних відносин, є підстави говорити про недостатню вивченість діяльності організованих злочинних груп. Зокрема, у криміналістичних наукових дослідженнях недостатньо розробок щодо розслідування крадіжок, які вчинюються ОЗГ. У зв'язку з цим, можна говорити про недостатню якість теоретичної підготовки поліцейського складу, що здійснює розслідування даних злочинів. Гіпотетично, якщо визначити належний професійний порядок криміналістичного розслідування крадіжок, які вчинені ОЗГ, то вдосконалився й процес боротьби з такою злочинністю в цілому.

Процес розслідування крадіжок, вчинених ОЗГ, ускладнюється тим, що слідчий має справу не з однією особою, а цілою групою, яка характеризується розподілом ролей, стійкістю та ретельністю планування вчинення злочину. При цьому М.П. Яблоков підкреслює, що члени такої групи займаються кримінальною діяльністю як бізнесом, для

збагачення та можуть вчиняти цілу серію не завжди однотипних злочинів [2, с. 132]. У зв'язку з цим, на думку В.В. Топчія, планування розслідування злочинів, що вчиняють ОЗГ, повинно враховувати наступні особливості: планування кожного злочину має складний характер, оскільки враховує злагоджені дії групи злочинців; злочини, скоєні ОЗГ мають базову злочинну спрямованість цієї групи [3, с. 170].

У ході планування розслідування слід передбачати чітку взаємодію слідчих з працівникам оперативних підрозділів, шляхом спільного планування їх діяльності та створення єдиної слідчо-оперативної групи. Враховувати необхідність спільних нарад слідчих і оперативно-розшукових працівників з плануванням серії однойменних слідчих (розшукових) дій, наприклад, групових обшуків. Зазначений план повинен складатися з наступних розділів: 1) завдання, що необхідно вирішити незалежно від висунутих версій; 2) завдання, які слід вирішити відповідно до кожної із сформульованих версій; 3) необхідні гласні і негласні слідчі дії [4, с. 292-296].

Виходячи з викладеного, на думку цих вчених вважаємо, що розробка особливостей тактики провадження слідчих дій для розкриття крадіжок, вчинених ОЗГ, повинна базуватися на засадах:

- спрямування стратегії та криміналістичної тактики слідчих дій на ефективність та результативність викриття ОЗГ;
- модуляції високої технологічності, інтенсивності та екстенсивності слідчих та розшукових дій для розслідування крадіжок;
- вибору оптимального напрямку розшуку учасників ОЗГ, встановлення каналів збуту викраденого та місць його зберігання;
- збору даних про підготовку та способи вчинення крадіжок конкретними членами ОЗГ, їх рольової участі в крадіжці;
- вивчення засобів конспірації ОЗГ до злочинного посягання, в момент його вчинення та після завершення.

Таким чином, вирішення питання криміналістичного розслідування крадіжок, що вчинюються ОЗГ полягає у всебічному професійному проведенні такого розслідування, зі встановленням ролі кожного учасника злочинної групи, незалежно від їх суворої ієрархічності та конспірації.[5, с. 321-328]

Під час здійснення розслідування крадіжок, вчинених ОЗГ, слідчий також повинен враховувати і міжнародно-правові напрямки боротьби із організованою злочинністю. Так, відповідно до ст.ст. 20-22 Розпорядження Кабінету міністрів України від 17.09. 2014 року № 867 – р «Про план заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», визначається стратегія спільної боротьби європейських держав зі злочинністю, зокрема організованою, яка посягає на власність. На нашу думку, вивчення європейського досвіду комплексного розслідування крадіжок, вчинених ОЗГ, побудованого на взаємодії з Європолом, відповідними міністерствами та відомствами європейських країн, сприятиме підвищенню рівня проведення слідчих дій та якості розслідування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статистика Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ivpz.org/statistika-2015-r-k>
2. Яблоков Н. П. Криминалистика: учебник / Н. П. Яблоков. – М.: НОРМА-ИНФРА-М, 2000. – 658 с.
3. Топчій В.В. Планування розслідування злочинів, учинених організованими злочинними групами / В.В. Топчій // Юридичний вісник. – № 1 (34). – 2015. – С. 169-174.
4. Лавренюк В.В. Особливості характеристики організованих груп та особи потерпілого при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими

- групами / В.В. Лавренюк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2013. – № 5. – С. 292-296.
5. Гайовий О. М. Кишенькові крадіжки, вчинені організованими злочинними групами [Електронний ресурс] / О. М. Гайовий // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – Вип. 1. – С. 321-328. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2012_1_38

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.С. Саїнчин

УДК 341.222

Діденко А.О.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ПОНЯТТЯ ДЕРЖАНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена визначенню поняття «державного кордону» та його значення як невід'ємного елемента будь-якої держави. Здійснено аналіз наукових досліджень з даного питання сформовано загальне визначення державного кордону та виокремлено його основні риси.

Ключові слова: територія, державний кордон, недоторканість, суверенітет, територіальне верховенство.

The article is devoted to the definition of "state border" and its importance as an integral part of any state. Analyzed scientific research on the subject, formed a general definition of the state border and singled out its main features.

Key words: territory, state border, inviolability, sovereignty, territorial supremacy.

Нормальний розвиток та функціонування будь-якої країни, а відповідно і рівень її соціально-економічного життя, безпосередньо залежать від збереження цілісності державної території, забезпечення її охорони органами державної влади.

На жаль, сьогодні, питання державних кордонів гостро постало і для України. Адже, стрімкий розвиток та вдосконалення усіх сфер життя держави, викликає бажання світових лідерів розширювати території своїх країн. Як результат, з'являється безліч міжнародних конфліктів. До їх числа можна віднести: анексію АР Крим, окупацію сходу країни та відсутність контролю за частиною державного кордону. Останній, встановлюється за допомогою відповідного адміністративно-правового режиму. Саме з цим пов'язано розгляд поняття «кордону» в адміністративно-правовому аспекті.

Питання території і кордонів держави на достатньому рівні досліджено та приділено значну увагу в міжнародному публічному праві (зокрема, Заключний акт НБСЄ 1975 р., Статут ООН 1945 р., Декларація про принципи міжнародного права тощо).

Проблеми правового статусу державного кордону, розглянуто і в роботах деяких науковців, зокрема: С. Бабуріна, Ю. Барсегова, Л. Волової, С.Дністрянського, Б. Клименка, А. Мостиського, А. Порланда, А. Щербакова, Т.Цимбалістого та інших. Однак, незважаючи на їх кількість, й досі не існує єдиного підходу до правового розуміння та сутності державного кордону.

Сучасне законодавство України розглядає поняття «державного кордону» в наступних значеннях:

1. Закон України «Про правонаступництво України» визначає, що державний кордон СРСР, який відмежовує територію України від інших держав, а також кордон між УРСР і Білоруською РСР, РРФСР, Республікою Молдова станом на 16 липня 1990 року є державним кордоном України [1];

2. Стаття 1 Закону України «Про державний кордон України», закріплює положення про те, що державним кордоном України є лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України – суші, вод, надр, повітряного простору [2].

Щодо поняття «державного кордону» – є різні підходи до його визначення. Так, юридична енциклопедична література містить наступне визначення державних кордонів, це території держав, які відмежовують їх одна від одної чи від відкритого моря і, які визначають межі територіального верховенства держав [3, с. 97].

На думку, Н. Ушакова, під кордонами держави слід розуміти позначені на картах (а за найменшої можливості – і на місцевості) лінії, вертикалі поверхні, що проходять по цих лініях до межі земного простору з космосом, із одного боку, і до центру Землі – з іншого [4, с. 37].

Схожої думки дотримуються С. В. Трохимчук та О. В. Федунь, зазначаючи, що державний кордон – це лінія, що проходить по поверхні землі (суходолу чи водного простору) та уявна вертикальна поверхня, яка проходить через неї у повітряному просторі і в надрах землі, і визначає межу території держави, відділяючи її від інших держав чи відкритих морів [5, с. 145].

Т. О. Цимбалістий, ґрунтуючись на основі своїх досліджень, трактує визначення державного кордону дещо по іншому. А саме, як встановлену юридично чи фактичну штучну лінію (на суші і воді) і вертикальну поверхню, що проходить по цій лінії (у надрах, водах і повітряному просторі), які визначають просторові межі території держави і сфери здійснення нею свого суверенітету (територіального верховенства) [6, с. 94].

Що стосується сфери міжнародного права, то як зазначає Н. Пронюк, державні кордони розглядаються як фактичні чи уявні лінії на суходолі, водному, повітряному просторі та в надрах, які визначають межі дії державного суверенітету, поширення територіального верховенства держави. Вони відділяють територію однієї держави від іншої, визначають межі державної території з усіма ресурсами, що є матеріальною умовою існування суспільства [7, с. 112].

Окрім вищезгаданих понять, у науково-методичній літературі є безліч інших підходів та визначень поняття державного кордону. Проте результати їх аналізу свідчать, що всі вони лише доповнюють наведене в Законі України «Про державний кордон України». Спираючись, на терміни вказаних науковців можна виділити декілька важливих ознак державного кордону:

- відокремлює межі території однієї держави від території іншої, сприяючи її цілісності;
- державний кордон визначає межі території держави, саме він відмежовує територію однієї держави від територій інших держав, а також територій з міжнародним і змішаним правовим режимом;
- забезпечує поширення всього суверенітету держави на власній території, чим підтримує її належне функціонування;
- є справжньою або штучно створеною лінією, яка відповідає конфігурації певної держави; є штучною лінією і вертикальною поверхнею, що проходить цій лінії;
- така лінія встановлюється юридично (договорами) чи фактично (історично);
- проходить по воді, суші, під землею (включаючи надра) та у повітрі;
- демаркація кордону здійснюється з використанням спеціальних знаків, табличок, при цьому встановлюються спеціальні пункти пропуску та контролю. державні кордони визначають ті просторові межі, на які держава поширює своє верховенство в міжнародних правових відносинах.

Аналізуючи вищезазначені підходи до розуміння поняття «державного кордону», можна зробити висновок, що найбільш повне його визначення дається в міжнародному праві. За даного підходу державний кордон розглядається саме в адміністративно-правовому сенсі. Адже особлива увага приділяється визначенню кордонів по лінії відповідної території, як її адміністративно-територіальної одиниці. Без таких кордонів, неможливе чітке розмежування

ресурсів, що належать відповідним державам. А відсутність меж, тобто адміністративної території країни, спричиняє конфлікти та порушує мирне міжнародне співжиття. Ось чому, важливо аби не лише в національному законодавстві було чітко та детально визначено поняття «державних кордонів», регламентовано спосіб їх встановлення та захисту.

Враховуючи вищезазначене, ми вважаємо, що державний кордон – це штучно встановлена на основі міжнародних договорів, органами державної влади, лінія, яка проходить на межі певного суходолу, воді, повітрі, при цьому виділяється засобами спеціально для цього призначеними та забезпечує єдність території держави.

Необхідно також наголосити і на такому важливому факті, як недоторканість державних кордонів. Незаконне посягання на них з боку іншої держави є посяганням на саму державу. Діючі численні міжнародно-правові акти, що регулюють правовий статус кордонів, хоч і закріплюють їх недоторканість, встановлюють відповідальність за їх порушення, але не зупиняють протиправні дії деяких країн. Тому, постає питання пошуку більш досконалого і надійного механізму захисту державних кордонів. Адже саме вони виступають своєрідним захисним бар'єром для кожної країни – її візитною карткою. Захищаючи від посягань з боку інших держав, вони забезпечують цілісність їх територій та безпечне життя всього суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про правонаступництво України» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>;
2. Закон України «Про державний кордон України» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>;
3. Юридический энциклопедический словарь / [гл. ред. А. Я. Сухарев]. – 2-е изд. – М. : Сов. энцикл. – 1987. – 527 с.;
4. Ушаков Н. А. Международное право: основные термины и понятия : учеб. пособ. / Н. А. Ушаков. – М.: ГПРАН. – 1996. – 46 с.;
5. Трохимчик С. В. Політична географія світу: навч. посіб. / С. В. Трохимчук, О. В. Федунь. – Л. :Простір. – 2006. – 274 с.;
6. Цимбалістий Т. О. Конституційно-правовий статус державного кордону України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 20.02.03 «Військове право; військові аспекти міжнародного права» / Т. О. Цимбалістий. – Хмельницький. – 1998. – 219 с.;
7. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право: навч. посіб. / Н. В. Пронюк ; КМТ. – К. : [б. в.]. – 2008. – 344 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.М. Стратонов

УДК 34.01+340

Дмитренко Н.А.

ДЕРЖАВНА ПРАВОВА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття розкриває поняття та сутність правової політики в Україні, визначає її стан, особливості та перспективи

Ключові слова: суспільні відносини, держава, правова політика

The article reveals the notion and essence of legal policy in Ukraine, determines its condition and features.

Keywords: public relations, government, legal policy

Демократичне реформування українського суспільства тісно пов'язане зі здійснення ефективної правової політики, яка сприяє зміцненню демократичних інститутів, дає можливість формувати конкурентоспроможну ринкову економіку та забезпечувати права і свободи громадян. У зв'язку з цим виникає питання щодо сформованості доктринального розуміння поняття та сутності правової політики в українській державі, її стану, особливостей, функцій та перспектив розвитку, адже саме наукова база виступає підґрунтям формування зазначеного соціально-правового інституту, обумовлює його дієвість.

На сьогоднішній день слід відмітити неоднозначність розуміння терміну «правова політика». Це пов'язане із наявністю різних правових шкіл (на теренах України їх принаймні більше чотирьох), застосуванням його різними науками – теорією держави і права, філософією права, соціологією, політологією тощо; формуванням уявлення про нього у свідомості пересічних громадян, державних службовців, політичних діячів тощо.

В.О. Хвалєєв визначає, що термін «правова політика» має три інтерпретації: 1) діяльнісну (як науково обґрунтованої і послідовної діяльності державних і муніципальних органів зі створення ефективного механізму правового регулювання); 2) ідеологічну (як комплексу ідей, заходів, завдань, програм, настанов, що реалізуються у сфері права і завдяки праву); 3) частина державної політики [1, с. 4-5]. Ми погоджуємося із подібним аналізом, оскільки він структуровано висвітлює особливості правової політики як явища, пов'язаного з державною діяльністю.

О.Н. Ярмиш пояснює невпинність зростання ролі правової політики у країнах пострадянського простору певними чинниками, серед яких слід виділити: а) спрямованість на упорядкування правової сфери з метою оптимізації економічних, політичних, соціальних, екологічних та інших відносин; б) необхідність реагування держави на потреби внутрішнього узгодження та упорядкування потоків юридичної інформації, що містяться у різних правових актах; в) підсилення управлінської функції права; г) підвищення ролі та значущості праворозуміння та правосвідомості, розширення договірних засад правового регулювання; д) необхідність забезпечення становлення демократичного правопорядку в країні, протиставлення високому рівню криміналізації суспільства та корупції; є) потреба у децентралізації багатьох функцій державної влади, розвитку місцевого самоврядування [2, 6-7].

Висловлюючи свій погляд на державно-правову політику, О.В. Петришин зауважує, що процес її формування в українській державі на сучасному етапі відбувається під впливом міжнародних договорів, які Україна уклала з Європейським Співтовариством [3, с. 28]. Передусім ідеться про Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та про Асоціацію між Україною та ЄС. На їх основі було затверджено Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу та План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014-2017 роки. Ними визначені основні пріоритети діяльності органів виконавчої влади зі створення передумов, необхідних для набуття Україною членства в ЄС. Зокрема, на перше місце поставлено адаптацію законодавства України до законодавства ЄС та забезпечення прав людини. Ці особливості і визначають сутність та перспективи державної правової політики України на сьогоднішній день та близьке майбутнє.

З огляду на визначене вважаємо за необхідне підкреслити, що формування дієвої правової політики в Україні неможливе без наступних завдань:

- утвердження та підтримання ролі права як механізму підтримки сталого і безперервного функціонування суспільства і держави;
- формування правової політики держави у рамках забезпечення захисту та охорони прав і свобод людини та громадянина у відповідності до міжнародно-правових стандартів;
- інтеграція та адаптація законодавства України до вимог законодавства ЄС;

– формування напрямків реформування чинної системи права у контексті її демократизації, гуманізації, надання соціального характеру, підвищення ефективності щодо регулювання суспільних відносин і процесів.

Реалізація поставлених завдань сприятиме не тільки ефективності та підвищенню якості правової політики, що проводиться в Україні, але й підвищенню рівня правосвідомості і правової культури населення, посадових осіб державних органів і суспільства загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Хвалеев В. О. Правовая политика России в условиях глобализации : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук / В. О. Хвалеев. – Ростов-на-Дону, 2008. – 21 с.
2. Ярмиш О.Н. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності (аналітична доповідь) / О.Н. Ярмиш // Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.) / за ред. О. М. Руднєвої, д. ю. н., проф. – К.: НІСД, 2013. – 160 с.
3. Петришин О.В. Основні напрями формування і розвитку правової політики / О.В. Петришин // Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.) / за ред. О. М. Руднєвої, д. ю. н., проф. – К.: НІСД, 2013. – С. 28-31

Рекомендує до друку науковий керівник доцент М.М. Новікова

УДК 347.734

Дрейман О.Ю.

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Стаття присвячена визначенню поняття «принципів адміністративно-правового регулювання банківської системи» та їх значенню як невід'ємного елемента механізму адміністративно-правового регулювання банківської системи. Здійснено аналіз наукових досліджень з даного питання та виокремлено його основні риси.

Ключові слова: засади, банківська система, контроль, банківський нагляд, капітал.

The article is devoted to the definition of "the principles of administrative and legal regulation of the banking system" and its value as an integral part of the mechanism of administrative and legal regulation of the banking system. Analyzed scientific researches on the subject and singled out its main features.

Keywords: Bases, banking system, control, banking supervision, capital.

Саме на принципах будуються всі елементи механізму правового регулювання в будь-якій сфері правознавства. Не є винятком із цього і відносини адміністративно-правового регулювання банківської системи: без них важко уявити будь-яку проблему, що стосується й адміністративно-правового регулювання банківської системи.

Окремі аспекти принципів адміністративно-правового регулювання банківської системи розкрили у своїх працях вчені А. Берлач, Я. Берназюк, М. Старинський, Д. Гетманцев, С. Петков, Ю. Пивовар, А. Пишний, О. Прилуцький, С. Половко, О. Орлюк, Ю. Тараненко, М. Сідак, О. Селезньова, О. Сударенко, С. Очкурено, І. Шамрай, Г. Шемшученко та ін. Але проблематика й зараз залишається досить актуальною.

У словнику іншомовних слів принцип визначається подвійно: 1) як первоначало; те що лежить в основі певної теорії науки 2) як внутрішнє переконання людини; основне

правило її поведінки [1, с. 547]. Акцентуємо, що принципи відіграють неабияку роль у сучасному регулюванні банківської системи.

У найбільш загальному вигляді вчені-правознавці під принципами права розуміють керівні засади (ідеї), які визначають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин. Значення принципів права полягає в тому, що вони в стислому вигляді, концентровано відбивають найсуттєвіші риси права, є його квінтесенцією, «обличчям» [2, с. 128].

Влучно в своїх працях зазначає Н. Христиченко, що основні ознаки, притаманні адміністративному праву України, пов'язані з його принципами, на яких здійснюється правове регулювання виконавчої діяльності держави. Принципи віддзеркалюють особливості й тенденції формування та функціонування адміністративного законодавства України і його норм [3, с. 110]. На погляд цього вченого в галузі адміністративного права, значення принципів права полягає в тому, що в них відбито найхарактерніші демократичні риси і загальну спрямованість права та його найважливіших інститутів, у зв'язку з чим вони дають можливість пізнати суть усіх галузей права, їх суспільний характер, а також його окремих інститутів [3, с. 111].

Спрямовуючи свої погляди на розуміння принципів адміністративного права Ю. Битяк доречно зазначає, що це вихідні, об'єктивно зумовлені основоположні засади, відповідно до яких формується й функціонує система та зміст цієї галузі права [4, с. 29].

Відповідно до законодавства як критерій оцінювання досягнення головної мети грошово-кредитної політики використовуватиметься показник індексу споживчих цін у річному вимірі. Одночасно з метою здійснення всебічного аналізу інфляційної ситуації також відстежуватиметься динаміка інших цінових індексів; тактичної гнучкості та орієнтації на досягнення середньострокових цілей [5].

Підставами для коригування грошово-кредитної політики розглядатимуться насамперед чинники, які містять потенціал для зміни середньострокових інфляційних трендів. Натомість допускатиметься тимчасове відхилення показників приросту індексу споживчих цін у річному вимірі від установлених цільових орієнтирів, якщо такі відхилення будуть результатом структурних зрушень в економіці, приведення окремих цін і тарифів відповідно до економічно обґрунтованих рівнів, впливу значних внутрішніх та зовнішніх чинників тощо; використання режиму гнучкого обмінного курсу, який передбачає визначення вартості гривні до іноземних валют на основі співвідношення ринкового попиту та пропозиції. Водночас, ураховуючи те, що динаміка обмінного курсу гривні має значний вплив на показники інфляції та якість балансів банків, показники динаміки обмінного курсу гривні та реального ефективного обмінного курсу розглядатимуться як важливі індикатори під час прийняття регулювальних рішень; перспективного характеру прийняття рішень [5].

При цьому, регулятор бере на себе зобов'язання, оприлюднювати детальні пояснення мотивів і дій Національного банку у сфері регулювання грошово-кредитного ринку, одразу після прийняття відповідних рішень (прес-релізи, відеозвернення, брифінги тощо), так і в узагальненому вигляді – в офіційних аналітичних та прогнозних документах Національного банку, які регулярно публікуватимуться на сторінках офіційного інтернет-представництва Національного банку [5].

Таким чином, адміністративно-правове регулювання діяльності банківської системи в контексті регуляторного впливу Національного Банку України має здійснюватися на основі таких принципів:

- принцип відповідальності центрального банку за дотримання проголошеного офіційного показника інфляції протягом визначеного періоду часу – принцип таргету;
- принцип посилення незалежності Національного банку України, передусім з питань самостійного визначення інфляційних цілей та використання під час здійснення політики власних прогнозних розрахунків, підвищення фінансової автономії,

зокрема в частині припинення практики авансового перерахування частини прибутку до державного бюджету;

- принцип запровадження системи моніторингу фінансової стабільності на основі оцінки системних ризиків, зокрема через створення Ради з фінансової стабільності, проведення макропруденційного аналізу та розбудови системи макрострес-тестування;
- принцип активізації Національного банку України у розвитку фондового ринку;
- принцип безумовної пріоритетності цілі щодо цінової стабільності та підпорядкування їй усіх інших цілей і завдань грошово-кредитної політики;
- принцип використання показника індексу споживчих цін у річному вимірі як основного критерію оцінювання забезпечення виконання грошово-кредитної політики;
- принцип пропорційності вживання монетарних регулювальних заходів показнику інфляційному прогнозу;
- принцип більш відкритості Національного банку України.

Принципи адміністративно-правового регулювання діяльності банківської системи – це вихідні, об’єктивно зумовлені основоположні засади діяльності спеціальної публічної адміністрації насамперед Національного банку України, відповідно до яких формується й функціонує банківська система.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Словник іншомовних слів / [Р.В. Чаговець, Г.В. Самсонов, А.М. Шлепаков, В.Ф. Пересипкін та ін.] ; гол. ред. член-кореспондент АН УРСР О.С. Мельничук – К. Київська книжкова фабрика, 1975. – 775 с.
2. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / [укладачі Ю.С. Шемшученко, М.П. Зюблюк, В.П. Горбатенко та ін.]. – К. : Видавництво «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана. – Т. 5 : П – С., 2003 – 736 с.
3. Христиченко Н.П. Сутність та значення принципу зв’язаності публічної адміністрації правовим законом / Н.П. Христиченко // Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 21 вересня 2013 р.). – Херсон, 2013. – С. 110-113.
4. Адміністративне право України: підручник / [Битяк Ю.П., Гаращук В.Т., Дьяченко О.В. та ін.]; за ред. Ю.П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
5. Основні засади грошово-кредитної політики на 2014 – 2015 рік: [Електронний ресурс] // Національний банк України. – 2016. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=7466694>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.М. Єщук

УДК 349.3

Дяченко І.Р.

ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИЧНОГО ТА ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПОНЯТТЯ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ

У статті розглядаються і досліджуються проблеми теоретичного та законодавчого закріплення поняття непрацездатності. Аналізу й порівнянню підлягають й інші терміни, зокрема працездатність та непрацездатність. Визначено поняття страхового та нещасного випадку.

Ключові слова: непрацездатність, непрацездатні громадяни, страхові виплати, нещасний випадок, страховий випадок, допомоги.

The article deals with the problems and the oretical and legislative consolidation of disability. Studies on the subject to other terms, including the ability to work and disability. The concept of insurance and accident insurance.

Key words: disability, disabled citizens, insurance benefits, accident insurance case assistance.

Проблема працездатності є центральною не тільки в фізіології і психології праці. Ефективна трудова діяльність може бути забезпечена лише на основі врахування фізіологічних і психологічних закономірностей функціонування людського фактора. Саме завдяки працездатності можлива реалізація знань, умінь і досвіду людини. Працездатність людини є фізіологічною основою продуктивності праці. З іншої сторони непрацездатність стає значним соціальним ризиком, трагедією конкретної людини. У зв'язку з цим проблема непрацездатності набуває не тільки фізіологічного та психологічного значення, а й соціального та правового. Саме тому категорія «непрацездатність» є однією з найважливіших категорій права соціального забезпечення та трудового права. Але, не зважаючи на значення цієї проблеми, на сьогодні вона є недостатньо розробленою вченими.

Теоретичне обґрунтування інституту непрацездатності у праві соціального забезпечення було предметом дослідження багатьох російських та українських вчених, таких як: К.С. Батигін, А.Д. Зайкін, А.Н. Єгоров, Н.Б. Болотіна, Я.І. Безугла, В.М. Андріїв, Б.І. Сташків, О.Є. Мачульська, Е.Г. Тучкова, К.С. Гусов. Проте цілісного наукового дослідження цього інституту немає і сьогодні. Зокрема відсутні спеціалізовані монографічні дослідження статусу непрацездатних громадян.

Сьогодні в трудовому праві, в праві соціального забезпечення та інших галузях права зміст поняття «непрацездатність» та «працездатність» дуже часто розкривається один через одне. Використовуючи метод аналізу можна розкласти термін «непрацездатність» на декілька складових. Частка «не» означає заперечення працездатності. Тому необхідно з'ясувати сутність терміну «працездатність», який складається з двох складових: «праця» та «здатність».

Слід відмітити, що термін непрацездатність є не новим як для соціального законодавства, так і для науки права соціального забезпечення. Свого часу саме інтенсивне використання цього поняття як у міжнародній, так і в національній практиці дало змогу сформулювати теорію непрацездатності визначити сферу соціально-забезпечувальних відносин. Авторами цієї концепції були В.С. Андрєєв, Я.М. Фогель. Відповідно до теорії непрацездатності, відносини соціального забезпечення – це відносини щодо надання допомоги за рахунок суспільних фондів лише непрацездатним громадянам.

Зокрема Я.М. Фогель зазначав, що працездатність і непрацездатність є медико-біологічними поняттями, але оскільки встановлення стану непрацездатності при визначених обставинах набуває значення “ умови для визнання відповідного права ”, зокрема права на пенсію, пов'язані з цим відносини стають предметом правового регулювання, а видова непрацездатність – основою класифікаційних розподілів у галузі пенсійного забезпечення [5, с. 35].

І хоча ця концепція непрацездатності є дещо застарілою в сучасних умовах – адже вона не зовсім повно визначає систему соціально-забезпечувальних відносин, – проблема законодавчого закріплення поняття непрацездатності залишається актуальною й сьогодні.

Термін непрацездатність вживається в сучасному законодавстві під час визначення суб'єктів права на певний вид соціального забезпечення. Однак застосовуючи сааме поняття, законодавець не виявляє послідовності. В одних випадках – про застосування терміна слід лише здогадуватись. Наведемо таке положення законодавства: 1) страховим випадком, який дає право особі на страхові виплати, відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві", є нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання, що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму за обставин, передбачених вказаним

законом" (ст.13); 2) нещасним випадком вважається обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, унаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть" (ст.14) [1].

Аналізуючи ці положення закону, бачимо, що страхові виплати надаються застрахованим особам лише, якщо такий нещасний випадок чи професійне захворювання призвели до непрацездатності особи. І вже вид непрацездатності зумовить вид страхової виплати потерпілому. В інших випадках, хоч і вживається сам термін, однак він несе абсолютно неоднакове змістовне навантаження. Так ст.1 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" закріплює визначення поняття "непрацездатні громадяни": особи, які досягли встановленого законом пенсійного віку або визнані інвалідами, у тому числі діти-інваліди, а також особи, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника [2].

Таким чином, непрацездатність – це соціально-фізіологічний стан людини, який визначається її об'єктивною втратою чи зменшенням природних функцій організму або зниженням кваліфікації, значним зменшенням обсягу чи припиненням трудової діяльності, у разі настання якого особа втрачає засоби до існування та потребує матеріального соціального забезпечення. Визначення непрацездатності полягає у встановленні відповідності або невідповідності між можливостями організму і виконуваною роботою. У такий спосіб виявляється визначений стан організму людини, що робить вплив на її здатність до праці, і в зв'язку з цим на можливість компенсації втраченого заробітку [4, с. 138].

Відповідно до ст. 46 КУ громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві : Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 46-47. – Ст. 403
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376
3. Втрата працездатності : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/23359>
4. Михайлова І.Ю. Поняття пенсії завіком у солідарній пенсійній системі України / І.Ю. Михайлова // Університетські наукові записки. – 2010. – № 4. – С. 136-140
5. Фогель Я.М. Право на пенсію и его гарантии. – М.: Юрид. лит., 1972. – 352 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.А. Казанчан

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СУДДІВ ТА ЯКОСТІ ПРАВОСУДДЯ ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

У статті розглянуто питання підвищення професіоналізму суддів як напрямку судової реформи.

Ключові слова: судова реформа, суддя, професіоналізм, правосуддя.

The article deals with the questions of improving the professionalism of judges as one way of judicial reform.

Key words: judicial reform, judge, professionalism, justice.

Актуальність даної статті визначається тим, що протягом останніх десятиліть судова система України зазнала серйозних змін, в результаті яких чітко визначені повноваження суддів і організаційна структура системи. В цілому побудована мобільна і конкурентоспроможна судова система, яка модернізується відповідно до суспільних потреб та державних інтересів. Також все більше актуалізуються питання вдосконалення добору кадрів на посаду судді, введення нової форми підготовки кандидатів у судді та підвищення кваліфікації діючих суддів і працівників судової системи, що вимагає розробки та реалізації цілого комплексу взаємопов'язаних заходів, до яких, зокрема, можна віднести внесення змін у законодавство, організаційне, науково-методичне, інформаційно-технічне та кадрове забезпечення судової діяльності.

Питання про професіоналізм суддів пронизує Концепцію судово-правової реформи [2], Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [1], Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки [3], роз'яснення і рекомендації як керівників вищих судів країни, так і рішень органів суддівського самоврядування. Саме турботою про якість і ефективність правосуддя обумовлені існуючі кваліфікаційні іспити, вікові, освітні та інші вимоги до кандидата на заміщення суддівської посади.

Професійна діяльність судді характеризується багатоплановим і евристичним змістом розв'язуваних судових завдань, варіативністю і нестандартністю ситуацій в умовах дефіциту часу; вираженою організаторською спрямованістю з великою кількістю комунікативних зв'язків; індивідуальним характером, високою відповідальністю і соціальною значимістю; реалізацією виховних функцій. Це висуває підвищені вимоги до психологічних якостей особистості судді, що характеризує професійну компетентність, соціальну зрілість, відповідальність, організаторські, комунікативні, моральні, емоційно-вольові якості, інтелектуальні здібності.

Належна професійна підготовка кандидатів на посаду судді та суддів є неодмінною умовою компетентного судочинства. Така підготовка є також гарантією незалежності та неупередженості майбутніх суддів, неодмінною умовою поваги суспільства до судової влади.

Провідна роль і особливе місце в системі підготовки, перепідготовки кадрів для судової системи, спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді належить Національній школі суддів України (НШСУ). У своїй діяльності НШСУ керується Конституцією України (розділ VIII «Правосуддя»), Законом України від 7 липня 2010 р. «Про судоустрій і статус суддів», а також дорученнями Президента України, наприклад, «Щодо фінансування видатків на оплату праці працівників апаратів судів, а також створення необхідних умов для підготовки Національною школою суддів України висококваліфікованих кадрів для судової системи» від 10 липня 2012 р.

Над забезпеченням високої якості підготовки суддів в НШСУ постійно працюють робочі групи, створені з числа провідних науковців, суддів та працівників Школи. Основним завданням таких груп є аналіз новел законодавства та опрацювання наданих судами різних рівнів, регіональними відділеннями НШСУ, міжнародними організаціями і фондами пропозицій щодо формування планів та програм навчання суддів. НШСУ адекватно і своєчасно реагує на освітні потреби суддів господарських судів і судів інших спеціалізацій (юрисдикцій).

Суддівська освіта має на меті домогтися досягнення кандидатами на посаду судді та суддями таких ключових якостей та навичок:

1. інтелектуальні якості (здібності): високий рівень кваліфікації в сфері права, розуміння його фундаментальних принципів; уміння швидко сприймати та аналізувати інформацію; здатність аналізувати та синтезувати правові ситуації; логічність та структурованість мислення, мисленнєва самостійність;
2. особисті якості: чесність; моральність; неупередженість; здатність до обґрунтованого судження; рішучість та володіння навичками прийняття рішень; об'єктивність; уміння та готовність навчатися та професійно вдосконалюватися; здатність застосовувати набуті знання, вміння та навички;
3. здатність до розуміння та справедливого поведіння: вміння поводитися з кожним з повагою та чутливістю, незважаючи на походження та інші ознаки; готовність терпеливо та ввічливо вислуховувати;
4. авторитетність (владність) та комунікативні навички: володіння навичками міжособистісного спілкування; уміння зрозуміло і стисло роз'яснювати всім, кого це стосується, процесуальні вимоги; здатність формулювати, обґрунтовувати (мотивувати) та пояснювати кожне винесене рішення; уміння утримувати авторитет в разі оспорування, піддаванні сумніву;
5. ефективність (продуктивність): уміння працювати швидко; уміння ефективно організувати час та швидко виносити чітко обґрунтовані судові рішення; володіння ефективними комунікаційними навичками; здатність керувати судовим процесом в емоційно напруженому середовищі; уміння конструктивно працювати з іншими (зокрема, мати навички лідерства та управління, коли потрібно) [5].

Підготовку кандидатів в судді пропонується здійснювати шляхом тривалого навчання для отримання більш поглиблених спеціальних знань з проблем здійснення правосуддя, виконання роботи в якості судді. Основними цілями навчання кандидатів в судді є: 1) підготовка фахівців з вищою юридичною освітою за навчальним, навчально-тематичними планами і програмами, що передбачають більш детальне вивчення теоретичних основ права і правосуддя, соціальної значущості суду, матеріального і процесуального законодавства; 2) вироблення практичних навичок підготовки процесуальних документів та ведення судового процесу; 3) безпосереднє ознайомлення з роботою судів.

Окрему увагу слід приділити діагностиці психологічного стану кандидатів на посаду судді, завданнями якої повинні бути, по-перше, виявлення за допомогою тестування та інших методик наявності у кандидатів в судді психологічних якостей, що сприяють суддівській діяльності, або якостей, що створюють перешкоди цієї діяльності (наприклад, недоліки інтелектуального розвитку, нетерпимість і ін.); по-друге, проведення регулярної діагностики психологічного стану суддів, пов'язаного безпосередньо з здійсненням правосуддя або неадекватною поведінкою судді на службі або у позаслужбових умовах; по-третє, надання допомоги кваліфікаційним колегіям суддів при розгляді питань, пов'язаних з призначенням судді або оцінкою його неналежної поведінки, що є підставою для дисциплінарної чи іншої форми відповідальності.

Невирішені до теперішнього часу питання підготовки кадрів для судової системи, неналежне матеріально-технічне забезпечення діяльності суддів, істотне навантаження суддів, що постійно змінюється, багато в чому суперечливе законодавство і визначили

необхідність вдосконалення механізму відбору кандидатів у судді і наділення їх суддівськими повноваженнями вакантних посад в судах.

Реформування системи судочинства в Україні стикається з багатьма об'єктивними й суб'єктивними труднощами, спричиненими низкою чинників суспільно-політичного, економічного, ментального та іншого характеру, тяжким радянським спадком, зовнішнім втручанням тощо. Перед вітчизняною судовою та правовою системами загалом стоять сьогодні надзвичайно складні завдання – віднайти оптимальне співвідношення між безліччю суперечливих тенденцій, пов'язаних, зокрема, зі збереженням власних правових традицій та потребою відповідати вимогам часу, долученням до європейських цінностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
2. Концепція судово-правової реформи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2296-12>
3. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 92. – С. 38.
4. Судова реформа в Україні: чи можливий прогрес? / Школа політичної аналітики / укл. Балан С. – К., 2013. – 40 с.
5. Шукліна Н. Професійний розвиток судді: виклики сьогодення [Електронний ресурс] / Н. Шукліна // Слово Національної школи суддів України. – 2013. – № 3. – С. 34-39. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cln_2013_3_6

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.О. Задорожня

УДК 347.471

Ковальчук В.С.

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

У статті розглядається розвиток інституту громадянського суспільства в Європі та в Україні

Ключові слова: суспільство, громадянське суспільство, держава, демократія.

The article discusses the development of the institution of civil society in Europe and in Ukraine

Key words: society, civil society, state, democracy.

Громадянське суспільство – умова розвитку демократичної держави. Визначення поняття «громадянське суспільство» залишається актуальним і в наші дні. Громадянське суспільство – необхідна умова формування правової держави, створення надійних гарантій свободи особистості. Ми розуміємо, що один індивід не може наповнювати цілий інститут, створити громадянське суспільство, а це веде до того, щоб створити подібний феномен потрібно, щоб особистий інтерес зливався з інтересами певної групи, до якої входить індивід. Така сукупність індивідів і утворюють громадянське суспільство. Для того, щоб існувало таке суспільство, потрібне сприятливе середовище. Первинними умовами для такого процесу виступають: сім'я, цінності, церква, професійні об'єднання.

На сьогоднішній день в Україні слабо розвинений інститут громадянського суспільства, на нашу думку, в цьому полягають такі причини:

- відсутність народної законодавчої ініціативи. Так, наприклад, в основних законах Німеччини, Угорщини, Італії громадянам дозволяється брати безпосередню участь у розробці законопроектів. Однак, українським законодавством не передбачена можливість народної законодавчої ініціативи. Проблема використання в національній системі безпосередньої демократії вище зазначеного інституту потребує детального вивчення та виваженої оцінки його ефективності;
- наявність стійких неформальних зв'язків (феномен, що певною мірою компенсує нестачу публічної активності, але водночас має й негативний ефект, який виражається у формуванні і відтворенні клієнтистської культури);
- поширене масове розчарування у новій псевдodemократичній і квазіринковій системі [1, с. 27-41].

Політологи зазначають, що певний прорив у напрямку розвитку громадянського суспільства зробила революція Гідності, адже створені організації, спілки дають можливість подальшому розвитку громадянського суспільства, бо вони об'єднані за інтересом і відстоюють власні потреби. На нашу думку, існування інститутів громадянського суспільства завжди було в певній мірі де-юре існування на папері, а де-факто – їхня бездіяльність, покладена на інтровертність українців, певний страх, перевагою особистості над громадянством [2, с. 211]. У м. Херсоні станом на 2015 рік створено 156 громадських організацій. Однак, якщо запитати пересічних херсонців про їх існування, то мало хто буде знати про їх наявність. З цього випливає наступний факт, що станом на сьогодні громадські організації не здатні виконувати своїх завдань. На нашу думку, ця ситуація виникає через непоінформованість громадян про ідеї та цілі вказаних організацій. Безпосередньо у Комсомольському (Корабельному) районі м. Херсона 126 районних організацій політичних партій. Існують ті ж самі проблеми, що й з громадськими організаціями. Основними функціями політичних партій виступають: представництво інтересів, комунікативна, інтегративна, підбір еліт та ін., хотілось би відзначити функцію підбору еліт. Проблема виникає в циркуляції еліт, а точніше в її закостенінні. Депутатами ради часто стають люди, які представляють більш відомі політичні організації. Таким чином, інші політичні організації не здатні рекрутувати власну еліту. З нашої точки зору, проблема полягає в слабкій комунікації організацій з населенням, і, як наслідок, неможливість інтегрувати його, знайти прибічників до політичної сили. Деякі вчені українознавці зазначають, що проблема громадянського суспільства полягає в проблемі ідентичності. Цю кризу вони вбачають в тому, що в державі існують мовні, регіональні розбіжності, що гальмують інтеграційні процеси [3, с. 714].

Українській політолог Тарас Кузьо зазначає, що без національності держава не має необхідних передумов для створення громадянського суспільства, дієвої конституції, законів громадянства.

Ядром громадянського суспільства є «основна нація» [3, с. 718]. В Україні існує недовіра до влади. Саме суспільство не залучене до громадсько-політичної діяльності. Причина полягає в бідності населення, а також в незнанні своїх прав та свобод. Український досвід показує, що існування в органах державної влади людей з комуністичним минулим, які служили і підтримували ідеї радянського минулого, стало гальмом генерації еліт. Тобто, вони не здатні були піднести свідомість громадян на інший, новий, якісний рівень. Низька діяльність громадських організацій – одна з вагомих проблем Української держави. В колі науковців завжди точиться дискусія про перспективи розвитку громадянського суспільства. Прогнози існують різні і стільки, скільки існує точок зору. Але Україні потрібно взяти досвід роботи громад в інших країнах. Тоді українці побачать, що вирішити власні питання можливо і це залежить лише від них. Брак нової моделі поведінки тягне за собою ту, яку ми мали ще з часів СРСР, а це: схильність до вождизму, конформізм та інші речі.

Отже, можемо підбити підсумки. Ступінь розвитку громадянського суспільства в Україні низький. Така ситуація склалась через неможливість взаємодії влади та суспільства і загальну пасивність українців. Дану проблему можна вирішити наступним чином: по-перше,

створюючи громадську організацію, потрібно мати чітку мету, яка б могла бути зрозумілою для громади. По-друге, створення чогось нового завжди потребує поінформованості. Якщо ж інститути громадянського суспільства хочуть діяти, а не існувати, вони повинні інформувати громаду про своє створення, про свої цілі, пропагувати ідеї, щоб залучити інших до структури. По-третє, залучати громаду до «маленьких справ», тут мається на увазі, що залучити людей до вирішення проблеми означає показати їм, що вона потрібна суспільству [4, с. 415].

Звісно, що всі ми розуміємо, що стихійно громадянське суспільство не виникає. Даний процес дещо затримався, однак наша активність – прямий шлях до розвитку нової України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Александер Дж. С. Парадокси громадянського суспільства // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 1999. – № 4. – С. 27-41.
2. Бойчук М.А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: Монографія / М.А. Бойчук. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – 211 с
3. Гурицька М.С. Проблеми та перспективи громадянського суспільства в сучасній Україні / М.С. Гурицька // Держава і право. Зб-к наук. праць. Сер. Юрид. і політ. науки. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. – Вип. 41. – С. 711-718.
4. Дегтяр А.О. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління: монографія / А.О. Дегтяр, А.В. Халецький, С.В. Белай. – Донецьк: Видво «Донбас», ООО «РА Ваш імідж», 2012. – 415 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.О. Задорожня

УДК 347.426

Ковтун В.І.

ІНСТИТУТ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЖИТТЮ АБО ЗДОРОВ'Ю, У ПРАВОВОМУ СТАТУСІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ

У статті розглядається місце та роль інституту відшкодування шкоди, завданої життю або здоров'ю, у правовому статусі військовослужбовця.

Ключові слова: військова служба, військовослужбовець, правовий статус військовослужбовця, відшкодування шкоди, завданої життю або здоров'ю

The article considers the place and role of the compensation of harm caused to life or health of the legal status of the soldier

Keywords: military service, military, legal status of military personnel, compensation of harm, caused to life or health

Формування в Україні правової, соціальної, демократичної держави, вимагає приділення підвищеної уваги захисту життя та здоров'я людини і громадянина. Державні гарантії зазначеного захисту закріплені у Конституції України, Цивільному кодексі України, Кодексі законів про працю України, Законах України «Про охорону праці», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» тощо. Таким чином, держава гарантує особі право на відшкодування моральної та матеріальної шкоди, яких та зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я.

Водночас існують категорії громадян, відшкодування шкоди яким потребує окремого правового регулювання. До таких категорій слід відносити осіб, які постраждали внаслідок

ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, ветерани війни, учасники Антитерористичної операції, працівники правоохоронних органів та військовослужбовці. Наявність таких груп осіб обумовлюється особливостями їх правового статусу.

Загальновідомо, що військовослужбовці історично відіграють значну роль у захисті державного суверенітету та національної безпеки держави. Саме тому правовий статус військовослужбовців включає в себе значне коло пільг та соціальних привілеїв. Це пояснюється труднощами і ризиками, які виникають під час несення військової служби. До числа таких соціальних гарантій відносимо й відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю військовослужбовця, що є актуальним на сьогоднішній день у зв'язку із військовими діями на Донбасі.

В.М. Калінін визначає, що правовий захист життя та здоров'я військовослужбовця у структурі його правового статусу поєднує в собі як публічно-правові, так і приватно-правові елементи. Це пояснюється тим, що захист життя та здоров'я цієї категорії осіб здійснюється декількома правовими інститутами: адміністративної відповідальності; кримінальної відповідальності; дисциплінарної відповідальності та інститутом відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю військовослужбовця [1, с. 12].

Вважаємо за необхідне відмітити цивільно-правовий характер відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю військовослужбовця. Також погоджуємося з думкою О. Лобана стосовно того, що це є не інститут, а підінститут [2, с. 399], оскільки він є логічною складовою інституту відшкодування шкоди у цивільному праві.

На підставі досліджень, які проводилися вітчизняними та зарубіжними науковцями щодо відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю військовослужбовця [1, с. 12-17; 3, с. 13-15], визначимо структуру зазначеного правового підінституту. На нашу думку, він складається із норм, що: 1) визначають підстави відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю військовослужбовця; 2) характеризують правовий статус суб'єктів правовідносин відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю військовослужбовця; 3) визначають умови та порядок (механізм) відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю військовослужбовця

Таким чином, відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю військовослужбовця – це сукупність норм, які регламентують підстави, умови та порядок відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю військовослужбовця, а також встановлюють правовий статус суб'єктів даних відносин. Зазначені норми входять до правового статусу військовослужбовця, виступаючи елементом його соціального захисту та потребують відповідного закріплення в нормах цивільного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Калинин В.М. Возмещение вреда, причиненного жизни и здоровью военнослужащего: Монография [Электронный ресурс] / В.М. Калинин. – М., 2001. – 231 с. – Режим доступа: <http://www.voenprav.ru/doc-1727-1.htm>
2. Лобан О.Л. Правова природа відносин відшкодування шкоди, завданої життю та здоров'ю військовослужбовців/ О.Л. Лобан // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 97. – С. 398-404.
3. Русу С.Д. Захист прав військовослужбовців у зобов'язаннях, що виникають внаслідок заподіяння шкоди джерелом підвищеної небезпеки: автореф. дис... на здобуття ступеня канд. юридичних наук: 20.02.03/ С.Д. Русу. – Хмельницький, 1998. – 18 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.М. Риженко

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Розглянуто суб'єкти публічного адміністрування соціальної сфери в Україні.

Ключові слова: публічне адміністрування, соціальна сфера, соціальна політика.

The subjects of public administration the social sphere in Ukraine.

Keywords: public administration, social sphere, social policy.

Відповідно до ст.1 Конституції, Україна є демократичною, соціальною та правовою державою [1]. Втілення в життя цієї норми конституції потребує активної діяльності держави, яка спрямовується на забезпечення високого рівня соціальної захищеності громадян, досягнення соціальної справедливості та солідарності, гармонізацію відносин між інститутами державного управління й громадянським суспільством тощо.

На даному етапі розвитку правової науки все більше уваги приділяється питанням публічного адміністрування як в цілому, так і окремо в соціальній сфері. Розробкою окремих аспектів публічного адміністрування займаються такі відомі вітчизняні науковці, як Батанов О.В., Гуржій Т.О., Дзюндзюк В.Б., Мельтюхова Н.М., Куценко В.І., Чернов С.І. Однак питання публічного адміністрування соціальною сферою досліджувалось лише частково, іноді в рамках інших тем, без розгляду змін, котрі відбувалися з системою органів публічного адміністрування соціальною сферою останнім часом.

Метою даної статті є огляд окремих суб'єктів публічного адміністрування в соціальній сфері України.

Найвищий щабель в системі органів публічного адміністрування соціальною сферою займає Кабінет міністрів України. В сферу його повноважень входить забезпечення проведення політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки і культури. Розроблення і виконання загальнодержавних програм соціального розвитку [2, ст. 2].

Центральним органом виконавчої влади, який займається публічним адмініструванням в галузі соціальної політики є Міністерство соціальної політики України. Основні завдання та повноваження Мінсоцполітики роз'яснюються в Положенні про Міністерство соціальної політики України [3]. Детальний аналіз повноважень, які здійснюються Міністерством соціальної політики вказує на те, що основною їх особливістю є соціальна спрямованість.

На сьогоднішній день Мінсоцполітики відіграє головну керуючу, регулюючу та координуючу роль у визначенні основних засад реформування та розвитку соціальної сфери.

В рамках реформування системи публічного адміністрування у соціальній сфері Міністерством соціальної політики було визначено основні напрямки подальшого розвитку і удосконалення своєї роботи задля досягнення соціальної справедливості в Україні. Першим напрямком реформування повинно стати розробка абсолютно нової стратегії роботи сфери зайнятості, коли держава забезпечує громадян достойною високооплачуваною роботою, а не тимчасовою допомогою по безробіттю. Другим напрямком удосконалення діяльності Мінсоцполітики є реформування системи пенсійного забезпечення і нарешті третій напрямок – це вдосконалення соціального захисту та адресної допомоги найбільш уразливих категорій громадян.

Суб'єктом публічного адміністрування що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню є Пенсійний фонд України [4].

Основною проблемою Пенсійного фонду та пенсійної системи є те, що, з одного боку, необхідно втілювати в життя передбачені Конституцією України норми, які гарантують рівність конституційних прав громадян у пенсійному забезпеченні та встановлення гідного рівня пенсій, з другого – слід забезпечити довгострокову фінансову стабільність пенсійної системи. Проте забезпечення конституційних гарантій і адекватних пенсійних виплат в сучасних умовах є складним для пенсійної політики.

До суб'єктів публічного адміністрування у соціальній сфері також можна віднести:

1. Державну службу України з питань інвалідів та ветеранів України
2. Державну інспекцію України з питань праці
3. Державну службу зайнятості

На думку В. Куценко, сучасний стан публічного адміністрування соціальної сфери в Україні має ряд особливостей, які роблять її слабкою і такою, що не відповідає суспільним потребам та очікуванням [5, с. 23].

Публічне адміністрування соціальною сферою в Україні потребує оновлення й розвитку. Тому, враховуючи розглянутий правовий статус окремих органів публічного адміністрування соціальною сферою, маємо зауважити, що влада повинна у найближчий час спрямувати свої зусилля на вирішення проблемних питань у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
2. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 р. № 794-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – №13. – Ст. 222
3. Положення про Міністерство соціальної політики України // затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 423
4. Положення про Пенсійний фонд України // затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280
5. Куценко В.І. Соціальна держава (проблеми теорії, методології, практики) : монографія / В.І. Куценко, В.П. Удовиченко, Я.В. Остафійчук. – К. : Заповіт, 2013. – 228 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Ю Волкович

УДК.342.26

Мараховська К.О.

СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

У статті розкривається важливість та основні напрямки реформування системи сучасного адміністративно-територіального устрою України як невід'ємної складової адміністративно-територіальної реформи.

Ключові слова: адміністративно-територіальний устрій, адміністративно-територіальна реформа, територіальна громада, орган місцевого самоврядування.

The article is about the importance and the main directions of reforming the system of modern administrative and territorial structure of Ukraine as an integral part of the administrative and territorial reform.

Key words: administrative and territorial structure, administrative and territorial reform, local community, local government.

Система сучасного адміністративно-територіального устрою України вже не задовольняє сучасне суспільство, адже вона має велику кількість недоліків, одним із найсуттєвіших є його надмірна подрібненість. А це не відповідає європейським тенденціям, згідно з якими територіальні адміністративні утворення повинні мати достатній фінансово-економічний, інституційний та кадровий потенціал для забезпечення в межах визначених повноважень високого рівня суспільних послуг населенню та поступального соціально-економічного розвитку відповідних територій.

Зокрема, на території нашої держави найбільша сільська територіальна громада має чисельність населення понад 10 тисяч осіб, а найменша – всього 84 особи. Дрібні «територіальні громади» не в змозі виконувати повноваження у більшості сфер, які традиційно виконуються на базовому рівні. У зв'язку з такою неспроможністю невеликих «територіальних громад» виконувати свої функції, необхідно провести реформу адміністративно-територіального устрою. Однак, враховуючи те, що дрібні територіальні громади є реаліями сьогодення, Уряд і Парламент виявились не готовими прийняти рішення про комплексну реформу територіального устрою. Натомість було запропоновано можливість поступових змін, аби місцеві територіальні громади самостійно зрозуміли необхідність такої реформи і були залучені у цей процес, виходячи із сили суспільної потреби, а не сили закону. За європейським досвідом, оптимальна чисельність базової ланки місцевого самоврядування становить від 4 тис. до 5 тис. мешканців. У реальних соціально-економічних умовах України це може бути близько 7 тис. Саме на таку кількість громадян – споживачів послуг – слід орієнтуватися, утворюючи установи, які надають такі послуги [3, с. 594-602].

Реформування адміністративно-територіального устрою України є невід'ємною складовою адміністративно-територіальної реформи, що покликана оптимізувати систему управління територіями, упорядкувати взаємовідносини органів влади різних ієрархічних рівнів, а в кінцевому підсумку – сприяти підвищенню рівня життя пересічного громадянина в кожному міському чи сільському населеному пункті. Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 року схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, згідно з якою метою реформи адміністративно-територіального устрою є визначення раціональної просторової основи організації публічної влади для забезпечення доступності та якості надання соціальних та адміністративних послуг, ефективного використання публічних ресурсів, сталого розвитку територій, здатності адекватно реагувати на соціальні та економічні виклики реалізації державної регіональної політики [4].

Наразі вагомим кроком на шляху до усунення фрагментарності адміністративно-територіального устрою та значних диспропорцій між адміністративно-територіальними одиницями стало прийняття 5 лютого 2015 року Верховною Радою України Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Згідно з цим законом сусідні міські, селищні, сільські ради можуть об'єднатися в одну громаду, яка матиме один спільний орган місцевого самоврядування. У законі зазначено, що це об'єднання базуватиметься на принципах конституційності та законності, добровільності, економічної ефективності, державної підтримки, повсюдності місцевого самоврядування, прозорості, відкритості та відповідальності. Також визначено коло суб'єктів добровільного об'єднання – суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст [1].

Проте останнім часом все частіше постає питання про доцільність саме «добровільності» об'єднання, А. Ткачук, директор з науки та розвитку Інституту громадянського суспільства, наводить низку аргументів стосовно вказаної проблеми:

1. Питання правового регулювання адміністративно-територіального устрою належить винятково державі.
2. Регулюючи адміністративно-територіальний устрій, держава визначає вимоги до створення адміністративно-територіальних одиниць таким чином, аби ці одиниці були спроможними для виконання тих функцій, заради яких вони утворюються.

3. Органи місцевого самоврядування, які сьогодні діють в адміністративно-територіальних одиницях, утворені на основі законів, а не на основі бажання мешканців цих одиниць [5].

Тому саме для логічного та зручного для людини планування і передбачено створення «перспективного плану утворення дієздатних громад», – документ, який визначає комбінації об'єднання. при якому нове утворення матиме перехід на нову якість, і яке отримає підтримку держави. За інших умов об'єднання втрачає сенс, витрати на процес не принесуть вигоди громадянам. Згідно Закону, формування перспективного плану (фактично карти) утворення об'єднаних громад віднесено до компетенції органів місцевого самоврядування обласного рівня. Наявність «перспективного плану» зовсім не означатиме, що ті територіальні громади, які не хочуть ні з ким об'єднуватись, будуть приєднані до когось силоміць. План потрібен у першу чергу для тих громад, які дійсно прагнуть розвиватись і хочуть мати для цього належні повноваження та ресурси. Під час розроблення перспективних планів визначаються потенційні адміністративні центри спроможних територіальних громад та зони їх доступності; переліки територіальних громад, що увійдуть до складу об'єднаних територіальних громад; межі територій спроможних територіальних громад; формуються склад та зміст перспективних планів; складаються паспорти спроможних територіальних громад; проводяться консультації [2].

Обласні державні адміністрації залучають до розроблення перспективних планів, підготовки пропозицій щодо формування спроможних територіальних громад представників органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та громадськості відповідних населених пунктів. Визначаються потенційні адміністративні центри спроможних територіальних громад та зон їх доступності. Потенційними адміністративними центрами спроможних територіальних громад визначаються населені пункти (села, селища, міста), які мають найбільш розвинуту інфраструктуру і, як правило, розташовані найближче до географічного центру територій спроможних територіальних громад. Зони доступності потенційних адміністративних центрів спроможних територіальних громад визначаються з урахуванням доступності основних публічних послуг, що надаються на територіях цих громад, зокрема час прибуття для надання швидкої медичної допомоги в ургентних випадках та пожежної допомоги не має перевищувати 30 хвилин [2].

Отже, реформа місцевого самоврядування є комплексною, яка зачіпає багато сфер, в тому числі й реформу адміністративно-територіального устрою. З ухваленням закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад», у якому передбачено формування «перспективного плану утворення дієздатних громад», ми виходимо на черговий, надзвичайно важливий етап – зміни адміністративно-територіального устрою. Реформування адміністративно-територіального устрою повинно призвести до оптимізації системи управління територіями, упорядкування взаємовідносин органів влади різних ієрархічних рівнів, і як наслідок сприяти підвищенню рівня життя пересічного громадянина в кожному міському чи сільському населеному пункті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 № 157-VIII// Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 37-38. – ст. 91. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 «Про методику формування спроможних територіальних громад» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>
3. Рибак, А.І. Стан та перспективи реформування публічної адміністрації в Україні / А.І. Рибак // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Головний редактор В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2011. – Вип. 47. – С. 594-602.

4. Розпорядження «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 р. № 333-р
5. Ткачук А. Адміністративно-територіальна реформа, як основа децентралізації. / А. Ткачук // Інститут громадянського суспільства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csi.org.ua/>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.О. Задорожня

УДК 342.34/.001.73

Пелиховська К.С.

РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ВПЛИВУ ГРОМАДЯН ПРИ ПРИЙНЯТТІ СУСПІЛЬНО-ВАЖЛИВИХ РІШЕНЬ

У статті аналізується розвиток форм прямої демократії в Україні, який обумовлений необхідністю удосконалення конституційних засад реалізації механізмів участі громадян в управлінні державними справами.

Ключові слова: волевиявлення, міжвиборчий період, референдум, вибори, представницькі органи.

In the article development of forms of direct democracy is analysed in Ukraine, that is conditioned by the necessity of improvement of constitutional principles of realization of mechanisms of participation of citizens for the management of state affairs.

Key words: expression, between the election period, referendum, elections, representative bodies.

Становлення на сучасному етапі України як суверенної держави спонукає до розширення застосування форм безпосередньої демократії, реального волевиявлення народу з принципових питань розвитку держави і суспільства. Хоча Конституція України в третьому розділі закріпила тільки засадничі форми такої демократії – вибори і референдум, але таких форм значно більше.

У зв'язку з тим, що демократичні трансформації в Україні потребують посилення механізмів безпосередньої участі громадян у суспільно-політичних процесах, тому неефективність основних інститутів політичної системи великою мірою обумовлена саме недостатністю громадського контролю за їх діяльністю у міжвиборчий період та обмеженням політичної участі громадян лише електоральними процесами.

Подальший розвиток форм прямої демократії в Україні обумовлює, перш за все, необхідність удосконалення конституційних засад реалізації механізмів участі громадян в управлінні державними справами [1, с. 108].

По-друге, постає нагальна необхідність збільшення та посилення механізмів безпосереднього впливу громадян на політичний процес, тим більше у міжвиборчий період. Таке завдання повністю відповідає основним засадам демократичного державного устрою, який, зокрема, передбачає здійснення влади народу як через обрання представницьких органів, так і його безпосередню участь. Представницька та безпосередня участь є різними формами демократії і взаємодоповнюють одна одну у процесі забезпечення ефективного розвитку політичної системи. Зокрема, здійснення механізмів прямої демократії сприяє:

- реалізації принципу народного суверенітету, який є ключовим у побудові демократичної держави;
- підвищенню громадської участі у прийнятті важливих суспільно-політичних рішень, контролю за їх виконанням;

- легітимізації влади в цілому, державного устрою, діяльності окремих органів державної влади та місцевого самоврядування, а також певних суспільно-політичних рішень;
- забезпеченню постійного зв'язку між владою та суспільством;
- створенню ефективних важелів впливу громадян на політику у міжвиборчій період [3, с.262-274].

Найпоширенішими формами прямої демократії у країнах, окрім виборів, є референдуми різних рівнів та право законодавчої ініціативи. Певною мірою до механізмів безпосередньої демократії також відносять й інші форми політичної участі, які, з одного боку, не забезпечують права прямого вирішення важливих суспільно-політичних проблем, проте, з іншого, дають можливість громадянам здійснювати вплив на процес прийняття таких рішень(йдеться про мітинги, демонстрації та страйки).

Удосконалення механізмів прямої демократії є важливим завданням державної політики у процесі підвищення ефективності політичної діяльності системи України, оскільки на сучасному етапі державних трансформацій вони є актуальним інструментом впливу населення з метою посилення контролю за діяльністю органів влади у міжвиборчій період, забезпечення реальної участі у прийнятті важливих суспільно-політичних рішень [4, с. 251].

В Україні розроблено стратегію державної політики розвитку громадянського суспільства та механізми такої взаємодії, але нажаль запропоновані у чинних документах алгоритми організації та проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики є неоднозначними та недосконалими у практичному використанні. На нашу думку, необхідно приділити більше уваги розробці інструментів, форм та методів активного залучення громадськості до формування і реалізації державної політики, зокрема на стадії дослідження проблеми, розробки варіантів її вирішення, проектування політики та її впровадження.

Положення чинної редакції Конституції України, в яких закріплюється право громадян на безпосередню участь в управлінні державними справами, потребують певного оновлення та доповнення. Зокрема: унормування прав громадян щодо обов'язкової ратифікації змін до всіх розділів Основного Закону; закріплення в Конституції норми народної законодавчої ініціативи, яка б передбачала не лише „народне вето” за ініціативи Президента України, але й регламентоване право громадян ініціювати розробку і розгляд нових законопроектів або перегляд чинних; збільшення кількості факультативних референдумів [2, с. 675].

Звернення до реалізації механізмів прямої демократії має бути чітко регламентованим, оскільки залучення широких верств населення до вирішення певних суспільно-політичних проблем може мати небезпечні наслідки для стабільності політичної системи, особливо у разі маніпуляцій громадськими позиціями з боку зацікавлених сил з метою отримання певних політичних преференцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андресюк Б. П. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи / Б. П. Андресюк НАН України ; Ін-т нац. відносин і політології. – К. : Інформ.-вид. центр, 2007. – 222 с.
2. Кирилюк Ф. М. Політологія: Навчально – методичний комплекс /[Ф. М. Кирилюк, М. І. Обушний, М. І. Хилько та ін.; за ред. Ф. М. Кирилюка. – К., 2005. – 776 с.
3. Мірошниченко Ю. Р. Проблеми конституційно-правового регулювання реалізації принципу народного суверенітету як фундаменту народовладдя в Україні// Право України. – 2011. – № 8. – С.262-274.
4. Скаун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. – 2-ге видання. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 520 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.О. Задорожня

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття розкриває сутність технологічного підходу до формування криміналістичних методик та побудову криміналістичної методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності.

Ключові слова: технологічний підхід, криміналістична методика, злочини у сфері службової діяльності, технологія.

The article highlights the content of the term "technology" and reveals the essence of the technological approach to the development of forensic techniques. Key words: technological approach, forensic techniques, crimes in the sphere of office activity, technology.

Розвиток криміналістики зумовлений науково-технічним прогресом сучасного суспільства, «технологізацією» криміналістичних знань, взаємозв'язком з правом, адже це дозволить уніфікувати криміналістичні рекомендації стосовно прагматичних цілей, задовольнити актуальні запити практики й оперативно впроваджувати пропоновані наукою інноваційні розробки [1, с. 43; 2, с. 39].

Проблематикою формування криміналістичних методик займалися: А. Ф. Волобуєв, І. О. Возгрін, І.Ф. Герасимов, Л.Я. Драпкін, В.А. Журавель, О.Н. Колесниченко, Г.А. Матусовський, В.О. Образцов, В.В. Тищенко, В. Ю. Шепітько та інші.

Технологія як цілісна система впорядкованих дій є поняттям, що знаходить своє вираження в практичній площині їх послідовної реалізації. Разом із тим розуміння технологічного підходу не виключає деякої теоретизації наукового знання, проте знаходить своє відображення все ж таки у функціональній сфері практичного застосування [3, с. 153].

Досліджуючи технологічний аспект розробки криміналістичних методик у цілому та методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності зокрема, слід досліджувати дві кардинально протилежні, але водночас тісно пов'язані між собою грані одного об'єкту – об'єкту криміналістики та криміналістичної методики. Тобто слід вивчати всі аспекти не тільки криміналістичної діяльності (діяльності з виявлення, розслідування, розкриття, попередження та запобігання злочинам), а й злочинної діяльності (котра відображається у відомостях, зафіксованих у відповідних окремих криміналістичних методиках). Тому із цього приводу вважаємо цілком правильним таке твердження: в умовах соціальних негативних змін дедалі складнішими є зміни у структурі злочинної діяльності. Ознакою сучасної злочинної діяльності є її технологічність, що передбачає складний процес реалізації злочинного наміру шляхом послідовного виконання системи певних злочинних дій та організаційних заходів з підготовки, вчинення та приховання злочинів [3, с. 150].

На технологічну сторону злочинної поведінки як певної комбінації поведінкових актів вказували І.Ф. Герасимов, Л.Я. Драпкін, Є.П. Іщенко та інші. І.О. Возгрін оперує терміном «технологія злочинної діяльності», при цьому трактує його як динамічну систему процесів, що складають механізм і спосіб вчинення злочину [4, с. 620].

З цього приводу А.Ф. Волобуєв вважає, що технології злочинної діяльності поєднують у собі комплекси взаємопов'язаних злочинів проти власності, господарських, посадових, «комп'ютерних» злочинів і набувають ознак системної діяльності. Одним із головних факторів існування комплексу злочинів як системи є наявність між злочинами такого зв'язку, що поєднує їх у єдиний ланцюг злочинної поведінки. Останній характеризується наявністю основних і підпорядкованих злочинів. Причому підпорядковані злочини виступають формою, способом чи необхідною умовою вчинення основного злочину [5, с. 73-75, 79].

Ми вважаємо, що технологічний підхід при побудові криміналістичної методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності, полягає у визначенні зв'язків між певною сукупністю злочинів, що об'єднані спільною метою і являють собою єдиний ланцюг злочинної поведінки, та особливостями розслідування цього комплексу діянь. Злочини у сфері службової діяльності характеризуються, насамперед, комплексним характером, адже вказані злочини переважно вчиняються в сукупності. Причому ця сукупність формує технологію злочинної діяльності, адже всі її елементи тісно пов'язані між собою. Простежуються чіткі зв'язки підпорядкованості щодо основного злочину. Як приклад, в якості підпорядкованих злочинів скоюються службове підроблення, підроблення документів, незаконне збагачення, незаконний підкуп тощо. До того ж всі ці злочини є способами підготовки чи приховування вчинення основного злочину. Також механізм усіх злочинів, що утворюють комплекс, обумовлюється сферою їх вчинення – сферою службової діяльності. Відповідно, особливості механізму вчинення злочинів у сфері службової діяльності перебувають у прямій залежності від особливостей розслідування цієї категорії злочинів. Обумовлюються такі особливості, насамперед, сферою вчинення злочинів та наявністю технологій злочинної діяльності.

Необхідність дослідження технологій злочинної діяльності є беззаперечним фактом, аксіомою в сучасній криміналістичній науці. При цьому технологія та механізм співвідносяться відповідно як частина та ціле.

Для підвищення ефективності виконання службових обов'язків спеціалістів різних професій необхідно розробляти рекомендації, зокрема з алгоритмізації службової діяльності, в тому числі з розслідування злочинів. Адже алгоритмізація діяльності слідчого полягає в розробці конкретних програм розслідування, що теж дозволяє підвищити ефективність розслідування злочинів та науково організувати працю.

Отже, технологічний підхід до формування криміналістичної методики полягає, насамперед, у побудові типових програм розслідування та їх реалізації. А це забезпечується дотриманням таких принципів: ситуаційності, етапності та планомірності.

Технологічний підхід до формування методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності, полягає у виділенні типових програм розслідування, котрі включають у себе типові версії, типові слідчі ситуації та відповідні їм алгоритми розслідування, характерні для кожного етапу розслідування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шепитько В.Ю. Предмет, система и задачи криминалистики в XXI веке / В.Ю. Шепитько// Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика: [сб.науч.статей]. – Vilnius, Charkovas, 2013. – Ч. II. – С.32-44.
2. Шепитько В.Ю.Криминалистика в системе уголовно-правовых наук: современные тенденции и задачи/ В.Ю. Шепитько //Правовые проблемы противодействия преступлениями иным правонарушениям: матер. междунар. науч.-практич.конф.(26 апреля 2013 г.)/под общ. ред. Г.В.Патраковой. – Сургут: Изд.-полиграф. комплекс, 2013. – С. 36-39.
3. Тіщенко В.В. Теоретичні засади формування технологічного підходу в криміналістиці: [монографія] /В.В. Тіщенко, А.А. Барцицька. – Одеса: Фенікс, 2012. – 198 с.
4. Криминалистика: учеб. для вузов/ И.Ф. Герасимов, Л.Я. Драпкин, Е.П. Ищенко и др.; под. ред. И.Ф. Герасимова, Л.Я. Драпкина. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Высш. шк., 2000. – 672 с.
5. Волобуєв А.Ф. Про систему криміналістики та окремі напрями криміналістичних досліджень / А.Ф. Волобуєв // Збірник праць у галузі права. До 70-річчя О.М. Бандурки / За заг.ред. К.Б. Левченко.- К.: Юристконсульт, 2007. – С. 69-80.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.С. Саїнчин

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ НЕЗАКОННОГО ВИРОБНИЦТВА, ВИГОТОВЛЕННЯ, ПРИДБАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ПЕРЕСИЛАННЯ ТА ЗБУТУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ

У статті розглянуті проблемні питання щодо об'єктивної сторони незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Ключові слова: об'єктивна сторона злочину, наркотичні засоби, психотропні речовини

The article deals with issues concerning the objective of illicit production, manufacture, purchase, storage, transport, transfer and distribution of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues

Keywords: actus reus, narcotic drugs, psychotropic substances

Злочини, пов'язані із незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин, мають надвисоку суспільну небезпечність. Це пов'язано з їх значним негативним впливом на життя та здоров'я населення. Особливу небезпеку становлять дії, пов'язані із незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням та збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Незаконне виробництво наркотичних засобів.

Законодавець не завжди чітко формулює визначення тих чи інших понять, або взагалі залишає невирішеними певні питання, що мають істотне значення як для кваліфікації дій особи, так і для визначення ступеня суспільної небезпечності її дій, а це, в свою чергу, дає підстави для їх довільного тлумачення.

Існує декілька суперечностей щодо законодавчого визначення сутності терміну «незаконного виробництва». По-перше, не узгоджуються між собою положення про те, що є кінцевим продуктом вчинення таких дій. У випадку законодавчого визначення результатом незаконного виробництва є одержання наркотичних засобів та (або) психотропних речовин із хімічних речовин та (або) рослин. У постанові ПВСУ зазначається, що в результаті вчинення таких дій одержується наркотиковмісна сировина з рослин, які їх містять. По-друге, сучасне тлумачення поняття «незаконного виробництва», запропонованого судовою практикою, за змістом збігається із розумінням поняття «незаконного вироблення наркотичних засобів, психотропних речовин», що існувало в КК України 1960 р. до внесення в нього відповідних змін. Сучасне розуміння поняття «незаконного виробництва наркотичних засобів і психотропних речовин», яке запропонувала судова практика, фактично нічим не відрізняється від розуміння поняття «вироблення наркотичних засобів і психотропних речовин», що існувало в КК України 1960 р. По-третє, виникає запитання: яким чином відрізнити виробництво (для якого характерне серійне одержання наркотиків) від виготовлення наркотиків у великому, особливо великому розмірі чи повторно [3, с. 196].

Незаконне виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Законом визначається, що виготовлення наркотичних засобів та (або) психотропних речовин – це усі дії, включаючи рафінування та екстракцію, в результаті яких одержуються наркотичні засоби та (або) психотропні речовини, а також відбувається перетворення наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів на готові до використання форми наркотичних засобів чи психотропних речовин або лікарські засоби, що їх вміщують.

Незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Така форма вчинення незаконних дій з наркотиками є найбільш небезпечною для суспільства. У

постанові ПВСУ визначається, що під незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також прекурсорів потрібно розуміти будь-які оплатні чи безоплатні форми їх реалізації всупереч законам (продаж, дарування, обмін, сплата боргу, позика, введення володільцем цих засобів або речовин ін'єкцій іншій особі за її згодою тощо). Обопільне введення ін'єкцій наркотичного засобу, психотропної речовини чи їх аналогу особами, які їх придбали за спільні кошти, збуту не утворюють [2].

Таким чином, законодавче визначення дій, пов'язаний із незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням та збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів потребує подальшого вдосконалення, що є необхідною умовою для підвищення ефективності боротьби із вказаними соціально небезпечними явищами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. У 2-х ч. Особлива частина / П.П. Андрушко, Т.М. Арсенюк, О.Г. Атаманюк та ін. / Під заг. ред. М.О. Потебенька та В.Г. Гончаренка. – К.: Форум, 2001. – 944 с.
2. Постанова ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» від 26.04.2002р. № 4 // Вісник ВСУ. – 2002. – № 4. – С. 14–20.
3. Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони. Монографія. – К.: Атіка, 2004. – 280 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент М.В. Проценко

УДК: 343. 98

Ростецька В. А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ «НА ЗАМОВЛЕННЯ»

У статті розкривається поняття вбивства «на замовлення», з'ясовуються суттєві риси, які мають значення для розкриття цього злочину, його особливості криміналістичної характеристики.

Ключові слова: вбивство, вбивство на «замовлення», особа злочинця та потерпілого, методика розслідування умисних вбивств.

The article deals with the notion of killing on demand, it appears important features relevant to the disclosure of the crime, criminological characteristics of its features.

Key words: killing, killing on request, the person of the offender and the victim, method of investigation intentional killings.

Перш ніж перейти до визначень понять та до особливостей криміналістичної характеристики необхідно зазначити методи, які використовувалися у даній роботі. Методологію дослідження склали системний, логічний і порівняльний методи.

Теоретичною основою дослідження розслідування вбивств на «замовлення» є праці вітчизняних фахівців у галузі криміналістики: О. С. Саїнчин, Варфоломеева, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров та В. Ю. Шепітько.

Так, ст. 3 Конституції України імперативно голосить, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1].

Що ж кажучи про визначення поняття «вбивство», то згідно з ч. 1 ст. 115 Кримінального Кодексу України це умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині [2].

А «Замовним» вважається, на думку В. Ю. Шепітько, умисне вбивство, яке вчиняється особою за винагороду в інтересах третьої особи [5; с. 408].

Такі вчені як Т. В. Варфоломеева, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров стверджують, що вбивство на «замовлення» – умисне вбивство, що вчиняється за дорученням замовника особою не зацікавленою у смерті загиблого, з корисливих або інших інтересів організатора [3; с. 377 – 378].

Усі вбивства «на замовлення» можна поділити на декілька груп:

- до першої групи відносяться вбивства, скоєні на побутовому ґрунті;
- до другої – вбивства, вчинені через комерційні відносини;
- до третьої групи належать вбивства, вчинені у сфері діяльності організованих злочинних формувань;
- до четвертої – вбивства, вчинені з політичних мотивів і на ґрунті професійної діяльності [3; с. 378].

Як правило, у таких видах злочину фігурують такі особи в особі злочинця як замовник (організатор), кіллер (виконавець злочину), може бути ще і посередник. Це може бути таким чином: на початковій стадії вчинення злочину найбільш складним завданням для замовника при підготовці вбивства на «замовлення» є пошук особи, готової виконати «замовлення».

А виконавець дає оголошення в газеті про те, що згоден виконати будь – яку послугу, навіть пов'язану з ризиком. Потім на його оголошення відгукується замовник або посередник, пропонуючи за винагороду вбити людину [4; с. 223].

Роль посередника у вчиненні «замовних» вбивств така: він не тільки займається пошуком конкретного виконавця і є сполучною ланкою між організатором і виконавцем, але в ряді випадків бере активну участь у підготовці і приховуванні злочину (можна назвати такі дії, як надання злочинцям притулку, їжі, транспорт, а також життя заходів щодо приховання знарядь злочину, вивезення виконавців за межі регіону, де було вчинено злочин, забезпечення ним фальшивого алібі та ін.) [4; с. 221].

Що ж кажучи про потерпілих, то це може бути будь – яка особа.

О. С. Саїнчин класифікував таких можливих потерпілих за певним родом занять на сім груп:

1. особи, які займають керівні посади в державних і комерційних структурах;
2. лідери злочинних угруповань та співтовариств і їх члени;
3. представники вищих органів державної влади і управління;
4. працівники правоохоронних органів;
5. працівники засобів масової інформації;
6. представники дрібного бізнесу;
7. особи, розподіл яких за родом занять уявляється досить складним і недоцільним [4; с. 223].

Тобто це ті особи, чиє усунення було пов'язано з антигромадською поведінкою. Вони, як правило, зловживали спиртними напоями, тривалий час не працювали, тероризували своїх родичів, принижували їх фізично і морально. Велика частина з них була раніше судима. Причому їх судимість була пов'язана з хуліганськими діями, заподіянням тілесних ушкоджень і інших злочинів, спрямованих проти честі і гідності громадян [4; с. 224].

Послідовно з цього виходить, що для розкриття «замовного» вбивства необхідне детальне вивчення особистості вбитого, сфери його діяльності, кола спілкування, інтересів, захоплень, матеріального становища, взаємовідносин в сім'ї, по місці роботи, служби. З'ясування вказаних характеристик особистості жертви допоможе встановити можливий мотив злочину, послідовно встановити коло осіб, зацікавлених у смерті жертви [4; с. 68 – 69].

Також при розслідуванні важливою характеристикою злочину між жертвою і виконавцем є ступінь споріднення знайомства [4; с. 219].

Усі названі елементи мають суттєве значення для розкриття і розслідування злочину [4; с. 64].

Методика розслідування умисних вбивств допомагає визначити криміналістичні риси, які розмежовують вбивства «на замовлення» від інших умисних вбивств вже за наявності первинної інформації про подію злочину. До таких рис відносять: зухвалість злочину;

використання автоматичної чи напіваавтоматичної зброї, вибухових пристроїв; залишення знарядь злочину на місці його вчинення; неприйняття заходів, спрямованих на приховування трупа; велика кількість ушкоджень життєво важливих органів жертви (у більшості випадків має місце «контрольний» постріл); відсутність рис інших складів злочинів за наявності у жертви грошей, цінностей, документів; соціальний стан жертви [4; с. 410].

Отже, аналізуючи визначення вбивства «на замовлення» вітчизняними фахівцями можна дійти такого висновку, що «замовне» вбивство – умисне позбавлення життя людини, що має лише прямий умисел, яке вчиняється особою в інтересах третьої особи, за дорученням його організатора (замовника) особою, як правило, особисто не зацікавленою у смерті конкретної людини, за винагороду, за участі (або без нього) посередника, з корисливих або інших інтересів організатора вбивства.

Це такий вид злочину, що має певну специфіку; нажалі при розслідуванні можуть виникнути проблеми, та кожному юристу, який може зіткнутися з таким видом злочину повинен розуміти, що не тільки оперативність є пріоритетом, а ще й він повинен знати методику розслідування умисних вбивств, яка допоможе відрізнити криміналістичні вбивства «на замовлення» від інших умисних вбивств для ефективності розкриття такого виду злочину.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.96 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний Кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України 5 квітня 2001 року // Офіційний текст / Міністерство юстиції України. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – № 2341 – III.
3. Варфоломеева Т. В. Криміналістика. Академічний курс: підручник / Т. В. Варфоломеева, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров [та ін.]. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 504 с. – Бібліогр.: с. 490 – 495.
4. Саїнчин О. С. Особливості початкового етапу розкриття вбивств, виконаних на замовлення: Навчальний посібник. – Одеса: Юридична література, 2002. – 160 с.
5. Шепітько В. Ю. Криміналістика: Підручник для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти. – Кол. авторів: Глібо В. М., Дудніков А. Л., Журавель В. А. та ін. / За ред. В. Ю. Шепітька. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 684 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.С. Саїнчин

УДК 343.347

Руденко Є.С.

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ПОСЯГАННЯ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДЕЙ ПІД ПРИВОДОМ ПРОПОВІДУВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ВІРОВЧЕНЬ ЧИ ВИКОНАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОБРЯДІВ

У статті розглянуті об'єктивні ознаки посягання на здоров'я людей під приводом проповідання релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів як злочину, передбаченого ст. 181 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: проповідання релігійних віровчень, релігійний обряд, об'єктивна сторона злочину.

The article deals with objective signs of encroachment on a health of people are under pretence of propagating of religious dogmas or implementation of religious ceremonies as a crime, envisaged century 181 the Criminal code of Ukraine.

Keywords: propagating of religious dogmas, religious ceremony, objective side of crime.

Останнім часом особливої актуальності набуло питання зв'язку нових та нетрадиційних релігій із злочинами вчиненими проти свободи совісті, життя, віросповідання. Згідно зі статистичними даними, за 2015 рік було зареєстроване лише одне кримінальне правопорушення за ст.181 КК України та передано до суду. Це свідчить про те, зазначений вид злочину вчиняється з високим рівнем латентності.

Актуальним питанням кримінально-правової характеристики посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів є визначення його об'єктивної сторони, що обумовлено відсутність розробок нових наукових теоретично-прикладних методик розслідування даного виду злочину.

Визначення об'єктивних ознак складу злочину з посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів є гарантією правильної кримінально-правової характеристики та кваліфікації скоєного діяння. Не менш важливим фактором вивчення даної проблеми є виявлення недоліків кримінально-правової заборони організації або керівництві групою, діяльність якої здійснюється під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів, що дозволить визначити основні напрями вдосконалення ст.181 КК України.

Вивченням проблеми пов'язаної з кваліфікацією та кримінально-правовою характеристикою складу злочину з посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів займалися такі науковці, як Р.Р.Галіакбаров, П.С. Матишевський, М.А. Єфімов, П.Ф. Грішанін, Н.Ф. Кузнецова, С.С. Яценко, Б.А. Садурський та інші.

Ч. 4 ст. 3 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» передбачає, що здійснення свободи сповідувати релігію або переконання підлягає лише тим обмеженням, які необхідні для охорони громадської безпеки та порядку, життя, здоров'я і моралі, а також прав і свобод інших громадян, встановлені законом і відповідають міжнародним зобов'язанням України[2]. Розділ V КК України, зокрема ст. 181 передбачає кримінальну відповідальність за посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів [1].

Основним безпосереднім об'єктом злочину є релігійна діяльність щодо двох проявів свободи віросповідання: проповідування віровчень, і здійснення релігійних обрядів [3]. Перш ніж охарактеризувати проповідування релігійних віровчень, слід зазначити вони є насамперед суспільними відносинами, які склались в процесі проповідування віровчень, і здійснення релігійних обрядів. Під охороною цих відносин слід розуміти їх захист від будь-яких злочинних посягань. Будь-яке негативне втручання у визначений порядок проповідування віровчень буде визначатись, як можливість завдання шкоди суспільству.

Об'єктивною стороною злочину характеризуються дії, що проявляються в організації або керівництві групою фізичних осіб. Ці дії можуть бути кваліфіковані за ст. 181 лише за умови, що діяльність такої групи поєднана із заподіянням шкоди здоров'ю людей або статевою розпущістю, або здійснюється проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів [3].

Відомим прикладом злочинної релігійної групи є секта під назвою «Велике Біле Братство ЮСМАЛОС», яке почало свою діяльність наприкінці 20 століття. Своїх прихильників «Біле Братство» вербувало за допомогою гіпнозу та наркотиків. Людям не дозволяли спати, майже не давали їжу. Засновників «Білого Братства» звинувачували в організації масових заворушень, захопленні громадської будівлі та зазіханні на здоров'я громадян [4].

Діяння, передбачене ст.181 КК України, може вчинятися шляхом активних дій, так і шляхом бездіяльності. Спосіб, час і місце скоєння за посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів на його кваліфікацію не впливають.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001 р., № 2341. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1456522986737343>
2. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» : від 23.04.1991 р., № 987–ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/987-12/print1456522986737343>
3. Коментар до Кримінального кодексу України . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/>
4. Історія діяльності «Білого Братства». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.k1.ua/uk/news/ukraine/2008/11/10/white_fraternity

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.М. Стратонов

УДК 342.761: 573.6

Сафарова Хураман Айюб кизи

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВО НА ЖИТТЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ БІОТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто питання права на життя в умовах глобалізації та розвитку біотехнологій.

Ключові слова: право на життя, соматичні права, біотехнології, глобалізація.

The article deals with the questions of the right to life in the context of globalization and biotechnology.

Key words: the right to life, somatic rights, biotechnology, globalization.

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Визнання, дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина – обов'язок держави. Реалізуючи зазначений обов'язок, держава встановлює таку систему урегульованості суспільних відносин, при якій права людини є гарантованими, відбувається їх безпосереднє здійснення, втілення в життя, наявні можливості реалізації прав людини і ефективного їх захисту від порушень (в тому числі і з боку публічної влади).

Сучасний етап розвитку суспільних відносин ставить перед державно-правовим осмисленням все нові завдання, в числі яких, зокрема, проблема гарантування прав людини в питаннях розпорядження своїм тілом. Проблема людської тілесності давно стала однією з основних у філософії і соціально-гуманітарних науках. Для західної думки, в цілому, характерний розгляд людини в світлі дихотомії тіла і душі. Сучасні дослідження, вбираючи в себе безліч підходів до питання про тіло людини, в загальному сходяться на тому, що хоча саме по собі тіло не становить сутності особистості, без нього її існування і розвиток об'єктивно неможливий, тілесність зумовлює багато сторін людського життя.

В науці конституційного права багато питань, що виникають у зв'язку з реалізацією прав людини по відношенню до її тіла (тобто з позицій соматичного підходу), виносяться в розряд конституційно-правових проблем і зв'язуються з реалізацією основних (конституційних) прав людини – права на життя, гідність, особисту недоторканність, таємницю приватного життя, права на охорону здоров'я та медичну допомогу, права на сприятливе навколишнє середовище і ряду інших. Сучасний прогрес, наукові досягнення медицини, перший досвід клонування живого організму змінюють багато аспектів взаємовідносин людини і держави. Ці процеси повинні вчасно знаходити відображення в сфері діючого права.

Право на життя має складну структуру і зміст. У той же час воно має певні юридичні ознаки: первинність, універсальність, фундаментальність, невід'ємність, невідчужуваність, абсолютність. Дане право належить кожній людині незалежно від її нормативного закріплення в національному законодавстві, незалежно від статі, раси, національності, походження, місця проживання, місця народження та інших обставин. Право на життя виступає функціонально центральним правом, є основою для формування всієї системи прав і свобод людини і громадянина, так як останніми може володіти тільки живий індивідуум. Право на життя невіддільне від самого правовласника. Його не можна подарувати, продати, від нього не можна відмовитися. В іншому випадку відбувається ліквідація самого суб'єкта. Право на життя є абсолютною цінністю, не підлягає обмеженню ні за яких обставин, в тому числі, в умовах надзвичайного стану.

У сучасній юридичній науці змістовне наповнення категорії «життя» залежить від двох основних підходів:

- біолого-антропологічного, що визначається прагненням підкреслити важливість життя людини як «*Homo sapiens*», тому на перший план виходить комплексна проблема збереження навколишнього середовища і людини як частини природи;
- політико-антропологічного, що має на увазі акцентування уваги на соціальних константах життя людини, де найважливіший сенс набуває комплекс питань здійснення свободи і всебічного розвитку людини в соціумі як громадянина і особистості [2, с. 17].

У визначенні поняття права на життя виділяються два аспекти. Право на життя в об'єктивному сенсі – принцип взаємодії людини, суспільства і держави, завдяки якому людина стає центром державної політики [4, с. 143]. У зазначеному аспекті відсутність ознак суб'єктивного права, з одного боку, дозволяє показати особливі властивості права на життя на відміну від суміжних конституційних прав, а з іншого боку, відображає його універсальність.

Другий аспект включає власне зміст конституційного суб'єктивного права, в рамках якого не захищається ні якість життя, ні саме життя. Суб'єктивне право не є підставою для появи життя і передбачає наявність, по-перше, юридичного механізму захисту саме права на життя, по-друге, ефективного механізму з розслідування кожного випадку припинення життя і встановлення відповідальності за неправомірне позбавлення життя. Традиційно структура суб'єктивного права вибудовується з чотирьох елементів: право-поведінки, право-вимоги, право-користування, право-домагання.

У класичному розумінні суб'єктивне право залежить від волі і свідомості суб'єкта [3, с. 145]. Саме цим визначається сутність даної категорії. Але тільки при аналізі права на життя з початку появи нового суб'єкта права такі принципи дають збої. Поява на світ нової людини аж ніяк не залежить від її власної волі. У дитини якраз ніхто не просить бажання з'явитися на світ. У цьому проявляється воля і особисті права інших осіб – її батьків.

В умовах науково-технічної революції виникає небезпека маніпулювання правом людини на життя, що знаходить своє вираження в ряді досліджень в галузі біотехнологій та медицини (клонування, генетика і т.д.). Технологічний фактор стає одним з найважливіших у виживанні людини як біологічної істоти. Більш того, ряд вчених, аналізуючи процеси електронізації життя, приходять до висновку, що буде відбуватися швидка штучна еволюція людини.

В сучасних умовах на перший план виходять біополітичні проблеми становлення універсальних міжнародних норм права людини на життя. Сучасні досягнення в медицині, біології, генетиці та інших науках, пов'язаних з вивченням і втручанням в життєві процеси, наштовхують на роздуми про нові підходи до розуміння права на життя, коли допускаються втручання в саме ество людини (наприклад, проблема клонування). У сучасному правознавстві відбувається становлення нових форм права людини самостійно розпоряджатися своїм тілом: здійснювати його «реставрацію», змінювати функціональні можливості організму та ін. [5].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що наука не стоїть на місці, а значить, не повинна зупинятися і юриспруденція. У зв'язку з цим виникає необхідність активного розвитку такого напрямку як біополітика (біоюриспруденція), що має на меті введення іншого виміру в питанні реалізації права людини на гідне життя: процеси наукового осягнення таїнства життя і його генно-інженерних експериментальних трансформацій повинні відповідати сучасним цивілізаційним вимогам відповідального і гуманного ставлення до життя як найбільшої цінності. Право має швидко і якісно реагувати на зміни соціальних відносин. У будь-якому випадку першоосновою, принципами правового регулювання повинні стати гідність і феномен людини. Усвідомлення цінності кожного людського життя має стати ідеєю, навколо якої має об'єднатися людство.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ: Парламент. вид-во, 2014. – 103 с.
2. Кузьменко Я. П. "Життя" як філософська та правова категорія / Я.П. Кузьменко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 2. – С. 16-20.
3. Теорія держави і права: навч. посіб. / [С.К. Бостан та ін.]. – К.: Академія, 2013. – 346 с.
4. Совгіря О.В. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. / О.В. Совгіря, Н. Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 541 с.
5. Стеценко С. Г. Біоюриспруденція як новий напрям правових наукових досліджень [Електронний ресурс] / С.Г. Стеценко // Публічне право. – 2013. – № 3. – С. 259-270. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2013_3_36

Рекомендує до друку науковий керівник доцент М.М. Новікова

УДК 343.54

Сирчина В.С.

ЩОДО ПІДХОДІВ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

У статті наводяться різні точки зору з класифікації злочинів проти моральності. Визначена авторська класифікація злочинів проти моральності за видовим об'єктом.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, злочини, об'єкт злочину, громадський порядок, моральність.

The article presents a different perspective on the introduction of view on the classification of crimes against public order and morality. The original classification of crimes against morality are determined for the specific of object.

Key words: criminal liability, crimes, the object of crime, public order, morality.

Визначення системи злочинів проти моральності є питанням складним і досить дискусійним.

По-перше стрімкий розвиток суспільних відносин викликає серйозне занепокоєння з боку органів державної влади щодо стану моральності у суспільстві. Про, що свідчить ціла низка прийнятих нормативно-правових актів з питань захисту основ суспільної моральності. По-друге, так вже історично склалося, що моральність найчастіше розглядалася у якості складової громадського порядку і не була виокремлена як самостійним видовим об'єктом. По-третє, на сьогодні існують різні точки зору з класифікації злочинів проти моральності.

Перш за все, необхідно зазначити, що своєрідним регулятором, який здійснює вплив на моральність є Кримінальний Кодекс (далі – КК) України. Його Особлива частина класифікує ті суспільно-небезпечні діяння, які порушують або посягають на моральність, та

передбачають настання кримінальної відповідальності. З цього приводу дискусійним питанням, особливо після прийняття нового КК України, є питання саме про систему злочинів у сфері моральності. Проаналізуємо кримінально-правову літературу на предмет вивчення різних підходів щодо підстав для систематизації злочинів проти моральності.

Так, В.М. Стратонов зазначає, що безпосереднім об'єктом злочинів проти моральності є окремі сфери громадського порядку, тобто упорядкованого нормального функціонування суспільних відносин, що дозволяє здійснювати свої законні права та інтереси громадянам (відпочивати, працювати, вчитися). Додатковим об'єктом може бути життя, здоров'я, власність, честь гідність тощо [1, с. 316]. Мабуть, саме ця обставина і стала вирішальною при визначенні місця злочинів проти моральності у діючому КК.

Разом з тим, в кримінально-правовій літературі пропонувався й інший підхід. Наприклад, В.М. Смітєнко вважав, що кіно- і відеофільми, які пропагують культ насильства і жорстокості, негативно впливають на виховання людей, у тому числі на їх статевий розвиток. А тому, розповсюдження таких фільмів, на погляд вченого, сприяє прояву шкідливих нахилів, стимулює цинічне ставлення до людей і, безпосередньо, впливає на стан моральності у соціумі [2, с. 102-103]. У свою чергу, Г.П. Новосьолов вважає, що законодавець пов'язав поняття моральності з поведінкою у сфері секса, культури, відношення до померлих та тварин.

Наведені класифікації є певної мірою застарілими, оскільки базуються на попередніх законодавчих підходах, що діяли за часів радянського законодавства. У зв'язку з цим виникає питання про можливість більш глибокої диференціації злочинів проти моральності, а не тільки на рівні видового об'єкта. Слід зазначити, що у найсучаснішій літературі такі спроби здійснюються. Так, автори «Курсу кримінального права» за редакцією Г.Н. Борзенкова і В.С. Комісарова дають наступну класифікацію: 1) злочини пов'язані з порушенням сексуальних устоїв суспільства (втягнення у заняття проституцією, організація чи утримання притонів для заняття проституцією, незаконне розповсюдження порнографічних матеріалів чи предметів); 2) злочини пов'язані з аморальним відношенням до історії та культури держави: знищення чи пошкодження пам'яток історії та культура, наруга над тілами померлих і місцями їх поховання, жорстоке поводження з тваринами [3, с. 426].

На думку видатних науковців, М.І. Бажанова, В.В. Сташиса та В.Я. Тація злочини проти суспільної моральності поділяються на три види: 1) посягання на основні моральні принципи і цінності у сфері духовного і культурного життя суспільства (ст. ст. 296-300); 2) посягання на основні принципи моральності у сфері статевого відносин (ст. ст. 301-303); 3) посягання на основні принципи моральності у сфері морального і фізичного розвитку неповнолітніх (ч. 2 ст. 299, ч.2 і ч. 3 ст. 300 ч. 2 і ч. 3 ст. 301, ч. 3 ст. 302, ч. 3 ст. 303, ст. 304) [4, с. 294].

А.В. Ландіна у своєму дисертаційному дослідженні «Кримінально-правова охорона моральності в Україні» обґрунтовує думку про те, що усю сукупність злочинів, які посягають на моральність, можна поділити на три групи за безпосереднім об'єктом злочинного посягання:

1. Злочини проти моральності в сфері матеріальної та духовної культури: ст. 297 «Наруга над могилою», ст. 298 «Нищення, руйнування чи псування пам'яток історії або культури», ст. 299 «Жорстоке поводження з тваринами», ст. 300 «Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості»;

2. Злочини проти моральності в сфері статевого відносин: ст.301 «Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів», ст. 302 «Створення або утримання місць розпусти і свідомство», ст.303 «Проституція або примушування чи втягнення до заняття проституцією»;

3. Злочини проти моральності в сфері соціалізації неповнолітніх: ст. 304 «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність» [5, с. 8-9].

Аналіз положень ст. ст. 297-304 КК України дозволяє зробити висновок, що наведений вище напрямок класифікації цих злочинів є досить обґрунтованим та найбільш повним. Вищезгадані відносини досить часто, на практиці, є об'єктом незаконних посягань з боку злочинців. Тому, не дивно, що насамперед кримінальне законодавство України охороняє моральні устої суспільства саме у статевій сфері та у сфері розвитку неповнолітніх.

Отже, підсумовуючи вищевикладене та аналізуючи наукові дослідження вчених з даного питання, є підстави стверджувати, що моральні устої суспільства, які охороняються розділом XII КК України, включають в себе три групи відносин: 1) моральні устої, що забезпечують збереження та існування національних, релігійних та загальнолюдських традицій, на які посягають злочини, передбачені ст. ст. 297-299 КК України; 2) моральні устої у статевій сфері (ст. ст. 301-303 КК); 3) моральні устої у сфері розвитку неповнолітніх, (ч. 2 ст. 299; ст. 300; ч. 2 і 3 ст. 301; ч. 3 ст. 302; ч. 3 ст. 303; ст. 304). На підставі цього можна дати загальне визначення поняттю злочинів проти моральності. Це встановлені КК України суспільно небезпечні діяння, вчинені суб'єктом злочину, які посягають на встановлені норми суспільної моралі. У першу чергу, це стосується сфери розвитку неповнолітніх, духовного життя громадян, їх статевої свободи та недоторканості, честі, гідності, совісті та справедливості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стратонов В.М. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини: [навчальний посібник] / Василь Миколайович Стратонов. – К.: Істина, 2007. – 4400 с;
2. Смитиенко В.Н. Уголовно-правовая охрана здоровья населения в СССР: [монография] / Виктор Николаевич Смитиенко. – К.: Выща школа, 1989. – 243 с.
3. Борзенкова Г.Н. Курс уголовного права в пяти томах. Особенная часть. Т. 4: учебное пособие / Г.Н. Борзенкова, В.С. Комиссарова. – М.: ИКД Зерцало – М., 2002. – 470 с.;
4. Кримінальне право України. Особлива частина / [Бажанов М.І., Тацій В.Я., Сташис В.В., Зінченко І.О.] / . – К.: Юрінком інтер; Х.: Право, 2001. – 544 с.;
5. Ландіна А.В. Кримінально-правова охорона моральності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «кримінальне право, кримінологія; кримінально-виконавче право» / А.В. Ландіна. – Київ, 2005. – С. 8 – 9.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.М. Риженко

УДК 343.343.5

Скорозінська О.В

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 335 КК УКРАЇНИ

У статті розглянуто складові об'єктивної сторони ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу.

Ключові слова: військова служба, призов, ухилення від військової служби.

The article examines the components of the objective side of draftevasion, military service of ficers.

Keywords: military service, conscription, evasion of military service.

Захист незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян України, що закріплений ст. 65 Конституції України. Загроза нападу з боку Російської Федерації та підвищення небезпеки втрати незалежності Україною вивели на новий рівень актуальність статей Кримінального кодексу, що містяться у розділі XIV «Злочини у сфері

охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації».

Нестача військовослужбовців у зоні проведення антитерористичної операції обумовлює актуальність положень ст. 335 КК України. У редакції КК України до 2015 року зазначена стаття передбачала ухилення від призову на строкову військову службу. Але у зв'язку з бойовими діями у східних областях України Законом України від 15.01.2015 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку проходження військової служби та питань соціального захисту громадян України, які проходять військову службу під час особливого періоду» [1] до неї були внесені зміни. А саме, було враховано випадки ухилення від призову на військову службу за призовом осіб офіцерського складу. Відповідних змін зазнала й об'єктивна сторона складу цього злочину, розгляд якої і є метою нашого дослідження.

Об'єктивну сторону складу злочину створюють зовнішні події, тобто діяння злочинця та їх наслідки[2, с. 45]. У зв'язку з цим нам слід встановити, які дії та події у своїй сукупності створюють об'єктивну сторону злочину, передбаченого ст. 335 КК України.

Слід відмітити, що за своїм змістом диспозиція ст. 335 КК України є бланкетною і відсилає до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [3], який розкриває механізм призову на військову службу. Зокрема, відповідно до п. 10 ст. 1 даного Закону громадяни України, які приписані до призовних дільниць або перебувають у запасі Збройних Сил України чи проходять службу у військовому резерві, зобов'язані перебувати за викликом районного (міського) військового комісаріату для оформлення військово-облікових документів, проходження медичного огляду, призову на військову службу або на збори військовозобов'язаних [3].

Відповідно до ст. 15 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» виклик призовників до військкомату здійснюється повісткою, яка надсилається за місцем проживання призовника. Останній у відповідності до п. 8 цієї ж статті у разі надходження повістки зобов'язаний прибути в пункт і у строк, зазначені в повістці. Оскільки ухилення від призову на строкову військову службу тягне за собою кримінальну відповідальність, законодавець передбачає можливі випадки неявки призовника та встановлює певні юридичні способи попередження цього факту. Так, у разі ненадходження повістки за будь-яких обставин, громадянин призовного віку зобов'язаний з'явитися до призовної дільниці в десятиденний строк з дня початку відповідного чергового призову, визначеного Указом Президента України. Також, у разі зміни місця проживання, призовник зобов'язаний у семиденний строк прибути до районного (міського) військового комісаріату за новим місцем проживання для взяття на військовий облік. Не залишаються осторонь і керівники підприємств, установ, організацій і навчальних закладів, які незалежно від підпорядкування та форм власності на вимогу військових комісаріатів забезпечують своєчасне прибуття громадян призовного віку до призовних дільниць [3]. Отже, Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» створені всі умови для того, щоб ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу не відбулося через необізнаність особи. У зв'язку з цим ухилення відбувається із власної волі призовника, який був повідомлений про необхідність прибуття до військкомату і безперечно є підставою для понесення ним кримінальної відповідальності.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 335 КК України, виражається як у формі дії, так і бездіяльності. П.П. Андрушко та В.Г. Гончаренко характеризують бездіяльність у складі об'єктивної сторони цього злочину як неявку призовника без поважних причин за повісткою до військового комісаріату, а дії відповідно можуть полягати у заподіянні призовником собі тілесного ушкодження, симуляція хвороби, підкупі працівників військкомату, переховуванні, нез'явленні до військкомату після отримання повістки тощо [4, с. 1093]. Так, Любешівський районний суд Волинської області у 2012 році виніс вирок відносно гр. Н, який згідно рішення призовної комісії будучи придатним до військової служби та під розписку повідомленим про необхідність явки для відправки до

війська, без поважних причин не прибув у встановлений час до Маневицько-Любешівського об'єднаного військового комісаріату, чим ухилився від призову на строкову військову службу. З'ясувавши, що релігійні переконання не забороняють гр. Н проходити військову службу та встановивши факти його неодноразового ухилення від явки до ОРВК для проходження медогляду протягом призовної кампанії, суд виніс вирок за ст. 355 КК України, засудивши гр.Н до двох років позбавлення волі [5].

Ми вважаємо, що об'єктивна сторона ухилення від призову на військову службу осіб офіцерського складу має подібний характер і може виражатися у формі дії та бездіяльності. Особливість діяння, на нашу думку, полягає у тому, що воно вчиняється особою, яка належить до офіцерського складу Збройних Сил України і знаходиться у запасі. Такі особи також можуть не з'являтися до військкомату у встановлені строки без поважних причин (бездіяльність), або активними діями позбавляти себе можливості проходити строкову військову службу як переліченими, так і підробкою документа або дачею хабаря.

При цьому слід відмітити, що нез'явлення військовозобов'язаного або призовника до військового комісаріату без поважних причин за будь-яким іншим викликом тягне адміністративну відповідальність за ст. 210 КУпАП.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку проходження військової служби та питань соціального захисту громадян України, які проходять військову службу під час особливого періоду» від 15.01.2015 року // Відомості Верховної Ради – 2015. – № 13. – ст.85.
2. Бурчак Ф. Г. Кваліфікація преступлений / Ф. Г. Бурчак. – К.: Політиздат України, 1983. – 141 с.
3. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (2-е вид., перероб. та доп.) / За заг.ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренко, Є.В. Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.
5. Вирок Любешівського районного суду Волинської області по справі № 0309/7858/2012 від 26.06.2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://scourt.org.ua/doc/ABISbi>

Рекомендує до друку науковий керівник професор Є.Л. Стрельцов

УДК 349.3

Слободянюк О. С.

МІНІМАЛЬНА ПЕНСІЯ ЯК ОДИН З ВИДІВ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ В УКРАЇНІ ТА В ГРУЗІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті надається характеристика сучасного стану державних соціальних гарантій у вигляді виплат мінімального пенсійного забезпечення в Україні та в Грузії, а також, беручи до уваги, політико-правовий та соціально-економічний аспекти життя, надаються пропозиції щодо покращення впровадженню реформ по збільшенню виплат мінімальних пенсій населенню.

Ключові слова: мінімальна пенсія, державні соціальні гарантії, соціальне забезпечення, соціальна політика.

The article provided description of the current state of social guarantees in the form of paymen to the minimum pension in Ukraine and Georgia, as well a staking into account the political-

legal and socio-economic aspects of life, provided suggestions for improving the implementation of reforms to increase the payment of minimum pensions to population.

Keywords: minimum pension, state social benefits, social security, social policy.

З моменту набуття Україною незалежності розпочався активний розвиток двосторонніх відносин з Грузією, що й досі ґрунтується на пошуку взаємовигідних напрямків співпраці на міжнародній арені. Україну і Грузію об'єднують спільні цілі й інтереси внутрішньодержавного розвитку – насамперед, правова та політична стабільність, а також інтеграція до Європейського Союзу. Успішно проведені грузинські реформи в усіх соціальних сферах надихнули українську владу наслідувати так званий «грузинський приклад».

В договірно-правовому аспекті, відносини між офіційними Києвом та Тбілісі склалися за час незалежності обох сторін, як такі, що майже позбавлені проблемних питань, а розвиток та становлення самих країн дуже ідентичний, з існуванням схожих проблем та перешкод. Як підтвердження даної тези може слугувати наявність схожих за своїм змістом «кольорових революцій», відсутність територіальних претензій, тісні суспільні та культурно-гуманітарні зв'язки [1].

Між Україною та Грузією створено достатню договірно-правову базу для розвитку двосторонніх відносин, здійснення ефективного співробітництва на всіх рівнях – міждержавному, міжурядовому, міжвідомчому та міжрегіональному. Станом на вересень 2013 року між двома країнами діють більше 130 двосторонніх документів, зокрема й спільно ратифіковані закони й угоди, щодо покращення мінімальних пенсій такі, як: Угода між Урядом України і Урядом Республіки Грузія про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення [2] та Угода між Пенсійним фондом України і Єдиним державним фондом соціального забезпечення і медичного страхування Республіки Грузія про взаємне переведення пенсій особам відповідно до статей 6 і 7 Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Грузія про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення [3].

Починаючи із 2011 року тиск з боку Європейського Союзу на користь євроінтеграції пострадянських країн привів проведення активних реформ в сфері державних соціальних гарантій, що у свою чергу відобразилось на збільшенні пенсійного віку для працездатного населення в Україні та в Грузії.

Державні соціальні гарантії – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму [4].

Так, право на пенсію за віком в Україні мають чоловіки – після досягнення 60 років і при стажі роботи не менше 35 років та жінки – після досягнення від 55 років до 60 років і при стажі роботи не менше 30 років [5].

Натомість, в Грузії право на пенсію за віком мають чоловіки – після досягнення 65 років і при стажі роботи не менше 30 років та жінки – після досягнення 60 років і при стажі роботи не менше 25 років [6, с. 123].

За даними Всесвітньої організації здоров'я, станом на 1 лютого 2015 року, Україна займає 115 сходинку зі 194 позицій у світі за тривалістю життя населення, на відміну від Грузії, що посідає 86 місце у зазначеному рейтингу. Середня тривалість життя українських чоловіків складає – 71 рік, грузинських – 74 роки. Середня тривалість життя українських жінок складає – 76 років, натомість, грузинських – 78 років [7].

Згідно даних Міжнародного Валютного Фонду, протягом 2007-2015 років Грузія мала одні з найвищих у світі темпи економічного та соціального розвитку. У кризовому 2012 році показник економічного зростання склав 6,5%. Протягом 6 років – з 2009 року до 2015 року державний бюджет Грузії зріс у 10 разів – з 400 мільйонів до 4 млрд доларів.

Такі ж темпи щодо пенсій в період з 2009 року по 2015 роки. Мінімальна пенсія була збільшена у понад 7 разів. Натомість, в Україні мінімальна пенсія була збільшена лише на 7% [8].

Процес впровадження пакету запропонованих Європейським Союзом реформ соціального захисту в Грузії хоч розпочався раніше й має вищі показники успішності, проте, необхідно зважати на глибоку політичну та економічну кризи в Україні.

Так в Грузії, на відміну від України, повністю відсутній розподіл фондів на пенсійний фонд, фонд соціального страхування тощо. Усі сплати здійснюються через один універсальний державний соціальний фонд, що значно зменшує кількість затребуваного раніше чиновницько-бюрократичного апарату, виділення коштів державного бюджету на утримання розгалуженої системи соціальних виплат та значно спрощує процедури оформлення та індивідуального звернення громадян.

На нашу думку, результати реформи соціальної політики в Україні будуть яскравіше виражені після успішно завершеної антитерористичної операції, так як, основна увага уряду країни прикута саме до фінансування оборонної галузі, що й приводить до повільного зростання мінімальних пенсій. Українському урядові необхідно впроваджувати досвід реформ Грузії з питань радикальної зміни фахівців Міністерства соціальної політики прибравши квоти політичних партій та формування команди з професіоналів за результатами їх діяльності та досвідом, при повному закінченні люстрацій- них процесів в країні. Натомість, впевнені, що обидві сторони, Україна та Грузія, зацікавлені у подальшому поглибленні взаємовигідної співпраці на євроінтеграційному та євроатлантичному напрямі й надалі розвиватимуть взаємовідносини в галузі пенсійного забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рябова С. Страна традицій і реформ / С.Рябова // Український діловий журнал «Експерт». – 20-26 грудня 2010 р. – № 49. – С. 216.
2. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Грузія про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення від 09 січня 1995 р. // Офіційний вісник України. – 2007 р. – № 77. – С. 79, Ст. 2864.
3. Угода між Пенсійним фондом України і Єдиним державним фондом соціального забезпечення і медичного страхування Республіки Грузія про взаємне переведення пенсій особам відповідно до статей 6 і 7 Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Грузія про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення від 23 листопада 1996 р. // Офіційний вісник України. – 2003 р. – №35. – С. 170, Ст. 1923.
4. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05 жовтня 2000 р. №2017-III// Відомості Верховної Ради України. – 2000 р. – № 48. – Ст. 409.
5. Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 05 листопада 1991 р. № 1788-XII// Відомості Верховної Ради України. – 1992 р. – № 3. – Ст. 10.
6. Ярошенко І.С.: Право соціального забезпечення / І. С. Ярошенко // Навчальний посібник – Київ: КНЕУ, 2005. – С. 232.
7. Global Health Observatory data repository. -[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apps.who.int>
8. Варченко І.: Реформи в Грузії 2007-2015 років: уроки для України. / І. Варченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lb.ua>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А. А.Казанчан

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НЕПРАЦЕЗДАТНИХ ГРОМАДЯН

У статті здійснюється оцінка сучасної системи соціального захисту непрацездатних громадян. Обґрунтовуються організаційно-правові, соціальні та інші механізми посилення адресності соціальної допомоги найменш захищеним верствам населення.

Ключові слова: соціальний захист, соціальна допомога, пільги.

The estimation of the modern system of social defence of the disabled citizens comes in the article true. Grounded organizationally legal, social and other mechanisms of strengthening of addressness of social help to the the least protected layers of population.

Key words: social defence, social help, privileges.

У Конституції України зазначено: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених цим законом» [1].

Соціальний захист населення – це система взаємопов'язаних з усіма законодавчими і виконавчими рішеннями різних рівнів економічних, правових і соціальних гарантій реалізації найважливіших соціальних прав кожного члена суспільства незалежно від його місця проживання, працездатності, статі, віку. У широкому розумінні соціальний захист можна визначити як систему організаційних, правових та економічних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав громадянина в державі.

Скрутне політичне, правове та економічне становище нашої держави, що викликане подіями останнього року різко негативно позначилось на соціальному захисті непрацездатних громадян. Як відомо, соціальний захист населення є одним з пріоритетних напрямів соціально-економічної політики будь-якої цивілізованої держави. Головною метою системи соціального захисту є забезпечення належного рівня життя тим категоріям населення, які з різних причин не мають змоги зробити це самі. Тобто, це одна із головних функцій держави і, водночас, необхідна умова гармонійного розвитку суспільства. Механізми соціального захисту різних категорій громадян суттєво відрізняються між собою. Так наприклад, серед фізичних осіб як суб'єктів правовідносин із соціального забезпечення окремо виділяється категорія непрацездатних громадян.

Непрацездатні громадяни – це особи, які досягли встановленого законом пенсійного віку або визнані інвалідами, у тому числі діти-інваліди, а також особи, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника. Непрацездатність – це стан здоров'я (функцій організму) людини, обумовлений захворюванням, травмою тощо, який унеможливає виконання роботи визначеного обсягу, професії без шкоди для здоров'я. Повна втрата працездатності визначається як настання пенсійного віку (старість). Пенсійний вік в Україні становить від 55 до 60 років для жінок, та 60 років для чоловіків [2].

Стосовно часткової втрати працездатності слід зазначити, що прикладом часткової втрати працездатності є інвалідність. При цьому, існує два критерії визначення інвалідності – медичний та економічний. З медичної точки зору – це розлад функцій організму, з економічної точки зору – це таке порушення, яке призводить до втрати працездатності: професійної чи загальної.

В системі соціального захисту непрацездатних громадян можна виділити такі групи проблем: недостатність бюджетних коштів; недосконалість нормативно-правової бази щодо реформування системи соціального захисту населення; необхідність структурних змін у програмах передбачених державою які спрямовані на підвищення адресності соціальної

допомоги, в тому числі за рахунок, скасування пільг, наданих багатьом категоріям громадян незалежно від їх матеріального становища, або встановлення там, де можливо, нового порядку надання соціальної допомоги, що базується на перевірці доходів громадян [4].

На жаль економічні реалії сьогодення не дають змоги нашій державі автоматично перенести досвід розвинених країн із соціального захисту населення, тому що, вони розраховані на розвинені стабільні ринкові відносини. В умовах України цю проблему розглядають по-іншому, а саме забезпеченням конструктивних змін у системі соціального захисту населення[3], які, безумовно зумовлюються необхідністю зміни на державному рівні правових основ наявної системи, та в умовах децентралізації та регіоналізації економіки, перенесенням до рівня органів місцевого самоврядування відповідальності за розв'язання великого кола різного роду соціально-економічних проблем, які потребують пошуку неординарних підходів до реформування сфери соціального захисту непрацездатних громадян [4]. Іншою нагальною проблемою системи соціального захисту в Україні є наявність багатьох невинуватених пільг і недосконалий механізм їх надання. Як свідчить світовий досвід, дуже важливо, щоб різного роду соціальні пільги і виплати мали адресний характер, тобто особа, для якої вони призначені, отримувала певну матеріальну підтримку безпосередньо і гарантовано. Це означає, що замість безоплатних послуг окремим категоріям громадян повинні надаватися кошти для повної оплати таких послуг. На нашу думку, така система набагато привабливіша як для громадян, так і для держави взагалі. Однак, на практиці перехід до неї не може бути здійснено у короткі терміни, насамперед, внаслідок відсутності необхідних для цього фінансових коштів. Крім того, досить важко, з політичної точки зору, прийняти рішення щодо скасування певних пільг, навіть якщо вони необґрунтовані. Саме у цьому і полягає небезпека популістських рішень у сфері соціальної політики, тобто рішень, які привабливо виглядають, але не забезпечені фінансово. Як відомо, Україні дісталася у спадок досить розгалужена система пільг часів Радянського Союзу. Крім того, у перші роки незалежності була прийнята велика кількість законів, які встановлювали пільги представникам різного роду професій. Як наслідок, ми бачимо, ті чи інші пільги отримали майже всі категорії громадян, що на жаль знівелювало саме поняття пільги. А як відомо, коли пільги мають усі – це означає, що їх не має ніхто.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996 . – № 30. – Ст. 141.
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376.
3. Скуратівський В. А. Соціальна політика / В. А. Скуратівський, О. М. Палій, Е. М. Лібанова. – К. : Вид-во УАДУ, 2003. – 365 с.
4. Бичков С. І. Сучасна система соціального захисту в Україні // Державне управління: удосконалення та розвиток – 2011. – № 12.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А. А.Казанчан

УДК 343.344

Уланов В.Б.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ, СКОЄНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЗБРОЇ, ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА РЕЧОВИН

У статті надається характеристика умисним вбивствам, скоєним із застосуванням зброї, вибухових пристроїв і речовин, розкривається методика їх розслідування.

Ключові слова: умисне вбивство, вогнепальна зброя, вибухові пристрої та речовини.

The article provided description of homicides committed with weapons, explosives and substances disclosed method of investigation.

Keywords: murder, firearms, explosive devices and substances.

Конституція України у статті 3 проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і воля, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. І саме тому, з метою реалізації цієї найважливішої конституційної норми, у державі має бути розроблений чіткий та досконалий кримінально-правовий механізм, який захищає й охороняє життя і здоров'я кожної людини від протиправних посягань, під страхом суворого покарання.

Проблеми розкриття убивств у випадку відсутності трупа вивчалися видатними вченими-криміналістами О.Я. Баєвим, Л.Г. Відоновим, Ю.П. Дубягіним, В.П. Колмаковим, В.Є. Коноваловою тощо. Однак аналізу даного питання на монографічному рівні в нашій державі приділялося недостатньо уваги. Все це і визначило тематику нашого дослідження.

Застосування вогнепальної зброї і вибухових пристроїв та речовин при вчиненні злочинів не є новацією останнього часу. Але, як свідчить статистика, у наші дні розмах використання злочинцями вогнепальної зброї (ВЗ), вибухових пристроїв (ВП) і вибухових речовин (ВР) досяг великих масштабів – 72,44 % від загальної кількості умисних убивств. Кількість розслідуваних кримінальних проваджень щодо застосування вогнепальної зброї і вибухових пристроїв зростає кожного року. Дана група злочинів належить до найбільш тяжких, і саме вони створюють високу соціальну небезпеку.

Криміналістична характеристика умисних вбивств, скоєних із застосуванням зброї, вибухових пристроїв і речовин, має велике значення для методики розслідування даного виду злочинів, а також для криміналістичної техніки і слідчої тактики.

Складовими елементами криміналістичної характеристики умисних вбивств, скоєних за допомогою ВЗ, ВР і ВП є: 1) спосіб підготування, здійснення і спосіб приховання слідів злочину; 2) особистість потерпілого; 3) «слідова картина злочину»; 4) місце, час, мотиви здійснення даного роду вбивств; 5) особистість вбивці (може бути як замовник, так і виконавець) [2].

Предметом нашого дослідження виступає такий елемент криміналістичної характеристики, як спосіб готування, спосіб здійснення і спосіб приховання слідів злочину.

Факторами, що впливають на вибір злочинцем способу здійснення вбивства є: вік, фізичний розвиток винного і потерпілого, місце і час скоєння злочину, його цілі та мотиви.

На етапі підготовки до здійснення вбивства із застосуванням ВЗ обирається конкретна зброя для реалізації злочинного задуму. Якщо на початку 90-х років минулого століття використовувалась головним чином вітчизняна зброя – автомати «АК-74», «АКМ», «АКС-74У», пістолети «ПМ», «ТТ», то до середини останнього десятиліття ХХ століття арсенал поповнився за рахунок іноземних моделей – ізраїльських пістолетів-кулеметів «УЗІ», пістолетів «Берета» (Італія), «Вальтерів», «Парабелумів» (Німеччина), американських «Кольтів», австрійських «Глоків». Після обрання конкретного виду зброї здійснюються активні заходи для устаткування місць засідок і їхнього маскуванню, створення схованок для збереження зброї і боєприпасів.

Щодо готування до злочину з використанням ВП, то слід зазначити, що найбільш часто використовуються такі способи доставки ВП на місце наміченого вибуху і місця їхньої закладки: установка під дверима чи ворітьми; закидання у вікно чи вентиляційну трубу; закидання у двір будинку; установка на підвіконні чи балкони; установка в стіни чи фундаменти; установка в автомобілі; кидок у людину; постріл із гранатомета; установка на дереві чи стовпі; розміщення в ґрунті; посылка поштою; закидання на дах [3].

В свою чергу, до готування до злочину, зокрема до убивства, належать також і дії по попередньому обстеженню (рекогносцировці) передбачуваного місця скоєння злочину і навколишньої місцевості, вивченню звичного маршруту проходження майбутньої жертви і

визначенню найбільш зручного місця для скоєння злочину, конкретної дати і найбільш придатного для цього часу.

Безпосереднє здійснення вбивства в більшості випадків залежить від використовуваних типів і видів зброї, від обраного місця злочину. Наприклад, при використанні стрілецької зброї, враховуючи обстановку, відкривають вогонь на різній відстані від наміченої жертви: або стріляють майже в упор, або з більш значної відстані. У під'їздах будинків убивці зазвичай використовують пістолети з глушителями, стріляючи з близької відстані, очікуючи виходу жертви з квартири чи її повернення додому. При використанні ВП для вчинення вбивства місцем обираються здебільшого автомобілі потерпілих, офіси, квартири.

На вибір злочинцем способу приховання злочину впливає характер зв'язку злочинця з потерпілим, а також місцем скоєння злочину [4, с. 221]. До заходів для приховання убивства можна віднести операції щодо запобігання виникненню матеріальних слідів убивства на місці скоєння злочину, трупі, одязі, тілі убивці. Також, злочинцем вживаються заходи до знищення слідів злочинів на собі самому: чищення, прання, ремонт одягу його заміна, замивання слідів крові тощо. Предмети, які застосовувалися як знаряддя вбивства, наприклад вогнепальна зброя, нерідко викидаються на місці вбивства або на шляху проходження від нього. Можуть здійснюються спроби створення неправдивого алібі (наприклад, схиляння родичів і близьких до дачі неправдивих свідчень про час повернення додому, про їхнє спільне проведення часу тощо).

Проведене нами дослідження засвідчило, що способи скоєння убивства та способи приховання слідів злочину постійно вдосконалюються, і відбувається це в умовах прогресивного розвитку науки, техніки, електронних засобів управління, створення нових видів озброєнь. Саме тому, необхідно і надалі вести активне вивчення питання скоєння умисних вбивств із застосуванням зброї, вибухових пристроїв і речовин для удосконалення методики їх розкриття та розслідування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Криміналістична характеристика вбивств, скоєних із застосуванням вогнепальної зброї чи вибухових пристроїв / О. С. Саїнчин. // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2003. – Вип. 24. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2003_24_8
3. Михайленко О.В., Постика И.В., Шульга М.М. Розкриття злочинів, які пов'язані з використанням вибухових пристроїв та вибухових речовин: Учебно–методичний посібник. Одеса, 2002.
4. Сучасне кримінальне право України: нормативно-правові документи та судово-слідча практика: Хрестоматія. -К. : Видавець ПАЛИВОДА А. В., 2005. – 491 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.С. Саїнчин

УДК 349.3

Усатенко А.В.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК ОСНОВНОЇ ФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Стаття присвячена характеристиці змісту загальнообов'язкового державного соціального страхування як основної форми соціального забезпечення громадян України та

визначенню його особливостей. Здійснено аналіз чинного законодавства з даного питання, визначено обсяг суспільних відносин, що воно охоплює та виокремлено його основні риси.

Ключові слова: соціальне забезпечення, зміст соціального страхування, об'єкт страхування, суб'єкт страхування.

The article is devoted to the characterization of the content of compulsory social insurance as the main form of social security of citizens of Ukraine and the definition of its features. The analysis of the current legislation on the matter, determined amount of public relations that it covers and singled out its main features.

Keywords: social security, social security content, the object of insurance, subject of insurance.

Соціальна ринкова економіка вимагає формування такої системи соціального захисту, яка б гарантувала належний рівень життя, соціальну злагоду та соціальну адаптацію до суспільно-економічних перетворень, захист від соціальних ризиків і реалізацію гарантій в сфері соціального забезпечення. Захист від конкретних видів соціальних ризиків, в умовах ринкової економіки, найбільш ефективний в рамках окремих видів соціального страхування, бо дозволяє охопити більшість населення. Система соціального страхування є найбільшою складовою частиною системи соціального захисту України. В зв'язку з чим, її організація та розвиток стають пріоритетними в колі інших питань реформування системи соціального захисту.

Відокремившись від цивільно-правового, соціальне страхування, як і будь-яка інша важлива сфера людської діяльності, стала активно розвиватися і вимагати певного структурно-логічного впорядкування. Основним засобом такого впорядкування є класифікація, яка дозволяє розподілити всю сукупність відносин щодо соціального страхування на взаємопов'язані структурні ланки системи соціального страхування.

Проблемам визначення, виокремлення та класифікації загальнообов'язкового державного соціального страхування присвятили свої Це наукові дослідження такі провідні українські вчені: В. Андрущенко, О. Василик, А.Величко, О. Горлей, О. Зорій, М. Крупка, В. Куценко, С. Слухай а також зарубіжні вчені В. Лексин, А. Швецов, І. Іллін, Ш. Бланкарґ, Ю. Немец тощо.

Основними критеріями для класифікації в системі соціального страхування є форма страхування та об'єкт. Останній, в свою чергу, став чинником відокремлення соціального страхування від цивільно-правового. В сучасних умовах його значення не зменшується. Об'єкт соціального страхування виступає підставою для організації окремих видів страхування.

В Україні обов'язковою формою соціального страхування є державне страхування. В сучасний період більшість країн світу шукають оптимальні шляхи поліпшення соціального захисту населення. Одним із перспективних вважається розвиток обов'язкового недержавного соціального страхування, яке передбачає масове залучення недержавних установ у цю сферу.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту й охоплює матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом (далі – роботодавець), громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування громадян України виконується за принципами:

- законодавчого визначення умов і порядку проведення загальнообов'язкового державного соціального страхування;

- обов'язковості страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством про працю, та осіб, які забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності;
- надання права на отримання виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням особам, зайнятим підприємницькою, творчою діяльністю тощо;
- обов'язковості фінансування страховими фондами (установами) витрат, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення та соціальних послуг, в обсягах, передбачених законами з окремих видів загальнообов'язкового соціального страхування;
- солідарності та субсидування;
- державних гарантій реалізації застрахованими громадянами своїх прав;
- забезпечення рівня життя, не нижчого за прожитковий мінімум, визначений законом, шляхом надання пенсій, інших видів соціальних виплат та допомоги, які є основним джерелом існування;
- цільового використання коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- паритетності представників усіх суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування в управлінні ним [4].

Залежно від страхового випадку є такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування: пенсійне страхування, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, медичне страхування, страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, страхування на випадок безробіття та інші види страхування, передбачені законами України [1, с. 37-39].

Відносини, що виникають за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, регулюються окремими законами, прийнятими відповідно до «Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», які відповідно до Конституції України визначають принципи та загальні правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян в Україні [2].

Право на забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням мають застраховані громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства та члени їхніх сімей, які проживають в Україні, якщо інше не передбачено законодавством України, а також міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [5, с. 27-29].

Об'єктом загальнообов'язкового державного соціального страхування є страховий випадок, із настанням якого у застрахованої особи (члена її сім'ї, іншої особи) виникає право на отримання матеріального забезпечення та соціальних послуг, а також страхові виплати (пенсії, інші виплати).

Суб'єктами загальнообов'язкового державного соціального страхування є застраховані громадяни, а в окремих випадках – члени їхніх сімей та інші особи, страхувальники і страховики.

Застрахованою є фізична особа, на користь якої проводять загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Коло осіб, які можуть бути застрахованими за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, визначається «Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та іншими законами, прийнятими відповідно до них.

Страхувальниками за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням є роботодавці та застраховані особи, якщо інше не передбачено законами України.

Страховиками є цільові страхові фонди з: пенсійного страхування, медичного страхування, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, страхування на випадок безробіття.

Страхові фонди беруть на себе зобов'язання щодо збору страхових внесків та надання застрахованим особам матеріального забезпечення і соціальних послуг при настанні страхових випадків.

Таким чином, поняття соціального страхування охоплює різні види обов'язкового (примусового) суспільного (державного) страхування населення від різних видів соціальних ризиків, що часто викликаються об'єктивними обставинами і пов'язані з втратою роботи, працездатності та доходів. При цьому, соціальний ризик можна визначити як вірогідність настання матеріальної незабезпеки внаслідок відсутності достатнього доходу через соціально значимі причини.

Соціальне страхування є обов'язковою, тобто гарантованою державою, системою матеріального забезпечення трудящих і членів їх сімей, що покликана створити рівні можливості щодо отримання певного рівня соціальних гарантій, визначених законом. Воно характеризується такими важливими ознаками:

- компенсація соціального ризику та запобігання їх негативним наслідкам для застрахованої особи;
- головною умовою одержання права на соціальні виплати є обов'язковість участі застрахованих осіб у формуванні основних страхових фондів;
- тісна взаємозалежність між внесками і обсягом соціальних виплат;
- залучення застрахованих осіб та роботодавців до управління фондами та установами соціального страхування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 5. – Ст. 21
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 28. 12. 2014 № 77-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 46. – Ст.403
3. Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 14.01.1998 № 16/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 28. – Ст. 121
4. Гринюк Д. Соціально-економічні та правові передумови існування загальнообов'язкового державного соціального страхування // Право України. – 2003. – № 11. – С. 37-40
5. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.А. Казанчан

УДК 340.151

Фалей О.В.

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В статті розглядається необхідність реформування правової системи України, враховуючи її розвиток як правової держави та інтеграцію до ЄС

Ключові слова: правова система, правова держава, громадянське суспільство, реформування правової системи

In the article the need to reform the legal system of Ukraine, given its development as a legal state and EU integration

Keywords: legal system, rule of law, civil society, reform of the legal system

Україна вже давно почала свій шлях щодо реформування правової системи. Ця необхідність з'явилась із її розбудовою як демократичної та правової держави. З моменту проголошення незалежності України у 1991 році в національній правовій системі відбулися кардинальні перетворення, як-от: утвердження нових соціальних відносин, інституціонування кардинально нової системи публічної влади, формування системи національного законодавства на чолі з Конституцією, проголошення України правовою державою, де права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Зараз наша країна переживає складний період і знаходиться на піку реформування усіх правових сфер, та має призвичаїтися до нових умов соціального, політичного та економічного життя.

Правова система України – це цілісна, структурно впорядкована за допомогою джерел права та інших юридичних засобів стійка взаємодія суб'єктів національного права, що забезпечує досягнення належного правопорядку як необхідної умови функціонування та розвитку українського суспільства. Сучасна правова система України складається з трьох основних частин: інституціональної, функціональної та нормативної. Хоча на нинішньому етапі розвитку вона все ще знаходиться у стані формування [4]. Основним напрямом правової системи України є побудова правової держави, де головними є права та свободи людини, захист її законних інтересів (II Розділ Конституції України), розвинене громадянське суспільство [1]. Нинішній стан правової системи не сприяє зростанню соціальної захищеності та безпеки громадян, тож необхідне нагальне її оновлення, бо правова система не може залишатися незмінною, коли у суспільстві відбуваються зміни. Першим кроком нової влади на шляху до реформування правової системи України був розгляд питання про ратифікацію Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, який відбувся 16 вересня 2014 року. Були розглянуті питання щодо інтеграції до ЄС, боротьби з корупцією, та загалом реформування правової системи України. За словами Міністра закордонних справ України П. Клімкіна, "Угода є моделлю реформ, які потрібні Україні і здійснення яких буде разом з Європейським Союзом. Це будуть реформи за європейським змістом, за європейською ментальністю і за європейською моделлю. У світлі принесених за Угоду жертв це більше ніж текст, це життєвий план для всіх поколінь українців, які вірять в цю державу і які вірять в майбутнє України як члена Європейського Союзу. Тому Європа для України – це рух вперед, це наш рух до майбутнього" [2].

Правова реформа у країні, в першу чергу, стосується перегляду розуміння самого права, різниці між правом та законом, вирішенню внутрішніх задач реформування права та реформування суспільства за допомогою права. Виникнення правових проблем зумовило проведення конституційної, законодавчої та судової реформ: необхідність внесення змін до конституції, вдосконалення системи приватного права, збільшення впливу права в боротьбі проти злочинних діянь, підвищення ролі міжнародних стандартів у боротьбі із злочинністю. Та проблемним питанням залишається здатність інституту правової системи до необхідної трансформації. Мається на увазі, чи готова наша правова система до зміни усталеної правової спадщини, щоб взаємодіяти зі світовими процесами розвитку правового регулювання суспільних відносин [3]. Як показує практика, важливе значення надається загальноправовим принципам, що підтримуються світовим співтовариством. Це сприяє зближенню різноманітних правових систем. Завдяки такій міжнародній співпраці можливе вивчення закордонного розвитку національного права, дослідження і використання правового досвіду, а також має місце обмін правовою інформацією. Така міжнародна співпраця допоможе вирішити правові проблеми нашої держави, використовуючи тільки позитивний досвід інших країн для реформування правової системи України.

Для оновлення правової системи України необхідне комплексне реформування, що опиратиметься на позитивний світовий досвід. Таке реформування забезпечить мінімальну кількість колізій у правовій системі, що дозволить Україні розвиватися як демократичній державі, на принципах соціальної справедливості та гуманізму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.: // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Пленарне засідання ВРУ 16 вересня 2014 року/ Інформаційне управління Апарату ВРУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rada.gov.ua/news/Plenarni_zasidannya/97865.html#top.
3. Лаба О.В. Основні риси сучасної правової системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2010_1/33.pdf.
4. Теорія держави та права: Підручник / Гіда Є.О., Білозьоров Є.В., Завальний А.М., Кривицький Ю.В. та ін.; за заг. ред. Є.О. Гіди. – К.: ФОП О.С.Ліпкан, 2011. – 576 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.М. Галуцько

УДК 351.811.12 (477)

Фурса С.С.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ЗА ДОПОМОГОЮ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ

Стаття присвячена аналізу зарубіжного досвіду забезпечення безпеки дорожнього руху за допомогою автоматизованих систем, досліджується, як здійснюється цей вид діяльності в інших країнах та які її особливості. Здійснено аналіз досліджень з даного питання, розкриваються різні точки зору.

Ключові слова: автоматизована система, дорожній рух, транспортний засіб, безпека, дорожньо-транспортна пригода.

The article is devoted to the analysis of the foreign experience of road safety with the help of automated systems, such as the type of activity carried out in other countries, its peculiarities. Analyzed scientific researches on the subject, given the different points of view.

Keywords: the automated system, traffic, vehicle, safety, road traffic incident.

Сьогодні транспортна галузь покликана забезпечувати потреби фізичних та юридичних осіб у просторовому переміщенні різного характеру на різні відстані. Автомобілізація наразі стала майже тотальною, і це призводить до необхідності забезпечення безпеки дорожнього руху за допомогою автоматизованих систем та вивчення зарубіжного досвіду в цій сфері.

Певні суміжні положення, які торкаються зарубіжного досвіду забезпечення безпеки дорожнього руху за допомогою автоматизованих систем розглядали в своїх творах як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких – М. Берлін, В. Бесчасний, Б. Бурбело, С. Будник, В. Гордєєв, Т. Гуржій, Ю. Дубинський, С. Комісаров, Б. Раціборський, А. Столяров, О. Фоменко, В. Шаповалов та ін.

В своїх творах В.В. Маслюк досить доречно зазначає, а ми повністю з ним погоджуємося, що досвід країн Європи та США свідчить, що активне використання сучасних технічних засобів забезпечення безпеки дорожнього руху – є однією з головних складових зниження аварійності, своєчасного реагування на правопорушення та створення сприятливих умов для всіх учасників дорожнього руху [1, с. 255].

На слушний погляд О. Фадеєва, що досліджував досить актуальну та суміжну з нашою тематику За показником смертності у ДТП – 12 осіб на 100 тис. населення – Україна посідає друге місце в Європі після Росії. За рік у країні стається у п'ять разів більше ДТП, ніж, наприклад, у Німеччині. За останні 20 років в Україні загинуло 137 тис. громадян у результаті нещасних випадків на дорогах [2, с. 56].

Найбільше в Тайланді викликають враження дороги на яких твориться хаос, по нашим українським міркам, після Тайланду розумієш, що у нас «золоті» водії. Але, звичайно і ПДД, тут є, як і штрафи, бензин коштує, як і в Україні, а ось дороги в Тайланді – прекрасні, там за містом розганяєшся до 170 і не відчуваєш швидкості. На дорогах встановлюють незвичайні вказівники, щоб водії зменшували швидкість, є «лежачі поліцейські» в 3D, коли розумієш, що це він, то невільно притормажуєш, стоять також бутафорні поліцейські патрульні машини, від справжніх не відрізнити [3, с. 24].

Кількість дорожньо-транспортних пригод, що стаються в Україні, просто затьмарює аналогічну статистику країн Європи. Рівень смертності на дорогах України вдвічі перевищує середньоевропейські показники. Ризик потрапити у ДТП на українських дорогах у 5-6 разів більший, ніж у європейських країнах [2, с. 56].

У США, Канаді, країнах Європи існує окремий національний орган з розслідування причин аварій на різних видах транспорту. В Україні ж лише фіксується склад злочину, тоді як необхідності знати причини ДТП, щоб мати змогу їм запобігти [2, с. 56].

Досвід країн, таких як Німеччина, Голландія, Великобританія, Швеція, які мають мінімальний рівень смертності від ДТП, а саме 3-4 людини на 100 тисяч населення показує, із зростанням рівня автомобілізації населення показник смертності від ДТП може зменшуватися, а не збільшуватися, як це ми спостерігаємо в Україні. Середній рівень автомобілізації в Україні 160-200 автомобілів на 1000 населення. У старих країнах Західної Європи 700-800 автомобілів [4, с. 11].

У світі вже напрацьована ефективна і перевірена технологія, використовуючи яку можна протягом 4-5 років значно знизити рівень смертності від ДТП та довести його до європейського [4, с. 11].

Один з головних етапів цієї технології є етап глибинних досліджень проблеми. Тільки такі дослідження дозволяють розкрити ключові причини проблеми і розробити ефективні механізми їх усунення [4, с. 11].

В такій прогресивній країні ЄС, як Німеччина, якщо в ній звернутися до поліцейського на «ти», то можна отримати штраф в 600 євро [5, с. 24]. Самі німці називають свої вулиці «ліс знаків», і це дійсно так через велику їх кількість [5, с. 24].

По даним Bloomberg за останні два роки в Китаї зібрали саму велику кількість автомобілів в порівнянні з іншими країнами в усьому світі: 22, 1 млн. в 2013 році та 23,7 млн. в 2014 році. За прогнозами експертів 2015 рік стане рекордним і ця цифра підніметься вище 25 млн. одиниць [5, с. 24].

Так, в Пекіні парк автомобілів перевищує 2 млн. машин і така ситуація спостерігається ще як мінімум в десяти містах, включаючи Шанхай. По мільйонну машин рухається ще в 35 містах КНР. Для розвантаження доріг в Китаї діє ряд програм. Наприклад, діє програма, котра кожного дня дозволяє виїхати на дорогу тільки певній кількості машин. Робиться це досить просто: складається календар з цифрами в державних номерах, котрим дозволений виїзд в місто в певні дні. Теоретично виїхати на вулицю можна коли цифри не співпадають, але досить суттєвий штраф буде виписуватися при кожному проїзді під камерами фотовідеофіксації. Щоб не з'являлися водії, які готові були платити штраф але їздити на машині, була також введена бальна система. Декілька порушень – і ось ти вже позбавляєшся водійського посвідчення. Саме через це китайцям вдається стримувати трафік [5, с. 24].

Далі нам слід торкнутися також позитивного досвіду США в цій сфері. Одного, так би мовити єдиного документу, що регламентує правила дорожнього руху в США, немає. Кожний штат самостійно встановлює свої правила. Наприклад, в більшості штатів існує законна можливість повертати направо на червоне світло світлофора, але при умові, що ви не створюєте перешкод для тих, хто рухається на зелений. Проте, може стояти табличка «No turn on red», що забороняє такий маневр. Але в штаті Нью-Йорк такий маневр заборонений апріорі, як і в Україні. Штрафи за перевищення швидкісного режиму в штатах досить значні. Однак більшість водіїв в США перевищує обмеження швидкості в межах 5-8 миль за годину.

Радари засікають порушників, тільки при перевищенні більше, ніж на 10 миль за годину. За 10 миль за годину більше дозволеної норми можна ще отримати попередження, а більше уже не уникнути штрафу. Штраф в Америці становить 10 доларів за кожен миль поверх забороненого ліміту. В силу того, що правила дорожнього руху в Америці встановлюються кожним штатом, зустрічається серед них і ряд досить дивних правил. Так, ось наприклад, в штаті Мінесота порушенням закону вважається присутність на колесах автотранспортного засобу бруду чи сміття, що прилипло. Таких порушників чекає штраф в 2000 доларів. А в штаті Тенесі карається законом керування авто в сплячому вигляді. Також тут заборонено стріляти по китам із авто, що рухається, не дивлячись на те, що саме цей штат зі всіх боків оточений сушею [5, с. 25].

Штрафи за порушення Правил дорожнього руху в населених пунктах і на автострадах Угорщини збільшилися майже вчетверо і у декілька разів перевищують середню зарплату по країні. При цьому на громадян, які протягом однієї доби скоїли два навіть дрібні правопорушення, може бути накладено штраф у розмірі близько 1000 доларів. Перевищення швидкості на 20 км/г у Німеччині спричиняє накладення штрафу в 35 євро. У Португалії за це саме доведеться заплатити як мінімум 50 євро, в Данії – 65, у Франції, Швеції, Іспанії – 90, а в Італії – 130. Найсуворіше покарання за перевищення швидкості руху чекає на порушників у Бельгії, Норвегії та Великобританії – від 200 до 250 євро [6, с. 21].

Підсумовуючи викладене вище, ми можемо зробити висновок, що у кожній країні, як Європи так і інших частин світу, є певні особливості використання автоматизованих систем у сфері безпеки дорожнього руху, нам слід брати від них кращі положення та застосовувати їх з урахуванням національної специфіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Маслюк В. В. Правові основи регулювання порядку застосування міліцією технічних засобів забезпечення безпеки дорожнього руху та його удосконалення в Україні / В.В. Маслюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ – 2011. – № 4. – С. 254-263.
2. Фадєєв О. На дорожніх стовпах вінки як маяки (Рубрика – Безпека життєдіяльності. Актуальна тема) / О. Фадєєв // Охорона праці – 2013. – № 1. – С. 56-58.
3. Чернов В. Страна улыбок: эмигранты о Таиланде / В. Чернов // Всеукраинский популярный еженедельник (Семья) от 19-25 января 2016. – № 3 (789) – С. 24-25.
4. Берлін М. Безпека дорожнього руху: комплексне дослідження основних факторів впливу / М. Берлін // Маркетинг в Україні. – 2013. – № 5. – С. 11 – 15.
5. Чернов В. Национальные особенности вождения / В. Чернов // Всеукраинский популярный еженедельник (Семья) от 14-20 июля 2015. – № 28. (762) – С. 24-25.
6. Комісаров С. Система адміністративних санкцій за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху / С. Комісаров // Юридична Україна (Проблеми адміністративного права) – 2012. – Випуск 1. – С. 18 – 24.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.М. Єщук

УДК 342.97

Чайковський В.В.

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В СФЕРІ ОБОРОНИ ТА БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті здійснено загальну характеристику та значення публічного адміністрування в сфері оборони та безпеки України.

Ключові слова: оборона, безпека, адміністративно-правове регулювання, публічне адміністрування.

In article provides a general description and significance public administration Ukraine's defense and security.

Key words: defense, security, administrative and legal regulation, public administration.

Ще донедавна питання безпеки та оборони держави сприймалося не так актуально, проте на сьогоднішній день займає пріоритетне місце у списку нагальних питань, це насамперед спровоковано загостренням відносин із сусідньою державою-агресором.

Публічне адміністрування в сфері безпеки та оборони держави входять до так званої адміністративно-політичної сфери, крім цього до даної групи також входять такі галузі, як внутрішні справи, закордонні справи; охорона державного кордону; митна справа та юстиція.

Розглядаючи особливості публічного адміністрування оборонної сфери та національної безпеки України необхідно звернути увагу на нормативну базу, яка регулює відповідні відносини, це Закон України «Про оборону України» та Закон України «Про основи національної безпеки України», зазначені закони висвітлюють основні питання, що стосуються безпеки та оборони.

Так статтею 1 Закону України «Про оборону України» визначено, що оборона України – система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту[3]. У свою чергу Закон України «Про основи національної безпеки України» визначає, що безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам[2, ст. 1] .

Забезпечення національної безпеки та оборони суверенітету й територіальної цілісності країни є одним із пріоритетних напрямів державної політики, що досягається з використанням усіх сил і засобів, ресурсів держави.

Питання публічного адміністрування в сфері оборони та безпеки держави завжди привертало увагу науковців, тому знайшли своє відображення в працях О.М. Бандурки, Д.Н. Бахраха, І.І. Гавради, І.М. Іллінського, А.Т. Камзюка, В.Д. Попова, В.Ф. Халіпова та інших вчених.

Аспект оборони держави принципово закріплено у статтях основного закону України, а саме статтею 17 Конституції України визначено, що оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканості покладається на Збройні Сили України. Водночас стаття 107 Конституції України визначає, що Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом із питань національної безпеки та оборони при Президентові України[1]. Зазначена рада координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки й оборони. Головою Ради національної

безпеки і оборони є Президент України, як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України і Голова Ради національної безпеки і оборони України здійснює загальне керівництво у сферах національної безпеки та оборони України, формує персональний склад. До складу відповідної ради за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України.

До об'єктів національної безпеки та оборони відносять людину і громадянина їхні конституційні права і свободи; суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси; державу – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність.

Виходячи з вищевикладеного необхідно підкреслити актуальність питань національної безпеки та оборони в адміністративно-політичній сфері, так як зазначені питання зачіпають всі галузі державного та суспільного життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (електронний ресурс <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>)
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» Верховна Рада України» (від 19.06.2003 № 964-IV (електронний ресурс <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>)
3. Закон України «Про оборону України» Верховна Рада України; Закон від 06.12.1991 № 1932-XII (електронний ресурс <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>)
4. Адміністративне право України: підручник / Т. О. Коломоєць (заг. ред.). – К. : Істина, 2009. – 475 с.
5. Адміністративне судочинство України: підручник / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пасенюка. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 672 с.
6. Влада в Україні на зламі двох тисячоліть / О.М. Бандурка, В.А. Греченко. – Х., 2000. – 304 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Ю. Волкович

УДК 349.3

Шаповал С. О.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН ПЕНСІЙНИМИ ВИПЛАТАМИ

У статті розглянуто актуальні проблеми реформування системи пенсійного забезпечення в Україні. Висвітлюються шляхи покращення ефективності пенсійної системи України.

Ключові слова: пенсійна система, Пенсійний фонд, пенсія, непрацездатне населення.

The article deals with the actual issues of the pension system reforming in Ukraine. The article highlights the ways to improve the efficiency of the pension system of Ukraine.

Key words: pension system, Pension fund, pension, persons incapable of work.

Пенсійне забезпечення є основною підтримкою держави непрацездатних громадян. Конституція України закріплює гарантію виплат у ст. 46 і визначає, що пенсія має забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом. Але гострою проблемою в нашій державі є те, що держава не дотримує вимог Конституції України, що призводить до скрутного становища непрацездатних громадян [1].

Проблема пенсійного забезпечення полягає, насамперед, у неможливості забезпечення гідного життя для людей похилого віку з причин недостатнього рівня фінансування соціальних виплат. Складний фінансовий стан підприємств, низька заробітна плата, демографічне навантаження на працездатне населення – всі ці причини зумовлюють несвоєчасну виплату внесків на пенсійне забезпечення.

Перш за все, пенсійне забезпечення – це основна складова системи соціального захисту населення, але такий захист можливий лише за умов належно спланованого та відпрацьованого фінансового механізму пенсійного забезпечення, але такий механізм не буде діяти у разі відсутності коштів у Пенсійному фонді України та Державному бюджеті [3]. Як ми бачимо, в Україні дуже низька система фінансування непрацездатного населення.

Цьому сприяє ряд негативних обставин:

1. недостатня робота центральних і місцевих органів виконавчої влади, які не слідкують за сплатою страхових пенсійних внесків в повному обсязі;
2. широка детінізація зайнятості доходів та виплат;
3. еміграція молодого працездатного населення закордон, що призводить до старіння нації і зменшення платників податків.

Враховуючи вище наведені фактори, можна дійти висновку, що існує гостра необхідність реформування пенсійної системи, що у майбутньому допоможе здолати проблеми, які виникли у системі фінансового забезпечення Пенсійного фонду України.

Важливою проблемою є і недостатня поінформованість суспільства про характер намічуваних змін у пенсійній системі України, через що у населення спостерігається певна недовіра до перетворень у цій сфері.

Через економічні проблеми, відсутність інфляційних індексаций пенсій та заробітних плат та відсутність довіри до банківської системи, в громадян просто не має коштів для накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування і системи недержавного пенсійного забезпечення, що призводить до відсутності функціонування таких систем в Україні, а тому переважна частина пенсій в країні нараховується за рахунок коштів Пенсійного фонду на рівні солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, в якому і так завжди не вистачає фінансів на повне та достатнє забезпечення непрацездатних громадян. Система пенсійного забезпечення не може діяти нормально за відсутності фінансування двох із трьох рівнів забезпечення. Вважається, що одночасне функціонування цих рівнів забезпечує стабільність пенсійної системи, оскільки сприяє вирівнюванню ймовірних демографічних та фінансових ризиків. Але, за відсутності довіри до держави громадян, ідеальна система пенсійного забезпечення так і залишиться на папері.

Починаючи з 2013 року в Україні збільшилися проблеми в пенсійній системі. Передумовами цього були: збільшення обсягу внутрішнього державного боргу, збільшення кількості людей пенсійного віку, економічні проблеми в країні, через що зменшувалися розміри заробітної плати, і як результат надходження до Державного бюджету та Пенсійного фонду. Також важливою передумовою появи проблем у пенсійній системі було і те, що в нашій країні дуже багато працюючих пенсіонерів. Така ситуація зумовлена потребою у додаткових коштах, окрім пенсій, для утримання сім'ї, адже пенсійного забезпечення зазвичай не вистачає [4]. Важливим є і той фактор, що не всі українські пенсіонери приречені жити на скромну пенсію. В Україні є категорії осіб, котрі перебувають у привілейованому становищі. Це так звані VIP-пенсіонери. Сьогодні в нашій державі є близько 14400 осіб, пенсія яких перевищує 7640 грн. Рік утримання таких пенсіонерів обходиться казні у 1,5 – 2 млрд. грн.

Найбільш комфортно живеться народним депутатам. Їх пенсія становить в середньому 15500 грн. Таких депутатів-пенсіонерів сьогодні близько 900. Пенсія понад сотні екс-урядовців дорівнює близько 10400 грн. Понад 5,2 тисяч працівників прокуратури отримують в середньому 5700 грн, більше 1000 суддів – майже таку ж суму. Митники-пенсіонери (236 осіб) за свою колишню роботу отримують пенсію в розмірі 4400 грн. Та й до 800 колишніх працівників НБУ теж можуть похвалитись пенсією у 4300 грн. Тому в останні роки Пенсійний фонд України перетворився в систему, яка лише поглинає величезні бюджетні ресурси та ще й до того всього не забезпечує гідну пенсію більшості українців. Видатки ПФУ наближаються до обсягу Держбюджету [5].

Таким чином, діюча система пенсійного забезпечення стримує реформування оплати праці, зростання легальних доходів у державі та економічний розвиток загалом. Для функціонування системи потрібен правильний підхід державних органів, достатній контроль за фінансами і довіра громадян до держави. Також, для вирішення проблем фінансування пенсійного забезпечення в Україні необхідно здійснювати реформування системи соціального захисту населення в цілому, що надасть змогу зменшити фінансовий тягар держави та підвищити життєвий рівень населення. Так, як Україна перебуває під монопольним впливом солідарного пенсійного страхування, потрібно максимально зменшити цей вплив і дати можливість розвиватися загальнообов'язковій накопичувальній системі та недержавному пенсійному забезпеченню, в основі яких індивідуальний, персоніфікований підхід. В більшості країн світу саме кошти, акумульовані в накопичувальній пенсійній системі, є вагомим джерелом інвестицій в економіку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996 . – № 30. – Ст. 46.
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51.
3. Ветухова І. А. Пенсійне забезпечення [Текст]: навч. посіб. / І. А. Ветухова, Г. О. Яковлева, О. М. Ярошенко, за заг. ред. В. В. Жернакова. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 230 с.
4. Бренер А. В. Аналіз сучасного стану пенсійного забезпечення України з 2010 – 2015 рр. / А. В. Бренер // Ефективна економіка. – 2015. – № 5. – С. 110-114.
5. Герасименко П. Причини пенсійної кризи в Україні.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zaxid.net>.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.А. Казанчан

УДК 34.07

Шарафутдінов Р.Р.

ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті здійснено аналіз практики розвитку інститутів місцевого самоврядування в деяких країнах Європейського Союзу. Узагальнено тенденції реформування місцевого самоврядування в країнах Європейського Союзу.

Ключові слова: інститут місцевого самоврядування, реформування місцевого самоврядування, практика Європейський Союз.

The article analyzes the practices of local government institutions in some countries of the European Union. Is generalized Trends local government reform in the European Union.

Key words: Institute of Local Government, local government reform, practice of the European Union.

Процес розбудови інституту місцевого самоврядування з часу проголошення незалежності України й до сьогодні не має чітких концептуальних критеріїв. Науковці, політичні діячі, практики висувають різні концепції вдосконалення моделі інституту місцевого самоврядування для української держави. Отже є змога вибрати різні шляхи здійснення реформи місцевого самоврядування. Однак після асоціації України з Європейським Союзом при вирішенні питання про обрання певного варіанту реформування треба керуватися вже накопиченим досвідом розвинених країн-членів Європейського Союзу.

Основним джерелом муніципального права європейських країн, на яке слід орієнтуватися Україні при побудові інституту місцевого самоврядування є Європейська хартія місцевого самоврядування (далі в тексті – Європейська хартія). Вона містить в собі концепцію місцевого самоврядування відповідно до якої місцеве самоврядування означає право і спроможність у межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою державних справ, які належать до його компетенції, в інтересах місцевого населення. Це право здійснюється радами або іншими зібраннями громадян, члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи [2, с. 2].

Концепція місцевого самоврядування сформульована в Європейській Хартії досить чітко, адже річ йде про широке залучення громадян до управління територіями, де вони безпосередньо проживають, для ефективного вирішення питань місцевого значення. Виходячи зі змісту статей Хартії місцеве самоврядування є особливою формою “публічної влади”, діяльність якої регламентується виключно законом (тобто державна влада знаходиться осторонь від публічної влади, яка створюється територіальною громадою). Європейська Хартія вимагає захисту фінансово слабкої “місцевої влади” шляхом впровадження процедур усунення фінансових нерівностей з метою подолання наслідків диспропорційного розподілу джерел фінансування. Місцеве самоврядування, таким чином, гарантується конституцією, адже відповідність обсягів його фінансових ресурсів і функцій гарантується законом [2, с. 5]. Стаття 4 пункт 4 Європейської Хартії містить в собі вимогу до окремого закону чи конституції країни: “Повноваження, якими наділяються органи місцевого самоврядування, як правило, мають бути повними і виключними. Вони не можуть скасовуватися чи обмежуватися іншим, центральним або регіональним органом, якщо це не передбачене законом” [2, с. 7]. А ст. 10 цього ж акту дає право органам місцевого самоврядування однієї країни співпрацювати з органами місцевого самоврядування інших країн [2, с. 8].

О. Васильєва підкреслює те, що європейська ідея суспільного розвитку передбачає, що кожна “нова” країна, яка залучається до європейської сім’ї народів, має виявити спроможність по-своєму скористатися цією ідеєю щодо впровадження її в соціальну практику специфічним, унікальним, неповторним власним прикладом [1, с. 119].

Якщо зупинитися на понятті місцевих органів влади (англ. – local governments), то вони, пише Ю. Чернецький, визначаються як електорально відповідальні політичні одиниці нижчого рівня з обмеженою автономією, які забезпечують можливості вибору та участі для громадян і впливають на природний та соціальний характер географічного району [5, с. 12]. Європейська практика відрізняється від української тим, що системи місцевих органів європейських країн за своєю сутністю є самоврядними (самоврядування є їх основою), у той час як в Україні на рівні областей і районів більш впливовішими є місцеві державні адміністрації, на діяльність яких ніяк не впливає місцеве населення відповідних територій [5, с. 10]. З огляду на це П. Ворона зазначає, що “особливий характер місцевого самоврядування не означає його повної автономності в державі по відношенню до державної влади. Вони разом створюють систему публічної влади в Україні” [3, с. 8].

У зв'язку з інтеграцією України з Європейським Союзом слід опиратися на європейський досвід участі громадян у самоврядуванні.

Бельгія є яскравим прикладом держави, що поєднує демократичні конституційні засади в парламентській монархії, яка функціонує за принципом представницької демократії. У період з 1970 – 1993 роки в Бельгії було здійснено перетворення з унітарної на федеральну державу. Реформування адміністративно-територіального устрою відбувалося шляхом поділу на географічні та мовно-культурні спільноти, ці зміни затвердженні в новій Конституції Бельгії від 17 лютого 1994 р. В теперішній час Бельгія складається з трьох спільнот: фламандської, французької, німецькомовної, а також з трьох регіонів: Брюссельського регіону, Валлонського регіону, Фламандського регіону. Ці регіони і спільноти наділені великою автономією та чітко визначеними повноваженнями. До їх компетенції належать усі основні сфери національних інтересів: сфера економіки, оборони, закордонних справ, соціальна безпека, значна частина сфери податків. У кожній з них є свої парламенти і уряди. Уряд кожної спільноти відповідальний за культуру і освіту, допомогу громадянам. Регіональні уряди (фламандський, валлонський і брюссельський) займаються територіальними й економічними проблемами своїх регіонів. Офіційний статус Брюсселя – двомовний: франкомовний і фламандський, що мають свої політичні і адміністративні інституції.

Приклад Федеративної Республіки Німеччини показує, що вона на теперішній час складається з 16 земель. Основною одиницею політико-територіальної організації земель є громади (общини). Общинами є сільські населені пункти або їх групи і міста. Землі Берлін і Гамбург є одночасно общинами. Вони регулюють розвиток інфраструктури суспільного транспорту, туризму, житлового будівництва, шкільних і дошкільних закладів, доріг, лікарень, театрів, бібліотек музеїв, соціальних і спортивних установ. Вони можуть встановлювати і стягувати визначені законом податки і збори.

У сільській місцевості общини об'єднані повітами, які мають своє самоврядування. У той же час великі міста, будучи общинами, мають свої повіти. Вони можуть ділитися на міські округи. Наприклад Берлін, поділяється на 23 самоврядних округи. Іноді великі сільські общини, населення яких перевищує 100 тис. жителів, також поділяються на округи поділяються. Усього у ФРН існує 429 повітів. У повітах та общинах приймаються свої статuti. У ряді земель між повітом і центром знаходиться проміжна адміністративно-територіальна одиниця – урядовий округ, у рамках якого вирішуються місцеві державні завдання і здійснюється державний нагляд за місцевим самоврядуванням, таких одиниць 29.

Оскільки конституція визначає право общин вирішувати всі питання місцевого життя під свою відповідальність, то общини не обмежені якимись наперед визначеними специфічними завданнями і можуть вирішувати всі питання місцевого життя. Згідно зі ст. 137 Конституції землі Гессен 1946 р., общини є винятковими володарями всіх повноважень місцевої публічної адміністрації, здійснюваних на основі їх власної відповідальності. Вони можуть вирішувати будь-яке завдання публічної влади, крім випадків, коли це в суспільних інтересах особливим розпорядженням закону віднесено до ведення іншого органу.

Аналогічний статус і громадських союзів. Право общин і їх союзів на самостійне управління своїми справами гарантується державою, яка обмежує свій нагляд лише забезпеченням відповідності такого управління законам. На громади та громадські союзи, а також на їх правління можуть бути покладені і державні завдання, що вирішуються відповідно до вказівок вищестоящих державних органів. Держава зобов'язана гарантувати отримання общинами і їх союзами грошових коштів, необхідних для виконання їх завдань, і надати їм джерела доходів, якими вони можуть розпоряджатися під власну відповідальність.

Шведська модель самоврядування є авторитетною у світі. Поділ Швеції на 2 500 міських і сільських територіальних громад, згідно з Указом про місцеве самоврядування 1862 р., ґрунтувався на давньому поділі на церковні парафії. Такий поділ проіснував до 1952 р., коли внаслідок адміністративно-територіальної реформи кількість громад

зменшилась до 1037. Протягом 1962 – 1974 рр. відбувалася подальша реорганізація. Однією з головних причин став значний відтік населення в цей період із сільських місцевостей до великих міст, що призвів до економічного занепаду маленьких сільських громад. Злиття адміністративних одиниць позитивно позначилось на місцевих фінансах та управлінні, але негативним наслідком цього процесу стало зменшення кількості обраних народних представників.

На разі у Швеції існують два типи органів місцевого самоврядування – муніципалітет на місцевому рівні та ландстинг – на регіональному рівні. Усього у Швеції 289 муніципалітетів (місцевих рад), 18 ландстингів і чотири регіональні ради. Новий закон про місцеве самоврядування від 1992 р. визначає межі повноважень місцевих рад, ландстингів і регіонів.

Повноваження сектора місцевого самоврядування можна поділити на дві категорії: загальні повноваження, делеговані місцевим радам і ландстингам законом про місцеве самоврядування, та повноваження, визначені спеціальним законодавством. Розподіл повноважень між місцевими радами та ландстингами досі спирається на той принцип, що послуги, яких потребують усі, належать до компетенції ландстингів. Яскравим прикладом є медичне обслуговування та охорона здоров'я. Ландстингам підпорядковані всі медичні заклади Швеції, за винятком кількох приватних лікарень.

В Іспанії відповідно до Реєстру місцевих одиниць державного управління, даних Генеральної дирекції правового режиму та Міністерства у справах апаратів державного управління, склалися такі ланки державного управління: Центральний уряд, автономні області (17), провінції (43), острівні ради (10 – на Балеарських і Канарських островах відповідно три і сім острівних рад прийшли на зміну провінційним адміністраціям), міста-округи (3 – райони Барселони (2) і Валенсії (1)), райони (49 – органи самоуправління типу окружних у Каталонії), об'єднання (спілки) муніципалітетів (739 об'єднань муніципалітетів, створених у спеціальних цілях на кшталт спеціальних округів у США), муніципалітети (8084) і субмуніципальне самоуправління (3695) [4].

Законодавством в Іспанії чітко розмежовано компетенцію між усіма адміністративними утвореннями. Так, скажімо, за муніципалітетами закріплено – до 5000 жителів – 9 функцій; 5000-20000 жителів – 13 функцій; 20000 і більше – 18 функцій; 50000 і більше – 20 функцій. Серед них:

- попереднє місцеве планування, міське будівництво, громадські роботи, утримання парків, водопостачання, санітарний нагляд;
- громадська безпека (пожежна безпека і поліція), якщо чисельність населення перевищує 5000 чоловік;
- соціальні послуги, якщо жителів більше 20000 чоловік;
- громадський транспорт/чистота повітря, якщо кількість населення перевищує 50000 чоловік [4].

Таким чином, європейська практика реформування й розвитку місцевого самоврядування свідчить про відсутність організаційної уніфікації, а основним змістом розвитку місцевого самоврядування є наділення його все більшими правами. Використання європейської практики, повинно суттєво вплинути на розвиток інституту місцевого самоврядування України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильєва О. Від Європейської хартії місцевого самоврядування до вдосконалення діяльності органів місцевої влади / О. Васильєва // Управління сучасним містом. Теорія і методологія управління. – 2007. – № 1–12. – С. 118–120.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. – К. : Юмана, 1998. – 30 с.
3. Зарубіжний досвід організації роботи місцевої влади ; за заг. ред. П. В. Ворони. – Полтава : ПолтНТУ, 2009 – 288 с.

4. Місцеве самоврядування в Іспанії. Нотатки щодо парламентських повноважень стосовно територіальної організації. – Режим доступу : <http://www.pdp.org.ua/index.php?option>.
5. Чернецький Ю. О. Про деякі ключові поняття науки державного управління / Ю. О. Чернецький // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”. – 2003. – № 3. – С. 9–13.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.О. Задорожня

УДК 343.94

Шикшин К. В.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРИСЛИВИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

У статті розглядається поняття і загальна характеристика корисливих злочинів.

Ключові слова: корисливий злочин, розкрадання майна, крадіжки, грабежі, розбійні напади.

The article deals with concept and general characteristics lucrative crime.

Key words: lucre crime, theft of property, theft, robbery, brigandage.

Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності, воно є непорушним ст. 41 Конституції [1]. Проте злочини проти власності є одними із найпоширеніших в Україні. Так згідно з оприлюдненими даними Державної судової адміністрації в 2014 році найбільше обвинувальних вироків в Україні винесено у справах про крадіжки, грабежі, розбої, шахрайства тощо. Засуджено 56 тисяч осіб з яких майже 40% за крадіжки [2].

Однією з особливих груп у кримінологічній класифікації є корисливі злочини, доля яких в різні періоди складає біля половини в структурі злочинності. Дана група злочинів охоплює посягання на власність, що скоюються з корисливою метою, тобто з метою незаконного збагачення за рахунок цієї власності. Корисливі злочини наносять великі матеріальні збитки державі, підприємствам, організаціям, юридичним і фізичним особам. Особи, що їх скоюють, особливо коли мова йде про повторні або тривалі розкрадання, привласнення або розтрату майна у великих чи особливо великих розмірах, здійснюють і інтенсивний негативний вплив на найближче оточення.

Це обумовлює необхідність більш деталізованої класифікації з виділенням підгруп корисливих злочинів відповідно до задач їх профілактики:

- розкрадання майна з використанням службового становища;
- розкрадання майна на підприємствах, в установах, організаціях особами, що працюють там, але не мають повноважень щодо розпорядження майном або його обліком, збереженням;
- крадіжки, що вчиняються сторонніми особами;
- грабежі та розбійні напади;
- шахрайство.

Процес переходу країни до ринкових відносин, приватизація майна, створення спільних підприємств, публічних та приватних акціонерних товариств, товариства з повною та обмеженою відповідальністю почалися при недосконалої законодавчої бази, при відсутності досвіду учасників цих процесів [4]. Враховуючи те, що це відбулось не на пустому місці, а проходив процес зміни власника значної чисельності споруд, обладнання, устаткування, сировини, допоміжних засобів, неважко уявити, які створились умови для привласнення, розкрадання майна, яке протягом певного часу опинилось поза чиеюсь

власністю, хоча формально воно знаходилося на балансах (обліках) підприємств, які переставали існувати, а на їх місці з'являлись підприємства – правонаступники.

Серед усіх злочинних посягань, посягання на власність, що вчиняються як службовими, так і іншими особами, які мають до неї доступ, складають біля половини. Характерною їх рисою, що впливає на об'єм і направленість профілактичних заходів, являється взаємозв'язок з іншими посадовими злочинами: наприклад, з хабарництвом, обманом покупців, зловживанням службовим становищем, випуском недоброякісної продукції. Предметом розкрадання є грошові кошти, товари підвищеного попиту, будівельні матеріали, сільськогосподарська продукція [3].

На даний час, в тій ситуації яка склалася на теренах України, виник новий вид шахрайства – псевдо-волонтерство. Зловмисники збирають десятки тисяч гривень начебто на амуніцію для військових, а потім хутко зникають. Так, наприклад в Херсонській області затриманий за підозрою в шахрайстві при операціях з нерухомістю гр. З. гроші які збирали херсонські волонтери перераховувалися на рахунки, зазначені «Русавського-Золотаренко» для придбання касок і бронежилетів для українських солдатів, які беруть участь в бойових діях в зоні АТО [5].

Підсумовуючи вищевикладене, злочини проти власності мають певний специфічний стан, структуру, динаміку: крадіжок, грабежів, розбоїв, шахрайства, вимагання. Питома вага їх в злочинності складає 20–30%. Переважають крадіжки. Кількість зареєстрованих крадіжок особистого майна в основному стабільна. Більше половини з них вчиняються в квартирах і в гуртожитках, біля однієї третини – на вокзалах, ринках, у магазинах, на міському транспорті. Нові політичні, економічні відносини, політична ситуація в країні, створюють нові умови для вчинення злочинів проти власності: мародерство, викрадення зброї, нові види шахрайство.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України – Електронний ресурс zakon3.rada.gov.ua
2. Топ- 5 видів злочинів в 2014 році. Електронний ресурс rozov. com. ua.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень: Електронний ресурс <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
4. ЗУ "Про акціонерні товариства" Електронний ресурс zakon3.rada.gov.ua
5. Електронний ресурс khersonline.net

Рекомендує до друку науковий керівник професор Є.Л. Стрельцов

УДК 34.096

Шумєєва Є.Л.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

У тезах статті розглянуті актуальні питання правового забезпечення інформаційної безпеки України.

Ключові слова: інформаційна безпека, суверенітет, інформаційне законодавство.

The thesis deals with contemporary issues of the pressing questions of the legal providing of informative safety of Ukraine.

Keywords: informative safety, sovereignty, informative law.

Сьогодні інформаційна сфера стає визначальною для розвитку суспільства й держави, що визнано як багатьма міжнародними правовими актами, так і вітчизняним законодавством. А так, теоретико-правове дослідження інформаційної безпеки та її забезпечення, зокрема державно-правової складової, є актуальним і необхідним.

Серед праць українських учених слід відзначити науковий доробок О.А. Баранова, Б.А. Кормича, О.В. Олійника.

О.А. Баранов трактує інформаційну безпеку як такий стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, за якого зводиться до мінімуму завдання їм шкоди через негативний інформаційний вплив, негативні наслідки функціонування інформаційних технологій; несанкціоноване поширення чи неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації [1, с. 72].

В свою чергу, Б.А. Кормич інформаційну безпеку розглядає як стан захищеності встановлених законодавством норм та параметрів інформаційних процесів та відносин, що забезпечує необхідні умови для існування держави, людини та суспільства як суб'єктів цих процесів та відносин [3, с. 15].

На думку О.В. Олійника, інформаційна безпека як складова національної безпеки відповідно до сучасного розвитку її теорії в узагальненому вигляді, ґрунтується на таких базових елементах: національні інтереси – загроза – захист [4, с.8].

Зазначені автори наголошують на неподільності поняття «державний суверенітет» і недоцільності виділення в окрему категорію поняття «інформаційний суверенітет».

Зміст поняття державного суверенітету в інформаційній сфері, що відповідав би сучасним реаліям глобального світу та відображав би національні інтереси України в ньому, потребує наповнення нормативним змістом та подальшого закріплення в законодавстві.

Інформаційна безпека – один із факторів подальшого розвитку суспільства і держави, що набуло визнання на концептуальному законодавчому рівні. Конституція України (ст. 17) забезпечення інформаційної безпеки відносить до найважливіших функцій держави поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності [2].

Як зазначає О.О. Тихомиров [5, с. 158], зміст концептуальних положень інформаційного законодавства України відповідає міжнародним стандартам, проте повною мірою вони не реалізуються. Одна з причин цього – недосконалість інформаційного законодавства, яка об'єктивно зумовлена становленням інформаційного права і правової системи України загалом.

Серед напрямів поліпшення ситуації – кодифікація основних нормативно-правових актів, що регламентують відносини, пов'язані з інформацією та інформаційною діяльністю; удосконалення законодавства, яке регламентує питання юридичної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері, передусім кримінального; формування комплексу нормативно-правових актів, що відображатимуть цілісну прозору модель державної політики забезпечення інформаційної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баранов А. Информационный суверенитет или информационная безопасность? / А. Баранов // Національна безпека і оборона. – 2001. – Вип. 1. – С. 72-73. 16.
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.: // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: Навч. посібн. / Б. А. Кормич. – К. : Кондор, 2008. – 382 с.
4. Олійник О. В. Теоретико-методологічні засади адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки України : монограф. / О. В. Олійник. – К. : Укр. пріоритет, 2012. – 400с.
5. Тихомиров О. О. Діяльнісний підхід у дослідженнях забезпечення інформаційної безпеки: об'єкти і суб'єкти / О. О. Тихомиров // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2012. – № 2 (9). – С. 18–24.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.М. Галуцько

**ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ**

СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА РОБОТА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

Статтю присвячено основним напрямкам діяльності науково-дослідницької роботи студентів та відповідним здобутим умінням і навичкам, якими повинен оволодіти майбутній менеджер освіти.

Ключові слова: менеджер освіти, якості менеджера освіти, професійна підготовка менеджера освіти, навчальна науково-дослідна робота, уміння та навички науково-дослідницької роботи.

The article deals with the main directions of students' research work and gained relevant skills which should be learnt by a future manager of education.

Key words: educational manager, educational manager's qualities, educational manager's training, educational research work and skills of research work.

Становлення України як самостійної держави характеризується розширенням мережі шкіл, моделюванням їх структури, змісту навчання та виховання, зміною принципів взаємодії учасників навчально-виховного процесу. Особливе місце посідають майбутні педагоги як високо компетентні і всебічно освічені фахівці, рівень яких повинен забезпечити соціально-педагогічні потреби суспільства в умовах реалізації «Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті». Зрозуміло, що за цих умов не може залишатися незмінною діяльність керівника сучасної школи, а отже, і його професійний базис.

Діяльність менеджера освіти представляє собою систему, яка має мету, внутрішню структуру, певний характер зв'язків між структурними компонентами, особливості стосунків із зовнішнім середовищем та певну енергетику, за рахунок якої функціонує як система. Водночас, діяльність керівника освітнього закладу має управлінський характер, який полягає в координації зусиль усіх учасників навчально-виховного процесу, впорядкування та розвитку школи. Об'єктом діяльності є освітній заклад, він і обумовлює специфіку управлінської діяльності директора школи на відміну від інших об'єктів (підприємств, фірм, організацій тощо).

Поряд з науковою кваліфікацією в діяльності менеджерів освіти все більшого значення набуває професійна складова, котра має потребу в постійному відновленні, поповненні й удосконалюванні психолого-педагогічних, управлінських знань, умінь і навичок, особистісних якостей, розвитку здібностей та творчого потенціалу. У цьому зв'язку, важливе значення має вивчення діяльності менеджера освіти та на цій основі визначення вимог до системи його професійної підготовки [4, с. 23].

До групи загальних психологічних характеристик, які забезпечують ефективність менеджерської діяльності (як виду професійної діяльності), за думкою В. Хапілової, відносять:

а) загальні інтелектуальні здібності (високий рівень розвитку: уваги, словникового запасу, логічності, кмітливості, просторового мислення, стратегій поведінки);

б) регулятивні якості (високий рівень інтернальності – як загальної, так і в окремих сферах життєдіяльності – в сфері досягнень, невдач, сімейних стосунків, ділових та міжособистісних стосунків, здоров'я);

в) волеволі якості (високий рівень сили волі) [5, с. 8].

До групи спеціальних характеристик, які забезпечують ефективність безпосередньо менеджерської діяльності, належать:

а) професійна спрямованість (гармонійне поєднання особистісної, колективної та ділової спрямованості);

б) спеціальні здібності (високо розвинуті організаторські та комунікативні здібності);

в) лідерські якості (високий рівень розвитку в усіх сферах – діловій (формальній), неформальній та емоційній) [5, с. 9].

Професійна підготовка менеджерів освіти починається у вищому навчальному закладі, однією із складових цієї підготовки традиційно стала науково-дослідна робота. Питання використання різних форм науково-дослідної роботи студентів, у підготовці майбутніх фахівців, розглядається у працях В. Береки, Г. Дмитренка, Г. Єльникова, Ю. Завалевського, М. Кривко, К. Левківського, І. Мельник, І. Науменка, В. Хапілова.

Завдання науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ полягає в розвитку умінь пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання навчально-виховних завдань під час роботи у школі, а також у формуванні вмінь застосування методів наукових досліджень на практиці. Завдяки участі у науковій роботі студент оволодіває навичками роботи з різноманітними інформаційними джерелами, здобуває вміння організовувати наукові гуртки школярів та керувати їх діяльністю [2, с. 3].

У практиці роботи ВНЗ найпоширенішими є такі види студентської науково-дослідної роботи: дослідження, пов'язані з виконанням навчальних завдань; студентські наукові гуртки, проблемні групи, об'єднання; написання рефератів, курсових, дипломних, магістерських робіт, участь у всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт та всеукраїнській студентській олімпіаді тощо. Майбутній фахівець розвиває такі важливі для дослідника якості, як творче мислення, відповідальність і вміння відстоювати свою точку зору, здійснювати аналіз, узагальнення, систематизацію фактів [3, с. 85].

Відомі два провідних види науково-дослідної роботи студентів.

1. Навчальна науково-дослідна робота студентів, передбачена діючими навчальними планами.

До цього виду відносять курсові роботи, які виконуються протягом усього терміну навчання у ВНЗ, а також дипломну роботу, яку виконують на четвертому та п'ятому курсах.

Під час написання курсових робіт студент здійснює перші кроки самостійного наукового пошуку, вчиться працювати з науковою та довідниковою літературою, здобуває навички критичного добору й аналізу необхідної інформації, формує особисту відповідальність та організованість, ініціативність.

2. Дослідницька робота поза вимогами навчальних планів.

Така форма НДРС є найбільш ефективною для розвитку дослідницьких і наукових здібностей у студентів. Це легко пояснити: якщо студент за рахунок вільного часу готовий займатися питаннями будь-якої дисципліни, то знімається одна з головних проблем викладача, а саме – мотивація студента до занять. Студент розвиває такі якості, як самостійність, цілеспрямованість, критичність мислення, самовладдя, вимогливість, вміння творчо вирішувати проблеми, відчувати події та час [3, с. 87].

У наш час поширеним видом науково-дослідної роботи студентів є наукові конференції, на яких молоді дослідники виступають з результатами своєї роботи. Це змушує їх ретельно готувати виступ, формує ораторські здібності. Кожен студент має змогу оцінити свою роботу на тлі інших і зробити відповідні висновки. Студент отримує вміння установлювати контакти, підвищує загальний рівень розвитку, отримує відчуття нового та вміння йти на розумний ризик, покращує комунікабельні здібності [1, с. 4].

На конференції, слухаючи доповіді інших студентів, кожен не може не помітити недоліків своєї роботи, якщо такі є, а також виділити свої сильні сторони. Крім того, якщо в рамках конференції здійснюється творче обговорення прослуханих доповідей, то з питань і виступів кожен доповідач може почерпнути оригінальні ідеї, про розвиток яких у рамках обраної ним теми навіть не задумувався. Включається своєрідний механізм, коли одна думка породжує декілька нових. Науково-практичні конференції містять у собі не тільки і не стільки теоретичні наукові доповіді, скільки обговорення шляхів вирішення практичних завдань [1, с. 5].

Реалізована в комплексі науково-дослідна діяльність студентів забезпечує розв'язання таких завдань: формування наукового світогляду студентів, оволодіння методологією і

методами наукового дослідження; надання допомоги їм у прискореному оволодінні спеціальністю; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей у розв'язанні практичних завдань; прищеплення навичок самостійної науково-дослідної діяльності; розвиток ініціативи, здатності застосовувати теоретичні знання у своїй практичній роботі; залучення студентів до розв'язання наукових проблем, що мають суттєве значення для науки і практики; постійне оновлення і вдосконалення своїх знань; розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутнього фахівця тощо [4, с. 30].

Таким чином, включення студентів у різні види наукової роботи спрямовано на підготовку менеджера освіти нового типу мислення, якому притаманна креативність (творче мислення (здатність продукувати нові ідеї, гіпотези, способи розв'язання проблемних задач); творча уява (самостійне створення нових образів, які реалізуються в оригінальних результатах діяльності); дивергентність мислення (здатність запропонувати декілька підходів до розв'язання задачі та міняти їх, бачити проблеми, об'єкти в різних ракурсах); оригінальність мислення (своєрідність якостей розуму, способу розумової діяльності); асоціативність мислення (здатність використовувати асоціації, в тому числі аналогії). високий динамізм; для якого головним є культ пошуку пізнання, а не лише знань. Разом з тим студент розвиває високу вимогливість до себе, толерантне ставлення до протилежної думки, погляду, позиції.

Отже, головна мета системи вищої освіти є підготовка майбутніх менеджерів освіти високої кваліфікації, які здатні здійснювати соціально-професійну й педагогічну діяльність, згідно до державного та соціального замовлення для потреб навчальних закладів. До того ж зміст та технологія професійної підготовки менеджера освіти відображає принципові, структурні та суттєві аспекти управлінської діяльності. Вона спирається на тенденцію зростання ролі людського фактору, який визначається особистістю, що здійснює цю діяльність. Науково-дослідна робота у ВНЗ – це своєрідна унікальна модель самовдосконалення, самопізнання, а відтак – підвищення інтелектуальної, комунікаційної, інформаційної, духовної культури майбутнього менеджера освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Козлакова Г. Наукові конференції: для чого вони потрібні та яка від них користь? / Г. Козакова // Освіта. – К., 2010. – С. 4-5.
2. Логіка науково-педагогічного дослідження: Методичні рекомендації / Розробили В. О. Тимчишин, Л. П. Тимчишин, В. А. Поліщук. – Тернопіль, 1994. – 22 с.
3. Мельник І. Науково-дослідна робота студентів як компонент освітнього середовища підготовки майбутнього спеціаліста // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Наук. збірник. – Умань, 2007. – Вип. 7. – С. 85-91.
4. Науково-дослідна робота в закладах освіти: Методичний посібник / Укл. Ю. О. Туранов, В. І. Уруський. – Тернопіль: АСТОН, 2001. – 140 с.
5. Хапілова В. П. Соціальнопсихологічні умови формування конкурентоздатності майбутніх менеджерів / В.П. Хапілова. – Київ., 2006. – 22 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.М. Стеценко

УДК 336.71.

Козубенко Т. М

ЛІКВІДНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ: УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ

У статті розглянуто багато питань, пов'язаних з банківською ліквідністю. Запропонований комплекс механізмів управління ліквідністю банку, що забезпечує

підвищення ефективності прийняття управлінських рішень при регулюванні платіжної позиції банку.

Ключові слова: комерційний банк, ліквідність, ліквідність комерційного банку, управління ліквідністю, регулювання ліквідності.

The article deals with the many questions related to bank liquidity. Offered complex of management mechanisms by liquidity of bank, provides the increase of efficiency of acceptance of administrative decisions at adjusting of pay position of bank.

Key words: commercial bank, liquidity, liquidity of commercial bank, management by liquidity, adjusting of liquidity.

Ліквідність є важливою характеристикою банку, яка свідчить про фінансову стабільність, спроможність банку розширювати обсяги активних операцій та протистояти негативним наслідкам кризових ситуацій.

Термін «ліквідність» має широкий спектр застосування і використовується в різних сферах економіки, пов'язується з різними об'єктами, цей термін використовується як самостійна економічна категорія у сполученнях з іншими поняттями, що відносяться до конкретних об'єктів (товар, цінний папір) і суб'єктів національної економіки (банк, підприємство, ринок), а також для визначення характерних рис діяльності економічних суб'єктів (баланс банку, баланс підприємства тощо).

З урахуванням цього у світовій банківській теорії і практиці ліквідність прийнято розуміти як «запас» або як «потік». При цьому ліквідність як «запас» включає визначення рівня можливості комерційного банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами в певний конкретний момент часу шляхом зміни структури активів на користь їх високоліквідних статей за рахунок наявних у цій області невикористаних резервів. При цьому оцінку ліквідності з точки зору запасу характеризують як доволі вузьке розуміння, оскільки до уваги не беруться ліквідні кошти, які банк може отримати на кредитних ринках або у вигляді доходів.

Ліквідність як «потік» аналізується з погляду динаміки, що припускає оцінку здатності комерційного банку протягом певного періоду часу змінювати несприятливий рівень ліквідності, що склався, або запобігати погіршенню досягнутого, об'єктивно необхідного рівня ліквідності (зберігати його) за рахунок ефективного управління відповідними статтями активів і пасивів, залучення додаткових позикових засобів, підвищення фінансової стійкості банку шляхом зростання доходів [3, с. 29].

Значний вклад у дослідження безпосередньо проблеми банківської ліквідності та суміжних питань внесли вітчизняні науковці О.В. Васюренко., К.О. Волохата, А.М. Герасимович, О.В. Дзюблюк, О.В. Деркач, Т.Т. Ковальчук, В.М. Кочетков, І.М. Лазепко, В.М. Малюков, О.В. Молчанов, М.І. Мирун, Л.О. Примостка, М.Ф. Пуховкіна, К.Є. Раєвський, М.І. Савлук, Ф.І. Шпиг, а також зарубіжні спеціалісти Едвін Дж. Долан, Тімоті У. Кох, О.І. Лаврушин, І.Д. Мамонова, Г.С. Панова, В.М. Усоскін, М.М. Ямпольський.

У міжнародній банківській практиці під ліквідністю банку розуміють його здатність швидко і в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах, тому одним із найважливіших завдань управління банком є забезпечення відповідного рівня його ліквідності [2, с. 7].

Ліквідність комерційних банків в Україні регулюється Законом України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. (зі змінами та доповненням) [4] та нормативно-правовими актами Національного банку України, що видаються у формі постанов Правління НБУ, інструкцій, положень.

Розглядаючи питання ліквідності комерційного банку неможливо не зупинитись і на його платоспроможності, який визнаний одним із головних у міжнародній банківській практиці.

Регулювання платоспроможності, як правило, відноситься до функцій держави в особі Центрального банку. Конкретно регулювання здійснюється шляхом встановлення

нормативів на розміри статутних фондів, резервних та інших фондів. Тобто об'єктом регулювання є капітал банку. Мета регулювання – забезпечення достатнього рівня капіталу для захисту фінансових зобов'язань. Категорія платоспроможності теж є запорукою надійності банку [1, с. 28].

Регулювання ліквідності комерційних банків вимагає аналізу впливу окремих банківських операцій на загальний рівень ліквідності кредитної установи. При цьому як основні операції доцільно виділити результати реалізації базових функцій комерційного банку, пов'язаних із кредитним і розрахунково-касовим обслуговуванням клієнтів.

Стан ліквідності комерційного банку обернено пропорційний високоризикованим активам його балансу тому можна зробити висновок, що змінюючи частку високоризикованих і низькоризикованих активів у загальному портфелі вкладень можливо забезпечити необхідний рівень ліквідності

Найбільше на стан ліквідності комерційного банку впливають його кредитні операції, оскільки вони супроводжуються зміною обсягу банківських зобов'язань. Так, якщо надані в позику кошти зараховуються на розрахункові рахунки клієнтів, то відбувається збільшення обсягів кредитних вкладень і зобов'язань банку.

Таким чином, для всебічного аналізу й ефективного регулювання банківської ліквідності необхідно враховувати дані про рух коштів за позичковими операціями. Ця необхідність підтверджується тим, що банк для задоволення можливих запитів своїх клієнтів може використовувати не лише залишки коштів у касі та на кореспондентському рахунку, але й суми, що вивільняються при погашенні заборгованості за виданими раніше позиками.

Крім встановлених економічних нормативів Національний банк України відповідно до Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України, затвердженого постановою Правління НБУ від 30.04.2009 р. № 259 здійснює регулювання ліквідності банків шляхом проведення:

- операцій з рефінансування банків;
- операцій репо;
- операцій з обміну іноземної валюти на національну валюту з метою підтримання ліквідності банків (своп);
- операцій з власними борговими зобов'язаннями (депозитними сертифікатами Національного банку);
- інших операцій (операцій на відкритому ринку) [5].

Ефективне управління ліквідністю є однією з найважливіших проблем у діяльності кожного комерційного банку. Особливо актуальна вона для українських банків, адже об'єктивні економічні умови: нестабільна ресурсна база, обмежений кредитно-інвестиційний ринок – надзвичайно ускладнюють завдання ефективного управління ліквідністю.

Показники ліквідності банку є основними показниками його фінансової стійкості, а ефективне управління ліквідністю – це одна з найважливіших проблем у діяльності кожного комерційного банку. Банки зацікавлені в забезпеченні власної ліквідності, але дану проблему ускладнює те, що ліквідність банку зворотньо пропорційна його доходу. Сьогодні банківська система України характеризується певним запасом ліквідності. Це негативно позначається на банківському прибутку, тому що кошти не вкладаються в дохідні операції. З іншого боку, дефіцит ліквідності ставить під загрозу платоспроможність банку. Проблема оптимізації рівня ліквідності банків на сьогоднішній день дуже актуальна.

Таким чином, ефективне управління ліквідністю – одне з найскладніших та найактуальніших завдань кожного банку. Управління ліквідністю в банку здійснюється для одночасного виконання двох завдань-дотримання нормативного рівня ліквідності та отримання максимального доходу від активних операцій. Управління ліквідністю банку здійснюється на двох рівнях: централізовано шляхом встановлення економічних нормативів ліквідності та децентралізовано – на рівні комерційного банку.

Отже, до проблеми управління ліквідністю комерційного банку слід підходити комплексно, визначаючи при цьому всі переваги та недоліки управлінських рішень. Тобто

дана проблема вимагає подальшого комплексного аналізу для ефективного управління ліквідністю банку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Киселёв В.В. Управление банковским капиталом (теория и практика) / В.В. Киселёв. – М.:ОАО «Издательство «Экономика», 1997 – 256 с.
2. Ковальчук Т.Т. Ліквідність комерційних банків / Т.Т. Ковальчук, М.М. Коваль. – К.: Знання, 1996 – 120 с.
3. Олійник Д. Управління ліквідністю комерційного банку та оптимізація фінансового результату / Д. Олійник // Вісник НБУ. – 2005. – № 8. – С. 28-29.
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (Із змінами та доповненнями). // Відомості Верховної Ради – 2001.
5. Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України: Положення НБУ. Затверджено постановою Правління Національного банку України від 30.04.2009 р. №259 (Із змінами та доповненнями).

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач, кандидат економічних наук **В.С.Петренко**

УДК 371

Матвєєва Ю.О.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті визначено сутність організаційно-методичних основ управління виховним процесом, що передбачає розробку програми виховання учнівської молоді та упровадження виховної системи й тактичного плану.

Ключові слова: виховання, управління, методичне забезпечення, особистість, виховна система.

In the article the essence of organizational and methodological foundations of educational process management at general school, which involves the development of programs of education of students and implementation of educational systems and tactical plan.

Keywords: education, management, methodological support, personality, educational system.

В умовах інтенсивного розвитку суспільства і держави вагомим значенням набуває проблема формування інтелектуальної, духовно і морально зрілої особистості, конкурентоспроможної, здатної до самореалізації в соціумі і проектування свого життя. Державна політика в галузі виховання визначається принципами гуманістичної педагогіки, окресленими в законах України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, Національній доктрині розвитку освіти, Конвенції ООН про права дитини, інших законодавчо-нормативних документах. Ефективність виховного процесу залежить від багатьох чинників, серед яких провідне місце займає управління цим процесом. Тому метою нашого дослідження є визначення особливостей управління виховним процесом у загальноосвітньому навчальному закладі.

Проблема виховання досліджувалася в різних напрямках: як цілеспрямований процес формування особистості (Баранов С.П., Гончаренко С.У., Ільїна Т.А., Кобзар Б.С., Курлянд З.Н., Лозова В.І., Мойсеюк Н.Є., Троцько Г.В. та ін.), виховання як фактор соціалізації особистості (Галагузова М.А., Закатова І.М., Клейберг Ю.А., Матвієнко О.В., Підкасистий П.Ю., Приходько М.І., Смирнов В.І., Фельдштейн Д.І., Шевченко С.О., Шульгин В.М.

та ін.); культурологічний аспект виховання як системи формування творчої особистості (Бондар В.І., Бурлака І.Я., Зязюн І.А., Коваль Л.Г., Фіцула М.М., Фоменко В.П., Шапошнікова І.М., Ярмаченко М.Д. та ін.).

В багатьох сучасних наукових працях, педагогічних і психологічних словниках, посібниках під вихованням розуміється: “Виховання – процес цілеспрямованого систематичного формування особистості, зумовлений законом суспільного розвитку, дією багатьох об’єктивних і суб’єктивних факторів” [1, с.53]. Водночас виховання трактують як управління процесом розвитку (формування) особистості шляхом створення необхідних для цього умов (Белова В.В., Ільїна Т.А., Коваль М.В., Рувінський Л.І., Фіцула М.М. та ін.).

Таким чином питання організації та методичного забезпечення управління виховним процесом у ЗНЗ є актуальним і потребує ґрунтовного вивчення. Адже організаційно-методичні основи управління виховною діяльністю навчального закладу враховують найважливіші компоненти виховного процесу, а саме:

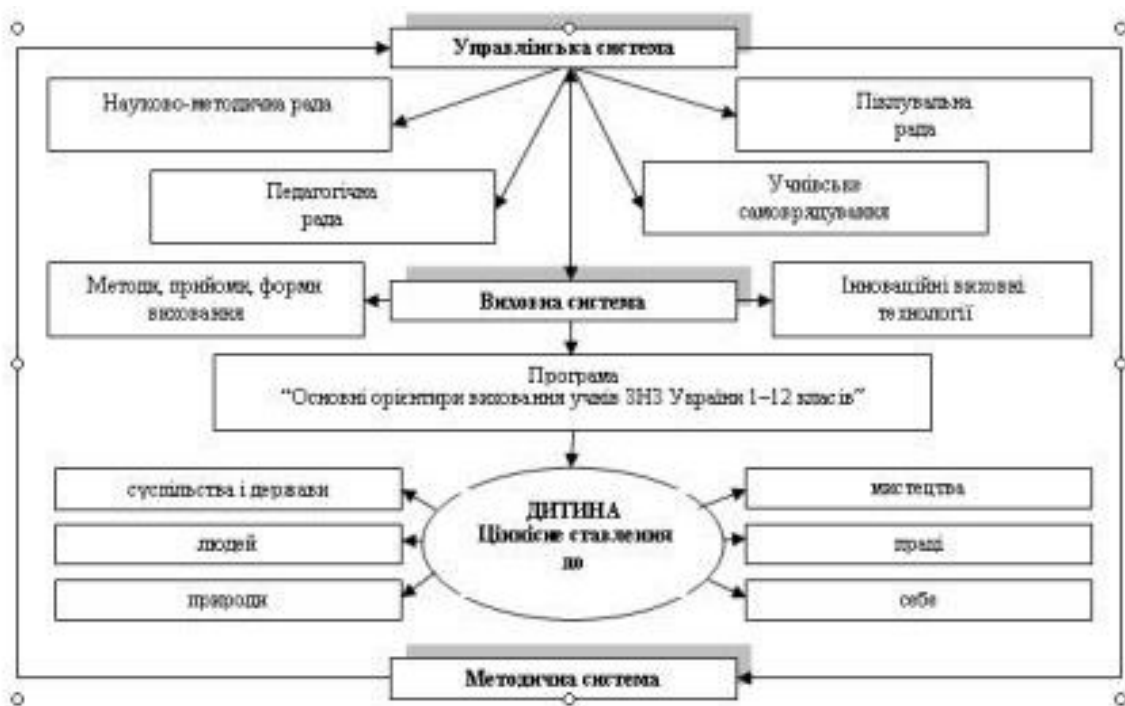
- діагностування (сприяє ефективній інформаційній забезпечуваності процесу виховання);
- визначення й обґрунтування виховних завдань (є засобом співвідношення бажаного, можливого та потрібного й впливають безпосередньо з загальної мети національного виховання);
- моделювання і прогнозування (передбачає усвідомлення вихователем соціально-психологічних та педагогічних умов, за яких найбільш успішно здійснюється діалогічна взаємодія між суб’єктами виховання);
- проектування і планування, організацію різних видів діяльності з учнями (зміст, методи й організація навчально-виховної роботи стають підпорядкованими логіці розвитку об’єкта педагогічного управління);
- моніторинг динаміки рівня життєвої активності вихованців (дає можливість забезпечити регулювання і корекцію міжсуб’єктної взаємодії у розвитку та поведінці);
- корекцію (самокорекцію) та регуляцію (саморегуляцію) відхилень у їхньому розвитку;
- аналіз та прогнозування виховних ситуацій.

У зв’язку з цим виникає закономірна необхідність цілеспрямованого, усвідомленого підходу до формування виховної стратегії, яка можлива за умови розробки продуманого психолого-педагогічного проекту виховного процесу. Коберник О.М. вважає, що психолого-педагогічне проектування дає змогу забезпечити переведення існуючих виховних систем у якісно новий стан, оптимізувати їх зміст, організацію та управління [2].

Управління виховною системою загальноосвітнього навчального закладу (Рис. 1) спирається на принципи демократизації, гуманізації, національної спрямованості, культуровідповідності, цілісності, акмеологічного, суб’єкт-суб’єктної взаємодії, особистісної орієнтації, технологізації [3].

Планування та прийняття управлінських рішень як функція шкільного менеджменту передбачає розробку програми виховання учнівської молоді у ЗНЗ та упровадження виховної системи й тактичного плану. На думку Коберника О.М. проектування виховного процесу становить собою багатостадійний (багатокомпонентний і багатоетапний) динамічний, послідовний процес, що відбувається в часі. Він вважає, що система, яка реалізує його, є динамічною організаційно-педагогічною системою (як процес і результат) [2]. Як процес, проектування передбачає ряд етапів, а результатом цього процесу є розроблений проект, який потребує детальної розробленості та управління.

Рис. 1. Модель управління виховною системою ЗНЗ.

Для функціонування виховної системи необхідне відповідне науково-методичне забезпечення, що реалізується через оптимізацією системи методичної роботи як важливого чинника формування готовності педагогічних кадрів до організації виховного процесу згідно сучасних вимог; використання інноваційних педагогічних технологій, активних та інтерактивних форм і методів виховання; здійснення моніторингу рівня розвитку виховної системи; розробку прогностичної моделі особистості випускника загальноосвітнього навчального закладу.

Підводячи підсумок вищесказаного, важливо підкреслити, що організаційно-методичні основи управління виховним процесом загальноосвітнього навчального закладу розкриваються у специфіці здійснення управлінських функцій щодо виховного процесу та його методичного забезпечення, які ґрунтуються на принципах демократизації, гуманізації, національної спрямованості, культуровідповідності, цілісності, акмеологічному принципі, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, особистісної орієнтації, технологізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
2. Коберник О. Організація виховного процесу на засадах психолого-педагогічного проектування / О. Коберник // Рідна школа. – 2004. – № 5. – С. 22-25.
3. Мариновська О. Школа векторного проект-дизайну: Науково-методичний збірник / О. Мариновська. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2008. – 140 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Н.В. Слюсаренко

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядаються сучасні педагогічні технології активізації пізнавальної діяльності студентів, що застосовуються при вивченні іноземної мови.

Ключові слова: педагогічна технологія, іноземна мова, активізація пізнавальної діяльності.

The article deals with modern educational technologies intensifying cognitive activity and used while studying a foreign language.

Key words: educational technology, foreign language, intensification of cognitive activity.

Актуальність обраної теми пов'язана, передусім, із зростаючими вимогами до рівня оволодіння англійською мовою студентами у вищих навчальних закладах і підвищеною зацікавленістю до пошуку ефективних технологій навчання.

Перед викладачами ВНЗ постає проблема активізації пізнавальної діяльності студентів, організації процесу навчання іноземної мови в такий спосіб, щоб учні змогли на практиці відчувати підвищення рівня їх знань. Технології активізації пізнавальної діяльності при вивченні іноземної мови дають можливість істотно підвищити ефективність навчання, що у свою чергу сприяє кращому засвоєнню знань та формуванню комунікативних компетенцій студентів.

Аналіз педагогічних досліджень та публікацій дозволяє стверджувати, що підґрунтям у розробці педагогічних технологій навчання іноземним мовам слід вважати багатий досвід з питань організації й оптимізації навчання, накопичений вищою школою, який відобразили у своїх роботах відомі вчені: В.П. Беспалько, І.Л. Бім, Н.І. Гез, А.І. Домашнев, Г.Е. Пальмер, А.П. Панфілова, Т.І. Шамова та ін. [2, с. 231].

На основі аналізу наукової літератури із досліджуваної проблеми було з'ясовано, що ні серед учених-теоретиків, ні серед практиків поки що не вироблено загальноприйнятого трактування поняття «педагогічна технологія». Існує понад кілька сотен підходів до його визначення в залежності від того, як автори розуміють структуру і компоненти освітнього процесу. Проте, першим, термін «педагогічна технологія» ввів у науковий та практичний обіг В.П. Беспалько. Він визначив дане поняття як «проект визначеної педагогічної системи, яку реалізують на практиці» [1, с. 10].

Педагогічна технологія – це продумана у всіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя [3, с. 77].

Серед найефективніших сучасних технологій активізації пізнавальної діяльності студентів при вивченні іноземної мови виокремлюють:

1. Ігрові технології – дозволяють розвивати навички аналізу ймовірних способів вирішення проблем, активізуючи мислення і розкриваючи особистий потенціал кожного студента.
2. Проектні технології – орієнтовані на моделювання соціальної взаємодії студентів з метою вирішення задачі, що визначається в рамках професійної підготовки студентів, виділяючи ту або іншу предметну область.
3. Інформаційно-комунікаційні технології – розширюють рамки освітнього процесу, підвищуючи його практичну спрямованість, сприяють інтенсифікації самостійної роботи учнів і підвищенню пізнавальної активності.
4. Технологія навчання в співпраці – реалізує ідею навчання у взаємодії, здійснюючи як індивідуальну, так і колективну відповідальність за рішення навчальних задач.

5. Технологія комунікативного навчання – спрямована на формування комунікативної компетентності студентів, яка є базовою, необхідною для адаптації до сучасних умов міжкультурної комунікації.
6. Технологія проблемного навчання – сприяє розвитку у студентів критичного мислення, досвіду та ознайомлення з інструментарієм навчально-дослідницької діяльності, рольового та імітаційного моделювання [1; 4].

Отже, комплексне використання в навчальному процесі всіх вищезазначених технологій стимулює особистісну, інтелектуальну активність, розвиває пізнавальні процеси, сприяє формуванню компетенцій, якими повинен володіти майбутній фахівець.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
2. Лазарева И. Ю. Педагогические технологии при обучении иностранному языку / И. Ю. Лазарева // Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / ред. Л. Л. Товажнянський, О. Г. Романовський. – Харків : НТУ "ХПІ", 2012. – Вип. 32-33 (36-37). – С. 231-236.
3. Монахов В.М. Актуальные вопросы информатизации образования / В.М. Монахов // Образовательные технологии: Сборник научных трудов. – Новосибирск, ИПСО РАО. – 1997. – 1. С. 77-81.
4. Шамова Т.И. Управление образовательными системами / Шамова Т.И., Давыденко Т.М., Шибанова Г.Н. – 4-е изд., стер. – М., 2007. – 384 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.В. Белан

УДК 371.11

Сараєва Т.А.

АНАЛІЗ ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ В. СУХОМЛИНСЬКИМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглядаються шляхи реалізації досвіду управління школою В. Сухомлинським у сучасних умовах.

Ключові слова: сухомлинська, педагогічна система, навчально-виховний процес.

In article ways of realization of experience of school management V. Sukhomlinsky in modern conditions.

Keywords: suhomlinskiy, educational system, educational process.

Сучасний етап розвитку системи освіти України характеризується її реформуванням, пошуком шляхів приведення змісту у відповідність з особистісними запитами учнів, світовими стандартами.

Реформування освіти зумовлене необхідністю подолати негативні явища, що мають місце в українському суспільстві. Не випадково, що серед численних трансформацій і модернізацій останніх десятиліть особливе місце відводиться тим, які безпосередньо пов'язані з освітою та управлінням освітою.

«Уся система навчання і розумового розвитку у нинішній школі потребує докорінного наукового вдосконалення», – зазначав В.Сухомлинський. У його працях дається прогноз основних напрямів педагогічного пошуку щодо удосконалення системи освіти, тому й сьогодні кожен учитель, який працює за покликанням і любить дітей, може знайти там безцінні поради.

Першими науковими дослідженнями, що висвітлюють внесок Василя Олександровича в теорію і практику роботи вітчизняної школи, стали дослідження Т. Будняк “Проблема естетичного виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського” (1977) та В. Лоскутова “Проблеми ідейно-морального виховання в педагогічній спадщині А. Макаренка і В. Сухомлинського” (1977).

Принцип індивідуального підходу до вихованців розглянуто Л.Абрамовою [1]. Вона проаналізувала погляди педагога-новатора на учня як об’єкт і суб’єкт виховання, охарактеризовано методи вивчення і здійснення індивідуального підходу до школярів у практиці виховної роботи Павлиської середньої школи. Дослідниця констатувала, що питання індивідуального підходу до вихованця в цій школі органічно поєднувалось з проблемою всебічного розвитку кожного учня. Цінність наукових положень В. Сухомлинського у розвиток цієї проблеми полягає у пошуку підходу до кожної конкретної дитини, виявленні та визнанні її неповторності, унікальності і на цій основі сприяти максимальному розвитку індивідуальних здібностей кожного. Основною метою звернення науковців до творчого доробку В. Сухомлинського було прагнення знайти практичні рекомендації щодо розв’язання освітніх завдань, поставлених державою.

Пострадянська доба (1990-2000 рр.) в сухомлиністиці характеризується появою досліджень, в яких з позицій переосмислення попереднього досвіду вивчаються й інтерпретуються різноманітні аспекти педагогічної системи В. О. Сухомлинського.

Проблеми управлінської діяльності В.Сухомлинського знайшли відображення у наукових роботах М. Мухіна, І. Буєвої, які зазначають, що у внутрішкільному управлінні у Сухомлинського переважав проблемно-функціональний підхід. Він здійснювався за таким алгоритмом: “виявлення проблемних місць у роботі педагогічного колективу; формулювання проблеми (як протиріччя між реальним та ідеальним); постановка мети; виділення в ній завдань; організація педагогічного колективу для її досягнення; збирання інформації про її реалізацію (контроль); аналіз; корекція” [2: 132].

Також М.Мухін вважає, що методологічну основу власної системи В. Сухомлинський будував на фундаменті народної педагогіки.

Значуще місце в дослідженні педагогічної В. Сухомлинського посідають праці В. Г. Риндак, яка була безпосереднім учасником педагогічного процесу В.Сухомлинського, пройшовши шлях від вихованця до вчителя Павлиської середньої школи. В монографії автора поєднано спогади про великого педагога та здійснено аналіз гуманістичної педагогіки В. О. Сухомлинського з позиції інновацій в управлінській системі існування школи [3].

Більшість досліджень періоду існування школи під керівництвом В. Сухомлинського присвячено проблемам управління школою на принципах демократизації і гуманізації, (В. І. Зверєва, Л. Ф. Колеснікова, М. І. Кондакова, Б. Т. Лихачов, А. А. Орлова, М. М. Поташник, В.О. Сухомлинський, Т. В. Шамова та інші). Науковці заклали основи теорії управління школою на засадах демократизації в умовах функціонування командно-адміністративної системи. Неоціненний внесок у вирішення цих проблем здійснив В. О. Сухомлинський, який вважав демократизацію і гуманізацію внутрішкільного управління важливою умовою успіху всього педагогічного процесу в школі.

Внеском В. Сухомлинського у розвиток теорії внутрішкільного управління є ідея громадянськості, постійного духовного спілкування з дітьми, а також демократизація управління школою через систему шкільного самоврядування із залученням учнів, батьків, громадськості. Він надавав великого значення організації роботи з педагогічним колективом, активізації соціально-психологічних функцій управління, створення атмосфери творчого пошуку в колективі, вдосконалення особистих і професійних якостей керівників шкіл. Його роздуми, висновки пройняті глибокою любов’ю до дитини як суб’єкта виховання та навчання, повагою до вчителя, віру в його творчі сили.

У сучасних умовах В. М. Хайруліна, створила систему управління коледжем, розробила і втілила в діяльність керованого нею навчального закладу концепцію школи

нового типу та модель оновлення виховного процесу у контексті самореалізації особистості учня на засадах творчої спадщини Василя Сухомлинського.

У пострадянський період у фахових виданнях активно висвітлюється аналіз окремих аспектів, складових (підсистем) педагогічної системи В.Сухомлинського, розглядається феномен педагога та школи, створеної ним. Характерною особливістю цього важливого періоду вивчення наукового доробку В.Сухомлинського є створення і активна діяльність Всеукраїнської асоціації ім. Василя Сухомлинського та Уральської асоціації Василя Сухомлинського.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамова Л.А. Индивидуальный подход к воспитанникам в педагогическом наследии В.А.Сухомлинского. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – М., 1978. – 193 с.
2. Мухин М.И. Педагогическая система В.А.Сухомлинского: традиции и новаторство: Моногр. – 2-е изд. испр. – Соликамск, 1999. – 370 с.
3. Рындак В.Г. Уроки Сухомлинского (издание второе, дополненное). – М.: Педагогический вестник, 2003. – 340 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Т.В. Яцула

УДК 371:373.1

Шевцова Ю.О.

УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ ІЗ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИМ УЧНІВСЬКИМ КОЛЕКТИВОМ

У статті розкриваються актуальні питання управління загальноосвітнім навчальним закладом із багатонаціональним учнівським колективом, наголошується на необхідності полікультурного виховання учнів.

Ключові слова: управління, багатонаціональний учнівський колектив, полікультурне виховання.

The article deals with the topical questions of direction at the General-Education Institution with the multicultural pupil collective, noted the necessity of multicultural pupil's education.

Key words: education, multicultural pupil collective, multicultural education.

Україна – країна багатонаціональна, в якій групи громадян, що мають іншу національність, ніж корінна нація, є національними меншинами. Наша держава традиційно «сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» [1, с. 11]. Так, у школах Херсонщини спільно навчаються діти різних національностей, які проживають в регіоні. Тому виникає необхідність створення відповідного освітнього середовища [2, с. 112].

Багатонаціональні учнівські колективи потребують організації полікультурного виховання. Відомо, що полікультурне виховання – це процес цілеспрямованої соціалізації дітей та молоді, спрямований на оволодіння системою національних і загальнолюдських культурних цінностей, формування умінь, що дозволяють здійснювати міжкультурну взаємодію, розуміти інші культури, толерантно ставитись до них.

Полікультурне виховання ґрунтується на засадах гуманізму, свободи, рівності та соціальної справедливості, а також потребує створення в навчальних закладах умов для збереження й розвитку національних мов та культур [3].

Педагоги та психологи ґрунтовно дослідили різні аспекти полікультурного виховання (Т. Атрощенко, Г. Безюлева, Т. Білоус, С. Бондирева, А. Садохін, Л. Гончаренко, О. Гуренко,

Я. Довгополова, І. Лощенова, А. Садохін, А. Сакалюк, Є. Степанов, Ю. Тодорцева, Г. Шеламова та ін.).

Їх дослідження, зокрема, показують, що система управління залежить від соціокультурних особливостей того регіону, де вона впроваджується. Тому при проектуванні систем управління освітою необхідно враховувати менталітет та особливості національної культури жителів певного регіону [4, с. 162].

Зазначимо, що за своєю соціальною організацією більшість учнівських колективів Херсонщини є багатонаціональними. Іноді в таких колективах можуть виникати непорозуміння, конфліктні ситуації, проявлятися зневага. Причин тут багато і одна з них – неякісне управління закладом освіти.

Управління навчальним закладом – це складна структура, що включає духовні та матеріальні процеси. Управління навчальним закладом визначають як діяльність керуючої підсистеми, спрямовану на створення прогностичних, педагогічних, психологічних, кадрових, матеріально-фінансових, організаційних, правових, ергономічних, медичних умов, необхідних для нормального функціонування і розвитку навчально-виховного процесу і реалізації цілей навчального закладу [5, с. 44-45].

Управління багатонаціональним колективом ставить такі головні цілі:

1) організувати навчально-виховний процес і задовольнити таким чином інтереси учнів різних національностей;

2) задовольнити особисті потреби й інтереси працівників навчального закладу.

Полікультурне виховання потрібно розглядати як частину педагогічних зусиль, що забезпечують культурно-соціальну ідентифікацію особистості, відкриті іншим культурам, національностям, расам, віруванням [4, с. 163].

Більшість учнівських колективів Херсонщини є багатонаціональними. У таких колективах можуть виникати конфліктні ситуації. Щоб уникнути цього, велику роботу повинні проводити адміністрації шкіл, плануючи якісну роботу педагогічного колективу, створюючи комфортні умови для виховання і навчання учнів різних національностей.

Саме так організована робота у Збур'ївській загальноосвітній школі І–ІІІ ступенів Голопристанського району (директор Бірюкова Ольга Олексіївна). У цій школі навчаються діти з сімей національних меншин: росіян та турків месхетинців.

Управління в цій школі має цілеспрямований характер. Адміністрація школи визначає цілі і задачі щодо організації навчально-виховного процесу. Головною особливістю управління є спрямованість на створення педагогічних умов для розвитку учнів різних національностей.

Ефективність роботи Збур'ївської ЗОШ істотною мірою залежить від ціннісно-орієнтаційної єдності членів колективу, яка, у свою чергу, майже повністю залежить від управління навчальним закладом.

Ефективність управління навчальним закладом тут досить висока завдяки плідній співпраці керуючої і керованої підсистем. Контроль в цьому навчальному закладі – це вид управлінської діяльності, спрямований на зіставлення результатів управління та поставленої мети (створення педагогічних умов для розвитку учнів різних національностей).

Здійснюючи свою управлінську діяльність адміністрація Збур'ївської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Голопристанського району керується циклограмами управління, в яких плануються завдання, що повторюються щороку, однак на більш високому рівні.

Серед таких завдань чільне місце посідають завдання полікультурного виховання, а саме: формування в учнів уявлень про розмаїття культур; виховання позитивного ставлення до культурних відмінностей різних народів; опанування культурою рідного народу; формування навичок спілкування з представниками інших культур тощо.

Завдяки вмілому управлінню школою, створенню сприятливого освітнього середовища тут відсутні конфлікти на міжнаціональному підґрунті.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що управління загальноосвітнім навчальним закладом із багатонаціональним учнівським колективом потребує особливої уваги до полікультурного виховання. Для ефективної організації полікультурного виховання педагогічному колективу школи, а насамперед її керівництву (директору та його заступникам), необхідно: мати глибокі знання з педагогіки та психології, менеджменту освіти і відповідні професійні вміння; забезпечувати умови для здобуття учнями всіх національностей якісної освіти; здійснювати чіткий управлінський контроль за педагогічним процесом, виховуючи громадян України і при цьому зберігаючи національно-культурну спадщину учнів – представників національних меншин.

Зміни соціально-економічної ситуації принесли зміни в практику управління навчальним закладом. Вони вимагають від керівників перебудови поглядів на управління навчальним закладом, зокрема на організацію роботи в багатонаціональних педагогічних та учнівських колективах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Колісник В. Національний суверенітет та право націй на самовизначення / В. Колісник // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 1 (24). – С. 112-120.
3. Лист МОНмолодьспорт № 1/9-530 від 27.07.12 року «Щодо виховання сучасного громадянина в полікультурному середовищі засобами позакласної роботи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/30473/.
4. Теоретико-методичні засади управління навчальним закладом: розвиток творчого потенціалу дитини та педагога: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (4-5 листопада 2014 року, м. Херсон) / за ред. Л. М. Назаренко. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – С. 162-163.
5. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом : навчальний посібник / Є.М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Н. В. Слюсаренко

УДК 371:373.1

Штрахов О.К.

АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УПРАВЛІННІ ВИХОВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ШКОЛІ

В статті йдеться про те що, традиційна теорія виховання не може в повній мірі вирішити проблему адаптації школярів до нових умов життя, розвитку процесу соціалізації дитини, а також модернізація змісту, форми, методів та умов виховання.

Ключові слова: управління, інновація, виховна діяльність, принципи виховної діяльності.

The article refers to the fact that the traditional theory of education cannot fully solve the problem of students' adaptation to the new conditions of life, socialization process of a child; it also describes upgrade content, forms, methods and conditions of educational process.

Key words: management, innovation, educational activities, principles of educational activities.

Зміна економічної і політичної ситуації в Україні висувають завдання виховання підростаючого покоління в розряд пріоритетних.

Сучасна соціокультурна ситуація показує, що традиційна теорія виховання не може в повній мірі надати допомогу молодим людям, їхнім батькам, вихователям в пошуку сенсу життя і вирішенні дедалі гостріших проблем особистісного, культурного, морального і професійного самовизначення. Необхідні коригування ціннісних орієнтацій підростаючого покоління, приведення їх у відповідність із загальними гуманістичними ідеалами і національними, культурними традиціями, розробка основ сучасного виховання з урахуванням нових педагогічних реалій.

Особливо гостро в сучасних умовах стоїть проблема адаптації школярів до нових умов життя, розвиток процесу соціалізації дитини, модернізація змісту, форм, методів, умов виховання.

Світогляд, духовний світ, моральність і культура людини визначають його ставлення до навколишнього світу, суспільства, до самого себе і формуються як в навколишньому соціальному середовищі, так і в школі.

Питанням змісту та організації виховання в педагогічній науці приділялася значна увага І.Д. Бех, Є.В. Бондаревська, В.А. Караковский, С.В. Кульневич, А.С. Макаренко та ін.

Для розуміння сутності інноваційних процесів гуманістичної спрямованості виховання особливу цінність представляють роботи Ш.А. Амонашвілі, І.Д. Бе́ха, Е.В. Бондаревской, О.С. Газмана, В.В. Серікова та ін.

Метою статті є аналіз тенденцій оновлення виховної діяльності школи в аспекті її управління.

На основі аналізу наукової літератури нами встановлено: управління виховною діяльністю в школі на основі введення інновацій являє собою сукупну послідовну управлінську діяльність по реалізації цілей виховання які прийняті як пріоритетні усіма учасниками виховного процесу і які б відповідали цілями-потребами учасників процесу.

В якості основних керівних положень, на які орієнтуються організатори і учасники виховного процесу виступають принципи особистісної орієнтації, гуманізму, аксіологізації, самоврядування.

Результати виховання визначаються по тенденціям формування і розвитку особистості: в якому напрямку йде розвиток світоглядних відносин особистості.

Особливе значення в цьому процесі набуває роль педагога.

І.Д. Бех стверджує, «що самі по собі особистісні індивідуальні та функціонально-рольові особливості педагога служать лише передумовою формування особистості вихованця. Реалізація особистості забезпечується суб'єкт-суб'єктними взаєминами значущості (референтності). Лише за особистісного плану взаємодії з вихованцем педагог транслює свою індивідуальність, реалізуючи власні потреби і здатність бути особистістю і у свою чергу, формуючи відповідні потреби і здатність у вихованця» [1].

Науковцями також запропоновані основні принципи на яких має відбуватися оновлення виховної діяльності у школі:

1. Принцип цілеспрямованого створення емоційного збагачення виховних ситуацій.
2. Принцип особистісно-розвивального спілкування. Цей принцип передбачає, що педагог розуміє, визнає і сприймає особистість дитини, він формує погляд на дитину як на рівноправного партнера.
3. Принцип використання співпереживання як психологічного механізму у вихованні особистості. Співпереживання є дієвим механізмом свідомого прийняття суб'єктом моральних норм, на його основі здійснюється формування моральної поведінки не орієнтованої на зовнішнє підкріплення.
4. Принцип систематичного аналізу вихованцем власних і чужих вчинків. Витоки особистісних вчинків пов'язані із зіткненням розвинених форм поведінки, з якими дитина зустрічається в житті. Вихованця треба вчити систематично сприймати й аналізувати власних і чужих вчинків.

Нами знайдені основні умови виховної роботи в сучасній школі. До них належать: підтримка ініціативних починань, яка передбачає признание значимості діяльності, і

використання потенціалу колективних і індивідуальних суб'єктів виховного процесу, гармонізація цінностей орієнтацій суб'єктів взаємодії, програмно-методичне і науково-методичне забезпечення, прогнозування і перспективне планування інноваційних проектів, готовність керівництва і педагогів до управління інноваційними перетвореннями в виховній системі в школі.

Критеріями і показниками ефективності управління виховної діяльності школи є: особистий розвиток учнів (показники: відношення до світу, відношення до інших людей, відношення до самого себе), організаційно-управлінська забезпеченість і обґрунтованість інновацій в виховній системі школи (показники: обґрунтованість вибору інновацій в школі, наявність науково-методичної бази забезпечення наукових процесів, участь в конкурсах по реалізації інноваційних проектів, використання інноваційних форм і методів в виховній роботі).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.І: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод.видання. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Бондаревская Е.В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования // Педагогика. – 1997. – № 4. – С.11-14.
3. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса. – Мн.: Университетское, 1990. – 560 с.
4. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії: Навч. посібник для вчителів, аспірантів, студентів серед. та вузів. / Акад. пед. наук України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К., 1997. – 301, [1] с.: іл.
5. Кульневич С.В. Педагогика личности от концепций до технологий: Учеб.-практич.пособие для учителей и классных руководителей, студентов, магистров и аспирантов пед.учеб.заведений, слушателей ИПК. Ростов-н/Д: Творческий центр “Учитель”, 2001. – 160 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Т.В. Яцула

**ФАКУЛЬТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СФЕРИ
ОБСЛУГОВУВАННЯ**

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ, ВМІНЬ ТА НАВИЧОК З ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті представлено аналіз можливості оптимізації процесу формування графічних понять у майбутніх учителів технологій засобами тестових форм контролю. Визначено переваги та недоліки використання тестів у процесі графічної підготовки.

Ключові слова: професійно-графічна підготовка, оптимізація процесу формування графічних понять, тестові завдання, недоліки тестового контролю.

In the article the analysis of possibility of process optimization of graphic concepts forming is presented for the future teachers of technologies by facilities of testing forms of control. Advantages and lacks of the use of testing are certain in the process of graphic preparation.

Key words: professionally-graphic preparation, optimization of process of graphic concepts, forming testing tasks, lacks of test control.

Ставлячи завдання цілеспрямованої графічної підготовки студентів на заняттях з «Нарисної геометрії та креслення», необхідно періодично фіксувати досягнуті рівні цієї підготовки. На заняттях з дисциплін блоку професійно-графічної підготовки майбутніх вчителів технологій викладач перевіряє знання студентів досить часто епізодично, інколи непродуктивно витрачаючи на це надто багато часу. Відповідно виникає необхідність у використанні нових форм контролю та вдосконаленні вже відомих. Одним із шляхів до усунення даної проблеми є запровадження тестування на заняттях з дисциплін блоку професійно-графічної підготовки, яке передбачає систематичний та оперативний контроль засвоєння поточного матеріалу кожним студентом окремо і всією групою в цілому. При цьому жоден студент не залишається поза увагою викладача.

Питанням вирішення різноманітних задач графічної підготовки і контролю знань студентів, присвячені роботи А. Ботвіннікова, Є. Виноградова, І. Вишнепольського, В. Сидоренка, Д. Тхоржевського та ін.

Тестування – цілеспрямоване, однакове для всіх випробовуваних обстеження, що проводиться в чітко контрольованих умовах, дозволяє об'єктивно зміряти характеристики педагогічного процесу, що вивчаються [2]. Тести – спеціальні завдання, виконання (або невиконання) яких свідчить про наявність (або відсутності) в учнів певних знань, умінь та навичок [1].

Тестування і тестовий контроль пов'язані цілеспрямованістю та функціональними залежностями. Тестовий контроль нами розглядається як об'єктивний метод контролю якості засвоєння знань на заняттях з «Нарисної геометрії та креслення» та суміжних предметів, при якому використовуються графічні контрольні роботи, що спираються на спеціально для цього створені матеріали – тести [4].

Переваги тестового контролю в навчальному процесі очевидні. Використання тестів дозволяє за короткий проміжок часу перевірити знання всіх студентів, виявити рівень засвоєння навчального матеріалу, встановити прогалини в їх знаннях.

Основною перевагою тестового контролю є його об'єктивність та економічність, точніше технологічність перевірки виконання. Тести є ефективним завданням для самоконтролю. Вони допомагають студентові розібратися в тому, що він знає, і чого не знає. При неправильних відповідях виявляється потреба уточнити, відшукати вірну відповідь, і надалі відстояти свою точку зору. Можна стверджувати, що виконання тестових завдань до певної міри сприяє формуванню мотиву учення.

Однією з найбільш важливих переваг тестових завдань є високий ступінь об'єктивності оцінок, що виставляються, оскільки є можливість точного підрахунку числа вірних і невірних відповідей. У звичайних умовах на оцінку відповіді діє цілий ряд випадкових і суб'єктивних чинників: особисте відношення викладача до студента, до групи в цілому, дисципліна, настрій педагога та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити дві основні групи недоліків тестів:

- тест не виключає випадкових збігів, тобто має місце певний відсоток вибору відповідей намання або методом виключення;
- відсутній мовний апарат при контролі, що утрудняє або робить неможливим прослідкувати логіку міркування студента.

Відзначимо ряд недоліків, які об'єктивно має педагогічне тестування як і будь-який інший засіб контролю.

По-перше, створення якісного тестового продукту являє собою достатньо трудомісткий процес, а не дотримання правил складання й апробації тестів може привести до порушення надійності та валідності тестових вимірювань [1].

По-друге, часто зустрічається внутрішня суперечність тестів [4].

По-третє, є об'єктивно обумовлена змістовна обмеженість тесту, як і будь-якого іншого контрольно-вимірювального інструменту.

По-четверте, завжди існує можливість фальсифікації результатів тестування.

По-п'яте, можна назвати чисто суб'єктивні недоліки: стереотип свідомості більшої частини викладачів про без проблемність процесу оцінювання знань і умінь; невіра викладачів в можливість тестування і його об'єктивність; небажання використовувати нові технології при домінуючій орієнтації на традиційні методи контролю; боязнь нових проблем, які виникають з введенням тестових форм контролю; побоювання негативної оцінки діяльності педагога за наслідками тестування студентів; безініціативність деяких керівників, не охочих змінювати сталу традиційну систему роботи.

Зрозуміло, тести – не панацея запобігання від усіх проблем графічної освіти. Сьогодні слід зазначити, що з кожним роком якість тестів поліпшується, збільшується можливість використання стандартизованих тестових матеріалів, пропонуються різні технології масового тестування, з'являються умови для формування банків тестів та об'єктивної освітньої статистики в різних освітніх системах і для різних рівнів навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Булынский Н. Н. Внедрение педагогических тестов в систему управления качеством профессионального образования учащихся ПУ : метод. пособ. для пед. работников профучилищ / Н. Н. Булынский. – Челябинск: ГУПТО адм. Челяб. обл., ЧФ ИРПО МО РФ, 2005. – 96 с.
2. Ломов Б. Ф. Формирование графических знаний и навыков у учащихся/ Ломов Б. Ф. – М. : Политиздат, 2010. – 267 с.
3. Менчинская Н. А. Психология применения знаний к решению учебных задач / Н.А. Менчинская // Психология применения знаний к решению учебных задач. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 2009. – 416 с.
4. Чельшкова М. Б. Теория и практика конструирования педагогических тестов / М. Б. Чельшкова. – М. : ИЦПКПС, 2000. – 409 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.І. Чепок

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ, ВМІНЬ ТА НАВИЧОК

У статті розглядаються психолого-педагогічні передумови формування конструкторсько-технологічних знань, вмінь та навичок в учнів.

Ключові слова: конструкторсько-технологічні знання, вміння, навички.

In the article examined psikhologo-pedagogical forming pre-conditions design-engineering knowledges, abilities and skills, for students.

Keywords: design-engineering knowledge, ability, skills.

ЮНЕСКО розкриває зміст конструкторсько-технологічного навчання, як такого, що ознайомлює з основними принципами всіх процесів виробництва і разом з тим дає дитині або учню навички поводження з найпростішими знаряддями всіх виробництв.

Виробництво невпинно і бурхливо розвивається, внаслідок чого виникали і виникають нові галузі промислового та сільськогосподарського виробництва, створюється величезна кількість оригінальних машин, застосовується нова прогресивна технологія. Так, у 1913 році в царській Росії було лише п'ять галузей машинобудування, тепер їх близько 2 [15, 16].

Зростання досвіду і знань у галузі виробництва викликає безперервне збільшення фактичного матеріалу. У зв'язку з цим можна поставити питання: наскільки реальна в таких умовах вимога щодо ознайомлення учнів з конструкторсько-технологічними основами виробництва?

Аналіз цієї проблеми, тим більше у зв'язку з перспективою підготовки підростаючого покоління до життя, неминуче приводить до висновку, що ознайомлення учнів з конструкторсько-технологічними основами сучасного виробництва тепер і в перспективі можливе лише при умові виконання чотирьох основних об'єктивних передумов.

По-перше, з метою поліпшення якості підготовки молоді до праці, необхідно ширше ознайомлювати учнів середніх класів з основами техніки, технології і конструювання, включати їх у механізований труд.

По-друге, починаючи з 10-го класу учні навчаються і працюють у міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, професійно-технічних навчальних закладах, навчальних цехах та ділянках на виробництві. По обладнанню машинною технікою їх база суттєво відрізняється від шкільних майстерень. Тому для більш успішного навчання в нових умовах необхідна попередня підготовка учнів молодших класів [1, с. 96].

По-третє, в низці психолого-педагогічних досліджень доведено, що період з 8 до 13 років найбільш сприятливий для розвитку сенсорних та рухомих здібностей, які є загальною основою для більш швидкого формування конструкторсько-технологічних навичок високої кваліфікації. Це потребує цілеспрямованого впливу на їх розвиток в зазначений період навчання. Найбільші потенціальні можливості для розвитку цих здібностей закладені в слюсарних операціях (нами досліджувалося де кілька слюсарних операцій – нарізання метричної різьби, обробка зовнішніх циліндричних і торцевих поверхонь і т. ін.).

В четверте, більшість об'єктів праці на виробництві, які мають народно-господарче значення, виготовляються за допомогою механічної обробки. Навчаючи учнів основної школи роботі на існуючому в шкільних майстернях слюсарному обладнанні, ми тим самим, сприяємо їх включенню в наступних класах, професійно-технічних навчальних закладах у виробничу працю. А застосовуючи різноманітні пристрої, психолого-педагогічні методи прискорюємо процес набуття конструкторсько-технологічних знань, вмінь та навичок [3].

Виходячи з вказаних вище факторів (пов'язаних із змінами змісту праці, сучасних робітничих професій, розвитком здібностей підліткового організму та включенням учнів у

виробничу працю) можна зробити висновок, що трудове навчання учнів основної школи стане більш ефективним, якщо вони будуть систематично працювати з існуючим в майстерні шкільним обладнанням (ручними інструментами, верстатами, допоміжними пристроями і т. ін.).

Більш раннє навчання учнів роботі в існуючих шкільних майстернях, позитивно впливає на вдосконалення всієї трудової підготовки і в особливості на посилення її політехнічної спрямованості.

Ведуча направленість у формуванні конструкторсько-технологічних знань, вмінь та навичок учнів полягає у введенні практичних дій і закріпленні та формуванні первісних дій за допомогою вправ й практичних робіт. Тому, на наш погляд, основні етапи формування конструкторсько-технологічних навичок на заняттях з трудового навчання мають вигляд:

- сприйняття трудової дії та її сутності (за допомогою інструктажу, бесіди або показу);
- запам'ятовування дій та відтворювання їх у вправах і практичних роботах;
- застосування трудових дій в самостійній роботі при рішенні психолого-педагогічних задач.

При формуванні в учнів конструкторсько-технологічних знань, вмінь та навичок ще на заняттях в шкільних майстернях, слід дотримуватись відомих дидактичних принципів педагогіки: науковості; доступності та посильності; систематичності; зв'язку теорії з практикою; міцності засвоєння знань, вмінь та навичок; єдності навчання, виховання та розвитку; усвідомлення та активності; наочності, а також індивідуального підходу.

В процесі навчання учні долають усе нові й нові перепони в галузі пізнання, тобто оволодівають усе складнішими знаннями, вміннями і навичками. Психологія доводить, що якісна перебудова психологічних процесів і своєї особистості нерозривно пов'язана з процесами виховання і навчання, що ефективний розвиток особистості учня відбувається в процесі набуття знань і застосування їх на практиці, тобто в дії.

Дослідження психологів показали, що розвиток учнів відбувається значно ефективніше, якщо в процес навчання вводяться елементи творчості та конструкторсько-технологічний підхід до виконання об'єктів праці.

Розглядаючи психолого-педагогічні фактори формування в учнів основної школи конструкторсько-технологічних знань, ми повинні враховувати психічний та соціальний розвиток учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Батышев С.Я. Трудовая подготовка школьников: Вопросы теории и методики / С.Я. Батышев. – М.: Педагогика. 1981. – 192 с.
2. Кудрявцев Т.В. Развитие технического мышления учащихся / Т.В. Кудрявцев, И.С. Якиманская. – М.: Высшая школа. 1964. – 96 с.
3. Социальные последствия научно-технической революции. Методологические исследования: Научно-аналитический обзор / Г.Д. Данилин. – М.: ИНИИОН, 1988. – 39 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Р.В. Чепок

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПЛАНУВАННЯ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТІВ

У статті висвітлюються педагогічні підстави щодо формування мотивації учнів старшої школи на заняттях технологій в процесі проектування професійного успіху.

Ключові слова: планування, навчально-творча діяльність, проект, проектування, професійне самовизначення учнів.

The article highlights the pedagogical foundations for the formation of motivation of high school students in class technologies in the design process of professional success.

Key words: planning, educational and creative activity, project, design, professional self-determination of students.

Навчання плануванню – дуже важливий етап роботи, який вимагає активізації різних психічних процесів: пам'яті, уяви, мислення. Для того, щоб скласти план, потрібно подумки представити в деталях увесь технологічний процес з урахуванням наявних матеріалів й устаткування, і те, що повинно вийти в результаті. За допомогою уяви і мислення потрібно якомога наочніше і точніше уявити собі ситуацію і зробити висновок про те, який результат може вийти з цієї ситуації [4].

Оскільки самостійна робота по виконанню проектів на заняттях технологій може здійснюватися учнями тільки за умов їх уміння добувати інформацію з різних джерел, учителю необхідно передбачити формування цих умінь на попередніх заняттях. Крім того, учні потребують певної теоретичної підготовки в області конструювання, вирішення творчих винахідницьких задач, чому потрібно навчати не лише на заняттях, що відводяться для виконання проектів [2].

Процес виконання проектів – творчість не лише для учнів, це і для вчителя творча робота. Як вона буде організована, наскільки учитель зможе зацікавити школярів, чи допоможе кожному учню правильно вибрати тему згідно його можливостей, інтересів і нахилів, які методи, прийоми, форми організації занять будуть використані, від знання учителем своїх учнів, його професіоналізму та ерудиції залежатиме успіх усієї справи.

Терміни виконання проектів залежатимуть від їх змісту. Трудомісткі проекти можуть виконуватися протягом навчального року. Але в цьому випадку потрібно запланувати терміни здачі певних етапів проекту. Слід зауважити, що при великих термінах у дітей може пропасти інтерес до роботи; є небезпека затягування виконання, все може бути відкладене на останні терміни і, врешті-решт, виконане поспіхом і неякісно.

Зважаючи на складність проектів, трудомісткі роботи з тривалим терміном виконання можуть виконуватися старшокласниками за підтримки вчителя, причому, відповідально та, обов'язково, якісно. Окрім занять в школі працювати над проектом можна вдома, на факультативних заняттях або гуртках [1].

До роботи по виконанню проектів учителю потрібно ретельно підготуватися. Передбачити наявність в класі або навчальних майстернях «Куточка проектів», куди можна помістити положення про учнівський проект, зразковий тематичний банк проектів, приклад оформлення описової частини проекту, критерії оцінювання, зразки проектів з практичними роботами або з фотографіями. Зайва кількість інструкцій, сувора регламентація умов виконання проектів заважатимуть роботі. Але, в той же час, на кожному столі мають бути приклади оформлення, зразки проектів з різною тематикою.

Тематика проектних завдань має бути досить різноманітною, з часом розширюватися і поповнюватися. Тему пропонує учень, але останнє слово за вчителем, оскільки учні іноді не порівнюють свої можливості з обраним об'єктом. Учителю повинен делікатно пояснити

майбутні труднощі та запропонувати змінити тему. Завдання не має бути занадто простим – тоді втрачається сенс виконання проектів.

Теми обраних проектів можуть належати до різних сфер діяльності людини: навчання, виховання, спорту, дозвілля, сім'ї, виробництва та ін. Орієнтувати учнів на виконання проектів необхідно на початку навчального року. Під час проектування доцільно комплектувати портфолію проекту – папку, де розміщуються всі робочі матеріали (чернетки, клазури, плани, продукт проектування або фото, звіти, рецензії, презентаційні матеріали тощо).

Процес виконання проектів не є лінійним. Доводиться багато разів повертатися до початкової ідеї, змінювати розміри, конфігурацію, матеріали, обробку, доповнювати, вносити зміни, які приходять в процесі роботи над проектом. Залежно від змісту проекту, його сфери використання і призначення видозмінюватиметься і схема виконання проекту.

Під учнівським проектом ми розуміємо завдання дослідницького, творчого характеру, відповідне до інтересів та можливостей учнів, виконане ними самостійно, але під керівництвом учителя і, що має своїм підсумком соціально значущу, завершену роботу.

Але не можна абсолютизувати жоден, нехай дуже ефективний метод. Тільки в органічній єдності з іншими методами і прийомами репродуктивного і творчого характеру, нетрадиційними формами навчання, в співвідношенні з програмою, можна добитися дійсно високих результатів у навчанні та розвитку творчих здібностей учнів.

Розглянуті вище методи активізації професійного самовизначення учнів потребували вирішення проблем, пов'язаних їх впровадженням до навчально-виховного процесу школи [3]. Школа не має організаційних структур, які б здійснювали та координували профорієнтаційну роботу з учнями. Тому запропоновано учням розробити проект «Моя професійна кар'єра», який відіграв роль організаційно-предметного середовища профорієнтаційної роботи. Його впровадження дозволило нам реалізовувати методи активізації професійного самовизначення старшокласників як природних складових навчально-творчого процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Панченко В. Проблема професійного самовизначення учнівської молоді у працях Г. Костюка // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 2. – С. 236-244.
2. Підготовка до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи): Навчал.-метод. посібник / За ред. Г.О. Балла, П.С. Перепелиці, В.В. Рибалка. – К.: Наукова думка, 2000. – 188 с.
3. Тищенко М.П. Мельник О.В. Формування готовності старшокласників до професійного самовизначення в умовах ринку праці // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 3. – С. 109-116.
4. Уніят С., Комінко С. Вибір професії, або задача з багатьма невідомими. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1997. – 87 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.М. Шпак

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС З УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «КОНСТРУЮВАННЯ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ОДЯГУ»

В статті розглядається питання впровадження в навчальний процес з учнями старшої школи профільного навчання спеціалізації з конструювання та моделювання одягу.

Ключові слова: технологічний профіль, профільне навчання, конструювання та моделювання одягу, зміст програми.

In article describes questions of introduction in educational process with pupils of senior school profile study specialization of fashion and textile design.

Key words: technological profile, professionally oriented study, fashion and textile design, maintenance of program.

Впровадження концепції профільного навчання в старшій школі є одним із ключових напрямів модернізації та удосконалення системи освіти, що передбачає реальне й планомірне оновлення школи старшого ступеня і має найбільшою мірою враховувати інтереси, нахили і здібності, можливості кожного учня, у тому числі з особливими освітніми потребами, у контексті соціального та професійного самовизначення і відповідності вимогам сучасного ринку праці. Такий підхід до організації освіти старшокласників не лише найповніше реалізує принцип особистісно-орієнтованого навчання, а й дає змогу створити найоптимальніші умови для їхнього професійного самовизначення та подальшої самореалізації [2].

Одним із завдань профільної школи, є необхідність, допомогти старшокласникам у виборі майбутньої професії, адже підготовка учня до вибору профілю навчання – це фактично перший важливий етап вибору професії. Загальні основи побудови системи профорієнтації в умовах профільного навчання спираються на дослідження Є. Клімова, І. Назімова, Є. Павлютенкова, А.Сазонова, В. Симоненка, Б. Федорішина, С. Чистякової, М. Чистякова, В.Ярошенка.

У змісті концепції профільного навчання в старшій школі вказано на те, що профільне навчання старшокласників повинно об'єктивно відповідати розвиткові європейського освітнього простору; орієнтуватися на диференціацію, варіативність, багатопрофільність; поєднувати загальноосвітню та професійну освіту. Основні цілі профільного навчання полягають у необхідності забезпечення умов рівного доступу до здобуття якісної загальноосвітньої профільної та допрофесійної підготовки учнівської молоді; виявленню та розвиткові професійних інтересів; реалізації ідей неперервної освіти впродовж життя [1].

Засвоєння змісту освіти в загальноосвітніх закладах з профільним навчанням має забезпечувати, по-перше, загальноосвітню підготовку учнів, а по-друге – спеціалізовану поглиблену підготовку до майбутньої професійної діяльності.

Метою профільного навчання за спеціалізацією «Конструювання та моделювання швейних виробів» є підвищення рівня компетентностей учнів 10-11 класів з конструювання та моделювання швейних виробів внаслідок оновлення, поглиблення і розширення спеціальних знань і вмінь, та створення оптимальних умов для свідомого професійного самовизначення старшокласників.

Інваріантною складовою програми третина навчального часу відводиться на теоретичні заняття. Структурою програми для кожного з класів передбачено виконання та захист творчого проекту.

Літня навчальна практика учнів 10-х класів передбачає: екскурсії на швейні підприємства, фабрики та фірми, відвідування виставкових центрів; виробничу практику на швейних підприємствах, організаціях, фірмах; пошуково-дослідницьку роботу, тощо.

Отже вивчення курсу спеціалізації «Конструювання та моделювання швейних виробів» допоможе учням старших класів поглибити знання про основні принципи конструювання та моделювання сучасних моделей одягу, більш детально ознайомитись із роботою дизайнерів, конструкторів, стелістів; отримати базові знання про швейні виробництва; розширити політехнічний світогляд, свідомо обрати професію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція профільного навчання в старшій школі: за станом на 21 жовтня 2013 р. / Затверджено Рішенням колегії Міносвіти і науки України 21.10.2013 N 1456. – [Електронний ресурс] . – Режим доступу: www.uazakon.com/document/fpart86/idx86618.htm.
2. Сидоренко О. Л. Профільна освіта і професійна орієнтація в школі взаємопов'язані складові соціалізації учнівської молоді / О. Л. Сидоренко // Профільне навчання: Теорія і практика : 36. наук. праць за матеріалами методолог. семінару АПН України. – К. : Педагогічна преса, 2006. – С. 85–89.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.М. Шпак

УДК 378.147

Мороз О. В.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА»

У статті розглянуто сутність компетентності вчителя, розкрито зміст технологічної компетентності педагога.

Ключові слова: технологічна компетентність, фахівець технологій, технологічна освіта, технологічні знання, технологічні вміння.

The essence of competence of teachers, the content of the technological competence of the teacher.

Keywords: technological competence, expert technology, technological education, technological knowledge, technological skills.

Актуальність цієї теми, це розвиток і підготовка студентів технологічної освіти до вдосконалення професійних знань та вмінь майбутніх вчителів технологій, а також майбутніх кваліфікованих викладачів загально-технічних дисциплін.

Мета наукового дослідження – на основі аналізу наукових джерел розкрити сутність поняття «технологічна компетентність».

Поняття «компетентність» (лат. *competo* – відповідаю, добиваюсь) за тлумачним словником сучасної української мови визначено як добра обізнаність із чим-небудь; «компетентний» – який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий. Розмежовуючи ці терміни, І.Д. Бех зауважує: якщо компетенція трактується як задана норма, вимога до підготовки фахівця, то компетентність розглядається як сформована якість, результат діяльності, «надбання» особистості для «забезпечення спроможності випускника ВНЗ відповідати новим запитам ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку свого «Я» в професії, в соціальній структурі» [1].

Професійно-педагогічна компетентність учителя, як зазначає І. А. Зязюн, «може оцінюватися лише в практичній діяльності» і визначається як «здібність і готовність педагога професійно виконувати педагогічні функції згідно із прийнятими в суспільстві на цей час нормативами та стандартами, вимагає реальних знань, умінь, навичок, досвіду».

Сучасні вимоги до професійних якостей майбутніх педагогів передбачають запровадження такої освітньої моделі їхньої підготовки, яка забезпечувала б їхнє становлення як конкурентоспроможних фахівців із високим рівнем творчого потенціалу, суб'єктів саморозвитку і професійного самовдосконалення, здатних професійно діяти, відповідально вирішувати освітні завдання у безперервно змінних умовах педагогічної реальності. Це актуалізує важливість формування у майбутніх учителів усіх складових професійної компетентності, насамперед технологічної.

Компетентнісна модель освіти спирається на ідеї діяльнісного підходу Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, які набули подальшого розвитку в працях Г. Атанова, Б. Бадмаєва, П. Гальперина та ін. [3].

Згідно з психологічним словником, «компетентність» (*competency*) трактується як психосоціальна якість, що означає силу та впевненість, спричинені почуттям особистої впевненості і корисності, і сприяє усвідомленню людиною своєї здатності ефективно взаємодіяти з оточенням [2].

У педагогічній літературі категорія «компетентність» представлена як центральний конструкт, що включає результати навчання (знання, вміння, навички), а також систему ціннісних орієнтацій, що охоплює когнітивну, операційно-технологічну, мотиваційну, етичну, соціальну і поведінкову складові [4; 5].

Отже, компетентність може бути визначена як здатність результативно діяти, досягати необхідного результату. Компетентна людина – це така, яка володіє здатністю практичного вирішення нестандартних, але значущих для неї ситуацій, використовуючи наявні знання, вміння, здібності, досвід тощо.

Застосування технологічного підходу до соціальних процесів, духовної сфери – порівняно інноваційне явище. Важливе місце серед багатоманітності напрямів його застосування посідає освітня галузь, що зумовлює необхідність уточнення сутності поняття «технологічна компетентність педагога».

Проведений нами аналіз наукових джерел дає змогу констатувати, що за своєю сутністю технологічна компетентність може бути визначена як інтегративна професійні якість педагога, що характеризується знаннями про технології та конкретні їх види, знаннями методів, засобів, форм діяльності та умов їх застосування, наявністю сукупності вмінь, які забезпечують творчу реалізацію цієї діяльності та рефлексивне позиціонування щодо досягнутих результатів. Сформованість технологічної компетентності є необхідною вимогою фахової підготовки майбутніх педагогів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з виявленням особливостей формування цієї інтегративної якості в фахівців технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці / Іван Дмитрович Бех // Педагогіка і психологія : вісник АПН України. – 2009. – № 2. – С. 27–33.
2. Психологический словарь / [авт.сост. В. Н. Копорулина, М. Н. Смирнова, Н. О. Гордеева, Л. М. Балабанова] ; под ред. Ю. Л. Неймера. – Ростов-на-Дону : Фенікс, 2003. – 640 с.
3. Сластенин В. А. Личностно-ориентированные технологии профессионально-педагогического образования / В. А. Сластенин // Сибирский педагогический журнал. – 2008. – № 1. – С. 49–74.
4. Тархан Л. З. Дидактическая компетентность инженера-педагога: теоретические и методические аспекты : [монография] // Ленуза Запаевна Тархан. – Симферополь : КРП Издательство «Крымиздат-педгиз», 2008. – 424 с.
5. Хаялиева С. З. Технологическая компетентность как составляющая профессиональной компетентности будущих инженеров-педагогов / С. З. Хаялиева //

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.М. Шпак

УДК 378

Моцбавер О.В.

ДИДАКТИЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМКУ ПІДГОТОВКИ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»

Стаття присвячена дидактичному проектуванню самостійної роботи студентів професійного спрямування на прикладі дисципліни «методика викладання дисциплін з професійного навчання у ВНЗ»

Ключові слова: графіка, дипломна, реферат, магістр, самостійна робота.

This article focuses on didactic design of independent work of students professional guidance on the example of discipline "method of teaching disciplines of vocational training in high school"

Keywords: graphic, degree, abstract, master, independent work.

Однією з генеральних складових Болонського процесу є розробка педагогічних технологій, методик та прийомів, які підвищують ефективність студентів в самостійному вивченні програмного матеріалу. Це передбачає різні форми роботи, вивчення програмного матеріалу через класичні форми – бібліотеки, навчально-методичні класи, Інтернет; виконання різної форми самостійних індивідуальних робіт – реферати, розрахункові, графічні роботи, курсові та дипломні роботи й проекти; практичну роботу в лабораторіях, на об'єктах навчальної та виробничої практик.

Враховуючи, що обсяг самостійної роботи може складати 30 – 70 % від загального навчального навантаження, розробка концептуальних засад методики її проведення та організаційних елементів реалізації на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях («бакалавр», «спеціаліст», «магістр») і формах навчання (денна, заочна), є актуальною, своєчасною та необхідною, як на територіальному рівні, так і у вигляді конкретних методичних озробок.

На сучасному етапі реформування системи освіти в Україні одне з найважливіших місць займає питання про гуманізацію навчально-виховного процесу. Одним з аспектів гуманізації аграрної освіти є планування та організація самостійної роботи студентів. Саме самостійна робота дає можливість студенту використати право на свободу вибору (що вивчати?, як?, коли?, де?, яким чином себе контролювати?). Правильна організація та планування самостійної роботи дозволяє стимулювати не репродуктивну діяльність, а пошукову, творчу. Під самостійністю слід розуміти не тільки вміння робити самостійні висновки і застосовувати одержані знання в практичній діяльності, але й можливості організувати свою діяльність без сторонньої допомоги.

Реформування сучасного українського суспільства супроводжується загостренням соціальних проблем. В сучасних умовах ринку праці та особливостей працевлаштування, зростають вимоги до професійної компетентності випускників, що обумовлює якісно нові форми та методи вищої освіти, спрямовані на створення цілісної системи безперервної освіти, на розширення сфери самостійної діяльності студентів, які формують навички самоорганізації та самоосвіти.

Відповідно до Положення «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», самостійна робота студента є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Розширення функцій та зростання ролі самостійної роботи студентів не тільки веде до збільшення її обсягу, а й обумовлює зміну у взаємовідносинах між викладачем і студентом як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, як особисту рису характеру.

Цілеспрямована сукупність дій студента під керівництвом викладача на основі використання засобів супроводу навчального процесу передбачає самостійність – можливість здійснювати самостійну роботу на основі формування якостей рефлексивного керування.

Самостійна робота є одним з найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, поза аудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабанский В.В. Анализ эффективности современного урока // Народное образование. – 1979 – № 9. – С. 4 – 12.
2. Гнатюк Н. П. Нет предела совершенству. – М.: Просвещение, 1989.
3. Закон України "Про вищу освіту" // Освіта в Україні. Нормативна база. – К.: КНТ, АТІКА, 2004. – 492 с.
4. Загвязинский В. И. Теория обучения: современная интерпретация: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Изд. Центр "Академия", 2001.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К- 2005: Знання.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Є.С. Барбіна

УДК 130.11

Сачук Т. М.

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ

В статті розглядаються методи, засоби та прийоми розвитку української культури старшокласників.

Ключові слова: українська культура, народні традиції, старшокласники.

The article considers the methods, means and techniques of development of Ukrainian culture high school students.

Keywords: Ukrainian culture, national traditions, high school students.

Теза "Від людини освіченої – до людини культури", що визначає відродження національної інтелігенції, створення внутрішніх передумов для розвитку творчої індивідуальності набуває особливої актуальності саме сьогодні.

Поряд з цим зазначимо, що теоретичні та методичні аспекти використання виховного потенціалу родинних традицій у процесі формування в молоді української культури ще недостатньо розроблені. Здійснення аналізу сучасного стану естетичного виховання молоді підтверджують, що цей резерв української народної культури не завжди використовується належним чином.

Усе це зумовлює наявність проблеми в задоволенні потреби щодо використання знань українських етнопедагогічних культурно-виховних традицій у виховній практиці.

Так, старшокласники поставлені в таку соціальну ситуацію, коли вони повинні визначити своє місце не лише у плані майбутньої професійної діяльності, але й життєвого шляху в цілому. Старший шкільний вік – це період інтенсивного фізичного і морального розвитку, соціального визначення, включення людини до активного життя держави. На

старшокласника впливає нове положення, яке він починає займати у суспільстві, колективі, у системі суспільних відносин. Молода людина здатна встановити, що вона володіє рядом психологічних якостей і станів (приязність, взаєморозуміння, принциповість, почуття обов'язку, честь, гідність). Її ідеали більш усвідомлені та стійкі.

Вирішення соціальних завдань, формування всебічно розвиненої особистості, задоволення її естетичних потреб в умовах відродження її національної культури, народних традицій, звичаїв, обрядів, здійснюється на основі таких принципів: первинність національної культури під час вивчення світової, пізнання перлин світового мистецтва через призму національних першоджерел. Залучення дітей до вивчення історії рідного краю, його легенд та повір'їв, пісенної творчості та художніх промислів, побуту; акумуляція художнього досвіду поколінь певного регіону, етнічної групи, народу в цілому; рідномовність в художньо-виховному процесі. Фольклор як джерело творчості митця об'єднує в собі витoki рідної мови, її діалекти, витoki, повір'я, традиції. Саме побутування в молодіжному середовищі і традицій народної творчості визначально впливає на процес формування національної свідомості, поваги до мови та культури свого народу, його мистецької скарбниці, а відтак і до культурних надбань інших народів; рівноправність інонаціонального та національного компонентів у визначенні форм та методів естетичного виховання в національній освіті; врахування етнопсихологічних особливостей національного художнього мислення та відповідність морально-етичним ідеалам народу; принцип регіональності. Кожному регіону України притаманні свої традиції та звичаї, обряди, народний побут, мистецтво, ремесла. Принцип регіональності передбачає наслідування художньо-естетичних надбань і вимагає в умовах національного самовизначення освіти залучення молоді до активної участі в збереженні пам'яток культури, до освоєння традиційних ремесел і народних промислів; принцип календарної організації естетично-виховної роботи впливає з того, що весь устрій життя народу, свята, обряди пов'язуються з народним календарем, що об'єднує національну культуру, традиції, духовність та ін [3].

Слід підкреслити, що українська побутова культура завжди була максимально естетизована, що свідчить про творчу обдарованість народу. Сфера побуту відіграє важливу роль у становленні особистості дитини, її духовного світу. Її вплив, сильний і непомітний, відбивається як на світогляді, так і на світовідчутті. Він впливає на сприймання особистості, мислення, установки, ціннісні орієнтації, визначає людські взаємини, впливає на діяльність людини, її самопочуття, настрої, емоційний тонус, смаки та уподобання. Побут являє собою універсальну сферу прояву естетичної культури особистості [2].

Життєвість та сила народних традицій в школі – в їх наступності та стабільності. Завдяки цьому у молодих людей виховується почуття національної гідності за наше минуле, збагачується сьогодення, формуються стійкі естетичні смаки, моральні цінності, виховується культура поведінки. Отже, їх використання в процесі підвищення рівня духовності має надзвичайно велике, а іноді й вирішальне значення.

Диференційований підхід до системи практичних завдань та вправ передбачає розширення знань молоді про народні свята, звичаї, обряди, фольклор, рідну мову, її виражальні можливості, формує стійкі естетичні смаки, ідеали, викликаючи естетичні переживання, спонукає до власної творчості, підвищує духовний та розумовий розвиток, впливаючи на формування їх світогляду, розвиток української культури старшокласників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Історія української культури / За ред. П. П. Толочка. – К., 2002. – 287 с.
2. Українська культура: Навч. посібник / За ред. С. О. Черепанової. – К., 2000. – 354 с.
3. Українська культура. Лекції / За ред. Д. Антоновича. – К., 2003. – 105 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Т.А. Храпко

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ КРЕСЛЕННЮ

На основі аналізу опрацьованої наукової психолого-педагогічної літератури, та практики роботи ПТНЗ, що до підготовки майбутніх фахівців в сфері технології переробки продуктів сільського господарства можливо узагальнити, що змістовна сторона професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів у ПТНЗ отримала повне та всебічне висвітлення у вітчизняній та зарубіжній літературі. Однак на практиці проблема реалізації конструкторсько-технологічного підходу у навчанні технічному кресленню розроблена та використовується не в повну міру.

Ключові слова: програми, методичні засоби, рівні завдань, конструкторсько-технологічний зміст, методи і форми навчання, графічні зображення.

Based on analysis of the processed scientific psychological and educational literature and practice of vocational schools that the training of future professionals in the field of technology for the processing of agricultural products may generalize that the substantial side vocational and educational training of future teachers in vocational schools received full and comprehensive coverage in domestic and foreign literature. However, in practice the problem of implementation of engineering and design approach in teaching technical drawing developed and not used in full measure.

Key words: programs, teaching facilities, the level of the tasks of design and technological contents, methods and forms of training images.

Вища школа має значний досвід професійно-педагогічної підготовки викладачів професійного навчання. Але питанням формування конструкторсько-технологічного підходу у технічному кресленні не приділяється необхідної уваги.

До того ж більшість випускників інженерно-педагогічних факультетів університетів не мають необхідної методичної підготовки до реалізації конструкторсько-технологічного підходу в технічному кресленні. Таким чином, реальний рівень підготовки студентів інженерно-педагогічних факультетів до реалізації конструкторсько-технологічного підходу у навчанні технічному кресленню не відповідає сучасним вимогам. Це пояснюється наступними причинами:

а) відсутністю цілеспрямованої, систематичної роботи яка направлена на реалізацію конструкторсько-технологічного підходу в кресленні зі сторони викладацького складу, який в свою чергу має недостатній рівень професійної компетентності в даному питанні;

б) незадовільним станом взаємозв'язків психолого-педагогічних та методичних дисциплін в процесі навчання;

г) відсутністю у друці конкретних методичних розробок, що стосуються підвищення ефективності підготовки студентів до реалізації конструкторсько-технологічного підходу у навчанні кресленню для викладачів графічних дисциплін та розробок, що до методичної підготовки майбутніх фахівців з креслення до роботи по формуванню конструкторсько-технологічного підходу в учнів.

Враховуючи вищесказане, нами був розроблений необхідний методичний матеріал, який дає змогу підвищити ефективність підготовки студентів до реалізації конструкторсько-технологічного підходу у навчанні технічному кресленню.

Як відомо креслення деталі повинно вміщувати в собі всі данні, які визначають форму, розміри, граничні відхилення розмірів, форми та розташування, шорсткість поверхонь, марку матеріалу, граничні значення твердості, та інші данні які необхідні для її виготовлення та контролю. На кресленнях деталей не допустимо розміщувати технологічні

вказівки. Однак існують виключення в яких можна вказати: сумісну обробку, притирання, розвальцювання, вигинання. Про це треба сповістити студентів вже на перших заняттях з технічного креслення. Центрові отвори на кресленнях деталей не зображують та в технічних вимогах ні яких вказівок не приводять, якщо наявність їх конструктивно байдужно. Якщо у центровому отворі деталі повинна бути різьба, на кресленні вказують тільки розміри різьби, глибину отвору під різьбу, діаметр та довжину нарізки. Коли обробка отворів в деталях під гвинти, штифти та інші кріпильні деталі повинна виконуватися під час зборки, на кресленнях деталей ці отвори не зображують та ні яких вказівок в технічних вимогах не розміщують. Всі необхідні данні для обробки таких отворів (зображення, розміри, шорсткість поверхонь, координати розміщення, кількість отворів) необхідно розмістити на кресленні складальної одиниці. На що майже ніколи не звертається уваги викладачами. Дуже часто на одній із спряжених деталей свердлять отвори з припуском на послідуючу сумісну обробку. Тоді ці отвори на кресленні деталі зображують і вказують всі необхідні данні для їх обробки. Деталь зображують на кресленні в положенні, яке дає змогу зручно його прочитати, тобто в положенні установки деталі на верстаті. Зокрема, вісь деталі, яка є у кожного тіла, що обертається (вал, зубчасте, черв'ячне колесо, стакан, втулка, шків та ін.), розташовують паралельно основному напису. Креслення учнів ПТНЗ, виконані за порушенням цього правила не можна взагалі приймати.

Необхідно пам'ятати, що деталь розташовують на кресленні праворуч стороною, на якій знаходиться більша кількість поверхонь, що обробляються. [1, 2, 3, 4, 5].

Використання цих вказівок на заняттях з технічного креслення, а не на заняттях з «Конструювання деталей машин», на наш погляд, є обов'язковим. Так як, використання цих знань необхідно навіть у шкільному курсі креслення. А як відомо курс «Конструювання деталей машин» у більшості навчальних планів підготовки фахівців з креслення відсутній.

Використання викладених методичних вказівок на практичних заняттях з технічного креслення, дає позитивний ефект у підготовці учнів ПТНЗ до реалізації конструкторсько-технологічного підходу у навчанні технічному кресленню.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ГОСТ единая система конструкторской документации, общие правила выполнения чертежей 2.301 – 68.: М 1984.
2. ГОСТ единая система конструкторской документации, общие правила выполнения чертежей 2.307 – 68. : М 1984.
3. Дунаев П.Ф. конструирование узлов и деталей машин: Учебное пособие для вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. школа, 1978. – 352 с.
4. Сидоренко В.К. Технічне креслення. – Львів: Оріяна-нова, 2000. – 497 с.
5. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. 4-е видання, перероблене і доповнене. – К.: НПУ ім. П.М. Драгоманова, 2001.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Р.В. Чепок

ЗМІСТ

РОЗДІЛ II. ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ.....	7
ФАКУЛЬТЕТ ПРИРОДОЗНАВСТВА, ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ І ТУРИЗМУ	8
<i>Забавська М.Ю.</i> РОЗРОБКА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «АНАЛІЗ, МЕТРОЛОГІЯ І СТАНДАРТИЗАЦІЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ».....	9
<i>Коваленко Я.К.</i> ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ХІМІЇ.....	10
<i>Косата О.В.</i> СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ НЕОБХІДНОСТІ ВКЛЮЧЕННЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ, ЯК ЛАНКИ, В СИСТЕМУ БЕЗПЕРЕРВНОЇ БАЗОВОЇ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ	11
ФАКУЛЬТЕТ БІОЛОГІЇ, ГЕОГРАФІЇ І ЕКОЛОГІЇ	13
<i>Анненкова К.О.</i> ВПЛИВ ІНТЕРФЕРОНОВОЇ АКТИВАЦІЇ ІМУННОЇ СИСТЕМИ НА МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ.....	14
<i>Власюк Л.Е.</i> ДИНАМІКА ЗАХВОРЮВАНOSTІ МЕШКАНЦІВ М. ХЕРСОНА НА ЗЛОЯКІСНІ НОВОУТВОРЕННЯ.....	16
<i>Гавриш А.Г.</i> СТАТЕВІ АСПЕКТИ ЕТІОЛОГІЇ АУТОСЕНСИБІЛІЗАЦІЇ	18
<i>Дяченко А.В.</i> МОЛЕКУЛЯРНО – ГЕНЕТИЧНІ ТА ЕПІГЕНЕТИЧНІ МЕХАНІЗМИ КЛІТИННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ РАКОВИХ ПУХЛИН МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ	19
<i>Мілованова А.Г.</i> ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ ПІДЛІТКІВ.	21
ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИКИ, МАТЕМАТИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ.....	24
<i>Атласюк О. М.</i> УЗАГАЛЬНЕНА ОБЕРНЕНА МАТРИЦЯ ТА ЇЇ ВЛАСТИВОСТІ.....	25
<i>Бабко Л.Є.</i> РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧІ КОШІ ДЛЯ ХВИЛЬОВОГО РІВНЯННЯ МЕТОДОМ ХАРАКТЕРИСТИК	26
<i>Бараневич О.П.</i> ОГЛЯД ІСНУЮЧИХ РІШЕНЬ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ SAAS	28
<i>Берднік О.О.</i> АЛГОРИТМИ ПОРІВНЯННЯ ТА АНАЛІЗУ ГЕНЕТИЧНОГО КОДУ ДЛЯ ОНЛАЙН СЕРВІСУ «ГЕНЕТИЧНА КАРТА СВІТУ».....	30

Бірюкова Ю. М. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПРОСТОРИ.....	32
Головко Н. Ю. ВЗАЄМОДІЯ РЕЗОНАНСНОГО ДАТЧИКА АТОМНО СИЛОВОГО МІКРОСКОПУ З ПОВЕРХНЕЮ ЗРАЗКА.....	33
Горбушина О.Д. ПРО РОЗВ'ЯЗОК ОДНОГО ІНТЕГРО-ДИФЕРЕНЦІЙНОГО РІВНЯННЯ ТИПУ ВОЛЬТЕРА.....	35
Дубенюк О.О. ПОРІВНЯННЯ ПЛАТФОРМ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ MOODLE, ATUTOR ТА «ХЕРСОНСЬКИЙ ВІРТУАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ».....	36
Іванова Ю. С. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ КООРДИНАТНОГО МЕТОДУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ	38
Лиса С.Ю. ОБЕРНЕНІ ТЕОРЕМИ ДЛЯ КЛАСИЧНИХ МЕТОДІВ ПІДСУМОВУВАННЯ РЯДІВ.....	39
Литвиненко Л. І. ВІДШУКАННЯ КОРЕНІВ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РІВНЯНЬ МЕТОДОМ ІТЕРАЦІЙ (ПОСЛІДОВНИХ НАБЛИЖЕНЬ).....	41
Логвінов І.І. РЕЛЯЦІЙНА БАЗА ДАНИХ ДЛЯ ЗБЕРІГАННЯ ТА ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ ГЕНЕТИЧНОГО КОДУ ДЛЯ ОНЛАЙН СЕРВІСУ «ГЕНЕТИЧНА КАРТА СВІТУ».....	43
Масляк Ю.О. ВИВЕДЕННЯ РІВНЯННЯ ТЕПЛОПРОВІДНОСТІ НА ОСНОВІ ЗАДАЧІ З ФІЗИЧНИМ ЗМІСТОМ	45
Новосельський В.В. АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ	47
Оволабі Антони Оладімеджі ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АРМ ДИСПЕТЧЕРА ТАКСІ.....	48
Олокоба Олайя Йусуф РОЗРОБКА МОБІЛЬНОГО КЛІЄНТА ОН-ЛАЙН СИСТЕМИ ВЗАЄМОДІЇ «СТУДЕНТ-ВИКЛАДАЧ».....	49
Павлюк М.В. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЛІНІЇ ФУНКЦІЙ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ	50
Піголь І. В. ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРОБКА ОНЛАЙНОВОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРВІСУ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ І СТУДЕНТІВ	52

Руденко Д. В ІНТЕРАКТИВНІ ПРОГРАМНІ МОДУЛІ 3D ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ	54
Свириденко Ю.І. КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМУВАННЯ НА МОВІ PYTHON.....	55
Сиволицький В.М. АРХІТЕКТУРА ПРОЕКТУ, АРІ ОНЛАЙН-СЕРВІСУ «ГЕНЕТИЧНА КАРТА СВІТУ».....	57
Терещенко В.О. МОТИВАЦІЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ДО ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ ЗАСОБАМИ ІКТ	59
Тиркало М.В. НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ З АСТРОНОМІЇ В 11- КЛАСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ	62
Тоуфак Едмон Родрик. ЯКІСТЬ І ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ ОН-ЛАЙН СЕРВІСУ "ГЕНЕТИЧНА КАРТА СВІТУ".....	65
Турова І.С. ТЕОРІЯ МІЖЗОННОГО ПОГЛИНАННЯ У КВАНТОВИХ ЯМАХ ЯКІ БАЗУЮТЬСЯ НА МАТЕРІАЛАХ З АНІЗОТРОПНИМИ НЕПАРАБОЛІЧНИМИ ЗОНАМИ	66
Уманець А. О. РОЗРОБКА ІНТЕРАКТИВНОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ АСТРОНОМІЇ.....	68
Уманський О.В. ЕКСПОРТИ ТА ІНТЕРФЕЙС КОРИСТУВАЧА ДЛЯ ОНЛАЙН СЕРВІСУ «ГЕНЕТИЧНА КАРТА СВІТУ».....	69
Шульга Г.М. ДИФЕРЕНЦІАЛЬНІ РІВНЯННЯ У ЧАСТИННИХ ПОХІДНИХ ПЕРШОГО ПОРЯДКУ	71
ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ	73
Андрієць Ю.М. ПЕРЕДУМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ФУТБОЛУ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	74
Бурковський О.Г. СПОРТИВНИЙ ВІДБІР У ФУТБОЛІ	75
Василенко К.С. ВИКОРИСТАННЯ ПЛІОМЕТРИЧНОГО МЕТОДУ В ШВИДКІСНО- СИЛОВІЙ ПІДГОТОВЦІ БАСКЕТБОЛІСТІВ.....	76

Вольська А.В. СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ У ПІДГОТОВЦІ ФУТБОЛІСТІВ	78
Горбенко Д.В. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	80
Грецький І.В. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В СИЛОВИХ ВИДАХ СПОРТУ	82
Зажерило Р.Л. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТОКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ НА ХЕРСОНЩИНІ.....	84
Конончук В. В. ХАРАКТЕРИСТИКА ВОРКАУТУ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ СИЛОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ	86
Корнута О.В. РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	87
Кривенко А.І. ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ КИДКІВ В БАСКЕТБОЛІ.....	89
Підлубна О.П. ТЕСТУВАННЯ УЧНІВ ПРИ КОМПЛЕКТУВАННІ ШКІЛЬНОЇ КОМАНДИ З БАСКЕТБОЛУ	91
Прокудіна А.С. ДИНАМІКА РІВНЯ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ЛЕГКОАТЛЕТІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ МАКРОЦИКЛУ	93
Проценко К.П. ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ В СПОРТІ	95
Рзасва В.А. ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ МЕТОДИКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ШВИДКОСТІ У ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ.....	97
Рипула Н.М. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНОГО СТАНУ ЛЮДИНИ	98
Руденко Я.О. ПРОБЛЕМА ДЕЗАДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПРИЧИНИ ТА ФОРМИ ПРОЯВЛЕННЯ.....	100
Уткін Д.С. ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ГІМНАСТІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ЗАНЯТЬ.....	102
Хоменко В.В. РОЛЬ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ.....	103
Чумак Д.В. ВРАХУВАННЯ СЕНСИТИВНИХ ПЕРІОДІВ – ЕФЕКТИВНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	105

Шалагін С.О. ВЛАСТИВОСТІ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ, ЯК ПСИХОФІЗИЧНА ОСНОВА ЗДАТНОСТЕЙ	107
Шкуронат Н.В. ФІЗИЧНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ЮНИХ ПЛАВЦІВ ..	108
Якущенко Ю.О. ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	111
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ.....	113
Бондар Д.О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАНЯ ЩОДО СИСТЕМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	114
Бриж А.В. ЩОДО КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИКІВ.....	115
Весіловська А.С. ІСТОРИЧНО-ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ЖІНОЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ	117
Височанська О.О. ЩОДО ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 332 КК УКРАЇНИ	119
Гинін І.О. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ ТА ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ.....	120
Глущенко А.П. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДЕЗЕРТИРСТВО	123
Готліб М.Г. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК, ЯКІ ВЧИНЕНІ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННОЮ ГРУПОЮ (ОЗГ).....	125
Діденко А.О. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ПОНЯТТЯ ДЕРЖАНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ.....	127
Дмитренко Н.А. ДЕРЖАВНА ПРАВОВА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ	129
Дрейман О.Ю. ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	131
Дяченко І.Р. ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИЧНОГО ТА ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПОНЯТТЯ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ	133

Касьяненко О.І. ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СУДДІВ ТА ЯКОСТІ ПРАВОСУДДЯ ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ СУДОВОЇ РЕФОРМИ	136
Ковальчук В.С. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	138
Ковтун В.І. ІНСТИТУТ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЖИТТЮ АБО ЗДОРОВ'Ю, У ПРАВОВОМУ СТАТУСІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ.....	140
Лазник М.В. ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ.....	142
Мараховська К.О. СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ	143
Пелиховська К.С. РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ВПЛИВУ ГРОМАДЯН ПРИ ПРИЙНЯТТІ СУСПІЛЬНО-ВАЖЛИВИХ РІШЕНЬ.....	146
Петриченко Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	148
Полєхова І.С. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ НЕЗАКОННОГО ВИРОБНИЦТВА, ВИГОТОВЛЕННЯ, ПРИДБАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ПЕРЕСИЛАННЯ ТА ЗБУТУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ	150
Ростецька В. А. ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ «НА ЗАМОВЛЕННЯ» ..	151
Руденко Є.С. ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ПОСЯГАННЯ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДЕЙ ПІД ПРИВОДОМ ПРОПОВІДУВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ВІРОВЧЕНЬ ЧИ ВИКОНАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОБРЯДІВ	153
Сафарова Хураман Айюб кизи ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВО НА ЖИТТЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ БІОТЕХНОЛОГІЙ	155
Сирчина В.С. ЩОДО ПІДХОДІВ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ	157
Скорозінська О.В ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 335 КК УКРАЇНИ.....	159

Слободянюк О. С. МІНІМАЛЬНА ПЕНСІЯ ЯК ОДИН З ВИДІВ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ В УКРАЇНІ ТА В ГРУЗІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	161
Труба А. І. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НЕПРАЦЕЗДАТНИХ ГРОМАДЯН.....	164
Уланов В.Б. ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ, СКОЄНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЗБРОЇ, ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА РЕЧОВИН.....	165
Усатенко А.В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК ОСНОВНОЇ ФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ	167
Фалей О.В. ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	170
Фурса С.С. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ЗА ДОПОМОГОЮ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ.....	172
Чайковський В.В. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В СФЕРІ ОБОРОНИ ТА БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	174
Шановал С. О. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН ПЕНСІЙНИМИ ВИПЛАТАМИ	176
Шарафутдінов Р.Р. ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	178
Шикин К. В. ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРИСЛИВИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ	182
Шумєєва Є.Л. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.....	183
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ	185
Берега Ю. О. СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА РОБОТА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ	186
Козубенко Т. М ЛІКВІДНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ: УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ	188
Матвєєва Ю.О. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	191

Меркотан А.В. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	194
Сараєва Т.А. АНАЛІЗ ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ В. СУХОМЛИНСЬКИМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	195
Шевцова Ю.О. УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ ІЗ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИМ УЧНІВСЬКИМ КОЛЕКТИВОМ.....	197
Штрахов О.К. АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УПРАВЛІННІ ВИХОВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ШКОЛІ.....	199
ФАКУЛЬТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ.....	202
Абрамець С.В. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ, ВМІНЬ ТА НАВИЧОК З ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ	203
Іванов А.С. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ, ВМІНЬ ТА НАВИЧОК.....	205
Капустян О.М. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПЛАНУВАННЯ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТІВ	207
Кемен О.М. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС З УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «КОНСТРУЮВАННЯ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ОДЯГУ»	209
Мороз О. В. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА»	210
Моцбавер О.В. ДИДАКТИЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМКУ ПІДГОТОВКИ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»	212
Сачук Т. М. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ	213
Шаїнов С.І. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ КРЕСЛЕННЮ	215

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ

Випуск XVI (2)

АЛЬМАНАХ

2016

Коректор
Комп'ютерне макетування

Зайцева К. Ю.
Фоменко С. А.

Підписано до друку 20.04.2016.
Формат (А-4). Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. 26,16 арк. Наклад 100.

Видруковано у Херсонському державному університеті.
Свідоцтво серія ХС № 69 від 10 грудня 2010 р.
Видано Управлінням у справах преси та інформації облдержадміністрації.
73000, Україна, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 4.
Тел. (0552) 32-67-95.